

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HAYAT MECMUASI'NDAKİ KİTÂBİYÂT ELEŞTİRİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE BİNAY

BALIKESİR, 2022

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 201912511009 numaralı Merve BİNAY'ın hazırladığı Hayat Mecmuası'ndaki Kitabiyat Eleştirileri konulu YÜKSEKLİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 25.10.2022 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan)   Prof. Dr. Mehmet NARLI   İmza

Üye (Danışman)   Prof. Dr. Kahraman BOSTANCI   İmza

Üye   Doç. Dr. Bahtiyar Aslan   İmza

.../.../...

Enstitü Onayı

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HAYAT MECMUASI'NDAKİ KİTÂBİYÂT ELEŞTİRİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE BİNAY

DANIŞMAN

PROF.DR. KAHRAMAN BOSTANCI

BALIKESİR, 2022

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

..../..../20...

İmza

Adı Soyadı

ÖN SÖZ

Bir dönemi siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, sanatsal vb. birçok açıdan değerlendirebilmenin yollarından biri o döneme ait süreli yayınları incelemektir. Çünkü süreli yayınlar sadece siyasi içerikli değildir. Aynı zamanda çıkarıldığı dönemin kültür, edebiyat, sanat, ekonomi, mimari gibi birçok alanda gerçekleşen değişikliklerden okuyucuyu haberdar ederek dönemin içinde bulunduğu durumu yansıtır. Bu çalışmada Türk kültür ve sosyal hayatında önemli bir yere sahip olan Hayat mecmuasındaki Kitâbiyat Eleştirileri’ni içeren makaleler incelenmiş, Hayat mecmuasının Türk kültür ve edebiyatına katkıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın amacı 1926-1930 yılları arasında yayınlanan Hayat mecmuasında yer alan “Kitâbiyât eleştirileri” metinlerini tespit etmek ve bu metinlerde tanıtılan eserleri belirleyerek eserlerle ilgili verilen bilgileri tüm detayıyla akademik camianın faydasına sunmaktır. Bu bağlamda mecmuada gerek Batı gerekse Türk sahasında yeni çıkan, baskısı yenilenen veya önceden yayınlandığı halde mecmua yazarının eline yeni geçen eserlerin nasıl tanıtıldığını ortaya koymaktır.

“Hayat Mecmuası’ndaki Kitâbiyât Eleştirileri” adlı bu çalışmanın hazırlık aşamasında öncelikle mecmuanın kaç sayı ve ciltten oluştuğu araştırılmış; 1926-1929 yılları arasında toplam 6 cilt, 146 sayı çıkarıldığı, 1930 yılında ise “Yeni Tertip” adıyla 5 sayı daha devam ettiği tespit edilmiştir. Daha sonra bütün sayılardaki yazılar incelenerek “Kitâbiyât Eleştirisi” metinleri belirlenmiştir. Belirlenen metinler de kendi içinde tematik bir tasnife tabî tutulmuştur. Söz konusu tasnifte metinler incelenirken alt başlık olarak metinlerin başlığı değil, metinlerde tanıtılan eserlerin orijinal isimleri kullanılmıştır.

Çalışmamız “Giriş”, “İlgili Alan Yazın”, “Yöntem”, “Bulgular ve Yorumlar”, “Sonuç ve Öneriler” bölümleriyle “Kaynakça”dan oluşmaktadır. Çalışmanın Giriş bölümünde “Konu”, “Amaç”, “Önem”, “Varsayımlar” ve “Sınırlılıklar” ve “Tanımlar” başlıkları altında çalışmamızın konusu, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları hakkında bilgi verilmiştir. “İlgili alan Yazın” bölümünde “Matbuatın Gelişim Tarihi”, “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Dergicilik” ve “Hayat Mecmuası” hakkında bilgi verilmiştir. Ardından “İlgili Araştırmalar” başlığı altında Hayat Mecmuası, matbuat, kitâbiyat üzerine yapılan, kitap, doktora tezi, yüksek lisans tezi ve makale çalışmalarına yer verdik.

“Yöntem” bölümünde, “Araştırmanın Modeli”, “Evren ve Örneklem”, “Veri Toplama Araçları ve Teknikleri”, “Verilerin Toplanma Süreci”, “Verilerin Analizi” başlıkları altında çalışmamızın yöntemiyle ilgili bilgiler verdik.

“Bulgular ve Yorumlar” bölümünde ise Hayat mecmuasında tespit edilen “Kitâbiyât Eleştirileri” metinleri, “Batı Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri”, “Edebiyat Tarihi Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri”, “Halk Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri” gibi kendi içinde yirmi alt başlığa ayrılmıştır. Böyle bir tasnif yolunu tercih etmemizin sebebi ise, Hayat mecmuasının edebiyattan sanata, felsefeden psikolojiye, tarihten coğrafyaya kadar birçok alan hitap eden yazı ve değerlendirmeleri içermesi ve bu bağlamda dergide tespit edilen kitâbiyât eleştirileri/kitap tanıtım yazılarının da aynı çeşitliliğe sahip olmasıdır. “Kitâbiyat Eleştirisi” metinlerinin tematik sınıflandırması yapılırken her başlık altında yer alan metinler kronolojik olarak sıralanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar bölümünde incelediğimiz “Kitâbiyât eleştirisi” metinleri belirlenirken söz konusu metinlerde gerçek anlamda bir kitap tanıtımı yapıp yapılmadığına dikkat edilmiştir. Nitekim bir eserden bahseden her metin kitap tanıtımı yazısı değildir. Bir metnin “Kitâbiyât Eleştirisi” metni olarak ele alınabilmesi için metinde tanıtılan esere dair detaylı bilgilerin yer alması gerekir. Bu nedenle mecmuada karşımıza çıkan “Hafta İçinde” başlığı altındaki kimi yazıları, eserlerin sadece adından, yazarından veya çok kısa bir şekilde konusundan bahsettiği için metinlerimize dâhil etmedik. Aynı zamanda mecmuada eserin adını ve yazarını belirtmeden yapılan kitap tanıtım yazılarını da metinlerimizin dışında bıraktık. Bununla birlikte metinlerde eser isimlerinin başlık olarak kullanıldığı halde metnin içerisinde eser hakkında birkaç cümle bilgi verdikten sonra eser sahibinden bahseden metinleri de almadık. Ayrıca mecmuanın beşinci cildinden itibaren bir alt sayfa-üst sayfa karmaşası yaşandığı, kimi sayılarda alt sayfanın kimilerinde üst sayfanın yer almadığı kimilerinde ise iki sayfa numarasının da yer aldığı tespit edilmiş, böyle bir karışıklığın veya eksikliğin bulunduğu metinlerde verilen sayfa numaralarında alt sayfası olanlarda alt sayfa numaraları kullanılmış, alt sayfası olmayan veya görünmeyenlerde ise üst sayfa numarası belirtilmiştir. “Kitâbiyât Eleştirileri” metinlerinde özellikle yabancı eserlerin isimleri genellikle Latin harfleriyle verilmiş ve çalışmada bu metinlerdeki yazımına sadık kalınmıştır. Metin yazarları yazılarının sonunda kimi zaman isimlerini kimi zaman da sadece isimlerinin ilk harflerini kullanmışlardır. Çalışmada yazarlar, metinlerin sonunda yer alan isim ya da

rumuzlara sadık kalınarak ifade edilmiştir. Bazı “Kitâbiyât eleştirisi” metinlerinin içerisinde yazarların birden fazla eser tanıtımı yaptığı görülmüştür. Bu tarz birden fazla kitap tanıtımının yapıldığı metinlerde eserler, tematik sınıflandırmamıza göre hangi başlık altında olması gerekiyorsa oraya dâhil edilmiştir.

Bu çalışmada, konunun belirlenmesinden itibaren her aşamada büyük bir anlayışla destek olan, yol gösteren, değerli bilgive tecrübelerini paylaşan kıymetli danışmanım Prof. Dr. Kahraman BOSTANCI'ya, ihtiyaç duyduğum anlarda yardımını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet NARLI'ya, bu zorlu süreçte elimi hiç bırakmayan, her an yanımda olan değerli arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Şaziye DURUKAN'a ve benim bugünlere gelmemi sağlayan, maddi manevi her imkânı önüme seren, fedakâr annem, babam ve ağabeyime teşekkürü bir borç bilirim.

BALIKESİR, 2022

Merve BİNAY

ÖZET

HAYAT MECMUASI'NDAKİ KİTÂBİYÂT ELEŞTİRİLERİ

BİNAY, Merve

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Ana bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kahraman BOSTANCI

2022, 148+XIX sayfa

Bu tez çalışmasında birçok değişim ve dönüşümün yaşandığı Cumhuriyet'in kuruluşu aşamasında halkı ve gençliği aydınlatarak bir anlamda döneme yön vermeye çalışan Hayat mecmuasındaki Kitâbiyât eleştirileri metinleri incelenmiştir. Çalışmanın amacı, 1926-1930 yılları arasında yayınlanan Hayat mecmuasında yer alan “Kitâbiyat eleştirileri” metinlerini tespit etmek ve bu metinlerde tanıtılan eserleri belirleyerek eserlerle ilgili verilen bilgileri tüm detayıyla akademik camianın faydasına sunmaktır. Bu bağlamda mecmuada gerek Batı gerekse Türk sahasında yeni çıkan, baskısı yenilenen veya önceden yayınlandığı halde mecmua yazarının eline yeni geçen eserlerin nasıl tanıtıldığını ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışmamız içerisinde kitâbiyât eleştirisi ve kitap tanıtım yazısı ifadeleri bir arada kullanılmıştır.

Hayat mecmuası, edebiyattan sanata, felsefeden psikolojiye, tarihten coğrafyaya kadar birçok alana hitap eden yazı ve değerlendirmelerin bulunduğu bir mecmuadır. Bu bağlamda mecmuada tespit etmiş olduğumuz kitâbiyat eleştirileri / kitap tanıtım yazıları da aynı çeşitliliğe sahiptir. Mecmuada, Türk sahasında yayınlanan eserlerin tanıtımının yanı sıra Batı sahasında yer alan eserlerin tanıtımına da yer verilir. Mecmua, okuyucusunu dünyada olan her gelişmeden ve yenilikten haberdar etmeye çalışır. “Hayat daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!” sloganıyla yayın hayatında yer alan mecmua, Türk gencini ve milletini her alanda ilerletmeyi hedeflerken bunu sağlamanın en önemli yolunun okumaktan geçtiğini bilir ve bu nedenle içerisinde yerli-yabancı, eski-yeni birçok kitap tanıtım yazısına yer verir. Mecmuada yer alan kitap tanıtım yazılarındaki amaç, kimi zaman Türk okuyucusunu yeni veya önemli eserlerden haberdar etmekken kimi zaman da eserlerdeki hataları, kusurları ve eksiklikleri eleştirerek ortaya koymaktır. Özellikle yabancı eserlerin tanıtımında eser içeriğinde Türk kültürü, tarihi ve İslam diniyle

ilgili bilgiler varsa bu eserlerin daha büyük bir titizlikle ve eleştirel bir bakış açısıyla incelendiği göze çarpar. Tematik bir tasnife tabî tuttuğumuz metinlerde en çok tarih, Batı edebiyatı ve felsefe içerikli eserlere yer verildiği dikkat çeker.

Hayat mecmuası yazarları, kitap tanıtımı yazılarında da tüm konularda olduğu gibi toplumsal fayda açısından değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bu bakış açısı içerisinde Türk milletini okunacak ve okunmayacak eserlerden haberdar etmeye çalışmışlardır. Çalışmamızda Hayat mecmuasında tanıtılan eserler dikkate alınarak mecmua yazarlarının kitâbiyât eleştirileri metinlerinde eserlere dair neleri dikkate aldıkları, önemsedikleri veya eksik buldukları açıkça gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Mecmua, kitâbiyât, Hayat mecmuası, kitap tanıtımı.

ABSTRACT

BOOK REVIEWS IN HAYAT MAGAZINE

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

BİNAY, Merve

Advisor: Prof. Dr. Kahraman BOSTANCI

2022, 148+XIX pages

In this thesis, the texts of Book Criticism in Hayat magazine, which tried to enlighten the public and the youth during the establishment of the republic, where many changes and transformations were experienced, were examined. The aim of the study is to identify the texts of "Book Criticism" in Hayat magazine published between 1926-1930 and to determine the works introduced in these texts and to present the information about the works in full detail for the benefit of the academic community. In this context, it is to reveal how the works that are newly published in both the Western and Turkish fields, whose editions are renewed, or which have been previously published but which have just come into the hands of the author of the periodical are introduced. In this context, the terms book review and book introduction are used together in our study.

Hayat magazine is a periodical with articles and reviews addressing many fields from literature to art, philosophy to psychology, history to geography. In this context, the book reviews / book promotions that we have identified in the periodical have the same diversity. In addition to the promotion of works published in the Turkish field, it also includes the promotion of works in the Western field. Mecmua tries to inform its readers about every development and innovation in the world. Mecmua, which is published with the slogan "Life is always life... Let's add more life to the world!", aims to advance Turkish youth and the nation in every field, knowing that the most important way to achieve this is through reading, and for this reason, it includes many local and foreign, old and new book introductions. The purpose of the book introductions in Mecmuada is sometimes to inform the Turkish reader about new or important works, and sometimes to criticize the mistakes, flaws and deficiencies in the works. Especially in the introduction of foreign works, if there is information about Turkish culture, history and Islamic religion in the content of the

work, it is noticeable that these works are examined with greater meticulousness and a critical point of view. In the texts that we have subjected to a thematic classification, it is noteworthy that history, Western literature and philosophy are mostly included.

As in all other subjects, the writers of the Hayat magazine made evaluations in terms of social benefit in their book reviews. Within this perspective, they tried to inform the Turkish nation about the works to be read and the works not to be read. In our study, by taking into account the works promoted in Hayat magazine, it has been tried to clearly show what the writers of the magazine took into account about the works in their book criticism texts, what they found important or incomplete.

Keywords: Magazine, bibliography, Hayat magazine, book review.

İçindekiler

ÖN SÖZ	iii
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xx
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	1
1.3. Araştırmanın Önemi	1
1.4. Araştırmanın Varsayımları	1
1.5. Araştırmanın Sınırlıkları.....	2
1.6. Tanımlar	2
1.6.1. Matbuatın Tanımı / Dil İçindeki Varlığı	2
1.6.2. Kitâbiyât / Kitâbiyât eleştirileri.....	2
2. İLGİLİ ALANYAZIN	5
2.1. Kuramsal Çerçeve	5
2.1.1. Matbûatın Tarihi Gelişimi.....	5
2.1.2. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Dergicilik	10
2.1.3. Hayat Mecmuası Hakkında.....	16
2.2. İlgili Araştırmalar	21
2.2.1. Kitaplar.....	21
2.2.2. Doktora Tezleri	22
2.2.3. Yüksek Lisans Tezleri.....	22
2.2.4. Makaleler.....	23
3. YÖNTEM.....	23
3.1. Araştırmanın Modeli	23

3.2.	Evren ve Örneklem.....	24
3.3.	Veri Toplama Araçları ve Teknikleri	24
3.4.	Verilerin Toplanma Süreci	24
3.5.	Verilerin Analizi.....	24
4.	BULGULAR VE YORUMLAR.....	25
4.1.	Batı Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri.....	25
4.1.1.	Die Heimkehr Jes Odysseus.....	25
4.1.2.	Die Lebenside Goethes	26
4.1.3.	Faust	26
4.1.4.	Islam and The Divine Comedy	27
4.1.5.	Franz Zoseph as Revealed by His Letters	28
4.1.6.	An Anthology of English Poetry and Prose	28
4.1.7.	Beyaz Zambaklar Memleketinde	29
4.1.8.	Şelli	31
4.1.9.	The Son of Man: The Story of Jesus.....	31
4.1.10.	Forest Folklore Mythology and Romance.....	32
4.1.11.	Orientalistische Miszellen II.....	32
4.1.12.	İklimler	33
4.1.13.	Journall Intime.....	33
4.1.14.	Le nid des Cygnes (Kuğuların Yuvası)	34
4.1.15.	Gösta Berling'in Efsanesi.....	34
4.1.16.	İngiltere Mektupları.....	35
4.1.17.	Belle de Jour (Gündüz Dilberi)	36
4.1.18.	Le Bonheur de Vivre	37
4.1.19.	La reine Scandaleuse	37
4.1.20.	Erromango	38

4.1.21.	Egmont	38
4.1.22.	Salammbô	39
4.1.23.	Çoban Şiirleri	40
4.1.24.	Emilia Galotti	40
4.2.	Edebiyat Tarihi Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri.....	41
4.2.1.	Muharrir Bu Ya	41
4.2.2.	Karesi Meşâhiri	42
4.2.3.	Türk Edebiyatı Tarihi.....	43
4.2.4.	Erzurum Şairleri	43
4.2.5.	Türk Edebiyatı Tarihi.....	44
4.3.	Halk Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri.....	45
4.3.1.	Divân-ı Kaygusuz Baba	45
4.3.2.	Kitâb-ı Dilgüşâ	46
4.3.3.	Mesnevî-i Kaygusuz Sultan	46
4.3.4.	Tuhfetü'n Nedîm	46
4.3.5.	Halk Şairleri	47
4.3.6.	Halk Şairleri: Karacaoğlan.....	47
4.3.7.	Âşık Dertli, Hayatı ve Divânı.....	48
4.3.8.	Seçme Halk Şiirleri	49
4.4.	Tarih Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri	49
4.4.1.	Risale-i Ta'rifât	49
4.4.2.	The Genesis of The World War	50
4.4.3.	Türk İnkılâbı.....	51
4.4.4.	Damat İbrahim Paşa-Baltacı Mehmed Paşa Hakkında Risâle	51
4.4.5.	Tableau des Nouveaux Reglemens de L'empire Ottoman.....	52
4.4.6.	Kitâbeler	52

4.4.7.	Enîsü'l-Güzet	53
4.4.8.	Karesi Vilâyeti Tarihçesi.....	53
4.4.9.	Asya'nın Uyanması: İngiliz Emperyalizmi ve Milletlerin İsyanı	54
4.4.10.	Artvin.....	55
4.4.11.	Nasihâtü's-Selâtin	55
4.4.12.	Tarih-i Tuhfetü'l-Garib ve Netice-i Dilfirib.....	56
4.4.13.	Destins Hars Serie	57
4.4.14.	Vesiletü't-Tıbâa.....	57
4.4.15.	Zübde-ül-Vekâyî	58
4.4.16.	La Neutralita Italiana 1914-1915.....	58
4.4.17.	The Persian Gulf: An Historical Sketch.....	59
4.4.18.	Uncensored Dardanelles.....	59
4.4.19.	Some Chapters From The Historical Writings of Fray Bernardino Sahagun	60
4.4.20.	Bronz Devrinde Yunan Medeniyeti.....	61
4.4.21.	Türk Yılı	61
4.4.22.	Sivas Şehri.....	62
4.4.23.	Mustapha Kémal ou la Rénovation de la Turquie	62
4.4.24.	Tarihî İbni Galbun	62
4.4.25.	Harpten Sonraki Avrupanın Tarihi.....	63
4.4.26.	Demokrasi ve Terbiye	64
4.5.	Sürelî Yayınlar Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri	65
4.5.1.	Terbiye Mecmuası.....	65
4.5.2.	Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası.....	65
4.5.3.	Revue Francaise de Psychanalyse.....	66
4.5.4.	Revue d'Hıstsive de la Philasophie.....	67

4.5.5.	Kahkaha Gazetesi.....	67
4.5.6.	Halk Bilgisi Mecmuası.....	67
4.6.	Divan Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri.....	69
4.6.1.	Hevesnâme	69
4.6.2.	Sohbetü'l-Esmâr.....	70
4.6.3.	Latîfî Tezkiresi I.....	70
4.6.4.	Mecmua-ı Mevlânâ	71
4.6.5.	Ravzatü's-Selâtin	72
4.6.6.	Fuzûlî	73
4.6.7.	Tuhfe-i Sâmi.....	74
4.6.8.	Tezkiretü'ş-Şuarâ	75
4.6.9.	Müzekkir-i Ahbâb	76
4.6.10.	Vekayîü'l-Füzelâ	76
4.6.11.	Safâyî Tezkiresi	77
4.6.12.	Aksa'l-Ereb	78
4.6.13.	Şehname'den Mütercem Parçalar.....	78
4.6.14.	Osmanlı Şiir Sanatı Tarihi	79
4.6.15.	Risale-i Evsâf-ı İstanbul	79
4.7.	Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri.....	80
4.7.1.	Bahar ve Kelebekler	80
4.7.2.	Kanlı Akşam	81
4.7.3.	Bir Kadın Düşmanı	81
4.7.4.	Yakılacak Kitap.....	82
4.7.5.	Şimşek.....	82
4.7.6.	Kına Gecesi	83
4.7.7.	Falaka	83

4.7.8.	Miras	84
4.7.9.	İlk Büyük Muharrirlerden Şinasi	84
4.7.10.	Bu Toprağın Kızları.....	85
4.7.11.	Son Yıldız.....	86
4.7.12.	Gurabahâne-i Laklakan	86
4.7.13.	Yeşil Gece	86
4.7.14.	Bize Göre.....	87
4.7.15.	Renksiz İstırap	88
4.7.16.	Damla Damla.....	88
4.7.17.	Acımak	89
4.7.18.	Yaprak Dökümü	89
4.7.19.	İki Süngü Arasında.....	90
4.8.	Felsefe Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri	90
4.8.1.	Mantık	90
4.8.2.	Doğan Dünya	91
4.8.3.	İlim ve Din (Science at Religion).....	92
4.8.4.	Les Origines de la Pensée	93
4.8.5.	Etüde Sur la Psychologie Dee	93
4.8.6.	Ce que Je Sais de Dieu	93
4.8.7.	Vues generales sur la theorie de la relativite.....	94
4.8.8.	Le Langage Affectif et les Jugements de Valeur	95
4.8.9.	Lügatçe-i Felsefe.....	95
4.8.10.	La Nature et I'esprit	96
4.8.11.	Die Masse und ihre Aktion.....	96
4.8.12.	Fedon Ruhun Bekası	97
4.8.13.	Bir Birsamın İstikbali	97

4.8.14.	Terakki Fikri	98
4.8.15.	Ahlâk Terbiyesi	98
4.8.16.	Metafizik	99
4.8.17.	Şuurun Bilâ-Vasıta Mutaları Hakkında	100
4.8.18.	Felsefe Tarihi	100
4.9.	İçtimaiyât Üzerine Kitâbiyât eleştirileri	101
4.9.1.	Le Lien Familial: Causes Sociales de son Relâchement	101
4.9.2.	İçtimaiyât Mektebi ve Ahlakın Menşeleri	102
4.9.3.	Origines de la Famille	102
4.9.4.	Education et Hérité	103
4.9.5.	Milli Terbiye Hedefleri	103
4.9.6.	Esprit und Geist	103
4.9.7.	İçtimaiyât	104
4.9.8.	Yeni İçtimaiyât Dersleri	105
4.9.9.	Avrupa	105
4.9.10.	Usul Hakkında Nutuk	106
4.9.11.	Zeki Bir Kadına Sosyalizm ve Kapitalizm Rehberi	107
4.9.12.	Üç Medeniyet	107
4.10.	Psikoloji Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri	108
4.10.1.	İlk Gençlik	108
4.10.2.	Le Freudisme Exposé Et Critiqué	109
4.10.3.	Études et Reflexions d'un Psychiste	109
4.10.4.	Analyse de l'esprit	110
4.11.	Bediyyât Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri	110
4.11.1.	Menâkıb-ı Hünerverân	110
4.11.2.	Systèmes des Beaux-Arts	111

4.11.3.	Bediyât	111
4.11.4.	Karikatür.....	112
4.11.5.	La Litterature Âlâ Lumière du Matérialisme Historique.....	113
4.12.	Tıp Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri	114
4.12.1.	Cerrahiye-i İlhâniye.....	114
4.12.2.	El Muciz Mine't-Tıp	115
4.12.3.	Genç Kalınız.....	115
4.13.	Türkiyât Sahası Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri.....	116
4.13.1.	İstanbul Kütüphanelerindeki Kıymetdâr Eserler	116
4.14.	Fizik Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri.....	117
4.14.1.	Zur Einheitlichen Feldtheorie.....	117
4.15.	Biyografi Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri.....	117
4.15.1.	Vekayü'l-Fuzalâ	117
4.15.2.	Cromwell'in Hayatı	118
4.16.	Jeoloji Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri	118
4.16.1.	Arzın Menşei ve Geçirdiği Devreler	118
4.17.	Sinema Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri	119
4.17.1.	Mektep ve Sinema	119
4.18.	İktisat Üzerine Kitâbiyât eleştirileri.....	119
4.18.1.	İktisadî Coğrafya	119
4.18.2.	Kooperatif.....	120
4.19.	Coğrafya Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri	120
4.19.1.	Ucâletü'l Coğrâfiye	120
4.19.2.	Türkiye Coğrafyası.....	121
4.20.	Din Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri	121
4.20.1.	İslamstudien.....	121

4.20.2.	Later Greek Religion	122
4.20.3.	Melek-i Tâvûs Âyini	122
5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER	124
6.	EKLER.....	130
6.1.	Yazar-Eser Tablosu	130
KAYNAKÇA.....		141
1.	Çalışmada İncelenen Hayat Mecmuası Metinleri	141
1.1.	Batı Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri	141
1.2.	Edebiyat Tarihi Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri	141
1.3.	Halk Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri	142
1.4.	Tarih Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri.....	142
1.5.	Sürelî Yayınlar Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri.....	143
1.6.	Divan Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri	143
1.7.	Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri.....	143
1.9.	İçtimaiyât Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri	144
1.10.	Psikoloji Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri	145
1.11.	Bediiyât Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri.....	145
1.12.	Tıp Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri.....	145
1.13.	Türkiyât Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri.....	145
1.14.	Fizik Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri	145
1.15.	Biyografi Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri	145
1.16.	Jeoloji Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri.....	145
1.17.	Sinema Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri	145
1.18.	İktisat Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri	145
1.19.	Coğrafya Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri	146
1.20.	Din Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri	146

2. Faydalanılan Diğer Kaynaklar	146
2.1. Kitaplar.....	146
2.2. Doktora Tezleri	146
2.3. Yüksek Lisans Tezleri.....	146
2.4. Makaleler.....	147
2.5. Ansiklopedi Maddeleri.....	147

KISALTMALAR LİSTESİ

C.: Cilt

Dr.: doktor

Prof.: Profesör

s.: sayfa

S.: Sayı

vb.: ve benzeri

vs.: vesaire

yy.: yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusunu 1926-1930 yılları arasında yayınlanan Hayat mecmuasında yer alan kitâbiyat eleştirilerini / kitap tanıtım yazılarını içeren makaleler oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

“Hayat Mecmuasındaki Kitâbiyât Eleştirileri” adlı bu çalışmanın amacı, 1926-1930 yılları arasında yayınlanan Hayat mecmuasında yer alan “Kitâbiyât eleştirileri” metinlerini tespit etmek ve bu metinlerde tanıtılan eserleri belirleyerek eserlerle ilgili verilen bilgileri tüm detayıyla ortaya koymaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

1926 yılında yayın hayatına giren Hayat mecmuası edebiyattan sanata, felsefeden psikolojiye, tarihten coğrafyaya kadar birçok alana hitap eden yazı ve değerlendirmelerin bulunduğu bir mecmuadır. Bu bağlamda tespit etmiş olduğumuz kitâbiyat eleştirileri / kitap tanıtım yazıları da aynı çeşitliliğe sahiptir. Mecmuada Türk sahasında yayınlanan eserlerin tanıtımının yanı sıra Batı sahasında yayınlanan eserlerin tanıtımına yer verilmiştir. Mecmuada tanıtımı yapılan eserler arasında o dönemde yeni çıkan kitaplarla birlikte baskısı yenilenen veya önceden yayınlandığı halde adı duyulmamış kitaplar da yer almıştır. Çalışmamızda Cumhuriyet’in kuruluş aşamasında Türk halkını ve gençliğini aydınlatmak için çalışan Hayat mecmuasında yer alan kitâbiyât eleştirileri metinleri belirlenmiş ve bu metinlerde tanıtılan eserler akademik camianın faydasına sunulmuştur.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bir dönemi siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, sanatsal vb. birçok açıdan değerlendirebilmenin yollarından biri o döneme ait süreli yayınları incelemektir. Çünkü süreli yayınlar sadece siyasi içerikli değildir. Aynı zamanda çıkarıldığı dönemin kültür, edebiyat, sanat, ekonomi, mimari gibi birçok alanda gerçekleşen değişikliklerden okuyucuyu haberdar ederek dönemin içinde bulunduğu durumu yansıtır. Bu bağlamda Türk kültür ve sosyal hayatında önemli bir yere sahip olan süreli yayınlar arasında yer alan Hayat mecmuasındaki kitâbiyât eleştirilerini içeren

makaleleri incelemenin ve bu makalelerde tanıtılan eserleri belirlemenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

1.5.Araştırmanın Sınırlıkları

Çalışmamızın sınırını 1926-1930 yılları arasında yayınlanan Hayat mecmuasındaki kitâbiyât eleştirileri yazıları oluşturmaktadır. Sınırlıkları belirlenen çalışmamızın hazırlık aşamasında öncelikle mecmuanın kaç sayı ve ciltten oluştuğu araştırılmış; 1926-1929 yılları arasında toplam 6 cilt, 146 sayı çıkarıldığı, 1930 yılında ise “Yeni Tertip” adıyla 5 sayı daha devam ettiği tespit edilmiştir. Daha sonra bütün sayılardaki yazılar incelenerek “Kitâbiyât eleştirisi” metinleri belirlenmiştir.

1.6.Tanımlar

1.6.1. Matbuatın Tanımı / Dil İçindeki Varlığı

Arapça “matbu” kelimesinden türetilen “Matbûat”, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat'ta basılmış şeyler; kitaplar; (en çok) gazeteler” (Devellioğlu, 2012, s. 677) şeklinde tanımlanırken Türk Dil Kurumu Büyük Sözlüğü'nde, basın (TDK, 2011, s. 1635) olarak tanımlanmıştır. İslam Ansiklopedisi'nde ise “Arapça matbu kelimesinin çoğulu olup bir ülkede basılıp yayımlanan her türlü ürünü ifade etmekle birlikte daha çok süreli yayımlar, gazete ve dergiler için kullanılır” (Ayyıldız, 2003, s. 119) şeklinde ifade edilmiştir.

“Matbûat”ın ortaya çıkışına vesile olan matbaanın kuruluşu Osmanlı İmparatorluğu dönemine dayanmaktadır. “Avrupa'da XV. yüzyılda icat edilen matbaa, asrın sonlarına doğru Osmanlı Devletine iltica eden İspanyol Yahudileri tarafından İstanbul'a getirilmiş(...) İlk Türk matbaası İbrahim Müteferrika tarafından 1727'de İstanbul'da kurulmuştur” (Ayyıldız, 2003, s. 119).

Matbaanın kuruluşuna ve gelişimine bağlı olarak hayatımıza giren matbuat (basın), Orhan Koloğlu tarafından, bireyin veya bireylerin oluşturduğu kitlelerin istemlerini yansıtacak bir araç rolü üstlenmiş, bu sebepten yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerine ek olarak Dördüncü Kuvvet ya da Dördüncü Erk diye nitelendirilmiştir (Koloğlu, 2020, s. 26). Dördüncü Kuvvet olarak nitelendirilen ve kitlelerin istemlerini yansıtacak bir araç olarak görülen matbûat (basın), toplumları ilgilendiren bütün hususlardan bireyleri haberdâr etme vazifesine de sahip olmuştur.

1.6.2. Kitâbiyât / Kitâbiyât eleştirileri

İslam Ansiklopedisi'nde, Yunanca biblion (kitap) ve graphien (yazmak) kelimelerinden meydana geldiği belirtilen kitâbiyât kelimesi, “Bir eserin telifinde

başvurulan kaynaklar; eserleri tanıtan sistematik listeler, yazılar ve bunların etrafında gelişen bilim dalı” olarak tanımlanır (Durmuş, 2002, s. 83).

Büyük Lûgat ve Ansiklopedi’de ise kitâbiyât kelimesi için “belli bir konuda yazılan kitapları ve bunların yayımlarını inceleyen bilim dalı, bibliyografya” tanımını yapılıyor (BLA, 1990, s. 339).

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi kitâbiyât kelimesini “Yayınları tanıtmak ve duyurmak ana fikri çerçevesinde değişik anlamlar taşıyan bir terimdir. ‘Kitaplar hakkında yazma, bilgi verme’ demek olan Yunanca bibliographia birleşik kelimesine karşılık kullanılmaktadır” şeklinde açıklar (TDEA, 1982, s. 360).

Dilimizde bibliyografya karşılığı olarak *esâmi-i kütüb, ilm-i kütüb, ilm-i ahval-i kütüb, ilm-i tarifü’ül kütüb* vb. terimlere rastlansa da bunlar arasında en fazla tercih edileni kitâbiyat olmuştur. Kitâbiyât, kitap yapımı bilgisi mânasını vermesine rağmen, daha çok kitap tanıtmaya yazıları için kullanılmış, Cumhuriyet’ten sonraki yıllarda pek çok batı kaynaklı terim karşısında aydınlarımızın takındığı tavır ile unutulmuştur. Kitâbiyât, bir bakıma yayınları tanımlama, onlar hakkında tanıtıcı, niteleyici ve benzerlerinden ayırıcı bilgiler sunma işidir. Bir eserin farklı basımlarını inceleyerek bibliyografik gelişimini belirleme de bu terimin kapsamı içinde sayılmaktadır. Fakat kitâbiyât, günümüzde daha çok ‘yayınlara belli bir plana göre ve yayını tanıtıcı, niteleyici bilgiler vererek düzenlenmiş listesi’ ve ‘bu listeyi hazırlama bilim ve sanatı’ anlamlarına gelmektedir (TDEA, 1982, s. 360).

Kitâbiyât, kapsam bakımından *genel* ve *özel* olmak üzere ikiye ayrılır. *Genel kitâbiyâtlar*, yayınlara herhangi bir konu sınırlaması yapmadan listeler. *Özel kitâbiyâtlar*, özellikle konu bakımından sınırlama yapılarak oluşturulan yayın listeleridir. Bu kitâbiyât türlerinden başka, bir konu sınırlaması yapılmış olsun veya olmasın, yayınlara belli ölçülere göre seçilmiş bir kısmını listelemeyi amaçlayan *seçme kitâbiyâtlar*, listeledikleri yayınlar hakkında eleştireci bilgiler de veren *tenkitli kitâbiyâtlar*, tanıttıkları eserlerin muhtevaları hakkında açıklamalar da sunan *açıklamalı kitâbiyâtlar* gibi türler de vardır (TDEA, 1982, s. 362).

Yayınlara tanıtmak ve duyurmak fikriyle tanıttıkları eserlerin muhtevaları hakkında açıklamalar sunan kitâbiyât türü *açıklamalı kitâbiyâtlar* olarak tanımlanmıştır (TDEA, 1982, s. 362). Bu tanım doğrultusunda *açıklamalı kitâbiyâtlara* kitap değerlendirme, kitap inceleme veya kitap eleştirisi olarak adlandırılan kitap tanıtım yazılarıdır demek mümkün olacaktır.

“Kitap değerlendirme, kitap inceleme veya kitap eleştirisi olarak adlandırılan kitap tanıtım yazıları, konu ayrımı yapılmaksızın bir kitabın fiziki özellikleri, dil ve üslubu, muhtevası, konuları işleyiş tarzı, yazılış amacına uygunluğu, ortaya koyduğu fikirlerin doğruluğu, alanındaki başarısı, imlâ kurallarına riayet edip etmediği, eksik ve hatalarının giderilip daha iyi hale getirilmesi için nelerin lazım geldiği gibi konuların değerlendirildiği bir yazı türüdür. Kitabın “farklı bir şekilde ifade edilmesi” veya “özeti” olmayan kitap tanıtım yazısı, kitabın güçlü ve zayıf yönleri, kalitesi, içeriği ve önemi ile ilgili değerlendirmedir” (Akpınar, 2017, s. 427).

Kitap tanıtımı yazılarında yaygın olarak bilinen “betimsel” ve “eleştirel” olmak üzere iki tür yaklaşım vardır. Betimsel yaklaşımda, tanıtımı yapan yazar kendi görüşlerini işin içine katmadan incelediği kitap hakkında tanıtıcı temel bilgiler verir. Eleştirel yaklaşımda ise tanıtımı yapan yazar, kitabı tanıttığı gibi aynı zamanda değerlendirir ve bazı yargılarda bulunur. Bu değerlendirmede ve yargılamada, incelemeyi yapan kişinin, kitabın ve yazarının amacından ne anladığını, yazarın bunu ne kadar başarabildiğini, kitabın bilimsel kalitesini ve önemini ortaya koyması beklenir (Şişman, 2005, s. 136).

Eleştirel yaklaşımda, hedefte yazar ve onun kişisel, sosyal, siyasi, dini görüşleri değil, ortaya koyduğu eser, işlediği konular, görüşleri ve üslubu olmalıdır. Bu türdeki tanıtım yazılarının uzunluğu diğer tanıtım türlerinden daha çok olsa da okuru sıkmayacak şekilde olmalıdır. Şayet değerlendirmeye alınan kitabın eleştirilecek yönleri çoksa, bunlar tasnif edilmeli, önemli kısımlar tespit edilmeli ve anlaşılır kısa cümleler kullanılmalıdır. Bu sebeptendir ki eleştirel yaklaşımla tanıtılan eserler, makale veya araştırma notu şeklinde süreli yayınlarda veya internet sitelerinde farklı bölümlerde yayınlanmıştır (Akpınar, 2017, s. 435).

Kitap tanıtımı yazıları ülkemizde son dönemde artma eğilimindedir. Özellikle lisansüstü eğitimde akademik üsluba alıştırmak için öğrencilere kitap tanıtımları yaptırılmaktadır. Akademisyenler ve edebiyatçılar da kitap tanıtımları, eleştirileri ve incelemelerine ilgi göstermektedirler. Bunun yanı sıra yayınevlerinin kendi kitaplarını satmak için hazırladıkları reklamlar da bazı dergi ve gazetelerde kitap tanıtımı şeklinde sunulmaktadır. *Okumuş Adam Aylık Kitap Tanıtımı ve Kültür Dergisi*, *Kitapçı Kültür Sanat ve Kitap Tanıtım Dergisi*, *Ayraç Kitap Tahlili ve Eleştiri Dergisi*, *Haftalık Kitap Postası Dergisi* gibi kitap tanıtımı yazılarına has özel dergiler ve tanıtım blogları da mevcuttur. Ayrıca 1993 yılından bu yana yayım hayatında olan *Müteferrika Kitâbiyât Dergisi*, iki ayda bir yayımlanan *Kitap-lık*

Edebiyat Dergisi ve 1995 yılında yayın hayatına giren *Kebikeç Dergisi* vb. dergiler de sayfalarında kitap tanıtım yazılarına yer vermektedir (Akpınar: 2017, s. 43).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1.Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Matbûatın Tarihi Gelişimi

15. yüzyılda Avrupa’da yaygınlaşmaya başlayan, bilginin birikiminde ve artışında çok önemli bir işleve sahip olan matbaa, uygarlığın gelişmesine büyük ölçüde katkı sağlamıştır. 18. yüzyıldaki Aydınlanma, 19. yüzyıl başındaki Sanayi Devrimi, 20. yüzyıldaki bilimsel ve teknolojik atılımlar matbaaya dayanmaktadır. Öte yandan, demokrasi, insan hakları gibi birtakım temel değerler de matbaa sayesinde yaygınlaşıp evrenselleşmiştir. ‘Medya’ denilen yazılı, sözlü ve görsel iletişim ağının bütün dünyaya yayılması yoluyla ‘Yeni İletişim Düzeni’ adı verilen aşamaya geçilmesinde en büyük pay, yine matbaanınıdır (Kabacalı, 2000, s. 1). Bu bağlamda bilginin birikerek artması, bilgiyi habere dönüştürme gereksinimini ortaya çıkarmış, bilgiyi habere dönüştürme görevini de, daha çok süreli yayınları (gazeteler ve dergiler) ifade eden matbûat (basın) üstlenmiştir diyebiliriz.

1820’li yıllar Osmanlı Devleti’nde matbuat hayatı açısından canlanmanın yaşandığı yıllar olmuştur. 1819-1820’de Mısır’da Mehmet Ali Paşa’nın girişimi sonucu açılan Bulak Matbaası’nın yayınlarının İstanbul’da da ilgi görmesiyle İstanbul’daki basımevinin canlandırılmasına karar verilmiştir (Koloğlu, 2020, s. 21).

Server İskit, matbuat tarihimizi 1 Sontışrin 1831 tarihinde *Takvim-i Vakayi* gazetesinin neşri ile başlamış sayar ve bu gazeteyi kendi dilimizde çıkan, gayri resmi yazıları ve haberleri de içerisinde barındıran resmi bir devlet organı olarak görür (İskit, 1943, s. 3). Matbûat tarihimizi başlatan *Takvim-i Vakayi* gazetesinin yayınlandığı dönem itibariyle devlet eliyle çıkmış olması doğaldır çünkü:

“o tarihte, memleketin kültürel seviyesi henüz şahısların gazete çıkarması için müsait değildir, hatta hususi matbaalar bile yoktur. Matbaaların yer yer açılarak çoğalması için daha yirmi sene beklemek ve bunların bastığı kitaplardan, halkın istifade eyliyerek, olgunca ve bir gazeteye ihtiyaç hisseden hale gelmesi için de bir hayli intizar etmek lazımdır” (İskit, 1943, s. 4).

Takvim-i Vakayi gazetesinden yaklaşık on sene sonra devlet yardımıyla *Ceride-i Havadis* gazetesi çıkarılmıştır. *Ceride-i Havadis* gazetesi, Türk matbuat tarihinde yayınlanan ikinci Türkçe gazete olarak nitelendirilse de Server İskit bu

gazeteyi, Kadıköy taraflarında memnu mintakada avlanırken hapsedilen bir İngiliz'i tatmin etmek için talebi üzerine verilmiş bir fermanın sonucu olarak görmüş ve bu gazeteyi yarı resmi olarak nitelendirmiştir (İskit, 1943, s. 4).

Takvim-i Vakayi ve *Ceride-i Havadis* gazetelerinden sonra 1849'da yayımlanan *Vakayi-i Tıbbiye* dergisi Türkiye'de çıkan mesleki içerikli ilk Türkçe dergi olmuştur (İskit, 1943, s. 6).

Sözünü ettiğimiz yayınlardan sonra aynı dönemde özel teşebbüs ile yayın hayatına giren gazete ve dergi olmamıştır. “Şu hale göre henüz bir şahıs tarafından gazete çıkarmak teşebbüsü yoktu ve binaenaleyh ne ruhsat verecek, ne de çıkan nüshaları tetkik edecek bir mercie lüzum olmamıştı, bu daha uzun zaman devam edecekti” (İskit, 1943, s. 6).

1860'lı yıllara gelindiğinde ise Agâh Efendi tarafından çıkarılan ve ilk özel gazete olarak adlandırılan *Tercüman-ı Ahval* gazetesi yayın hayatına başlamıştır.

“Nitekim Agâh Efendi 1860'da ‘Tercümanı Ahval’ gazetesini çıkarmak için de merciini bulamamış ve istidasını evvela Maarifi Umumiye Nezaretine vermiş ve nezaretteki Meclisi Maariften geçirdikten sonra bu yardımla Meclisi Vükelâdan karar koparmış ve o zaman padişah bulunan Abdülmecid'in iradesini de almak suretile işi tamamlamış ve ancak bu şekilde gazetesini neşretmek imkânını bulmuştur” (İskit, 1943, s. 7).

1862 yılında Şinasi tarafından çıkarılan *Tasvir-i Efkâr* gazetesi yayın hayatına girmiştir. Şinasi, 1865 yılında gazetenin yönetimini Namık Kemal'e bırakmıştır. Şinasi'nin *Tasvir-i Efkâr* gazetesi Türk matbuatına (basın) iki önemli yenilik getirmiştir:

“Tasvir-i Efkâr'ın Türkçe basına getirdiği iki önemli yenilikten biri okuyucu mektupları ile ilgilidir. Takvim ve Ceride'nin sadece padişaha ve vezirlere övgü taşıyan okuyucu mektuplarına yer vermelerine karşılık Şinasi, gerçek okuyucusunun fikirlerini yansıtan yazılara sütunlarını açmıştır. İkinci önemli yenilik Arap harfleriyle dizgiyi kolaylaştırmak için dizgi kasasındaki harf sayısını 112'ye indirmesiydi” (Koloğlu, 2020, s. 47).

1862'de Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye (Osmanlı Bilim Derneği) tarafından aylık olarak *Mecmua-i Fünun* dergisi yayınlanmaya başlanmıştır. *Mecmua-i Fünun*'da dönemin bilim ve kültür adamları, jeoloji, fizik, biyoloji, coğrafya vb. bilim dallarını tanıtmak amacıyla makaleler yazmış, bununla birlikte dergide maliye, ekonomi, felsefe gibi konular yer almıştır. Aynı yıl yayımlanan dergilerden biri de *Mecmua-i İber-i İntibah*'tır. 1863 yılında “Ceride- i Askeriye”, 1864 yılında da *Mecmua-i Askeriye* dergileri yayınlanmıştır (Kabacalı, 2000, s. 69-70).

1864 yılında Türk matbuatı (basın) için ilk defa bir matbuat nizamnâmesi yayımlanmıştır. 31 Aralık 1864 yılında yürürlüğe giren bu nizamnâme gazete çıkarma, devretme, cevap hakkı kullanma gibi hususları düzenlemiş, yabancı dildeki basınla Türkçe basın için eşit şartlar getirmiştir. 1909 yılına kadar yürürlükte kalan matbûat nizamnâmesi, ön sansür koymasa da ağır para cezaları getirmiş, padişah ve yabancı devlet başkanları hakkında suçlayıcı ve kötileyici yayınlar yapılmasını önlemiştir (Kahraman, 2003, s. 122-123).

1867 yılında İstanbul'da ilk resimli gazete olma özelliğini taşıyan *Ayine-i Vatan*, 1869'da kadın ve mizah eklerine yer veren *Terakki*, 1870 yılında "Fransa-Prusya" savaşı sırasında Almanya'yı destekleyip savaş haberlerine yer veren *Basiret*, 12 Kasım 1870' de ilk mizah dergisi olarak nitelendirilen *Diyojen*, 1872 yılında Yeni Osmanlıların sözcüsü *İbret*, 10 Ekim 1874'te ilk kez fotoğraf basan *Musavver Medeniyet*, 9 Ağustos 1875'te dönemin olaylarını ayrıntılarıyla yazan *İstikbal* vb. gazete ve dergiler yayınlanmıştır (Kabacalı, 2000, s. 85-88).

1867 yılında çıkarılan *Muhbir* gazetesi de hükumete karşı tutumuyla dikkati çeken gazetelerden olmuştur. 55 sayı çıkarılan *Muhbir* gazetesi, 27 Mayıs 1867'den sonra kapatılmıştır (Koloğlu, 2020, s. 49).

1870'li yıllarda dergicilikte mizaha eğilim söz konusu olmuş ve 1878 yılına kadar yirmiye aşkın mizah dergisi çıkarılmıştır. Bu dergiler arasında öne çıkanlar: *Meğu*, *Hayal*, *Çingiraklı Tatar*, *Meddah*, *Diyojen*, *Latife* ve *Çaylak* dergileri olmuştur (Koloğlu, 2020, s. 58).

Aralık 1876'da Kanun-i Esasi yürürlüğe girmiş ardından 1877 yılında Meclis-i Mebusan toplanmış ve böylece Birinci Meşrutiyet dönemi başlamıştır (Kabacalı, 2000, s. 95). Kanun-i Esasi'nin matbuatla ilgili on ikinci maddesinde basın özgür gibi görünse de bu görüntü istenilen özgürlüğü verememiştir:

"Bu Kanunu Esasinin on ikinci maddesi aynen şöyle idi: 'Matbuat kanun dairesinde serbesttir., Elde mevcut Matbuat Nizamnamesi 1864 nizamnamesi idi. Demek ki o sıkı kanun baki idi ve henüz Meşrutiyet matbuata yeni bir serbesti getirmemişti. Şu kadar ki Matbuat pek çoşkundu ve hükümet dışarıya olduğu gibi içeriye karşı da zaif ve binaenaleyh henüz mevkiinden pek emin olmayı Abdülhamid de matbuata karşı istediği bir cephe alamıyor ve fakat ona için için kızılıyordu" (İskit, 1943, s. 66).

Kanun-ı Esasi'nin on ikinci maddesinde görüldüğü üzere matbuatın (basın) özgürlüğü kanun çerçevesinde mümkün kılınmıştır. Söz konusu dönemde yeni bir nizamname yapılmadığı için 1864 nizamnamesi geçerli olmaya devam etmiştir. 1864

nizamnamesi padişah karşıtı yayınlara müsaade etmediğinden ve farklı düşünelere açık olmadığından bu nizamnameye bağılı bir özgürlük söz konusu olmamış, aksine basın daha da baskılanmış ve sansür engeline takılmıştır.

1876- 1908 yılları yayıncılık faaliyetleri açısından sansürün şiddetinin giderek arttığı yıllar olmuştur. Dergiler kapatılmış ya da imtiyazları iptal edilerek birer birer ortadan kaldırılmıştır. Gazetelerin yanı sıra kitaplar da sıkı bir denetimden geçirilmeye başlanmıştır (Kabacalı, 2000, s. 95-96).

Bu dönemde gazetecilik faaliyetleri ikinci planda kalmıştır. 1878 yılında Ahmed Midhad Efendi tarafından yayın hayatına kazandırılan *Tercümân-ı Hakikat*, dönemin uzun süre yüksek satış rakamlarına ulaşan tek gazetesi olarak önemli bir yere sahip olmuştur. *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinin yanında dönemin önemli gazetelerinden biri Ahmed Cevdet tarafından çıkarılan *İkdam*, bir diğeri de *İkdam* gazetesi ile rekabet halinde olan ve satış rakamlarıyla *İkdam* gazetesini geride bırakarak adından söz ettiren *Sabah* gazetesidir. 1880’li yılların ilk yarısı Türk dergiciliği açısından altın dönem olmuştur. 1880 yılında *Mecmua-i Ebüzziyâ* isimli dergi, 1881’de *Hazine-i Evrâk* ve *Hafta* dergileri, 1882’de *Mir’ât-ı Âlem* ve *Mecmûa-i Âsâr*, 1884 yılında *Güneş*, 1886’da *Gayret* ve *Berk*, 1887’de *Manzara* ve *Nilüfer* gibi dergiler yayın hayatına girmiştir. 1891 yılında ise Ahmed İhsan (Tokgöz) tarafından çıkarılan, Edebiyât-ı Cedide hareketinin kaynağı ve odağı durumuna gelen *Servet-i Fünûn* dergisi sahip olduğu teknik mükemmellekle beraber içeriğiyle de döneme damgasını vuran dergilerden biri olmuştur. Ayrıca 1891 yılında yayın hayatına giren yayınlar arasında *Maârif*, *Resimli Gazete* ve *Mektep* isimli dergiler de yer almıştır. 1891 yılında yayınlanan “*Servet-i Fünûn*” dergisi ile rekabet içerisinde olan *Malûmat* dergisi de 1895 yılında yayın hayatına girmiştir (Kahraman, 2003, s. 122-123).

1908-1917 yılları arası Türk matbuatının(basın) tarihi açısından önemli gelişmelerin yaşandığı yıllar olmuştur. 1908 yılında basına özgürlük tanıyan Kanun-i Esasi yeniden yürürlüğe girmiş ve böylece II. Meşrutiyet ilan edilmiştir. II. Meşrutiyet’in ilanı ile beraber ülkede esen özgürlük havası basın hayatına da yansımış, bir buçuk ay içerisinde 200’ü aşkın gazete ve dergi çıkarılmıştır. 1908 yılının sonlarına doğru da Anadolu’nun her kentinde Türk girişimcilere ait özel Türk basımevleri kurulmuştur. Basının özgürleştiği ve sansür yasağına takılmadığı bu dönemde, *İkdam*, *Sabah* ve *Tercüman-ı Hakikat* gazeteleri yayınlarını sürdürmeye devam etmiş; Tevfik Fikret, Hüseyin Cahit ve Hüseyin Kazım beraberliğinde İttihat

ve Terakki'yi destekleyen *Tanin* gazetesi, Abdullah Zühtü tarafından çıkarılan *Yeni Gazete* yayınlanmaya başlamıştır. Hemen her konuda ve eğilimde gazeteye ve dergiye rastlanan bu dönemde haftalık ve haftada iki kez yayınlanan mizah içerikli gazete ve dergilerin sayısı yüzü aşmıştır. Bunlar arasında en uzun soluklu olanı Ali Fuad Beyin yayın hayatına kazandırdığı *Karagöz* isimli gazete olmuştur. *Karagöz* gazetesini, Cemil Cem'in karikatürleriyle birlikte Fransız karikatürcülerin çizgilerine yer veren ve yarıya yakını Fransızca olarak düzenlenen *Kalem* dergisi takip etmiştir. Mizahi içerikleri ve karikatürleri ile bilinen *Âlem*, *Davul* ve *Şehbal* dergileri de yine bu dönemde yayınlanmıştır. 1908- 1917 yılları arasındaki dönemin önemli olaylarından biri de 1909 yılında Matbuat Kanununun hazırlanması ve yürürlüğe girmesi olmuştur. 16 Temmuz 1909 yılında yasalaşan bu kanun, basına sansür getirmese de hükumete gazete ve dergi kapatma yetkisi tanımıştır. Yeni Matbuat Kanunu basının özgürlüğünü bir nebze kısıtlasa da gazetecilik ve dergicilik faaliyetleri hız kesmeden devam etmiştir. Söz konusu yıllarda yayınlanarak öne çıkan başlıca gazete ve dergiler şunlardır: 1908 yılında kitap boyutundaki fikir ve aktüalite dergisi olan *Resimli Kitap*, 1908-1909 yılları arasında 12 sayı çıkarılan ve kadın okurlara hitap eden *Mehasin*, 1910 yılında Donanma Cemiyeti tarafından çıkarılan *Donanma* mecmuası, 1911 yılında *Genç Kalemler*, 1915 yılında devlet tarafından yayımlanan *Harb Mecmuası*, aynı yıl çıkarılan *Türk Yurdu* ve 1917 yılında yayın hayatına başlayan *Yeni Mecmua* (Kabacalı, 2000, s.133-141).

1918-1923 yılları arasındaki Milli Mücadele dönemi Türk basın tarihi açısından önemli bir dönem olmuştur. Mütâreke ve Milli Mücadele yıllarında *Tasvir-i Efkâr*, *Akşam*, *Yeni Gün*, *İleri*, *İkdam* vb. gazeteler Milli Mücadele hareketini desteklemiş; *Peyam-ı Sabah*, *Alemdar* ve *İstanbul* vb. gazeteler de Milli Mücadele hareketinin karşısında yer almışlardır. Ankara hükümetinin resmi yayın organı olarak 1920 yılında yayınlanan *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesi, 1919 yılında yayınlanan *İrade-i Milliye* gazetesinin devamı olarak yayınlanmayı sürdürmüştür. Dönemin öne çıkan dergileri arasında 1919 yılında yayınlanan *Büyük Mecmua* ve *Ümit*, 1921 yılında yayınlanan *Dergâh*, 1922 yılında Diyarbakır'da çıkarılan *Küçük Mecmua*, vb. dergiler yer almıştır. Söz konusu dergilerden *Ümit* isimli derginin dışındakiler Milli Mücadele'yi destekleyen yayınlar arasında yer almışlardır (Kahraman, 2003, s.123).

1923 yılına gelindiğinde ise Cumhuriyet ilân edilmiştir. Cumhuriyet'in ilânından sonra, *Yeni Gün* gazetesi İstanbul'a taşınarak 1924 yılında *Cumhuriyet*

adıyla yayınlanmaya başlamıştır. 1923 yılında *Yeni Türkiye* ve *Vatan* gazeteleri, 1924 yılında *Son Telgraf* gazetesi, 1925 yılında *On Saat*, 1926 yılında *Yeni Ses* ve *Milliyet* gazeteleri, 1928 yılında da “Resimli Gazete” gibi gazeteler yayınlanmıştır (Kahraman, 2003, s.123). Cumhuriyet’in ilanından sonra;

“(…) Türk matbuat tarihi, kendi lehine verilebilecek iyi notları Cumhuriyet idaresinin tarihi ile başlayan devresinde temin eder ki, hakikaten Türk matbuatı gerek fikir olgunluğunu, gerek teknik üstünlüğünü ve gerekse medeni cihan ölçüsüne giren varlığını yüksek milli heyecan ve şuuru ile beraber 1923 senesinden sonra idrak eder. Bu zaman zarfında intişar eden gazete ve mecmuaların yekûnu kabarır ve yeni harflerin kabulü de bu artışa yardım eder” (Tülbentçi, 1941, s. IV).

Bu bağlamda Cumhuriyet dönemi, Türk matbuat tarihi açısından yayınlanan dergi ve gazetelerin sayılarında önemli artışların görüldüğü dönem olmuştur.

2.1.2. Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Dergicilik

Cumhuriyet’in ilan edilişi ile birlikte eski Osmanlı Türkiye’sinin yerini yeni bir Türkiye almıştır. Yeni kurulan bir devlet düzeni de, yeni fikirlerin ve yeni bir ruhun mahsulü olmuştur (Sadak, 1981, s. 112-113).

Yeni Türkiye’yi meydana getiren bu yeni ruhun ve fikirlerin kabul görmesi noktasında en büyük görevi sahip olduğu işlevler doğrultusunda basın yüklenmiştir. Küçük’ün çalışmasında belirttiği gibi süreli yayınlar olarak ifade edilen (gazete ve dergiler) basının, okuyuculara, yaşadıkları yerlerde ve dünyada neler olduğunu bildirmek, olayları ve gelişmeleri yansıtmak, bu olaylar üzerinden yorumlar yaparak kamuoyu oluşturmak gibi işlevleri mevcuttur. Bu bağlamda ulusların sosyal hayatları başta olmak üzere sanat ve fikir hayatlarında da süreli yayınların önemi büyüktür. Süreli yayın marifetiyle toplumu şekillendirme çabası Türk basınının ortaya çıkışına dayanmaktadır. Halkı süreli yayın marifetiyle şekillendirme faaliyetlerine Cumhuriyet döneminde de devam edilmiştir (Küçük, 2015, s. 347-348).

Cumhuriyet’in ilanından sonra süreli yayınlar vasıtasıyla halkı şekillendirme faaliyetlerinin devam ettirildiğini Atatürk’ün gazetecilerle yaptığı toplantıdaki ifadelerinden anlamak mümkündür. 1924 yılında düzenlenen toplantıda Atatürk, hitap ettiği basın çalışanlarına şu sözlerle çağrıda bulunmuştur:

“Arkadaşlar, Türk basını, milletin gerçek seda ve iradesini belirtmesi şekli olarak Cumhuriyet’in çevresinde çelikten bir kale vücuda getirmelidir, bir fikir kalesi, bir zihniyet kalesi... Basın mensuplarından bunu istemek Cumhuriyet’in hakkıdır. Bütün milletin samimi bir birlik ve dayanışma içinde bulunması bir zarurettir. Umumun selamet ve saadeti bundadır. Mücadele bitmemiştir. Gerçekleri milletin kulağına ve

vicdanına gereği gibi ulaştırmakta basının görevi çok, çok önemlidir...” (Kânoğlu Erinçmen, 2008, s. 56).

1923 senesinden başlayarak ilk on yıl içerisinde yeni bir toplum düzeni yaratma hedefine dayanarak, Medeni Kanun, Öğretim Birliği Yasası, Şapka Yasası vb. yasalar çıkarılmış; Latin harfleri kabul edilmiş, liselerde verilen Arapça ve Farsça dersler kaldırılmış, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu kurulmuştur (Günyol, 1986, s. 26). Yeni bir toplum düzeni yaratma yolunda çeşitli adımların atıldığı 1923-1929 yılları arasında *Milli Mecmua*, *Resimli Ay*, *Hayat*, *Fikirler*, *Muhit*, *Meşale* ve *Güneş* vb. sanat ve edebiyat dergileri yayın hayatına girmiştir.

1 Kasım 1923'te yayınlanmaya başlayan *Milli Mecmua* 1928 yılına kadar yayın hayatında kalmıştır.

“Cumhuriyeti ve çağdaşlaşmayı prensip edinen derginin yayımını sürdürdüğü yıllar önemli inkılapların gerçekleştirildiği bir döneme rastlamış, yaşanan gelişmelere paralel biçimde tutumu da genel çerçeveli bir benimseyicilikten inkılapların ayrı ayrı savunulduğu bir noktaya doğru varmıştır” (Kahraman, 2020, s. 75).

1924 senesinde yayın hayatına giren *Resimli Ay* dergisinin yazarları arasında Mehmet Rauf, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin gibi isimler yer almıştır. Cumhuriyet dönemi dergileri arasında yer alan *Resimli Ay*, “Türkiye’yi uygar dünyaya açacak girişimler ortamında, eskiye, kalıp düşüncelere savaş açan tek atak dergi niteliğindedir” (Günyol, 1986, s. 26-27).

1926 yılında ise *Hayat* mecmuası yayın hayatına girmiştir. *Hayat* mecmuası 1930 yılına kadar yayın hayatında kalmayı başarmıştır.

“Hayat mecmuası, süreli yayınlar arasında uzun soluklu oluşu ile dikkati çeken mecmualardan birisidir. Tanzimat, Meşrûtiyet ve Cumhuriyet gibi farklı anlayışların yaşandığı devirleri idrak eden her biri kendi semasında parlayan yaşlı-genç kalemlerin bulunduğu bir mahfildir. Tarih, hâtıra, şiir, hikâye, roman, tenkit, çeviri, tiyatro, dil, estetik, sanat, arkeoloji, felsefe, sosyoloji, ilim, siyaset ve ahlâk gibi konulara sayfa açan Cumhuriyet devrinin çok yönlü ve çok önemli yayın organlarından birisidir Hayat mecmuası. Maarif Vekâleti'nin maddi ve manevi, yardımıyla ve Yeni Mecmua'nın bıraktığı boşluğu doldurmak üzere çıkan mecmua, Türk İnkılâbı ve onun müessislerinden biri olan Mustafa Kemal'in ilim ve sanata verdiği değerın sözcüsüdür. Doğu ve Batı kültürünün farklı veya ortak değerlerine saygılıdır. Altı cilt, yüz elli bir sayı eski-yeni harfli ve resimli sayfalarıyla kültür tarihimizde bir âbidedir” (Bostancı, 2002, s. 119-120).

1927 yılında yayın hayatına giren *Fikirler* dergisi iki dönem varlığını devam ettirmiştir. *Fikirler* dergisinin ilk dönemi Ahmet Hikmet'in önderliğinde başlamıştır. Dergi,

“Ahmet Hikmet öncülüğünde ve İzmir Halkevi dergisi olarak Kemalist ideoloji doğrultusunda sürdürür çabasını, Milli Edebiyat akımına gönül vermiş, İzmir çevresi aydınlarıyla el ele. 1947'de İzmir Halkevi'nin resmi organı olarak Vedide Baha Pars'la Emin Aktuna yönetiminde derginin ikinci dönemi başlar. 1947- 1950 arasında ülke çapında aranıp okunan bir dergi niteliği kazanan *Fikirler*, yeni edebiyat akımı sanatçılarının ortak çabalarında yaşar mutlu günlerini” (Günyol, 1986, s. 28).

1927 yılında yayımlanan bir diğer dergi ise *Güneş* isimli dergidir. *Güneş* dergisi, Abdülhak Hamit, Cenap Şahabettin, Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali gibi önemli isimlere sayfalarında yer açmıştır (Günyol, 1986, s. 28).

Ahmet Cevat Emre'nin önderliğinde 1928 yılında yayımlanan *Muhit* dergisi “Kemalizm kavramının ilk kez kullanıldığı ve sistematik biçimde ele alındığı bir dergi olmuştur” (Çoşkun,2019, s. 350).

1923 ile 1929 yılları arasında yayınlanan ve bahsi geçen dergiler arasında en kısa ömürlü olanı *Meşale* isimli dergi olmuştur. “Meşale dergisi, 8 aylık kısa yaşamında Fransız sürrealizminden esinlenen Yedi Meşalecilere sığınak olmaktan öte bir etkinlik gösterememiştir” (Günyol, 1986, s. 28).

Cumhuriyet'in ilanının üzerinden on yıl geçtikten sonra, Soyadı ve Kıyafet Yasası kabul edilmiş, Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı tanınmış, Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi açılmış, Devlet Konservatuarı kurulmuş, Halkevleri çerçevesinde eğitim kurumları oluşturulmuş, pozitivism ve hümanizm gibi düşünceler dönemin dergileri üzerinde etkili olmuştur (Günyol, 1986, s. 30).

Sözünü ettiğimiz 1930'lu yıllarda yayın hayatına giren sanat ve edebiyat dergileri şunlardır: *Varlık*, *Çığır*, *Ülkü*, *Yeni Adam*, *Yücel*, *Ayda Bir*, *Kültür Haftası*, *Marmara*, *Gündüz*, *Ağaç*, *Kalem* ve *İnsan*..

Hıfzı Oğuz Bekata önderliğinde 1 Ocak 1933 yılında yayınlanmaya başlayan *Çığır* dergisi 1948 yılına kadar yayın hayatında kalmıştır.

“İlk sayısının kapağında, Benito Mussolini'nin ‘Faşist hayat rahat hayatı inkâr eder’ sözünü bir özdeyiş gibi sunan dergi Türkçülük akımının yanı sıra o dönemde gittikçe güçlenen faşist ideolojiden etkilenmiş görünmektedir. (...) 193 sayı çıkan dergide, edebiyatın yanı sıra, tarih, toplumbilim konularında araştırmalar, incelemeler yer aldı” (Günyol, 1986, s. 34).

1933 yılında yayınlanan dergilerden biri olan *Ülkü*, Ankara Halkevi'nin yayın organı olarak çıkmıştır. On altı yıl yayın hayatında kalan derginin ilk sayısında yer alan “Ülkü Niçin Çıkıyor” başlıklı yazıyı Recep Peker kaleme almış ve gençleri inkılap unsurlarına alıştırmaya amacında olduklarını açıkça belirtmiştir (Günyol, 1986, s. 35).

1933 yılının sanat dergilerinden biri de “Varlık” dergisidir. Derginin amacı;

“Varlık Niçin Çıkıyor” başlıklı ön sözünde şu şekilde ifade ediliyor: ‘Memlekette bir tek hakiki sanat mecmuası yok. İnkılabın her sahada varlıklar yaratmak işine girişmiş olduğu bir devirde acısı hissedilen bu boşluğu doldurmak, duyulan bir ihtiyaca cevap vermek gayesiyledir ki, Varlık çıkıyor’ (Günyol, 1986, s. 37).

Ocak 1934’te İsmail Hakkı [Baltacıoğlu] tarafından çıkarılan *Yeni Adam* dergisi, İnkılapları yeni nesillere duyurma görevini üstlenmiştir. *Yeni Adam* dergisinin alt başlığında yer alan “Ülkümüz, Demokrasi ve Cumhuriyet İçin Çalışmaktır” sözü, derginin muhteviyatını ve istikametini açıkça göstermektedir (Coşkun, 2019, s. 356).

Cumhuriyet döneminin Atatürkçü dergisi olarak çıkmaya başlayan *Yücel* dergisi 1935 yılında yayınlanmış ve tek parti yönetimine başkaldırdığı için iki kez kısa sürelerle kapatılmıştır. İki kez kısa sürelerle kapatılsa da 1950 yılına kadar yayın hayatını sürdürmeyi başarmıştır. Büyük önderin çizdiği devrim prensiplerinden ayrılmadan gençlik için çalışan bu dergi, dönemin en çok aranan ve okunan dergisi olmuştur (Günyol, 1986, s. 38-41).

Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç’ın beraber çıkardıkları *Ayda Bir* isimli dergi 1935 yılında yayınlanmaya başlamıştır. Hiçbir edebi akıma bağlı olmadan yansız bir tutumla çıkan dergi, yurttan ve dünyada yaşanan olayları resimlerle yansıtmıştır (Günyol, 1986, s. 35).

Necip Fazıl Kısakürek yönetiminde 1936 yılında çıkan *Ağaç* isimli dergi, Bergson’culuğun etkisinde idealist bir anlayışa bağlı kalarak yayınlanmış ve içinde yer aldığı dönemin sanat ve edebiyat dergileri arasında yerini almıştır (Günyol, 1986, s. 34).

1936 yılında yayın hayatına başlayan *Kültür Haftası* isimli dergi Peyami Safa tarafından çıkarılmıştır. *Kültür Haftası* adını taşıyan bu dergi;

“15 Ocak 1936’da çıkan ilk sayısından itibaren devrin birçok önemli ismini bir araya getirmiş olması bakımından dikkat çekicidir(...) İlk sayıda ‘Kültür Haftası’ imzasını taşıyan yazıda kültür kavramı anlatıldıktan sonra Rönesans’tan itibaren mânevi

faaliyetlerin kültür etrafında topladığı, bu sebeple derginin isminin delâlet ettiği mânaya sadık kalarak sanat, ilim ve edebiyatı bir kültür seciyesi, ahlâkıyla birleştirmek, sağlamlaştırmak istendiği ifade edilmektedir” (Ayvazoğlu, 2002, s. 546-547).

Ali Kâmi Akyüz, 1936 yılında yayın hayatına *Gündüz* isimli dergiyi kazandırmıştır. Dergide edebi-kültürel içerikli makaleler, hikâye, piyes, tercüme yazıları ve şiirlerin yanı sıra yeni çıkan kitaplar hakkında bazı değerlendirme yazıları da yer almıştır. Ayrıca derginin 19. sayısına moda, sinema ve sporla ilgili yazılar eklenmiştir (Canbaz, 2018, s. 159-160).

1936 yılının dergilerinden biri de Faik Ali Ozansoy’un oğlu Munis Faik Ozansoy ile birlikte çıkardığı *Marmara* isimli dergidir.

“Mecmuada, Faik Ali ve oğlu Munis Faik’in şiirleri, yazıları ve tercümeleri çoğunluktadır. Ayrıca mecmuada Süleyman Nazif’e dair hatıralar mektuplar neşredilmiştir. Mecmua, bu açıdan bakıldığında aile mecmuası görünümündedir” (Karabela, 1997, s. 47).

1938 yılında yayın hayatına giren *İnsan* dergisi, Sabahattin Eyüboğlu ve Muzaffer Şerif’in katılımlarıyla Hilmi Ziya Ülken’in sorumluluğunda çıkmıştır.

“Derginin düşünsel yükünü üstlenmiş görünen Hilmi Ziya Ülken ‘Tanzimat’a Karşı’ başlıklı yazısında derginin amacına daha bir açıklık getirmekte ve özet olarak şunları söylemektedir: Tanzimat aydınlarında tam bir düalizm egemendir, Doğu ile Batı arasında kararsızlık içinde. Bugün artık Batı’yı ‘boş bir biçim’ olarak almaktan vazgeçiyoruz. Gereksiz bir Doğu-Batı dramı yoktur. Tanzimat’ın yapması gerektiği halde asla yaklaşmadığı ‘Rönesans’ atılımı bizde ancak bugün başlıyor” (Günyol, 1986, s. 32).

Hilmi Ziya Ülken, derginin amacını açıkça ifade ettiği bu sözlerle, Türk kültürünü ve değerlerini yok saymadan çağın getirdiği yeniliklere ayak uydurulması gerektiğini vurgulamıştır.

15 Mart 1938’de yayınlanan *Kalem* 1939 yılına kadar varlığını devam ettirmiştir. *Kalem* dergisinin Yazı İşleri Müdürlüğünü Mustafa Nihat Özön üstlenmiştir.

1923 yılı ile 1938 yılları arasında çok sayıda fikir, magazin, sinema vb. türlerde dergiler de yayın hayatına girmiştir.

Cumhuriyet’in ilk yıllarında yayın hayatına giren başlıca fikir dergileri şunlardır: *Meslek* (1925), *Türk Kooperatifçisi* (1930), *Kooperatifçilik* (1931), *Kooperatif* (1933), *Karınca* (1934), *Kadro* (1932), *Fikir Hareketleri* (1933), *Atsız*

Mecmua (1931), *Orhun* (1933), *Bozkurt* (1939), *Akın* (1932), yalnızca tek sayı çıkan *Projektör* ile birlikte Cumhuriyet döneminin sanat ve edebiyat dergileri arasında bahsettiğimiz *Hayat*, *Ülkü*, *Yeni Adam*, *İnsan* dergileri de sayfalarında edebiyat ve sanat yazılarıyla birlikte fikir yazılarına da yer verdiklerinden söz konusu yılların fikir dergileri arasında da yerlerini almışlardır (Toprak, 1984, s. 33-50).

Cumhuriyet'in ilanından sonra sinema dergileri de birer birer yayın hayatına girmeye başlamıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yayınlanan bazı sinema dergileri şunlardır: 1923 yılında haftalık gazete şeklinde çıkan *Sinema Postası*, 1924 yılında *Opera-Sine*, aynı yıl *Sinema Mecmuası* ve *Sinema Yıldızı*, 1926'da çıkan *Sinema Mihveri* ile *Artistik Sine*, 1927'de en uzun ömürlü dergilerden olan *Türk Sineması*, 1929'da *Sinema Gazetesi*, 1931'de *Foto Süreyya*, 1932'de *Ankara Sinemaları*, *Sinema Mecmuası*, *Sinema Tiyatro Dergisi*, 1936'da *İstanbul Holivut Magazin*, *Yeni Sakarya Mecmuası*, *Film Mecmuası* ve *Yeni Film*, 1937'de *İstanbul Sinemaları* dergisi, 1938'de *Sinema Haftası* vb. (Evren, 1984, s. 135-140).

Magazin türünde yayınlanan dergiler Osmanlı döneminden başlayarak Cumhuriyet'in ilk yıllarında da varlıklarını devam ettirmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yayın hayatına giren başlıca magazin dergileri şunlardır: *Süs* (1924), halkın kültür düzeyini yükseltmeyi hedefleyen *Resimli Ay* (1924), renkli kapaklarıyla bilinen *Resimli Hikâye* (1926), dönemin önde gelen siyasilerinin fotoğraflarına yer veren *Yeni Kitap* (1928), yazlık kıyafetleri ve yeni dansları tanıtan *Yedigün* (1932), moda ve pratik bilgileri paylaştığı için daha önce edebiyat ve sanat dergileri arasına dâhil ettiğimiz *Ayda Bir* (Hiçyılmaz, Evren, 1984, s. 149-158).

Cumhuriyet'in ilk yılları başlığı altında incelediğimiz 1923-1938 arası dönemde adını zikrettiğimiz belli başlı dergilerin haricinde, adını geçiremediğimiz pek çok sayıda ve türde dergi yayın hayatına girmiştir. Sanat ve edebiyat dergileri olarak yer verdiğimiz dergilerin yayınlanma amaçlarını göz önüne aldığımızda, hemen hemen hepsinin yeni kurulan devlet düzenini desteklediğini ve bu düzenin beraberinde getirdiği yenilikleri halka kabul ettirme çabasında olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda Cumhuriyet'in ilk yıllarını, yayınlanan dergilerin gerek sayıları gerekse içerikleri açısından zengin bir dönem olarak görmek mümkün olacaktır.

2.1.3. Hayat Mecmuası Hakkında

1923 senesinden başlayarak 1938 senesine kadar yeni bir toplum düzeni oluşturmak amacıyla sosyal, siyasal ve iktisadi alanlarda birtakım yenilikler yapılmıştır:

“O dönemin sosyal ve tarihsel koşulları içinde Atatürk; yetenekleri, başarıları ve üstün dehasıyla toplum açısından karizmatik bir lider olarak kabul edildiğinden, 1923-1938 yılları arasında çok sayıda, radikal diyebileceğimiz değişikliği gerçekleştirebilmiştir. Değişimlerin arkasında karizmatik bir otoritenin bulunuyor olması ve Cumhuriyet Modernleşmesine yönelik reformların batı örnek alınarak oluşturulmasına rağmen toplumsal beklentiler ile dönemin siyasal konjonktürünün şekillendirilmesiyle kendine özgü gelişmesi, değişimin toplumsal tabanda içselleştirilmesini sağlamıştır. Bu içselleştirilme her ne kadar toplumsal tabanda özümsemiş olsa da, Türk toplumunun bir tarım toplumu olması nedeniyle de geleneksel yapılara bağlı kalması, birtakım toplumsal direnç noktaları oluşturmuştur” (Şen, 2017, s. 151-152).

Türk toplumunun geleneklerine olan bağlılığı sebebiyle sosyal ve iktisadi alanlarda yapılan yenilikleri ve yeni bir devlet düzenini benimsemesi kolay olmamıştır. Tam da bu noktada, söz konusu yenilikleri topluma benimsetmek için süreli yayınların haber verme işleviyle halkı etkileme gücünden yararlanma yoluna gidilmiştir. Süreli yayınlar sayesinde toplumu şekillendirme çabasına;

“Cumhuriyet’in ilanından üç yıl sonra, yeni hükümet merkezi Ankara’da yayın hayatına giren ve 2 Aralık 1926’dan 30 Aralık 1929’a kadar yayımlanan, kuruluş yıllarında Cumhuriyet düşüncesinin sesi kabul edilen bir fikir ve edebiyat dergisi olan Hayat mecmuası” (Uçman, 2006, s. 521) da dâhil olmuştur.

1926 yılında yayın hayatına giren *Hayat* mecmuası ile ilgili *Müteferrika* isimli dergide yer alan yazısında Kahraman Bostancı, *Hayat*’ın, Maarif Vekâleti’nin maddi manevi yardımıyla *Yeni Mecmua*’nın bıraktığı boşluğu doldurmak üzere çıktığını söylemiş, mecmuayı Cumhuriyet devrinin çok yönlü ve çok önemli yayın organlarından biri olarak değerlendirmiş ve bu mecmuayı *Yıldızların Mahfili* olarak görmüştür (Bostancı, 2002, s. 119).

Hayat mecmuasının, sorumlu müdürlüğünü ve başyazarlığını ilk olarak Mehmet Emin (Erişirgil) Bey üstlenmiştir. Mecmua, yayımlanırken Maarif Vekâleti’nin her türlü desteğini görmüştür. *Hayat*’ın bu desteği görmüş olmasının altında yatan sebep mecmuanın sorumlu müdürlüğünü ve başyazarlığını yapan Mehmet Emin (Erişirgil) Bey’in 1926-1930 yılları arasında Maarif Vekâleti Talim ve

Terbiye Başkanlığı görevinde bulunması olmuştur. Mehmet Emin Bey'in 3 Mayıs 1928'de mecmuanın mesul müdürlüğünden ayrılmasından sonra;

“(…) Bu göreve geçici olarak Ceyhun Atuf Kansu'nun babası Nafi Atuf Kansu getirilmiştir. Eğitimci Nafi Atuf Kansu da üç fasikül çıkardıktan sonra bu görevi Faruk Nafiz Çamlıbel'e devretmiştir. Faruk Nafiz de bu görevi dördüncü cildin başından yani 31 Mayıs 1928 tarihli fasikülden sonuna kadar devam ettirmiştir” (Parlak, 1982, s. VIII- IX).

1930 yılında ise *Yeni Tertip* adıyla yayın hayatına devam eden mecmuanın idareciliğini Celal Nuri Bey yapmıştır.

Hayat'ın ilk sayısının birinci sayfasında sorumlu müdür ve başyazar Mehmet Emin (Erişirgil) Bey'in mecmuanın yayınlanma amacından söz ettiği “*Hayat Ne İçin Çıkıyor?*” adlı yazısı yer almıştır. Mehmet Emin (Erişirgil) mecmuanın yayınlanma amacını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Hiçbir devrin gençliği bugünün ve yarının Türk münevverleri kadar mesuliyet karşısında kalmamışlardır. Büyük inkılabımız müstakil ve milletler arasında mevki sağlam bir Türkiye yarattı. Mâzinin sultanları kırıldı. Medeniyet âleminde mevki tutabilmekliğimize mâni olan bütün engeller yıkıldı. Gençlik büyük inkılâba olan borcunu ödemek mecburiyetindedir. Bu borç ancak Türk milletinin refahına ve saadetine masruf şuurlu bir sa'y ile ödenebilir. Bu sa'yin tarzını, istikametini ancak 'İlim' tayin eyleyebilir. Yeni Türkiye inkılâptan sonra birtakım iktisadi ve içtimai meseleler muvacehesindedir. Bugünün ve yarının münevverleri bu meseleleri ancak ilmi bir zihniyetle halledebilirler. Her devirden ziyade bugünün gençliği hakiki bir ilimle mücehhez olmak mecburiyetindedir. Hayat, gençliğin ilme karşı muhabbetini arttırmağa çalışacaktır” (Mehmet Emin, 1926, s. 1).

Mehmet Emin Bey, mecmuanın ilk sayısında yazdığı bu yazıyla öncelikle Cumhuriyet devri Türk gençliğine hitap etmiştir. Yazara göre, bu devrin gençleri Cumhuriyet'in inkılâplarına karşı sorumludur. Türk gençliği, bu sorumluluğu alarak Cumhuriyet'e karşı borcunu ödemek için ilimle meşgul olmak durumundadır. *Hayat* mecmuası da Cumhuriyet'e ve inkılaplara olan bağlılığı sebebiyle Türk gençliğinin ilimle olan münasebetini arttırmak için çalışmıştır.

Hayat mecmuasının Türk gençliğinin ilimle münasebetini arttırmak için çalıştığını Vedat Günyol da şu sözlerle ifade etmiştir:

“Kemalist ideolojiye bağlı olan dergi, 'yaşamda en gerçek yol gösterici bilimdir' ilkesine dayanarak, yeni Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik sorunlarının çözümünde, gençlerin

her şeyden önce bilimsel bir kafayla yetiştirilmelerini öngörüyor, bilimin yanında sanata da büyük önem veriyordu” (Günyol, 1986, s. 27).

Hayat mecmuası, 1926-1929 yılları arasında toplam altı cilt ve 146 sayı, 1930 yılında da *Yeni Tertip* adıyla toplam 5 sayı yayınlanarak uzun süre yayın hayatında kalmayı başarmıştır. Mecmuanın ilk 26 sayısı birinci ciltte, 27. sayıdan 52. sayıya kadar ikinci, 53. sayıdan 78. sayıya kadar üçüncü, 79. sayıdan 104. sayıya kadar dördüncü, 105. sayıdan 130 numaralı sayıya kadar beşinci, 131. sayıdan 146. sayıya kadar dâhil olmak üzere altıncı ciltte yer almıştır. Mecmuanın yayınlanan 146. sayısından sonra 1930 yılında yeniden bir düzen değişikliğine gidilmiş ve mecmua *Yeni Tertip* adıyla birinci sayıdan başlayarak beş sayı daha yayınlanmıştır.

1926 senesinde çıkan ilk sayısından itibaren Yeni Türk harflerinin kabul edildiği 1928 senesine kadar eski harflerle yayınlanan *Hayat* mecmuası, 31 Mayıs 1928 tarihli 79. sayısında Yeni Türk harflerini kullanmaya başlamadan önce yeni rakamları kullanarak mecmuanın sayısını, cilt numarasını ve tarihini (ay hariç) yeni rakamlarla göstermeye başlamıştır. Mecmuanın yeni harflerle yayınlanan ilk yazısı, dördüncü cildin 16 Ağustos 1928 tarihli 90. sayısında yer alan Faruk Nafiz’in “*Kumun Üstüne Mısralar*” isimli şiiri olmuştur. Yeni Türk harfleri ile yayınlanan bu şiirden sonra yine mecmuanın dördüncü cildindeki 23 Ağustos 1928 tarihli 91. sayıdaki Sabri Es’ad imzalı “*Kır Misafirhanesi*” isimli şiir de yeni harflerle yayınlanmıştır. *Hayat*’ın 95. sayısına kadar olan sayılarında yeni harflerle yazılan yazılar nadiren görülse de 95. sayıdan sonra yeni harfli yazıların sayısında artış olmuştur. 4 Teşrinevvel (Ekim) 1928 tarihli 97. sayıdan itibaren derginin adı da yeni harflerle yazılmaya başlanmıştır. *Hayat* mecmuasının beşinci cildinin 29 Teşrinisani (Kasım) 1928 tarihli 105. sayısı ile birlikte mecmuada yer alan yazılarda tamamen yeni Türk harfleri kullanılmıştır.

Hayat mecmuasının sayfalarında tarihten hatıralara, sanattan edebiyata, sosyolojiden felsefeye, dilden estetiğe, siyasetten iktisada, çeviriden arkeolojiye, tıptan psikolojiye kadar birçok konu yer almıştır. Bununla birlikte mecmuada özel ilavelere, sayfalara ve sayılara da yer verilmiştir. Mecmuanın birinci cildinde yer alan 7. sayısında merhum Süleyman Nazif Bey’in anısına özel bir bölüm ayrılmış ve Süleyman Nazif Bey’in resimlerine yer verilmiştir. İkinci cildin 34. sayısında mimar Kemaleddin Bey’in vefatı sebebiyle özel bir sayfa ayrılmış, bu sayfalarda Kemaleddin Bey’in eserlerinden bahsedilmiştir. Beşinci cildin 111. sayısında ise Mustafa Necati Bey adına özel bir nüsha ayrılmış, bu nüshanın sayfalarında Mustafa

Necati Bey'in ölümünden ve cenaze töreninden söz edilmiş, Mustafa Necati Bey ile ilgili görüşlere yer verilmiştir. Mecmuanın birinci cildinin 21. sayısı Ankara için ayrılmış bu sayfalarda Ankara ile ilgili yazılara yer verilmiş, dördüncü cildin 91. sayısı da kadınlar için ayrılmış burada da istikbalde kadınlardan, Türk kadınlarından ve kadının yaratılışından bahsedilmiş, dördüncü cildin 79.sayısı ise gençlik için ayrılmış bu sayfalarda da gençlik ile ilgili birçok yazıya yer verilmiştir.

Hayat mecmuasının sayfalarındaki konular ne kadar çeşitliyse yazar kadrosu da o kadar zengindir. Bu kadro içinde: Mehmet Emin [Erişirgil], Faruk Nafiz [Çamlıbel], Ali Canip [Yöntem], Hasan Ali [Yücel], Köprülüzâde Mehmet Fuad, Cemil Sena [Ongun], Enis Behiç [Koryürek], İsmail Hakkı [Baltacıoğlu], Mustafa Şekip [Tunç], Rıdvan Nafiz [Edgüer], Necmeddin Sadık [Sadak], Reşat Nuri [Güntekin], Selim Sırrı [Tarcan], Mustafa Necati, Ağaoğlu Tezer, Sabiha Zekeriya [Sertel], Ziyaeddin Fahri [Fındıkoğlu], Nurullah Ata [Ataç], Hikmet Şevki, Nahit Sırrı [Örik], Mehmet Ali Tefvik, Ahmet Hamdi [Tanpınar], Hakkı Baha, Halit Fahri [Ozansoy], Hilmi Ömer, Kazım Sevinç, Aka Gündüz, Dr. Orhan Sadettin vb. önemli isimlerle birlikte Prof. Striegler, Max Bonafous gibi yabancı yazarlar da yer almıştır.

Hayat mecmuası, 1926 senesinde yayınlanan ilk sayısından 1929 senesinde yayınlanan 135. sayısına kadar haftalık olarak düzenli bir biçimde çıkarılmıştır. Mecmuanın yayınlanan 135. sayısından sonra yayınlanma aralığında ve şeklinde değişiklik yapılmıştır. *Hayat'ın*, 15 Temmuz 1929 tarihli 135. sayısında sayfa 23-24 te yer alan “*On Beş Gün İçinde Hayat ve Neşriyat: Hayat'ın Yeni Şekli*” başlıklı yazıda, bu sayıdan sonra yayınlanacak sayılarda mecmuanın on beş günde bir çıkarılacağı şu sözlerle duyurulmuştur:

“(…) Hayat bu üç senelik mesaisinden sonra bir kat daha kuvvetli, bir kat daha genç olarak çıkmakta, ve bitmez tükenmez bir faaliyet için kendisinde yeni ve taze bir kudret bulmaktadır. Hayat'ın ilim ve san'at muhiti için en faydalı bir mecmua haline gelmek maksadından başka şey gözetmediğini kaydetmiştir. Fakat bu maksadı en güzel ve en müsbet bir şekilde temin etmenin de nasıl lazım geldiğini düşünmek mecburiyetinde idik. Üç senelik neşriyatımızdan doğan tecrübe, bu şeklin daha mükemmelini bize öğretti. Bunun için Hayatın neşriyatında ve şeklinde bir değişiklik vücuda getirmenin lüzumuna kani olduk. İşte bu kanaatin verdiği kuvvetle Hayatı bu sayısından itibaren yeni bir şekilde neşretmeyi kararlaştırdık. Arada geçen iki üç haftalık bir müddeti, tevakkuf devri değil, yeni bir hamle için hız alma telâkki etmelerini aziz okuyucularımızdan rica ederiz” (İmzasız, 1929, s. 23-24).

Hayat, 1929 senesinden itibaren ilk günlerindeki muhteva zenginliğini yavaş yavaş kaybetmeye başlamış ve giderek çok sayıda tercüme yazıların yayınlandığı bir edebiyat, eğitim hatta biraz da magazin mecmuası hüviyetini almıştır. 135. sayısında mecmuanın şeklinde ve yayınlanma süresinde yapılan ilk değişiklikten sonra 146. sayıda yeniden bir değişiklik yapma yoluna gidilmiştir. Mecmuanın 146. sayısından sonra “*Yeni Tertip*” adı altında sayfaları artarken boyutları küçülmüştür. Yeni bir değişim daha yaşayan mecmua, 1930 yılının Ocak-Mayıs ayları arasında eski hüviyetini kaybetmiş olarak yeniden birinci sayıdan başlayarak beş sayı daha çıktıktan sonra kapanmıştır (Uçman,2006, s.524).

Hayat mecmuası, sahip olduğu zengin içeriği ve yazar kadrosuyla yeni Türkiye’nin oluşumuna destek verip önemli katkılarda bulunarak üzerine düşen görevi yerine getirmiş, her sayısında yer verdiği “*Hayata, daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!*” sloganıyla uzun süre yayın hayatında kalmış ve hayata hayat katmak için çalışmıştır.

Hayat mecmuasının, “*Hayata daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!*” sloganıyla esasen mecmuanın kimsenin malı olmadığı, tüm aydınların varlığından kuvvet alarak onların ortak fikirlerini söyledikleri bir mecmua olduğu, dolayısıyla *Hayat*’ın ferdi hayat gibi fani olmayacağı anlatılmak istenmiştir. Bu bağlamda *Hayat* mecmuasının var oluş prensibini yansıtan bu sloganın Bergson felsefesine kadar uzandığını söyleyebiliriz. Nitekim Mustafa Cem Oğuz’un da ifade ettiği gibi; Bergson felsefesinde hayat, daimi bir oluş içerisinde ve pozitif bilimlerin determinist-mekanist anlayışı ile açıklanamayacak bir muhtevaya sahiptir (Oğuz, 2015, s. 92). Çünkü hayat, öngörülemez bir değişim içindedir. Bu nedenle hayat hürriyettir. *Hayat* mecmuası da hürriyetin simgesi ve Cumhuriyet düşüncesinin sesi olarak kabul edilmiştir.

Çalışmamıza konu olan *Hayat* mecmuası da yayınlanan her sayısında kitap tanıtımı yazılarına sayfalarında yer açmıştır. Genellikle *Kitâbiyat*, *Neşriyat*, *Matbuat* başlıkları altında yer alan kitap tanıtım yazılarını kaleme alan Ali Canip [Yöntem], Mehmet Emin [Erişirgil], Hilmi Ömer, Köprülüzâde Mehmet Fuat, Nahit Sırrı [Örik], Mustafa Nihat [Özön], Mustafa Şekip [Tunç}, Ziyaeddin Fahri [Fındıkoğlu], Reşat Nuri [Güntekin], Hikmet Şevki vb. yazarlar tanıtımını yaptıkları eserleri eleştirel bağlamda değerlendirmişler ve tanıtıktıkları eserlerle ilgili bazı yargılarda bulunmuşlardır. Bu nedenle çalışmamızın başlığında ve içeriğinde “kitap tanıtımı” ve “kitâbiyat eleştirileri” ifadeleri birlikte ya da birbirinin yerine kullanılmıştır.

2.2.İlgili Araştırmalar

Çalışmamızın kuramsal çerçevesini oluşturan *Hayat* mecmuası üzerine yapılan çalışma sayısı sınırlıdır. Bu çalışmalar, *Hayat* mecmuası ile ilgili farklı konuları içeren çalışmalardır. Bu çalışmaların bir kısmı tezimize kaynaklık ederken bir kısmı da yapılan çalışmalar hakkında bize bilgi sağlamıştır.

2.2.1. Kitaplar

Vedat Günyol'un *Sanat ve Edebiyat Dergileri* (1986) adlı çalışması, sanat ve edebiyat dergileri hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir. Çalışma sekiz bölümden oluşur. Birinci bölümün başlığı Cumhuriyet'e Kadarki Dergiciliğimiz Üstüne'dir. İkinci bölümün başlığı Cumhuriyet Sonrası Sanat ve Edebiyat Dergileri şeklindedir. Çalışmanın üçüncü ve diğer bölümleri 1923-1933 Arası Dönem, 1933-1938 Arası Dönem, 1938-1946 Arası Dönem, 1946-1950 Arası Dönem, 1950-1960 Arası Dönem, 1960-1970 Arası Dönem ve 1970-1980 Arası Dönem başlıklarından oluşur. Günyol çalışmasında dergiciliğin gelişimini kısa dönemler aralığında, sistemli bir incelemeye tabî tutar. Çalışmamızın Cumhuriyet dönemi dergiciliği bölümüne fayda sağlamıştır.

Servet İskit'in *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları* (1943) adlı çalışması Türkiye'de matbuatın bölge bölge, il il gelişimini ve merkezlerini göstererek bu idare merkezlerinin politikalarından bahsetmesi bakımından önemlidir. Çalışmamızın matbuatın gelişimi bölümüne katkı sağlamıştır.

Orhan Koloğlu'nun *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi* (2020) adlı çalışması üç bölümden oluşur. Her bölüm kendi içerisinde alt başlıklara ayrılır. Çalışma Osmanlı döneminden 21. Yüzyıla kadarki basın tarihinden bahseder. Çalışmamızın matbuat ve Cumhuriyet dönemi dergiciliği bölümlerine fayda sağlamıştır.

Mehmet Kaplan ve arkadaşları tarafından hazırlanan *Atatürk Devri Fikir Hayatı I* (1981) adlı çalışma içerisinde birçok araştırmacının Cumhuriyet ve Atatürk devriyle ilgili yazısı bulunur. Bunlar içerisinde Necmeddin Sadık Sadak'ın "Cumhuriyet Kanunları" adlı yazısı, çalışmamızın *Hayat* mecmuası hakkında bilgi verdiğimiz bölümüne katkı sağlamıştır.

2.2.2. Doktora Tezleri

Burcu Sabuncuoğlu'nun yerel popöler költür değişiminde *Hayat* mecmuasının etkisini incelediği *Popöler Költür ve Hayat Mecmuası* (2010) adlı doktora tezi okunmuştur.

Mustafa Parlak'ın *Hayat* mecmuasındaki çeşitli edebi makaleleri Latin harflere aktardığı ve mecmuanın fihristine yer verdiği *Hayat Mecmuası'nın (I.-II.-III.) Cildlerindeki Edebî Makaleler ve Tahlilî Fihrist* (1982) adlı doktora tezinden faydalanılmıştır.

2.2.3. Yüksek Lisans Tezleri

Ahmet Özpay'ın *Hayat* mecmuasında yer alan sanat, edebiyat ve fikir yazılarının tasnifini yaparak değerlendirmelerde bulunduğu *Hayat Mecmuası'ndaki Sanat, Edebiyat ve Fikir Yazılarının Sınıflandırılması ve Değerlendirilmesi* (1998) adlı yüksek lisans tezi okunmuştur.

İbrahim Ayub Shukur'un *Hayat* mecmuasındaki klasik Türk edebiyatı metinlerini incelediği *Hayat Mecmuası'nda Yer Alan Klasik Türk Edebiyatı ve Költürü ile İlgili Yazılar* (2019) adlı yüksek lisans tezi okunmuştur.

Fatma Betül Rushid'in *Hayat* mecmuasındaki Türk-İslam sanat yazılarının tahlilini yaptığı *Hayat Mecmuasında Yer Alan Türk ve İslam Sanatı Yazılarının Tahlili* (2019) adlı yüksek lisans çalışması okunmuştur.

Salih Boyraz'ın *Hayat* mecmuasının üçüncü cildindeki edebi faaliyetleri incelediği *Hayat Mecmuası Etrafında Edebi Faaliyetler* (2005) adlı yüksek lisans tezi okunmuştur.

Zeynep Rumeysa Cora'nın Cumhuriyet'le şekillenen yeni hayatta din ve ilim münasebetine değinerek *Hayat* mecmuasının analitik bir indeksini yaptığı *Hayat Mecmuası Analitik İndeksi ve İslam Düşüncesi Açısından Tahlili* (2010) adlı yüksek lisans tezi okunmuştur.

Oğuz Şenses'in *Hayat* mecmuasının 4-5 ve 6. Ciltlerinin fihristini çıkararak seçme metinlere yer verdiği *Hayat Mecmuası (4.,5.,6. Cilt ve Yeni Tertip) İnceleme, Tahlilî Fihrist, Seçme Metinler* (2008) adlı yüksek lisans tezi okunmuştur.

Mehmet Güneş'in *Hayat* mecmuasında yer alan telif şiir ve hikâyeleri incelediği *Hayat Mecmuasında Edebi Muhteva (Şiir ve Hikâye, 1926-1929)* (2004) adlı yüksek lisans tezi okunmuştur.

Nebahat Dalga'nın kültür hayatındaki ilmi ve fikri canlılığı *Hayat* mecmuası özelinde incelediği *Hayat Mecmuası'ndaki Fikrî ve İlmî Makalelerin İncelenmesi (1926-1927)* (2002) adlı yüksek lisans tezi okunmuştur.

Rukiye Ayvaz'ın *Hayat* mecmuasında yer alan çeşitli edebi yazıları ve şiirleri latinize ettiği *Hayat Mecmuası'ndaki Edebî Metinlerin Latinizesi İndeks* (2001) adlı yüksek lisans tezi okunmuştur.

Ceren Yücel Canbaz'ın *Gündüz* dergisini incelediği *Ali Kâmi Akyüz ve Gündüz Dergisinin İncelenmesi* (2018) adlı yüksek lisans tezinden faydalanılmıştır.

Sevim Karabela'nın Fâik Âli Ozansoy'u incelediği *Fâik Âli Ozansoy Hayatı, Eserleri ve Sanatı* (1997) adlı yüksek lisans tezinden faydalanılmıştır.

2.2.4. Makaleler

Ömer Faruk Akpınar'ın kitap tanıtım yazılarının nasıl yazılması gerektiği hususundaki *Kitap Tanıtımı Yazısının Amaçları, Çeşitleri, Metodu ve Faydaları* (2017) adlı makalesi çalışmamızın kuramsal çerçevesinde önemli katkılar sağlamıştır.

Kahraman Bostancı'nın *Hayat* mecmuası hakkında bilgi verdiği ve mecmuanın dizinini yaptığı *Yıldızların Mahfili: Hayat Mecmuası ve Dizini* (2002) adlı makalesinden faydalanılmıştır.

Yahya Coşkun'un çeşitli dergileri inceleyerek Atatürk dönemi Fikir hareketlerini tasnif etmeye çalıştığı *Atatürk Dönemi Fikir Hareketleri* (2019) adlı makalesinden faydalanılmıştır.

Mehmet Şişman'ın kitap tanıtım yazıları hakkında ayrıntılı bilgi verdiği *Kitap Eleştirisi* (2005) adlı makalesinden faydalanılmıştır.

Abdullah Uçman'ın içerisinde mecmualar hakkında bilgi verdiği *Dergiler Arasında: Dergâh, Hayat, Ma'lûmât ve Bilgi Mecmuaları* (2006) adlı makalesinden faydalanılmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada amaçlanan esas olarak *Hayat* mecmuasında yer alan “Kitâbiyat eleştirileri” metinlerinin tespit edilip belirlenmesi ve bu belirleme sonucunda ortaya çıkan veriler ışığında mecmuada ne gibi kitâbiyat eleştirisi

metinlerinin olduğunu ve bu metinlerde eserlerin nasıl tanıtıldığı bilgisine ulaşmaktır.

3.2.Evren ve Örneklem

Hayat mecmuasının 1926-1930 yılları arasını kapsayan 146 sayı ve *Yeni Tertip* adını taşıyan son 5 sayısında yer alan kitâbiyât eleştirisi metinleri ele alınmıştır.

3.3.Veritoplama Araçları ve Teknikleri

Araştırmamızın temel materyalleri olan *Hayat* mecmuasının 1926-1930 yılları arasını kapsayan 146 sayı ve *Yeni Tertip* adını taşıyan son 5 sayısının bir kısmını kütüphanelerden bir kısmını da satın alarak temin ettik. Konumuzla ilgili tezlere YÖK'ün tezler kataloğundan ulaşip temin ettik. Araştırmamızda faydalandığımız diğer kaynakları da yine kütüphanelerden ve dergilerin yer aldığı dijital platformların arşivlerinden temin ettik. Faydalandığımız bütün kaynakları araştırmamızın kaynaklar kısmında gösterdik.

3.4.Verilerin Toplanma Süreci

Araştırmamızın konusu olan *Hayat* mecmuasının tüm sayıları temin edilip taranmıştır. Yapılan tarama sonucunda mecmuada tespit edilen kitâbiyât eleştirileri metinleri incelenip konularına göre tasnif edilmiştir.

3.5.Verilerin Analizi

Hayat mecmuasında tespit edilip tasnif edilen “Kitâbiyât eleştirisi” metinleri, araştırmamızın kuramsal çerçevesi içerisinde yer alan “Kitâbiyât / Kitâbiyât eleştirisi” kavramı kapsamında incelenip analiz edilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Hayat mecmuası, edebiyattan sanata, felsefeden psikolojiye, tarihten coğrafyaya kadar birçok alana hitap eden yazı ve değerlendirmelerin bulunduğu bir dergidir. Bu bağlamda dergide tespit etmiş olduğumuz kitâbiyât eleştirileri/kitap tanıtım yazıları da aynı çeşitliliğe sahiptir. Bu çerçevede çalışmamızda bütünlüğü koruyabilmek için söz konusu kitâbiyat eleştirilerini/kitap tanıtım yazılarını ilgili oldukları alanlara göre tasnifini yaparak değerlendirdik. Bu alanları da Batı edebiyatı, dil, din, felsefe gibi başlıklar altında inceledik.

4.1. Batı Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.1.1. Die Heimkehr Jes Odysseus

Hayat mecmuası C.2, S. 29, s.60'ta yer alan "Alman Matbuatı" başlıklı yazı, isimsiz olarak yazılmıştır. Yazıda Ulric von Wilamowitz Moellendorff tarafından neşredilen *Die Heimkehr Jes Odysseus* adlı eserin tanıtımı yapılır. Yazar, Moellendorff'un klasik filolojinin en büyük üstadlarından biri olduğunu ve eserlerinin eski Yunan dönemini tetkik edenler için büyük bir önem taşıdığını ifade ettikten sonra eserin içeriğine dair bilgi verir. Yazarın eserle ilgili verdiği bilgilerden hareketle; Moellendorff bu eserinde, muhtelif türkülerini tahlil ederken şairleri de birbirinden ayırır. Çünkü bu türküler sonradan biri tarafından işlenir ve son şeklini alır. Fakat bu türkülerini işleyenler yalnızca eski epopeleri matbu tarzda telakki etmekle kalmaz çoğunu gelişi güzel nakleder. Eserde bahsi geçen şiirler, 850 ile 550 (M.Ö) arasında yazılsa da şiirlerin mevzularını teşkil eden esaslar çok daha eski bir devre aittir. Bu esaslar, okurları ilk Yunanî kahramanlık devrine kadar götürebilir fakat söz konusu Odessia olduğunda Odessia'yı işleyen (nakleden) şair, kahramanlığa o kadar meyilli değildir. Onu alakadar eden şey, hayattır. Odessia'yı İlias'tan ayıran farklılık da masalsi anlatımdan ileri gelir. Odessia'nın nasıl teşekkül ettiği eski Alman şairlerle karşılaştırılarak izah edilir. Buna bağlı olarak bu eseri inceleyenler eski Alman şairlerinin inkişafını bilmek mecburiyetindedir. Alman menkıbeleriyle eski Yunan dönemine ait metinler arasında da bir mukayese yapılarak Alman Orta çağına ait kahraman menkıbelerindeki kabadayılık şeklinin eski Yunan zamanında aynı şekilde yer almadığı fakat eski Yunan rapsodlarında mevzuları işleme itibarıyla Alman spielmanlarından farklı olmadığı ifade edilir. Odessia okuru İlias'tan çok daha başka bir dünyaya götürür, burada artık kahramanlık devri ruhu

hâkim değildir, sadece kahraman isimlerine temas edilen bir masal âlemi vardır ve anlatım şeklinde de farklılık olduğu görülür.

4.1.2. Die Lebenside Goethes

Hayat mecmuası C.2, S. 29, s.60'ta yer alan "Alman Matbuatı" başlıklı yazı, isimsiz olarak yazılmıştır. Yazıda, H. A. Korff tarafından neşredilen *Die Lebenside Goethes* adlı eser tanıtılır. Yazarın esere dair verdiği bilgilerden hareketle; Korff, söz konusu eserinde Goethe'nin fikir ve ideallerinden bahseder. Korff'a göre Goethe'de hâkim olan fikir ve ideal, Hıristiyanlıktan sonraki insan fikri ve idealidir. Goethe'nin hayat fikri, bir antinomidir. Yani iki zıt hayat fikrinin terkididir. Bu iki zıt hayat fikri şunlardır: 1. Hayat boyuna akar, hiçbir şeyde istikrar yoktur. 2. Hayat; şekil veren kanunlara tabiidir. Bu bağlamda Goethe'ye göre; insan ideal için çalışmalı fakat hayata yabancı kalmamalı ve insanla fikir arasındaki münasebet de hayata can verecek derecede olmalıdır.

4.1.3. Faust

Hayat mecmuası C.2, S.32, s.114-115'te yer alan *Faust'u Nasıl Anlamalı?* başlıklı yazı Ğ.(gayın) ⊖ (be) imzasıyla yazılmıştır. Yazar, bu yazısında kendisinin dilimize tercüme ettiği Goethe'nin "Faust" adlı eserinin tanıtımını yapar. Yazarın eserle ilgili verdiği bilgiye göre; Goethe, *Faust'u* bütün bir yaratılışın ve bu yaratılış mucizesine sebep olan insanoğlunun sevinç, ümit, ıstırap gibi bütün yaşantısının hayat hikâyesi olarak yazar. Eser baştan aşağı büyük bir hassasiyetin ve hayat muammasını anlamaya çalışmanın ürünüdür fakat bu hassasiyet, marazî ve bedbin değildir. Cesur ve hayatın ezeli şuurunu kavramış ve duyduğu şeyleri de tahlil edebilmiş bir hassasiyettir. Eserin birinci kısmının hareket noktası "nefs-i emmare"dir. Eserde Mefistofeles bu nefs-i emmare mücadelesini bütün çıplaklığıyla, çirkinlikleriyle ortaya çıkarmaya hizmet eder. Goethe, bu mücadeleyi anlatırken efsanevî boyutu bir kenara bırakarak zihnini, mantığı ve ilmiyle birleştirerek eserini meydana getirir. Eserin müstesnalığı da buradan başlar. Nitekim *Faust'taki* Mefistofeles, diğer şairlerin tasvir ettiği gibi şuarsuzca fenalıklar eden bir mahlûk değil aksine derin bir filozoftur. Faust, Mefistofeles'le ittifaktan sonra ilmi bırakır; sadece duygularının ve nefsinin peşinden koşarak âşık olur fakat bu aşk heveskâr bir duygudur. Birinci kısım da hep bu aşkın yalnız heveskâr olarak yansıtılan hikâyesinden ibarettir. Mefistofeles'in bu kısımdaki rolü, Faust'u kötülüğe

çekmektir. Eserin bu kısmı daha çok okunur. Çünkü metafizik burada nispeten daha azdır ve tasvirlerin hepsi insanîdir. Goethe, eserin ikinci kısmına daha fazla önem verir ve bu kısmı birinci kısımdan yirmi üç sene sonra bitirir. İkinci kısım, metafizik istiareler ve temsillerle doludur. Aynı zamanda Goethe, dönemin mühim meselelerinden biri olan eski-yeni medeniyetlerin mukayesesini yapar ve bu çerçevede Gotik mitolojisinden Yunan mitolojisine kadar gider. Goethe birinci bölüme göre bu bölümde hayat muammasını daha çok tahlil etmeye çalışır ve şu formülü bulur: Hayat, natüralizmdir fakat tamamen maddiyattan ibaret bir natüralizm değil; idealist, fikir ve ruhu maddeye esir edecek yerde maddeyi ruha ve zekâyâ esir eden bir natüralizmdir.

Yazar, yazısının devamında birçok münekkidin Goethe'nin bu eserinde mitolojiden faydalanmasını tenkit ettiğini söyler ve bu tenkitleri de haklı bulur. Eserde yer alan mitolojik unsurları da şairin bir garabeti olarak değerlendirir fakat Goethe'nin "Faust" ta mitolojinin en derin ve hayali tabakalarına girdiği zaman bile eserin bütünlüğünü ve planını unutmadığını da özellikle belirtir.

Son olarak yazar, *Faust* isimli eseri tanıttığı bu yazısında *Faust*'u tercüme ederken aslına sadık kalmaya çalıştığını, eseri mümkün olduğunca sadeleştirdiğini söyler.

4.1.4. Islam and The Divine Comedy

Hayat mecmuası C.2, S. 41, s. 298-299'da yer alan *Anglo-Sakson Matbuatı* başlıklı yazı Mehmet Ali Tevfik tarafından yazılmıştır. Tevfik yazısında, Miguel Asin Y. Palacios'un *Islam and The Divine Comedy* adlı eserinin tanıtımını yapar. Tevfik'in verdiği bilgilere göre; eser İtalyan şairi Dante üzerindeki Arap şairlerinin tesiri hakkındadır. İspanyolca yazılan eserin İngilizceye tercümesi Newyork'ta Harold Suncerland tarafından yapılır ve 1927 yılında yayınlanır. Söz konusu tercüme 296 sayfa olsa da eserin orijinali 400 sayfadır. İtalyan şairi Dante'nin başlıca eseri *Lahutî Komedi* Hıristiyanlığın en büyük destanıdır. Dante manzumesinde öteki dünyaya, yani ahirete tehlikeli bir sefer yapar, cennet, cehennem ve arafı uzun uzadıya tasvir eder. Palacios işte bu ölümsüz destan ile Dante'den çok önce yaşayan Arap yazarların eserleri arasında benzerlikler bulur. Dante'nin ahirete dair olan tasviri gerek maddi unsurları gerekse ahlakî fikirleri itibariyle Müslümanlığın izlerini taşır ve bu düşünce belli başlı Endülüs Araplarının eserlerinden alınır. Dante'nin

İslamiyetle iki açıdan irtibatı vardır: Dante bir kere kendisinden yüz-iki yüz sene evvel ülkesindeki efsanelerden ilham alır ki bu efsaneler daha çok eski İslam menkıbelerine dayanır. Diğer taraftan Dante'nin eserinde doğrudan İslam dininden alınan birçok unsur vardır. Palacios'un en dikkate değer tespitlerinden biri de 13. yy'da İtalyan şiirinde görülen bazı değişimlerin Arap şairlerinin etkisi altında ortaya çıktığı yönündeki tespitidir. Bu kıymetli eserin içeriğini özetlemek gerekirse, Dante'nin eserini şerh ve tefsir eden yazarlar eserde İtalyan şairinden önce gelen Hıristiyan yazarlarının etkilerini görürler. Hâlbuki *Lahutî Komedi* baştanbaşa İslamiyet ile Müslümanlık ve Arap fikirleriyle doludur.

4.1.5. Franz Zosepsh as Revealeb by His Letters

Hayat mecmuası C.3, S.56, s.77'de yer alan *Yeni Neşriyat* başlıklı yazıyı Hilmi Ömer yazmıştır. Hilmi Ömer, yazısında Dr. Otto Ernst'in *Franz Zosepsh as Revealeb by His Letters* isimli eserinin tanıtımını yapar ve esere dair şu bilgileri paylaşır: Eserin İngilizceye tercümesi Agnes Bloke tarafından yapılır. Eser konu itibariyle Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Zosepsh'in mektuplarından ibarettir. Söz konusu mektuplarda tarihi vakalara yer verilmez, Franz Zosepsh'in özel hayatı ifşa edilir. Mektupların içeriğine bakıldığında Franz Zosepsh'in gerek eşiyle gerekse yakın arkadaşıyla arasında geçen yazışmaların inanılmayacak derecede resmi olduğu görülür. Franz Zosepsh, kardeşi Meksika Kralı Maximilian'ın feci ölümünü dahi mektuplarında resmi bir üslupla ifade eder.

Hilmi Ömer, son olarak eserde tarihi vakalara yok denecek kadar az yer verilmesi sebebiyle eserin okuyucularda boşluktan başka bir etki bırakmadığını söyler.

4.1.6. An Anthology of English Poetry and Prose

Hayat mecmuası C.3, S.58, s. 119-120'de yer alan *Anglo-Sakson Matbuatı* başlıklı yazı Mehmet Ali Tevfik tarafından yazılmıştır. Tevfik, yazısında Prof. Charles Townshend Copeland'ın *An Anthology og English Poetry and Prose* adlı eserinin tanıtımını yapar. Tevfik öncelikle öğrenmenin bir ihtiyaç haline geldiğinden bu vesileyle insanların bilgi içerikli eserlere yöneldiğinden buna bağlı olarak da Anglo-sakson âleminde antoloji kitaplarının gittikçe arttığından bahseder. Antoloji kitaplarına kısa kısa örnekler gösteren Tevfik, Prof. Copeland'ın eserinden de söz eder ve eserin içeriğine dair şu bilgileri verir: Prof. Copeland'a ait bu eser, 1687

sayfalık bir hacme sahiptir. İnce kâğıtlara basımı yapılması dolayısıyla orta hacimde bir kitap gibi görünür. Copeland eserin elli sayfalık bir kısmında “Kitâb-ı Mukaddes”in İngilizce metninden alınmış bazı bölümlerine ve Yunan şairi Homer ile Eflatun’un eserlerinden seçtiği birkaç parçaya yer verir. Nazım ve nesir parçalarının birlikte yer aldığı eserde Copeland, eserin 1040 sayfasını İngiliz ediplerine, 640 sayfasını da Amerikalı ediplere tahsis eder.

Tevfik, yazının sonunda eserle ilgili şu değerlendirmeleri yapar: Eser Tevfik’e göre bir “Kıraat Kitabı” özelliği taşır. Bunun sebebi de Copeland’ın konferanslarında bahsettiği eserleri bir araya toplamasıdır. Eser, mükemmel bir antoloji kitabıdır.

4.1.7. Beyaz Zambaklar Memleketinde

Hayat mecmuası C.3, S.74, s. 425-426’da yer alan *Beyaz Zambaklar Memleketinde* başlıklı yazıyı Mehmed Emin yazmıştır. Mehmed Emin, yazısında Grigory Petrov’un *Beyaz Zambaklar Memleketinde* isimli eserini tanıtır. Mehmet Emin’in eserle ilgili verdiği bilgiye göre; söz konusu eseri Talim ve Terbiye azası Ali Haydar Bey tercüme edip bastırır. Eserdeki bazı tetkik ve gözlemler halk sevgisini aşlamak isteyen mevzularla birleşir. Eser özellikle bu açıdan kıymetlidir. Uzun mücadelelerden çıkan milletlerde bazen yorgunluk görülür. Böyle bir yorgunluk, ruhi kuvvetin zayıfladığına, ideallerin peşinden koşacak kudretin azaldığına delalet eder. Bu çok tehlikeli bir durumdur. Bu bağlamda eser, gözlerin ve dikkatin halka çevrilmesi gerektiği konusunda insanları ikaz eder. Halkın refahı iktisadi mahiyetin kendiliğinden inkişafında değildir. Ziraatin ilerlemesini istiyorsanız, köylüye toprakla, iklimle mücadele edecek bilgi ve gücü vermelisiniz. Kazanan bir halk istiyorsanız da kazanmak için halkı eğiteceksiniz. Toprak yığından ibaret köylerin, ortasından kirli su akan sokakların kalkmasını istiyorsanız bunlardan öğrenen bir halk kitlesi yaratmalısınız. Bu eser okuyuculara, bunları telkin ediyor. Böyle bir telkin eğer herkesin ruhunda kuvvetli bir ideal uyandırırsa gelecekte beklenen “mesut halk kitlesi” doğabilir. Eser sadece bu şekilde bazı vaaz ve nasihatlerden ibaret değildir. Beyaz bir bataklık memleketinin nasıl bir çaba ile beyaz zambaklar memleketine dönüştüğünü insanlara gösterir ve ruhları işlemenin nasıl insanlar yaratabileceğini anlatır. Eserin en güzel sayfalarından biri de, kışların nasıl bir halk mektebi olduğunu anlatan sayfalarıdır. Bu sayfalar okuyucular için baştan aşağı bir programdır. Kışlarda zabıtlar neferin yalnız kardeşi, ağabeyi değil; aynı zamanda

öğretmenidir. Zabit, neferin her şeyinden sorumludur ve neferlere vicdan temizliğini, adab-ı muaşeretini, insanlara karşı muameleyle birlikte vatan sevgisini öğretir.

Mehmed Emin, söz konusu esere dair bilgi verdikten sonra eserle ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirir: Grigory Petrov, sınıflar yaratmak ve her sınıfı diğerinin istismarına alet etmek suretiyle ilerletmek fikrini kaldırıp her ferdi diğerine bağlayan, köylüsüyle şehirlisi, âlimiyle cahili, aynı hissi duyan insanların bir arada olduğu bir “cemiyet” idealini ortaya koyar. Yükselenler ve öğrenenler kadar bildiklerini, öğrendiklerini halk için kullanma mecburiyeti hisseden fikrin yüceliğini, asaletini anlatmaya çalışır. Mehmed Emin bu eserin yolculuk sırasında, okullarda ve kışlalarda mutlaka okutulması gerektiğini ifade ettikten sonra okurlara kitabı bitirdiklerinde ruhlarında sadece ve sadece halk aşkı duyacaklarını söyler.

Beyaz Zambaklar Memletinde isimli eserle ilgili Ziyaeddin Fahri de bir tanıtım yazısı yazmıştır. C.4, S.80, s. 38-39’da yer alan *Beyaz Zambaklar Memleketinde* başlıklı yazısında Fahri, 1928 yılında Ali Haydar Bey tarafından Bulgarcadan dilimize tercüme edilen Grigory Petrov’un *Beyaz Zambaklar Memleketinde* isimli eserini tanıtır. Fahri eserle ilgili bilgi vermeden önce gençlikten söz eder. Nerede bir millet meselesi konuşulsa mutlaka gençlikten söz edilmesi gerektiğini söyler ve gençleri istikbalimizin mimarları olarak görür. Ancak gençleri geleceğin mimarları olarak yetiştirmenin de hiç kolay olmadığını ifade eder. Bu bağlamda edebiyat ve fikriyatla alakadar olmanın gençlerin fikri ve hissi kanallarını açacağını böylece muhtelif medeniyetlerle ilgili bilgi sahibi de olacaklarını belirten Fahri, *Beyaz Zambaklar Memleketinde* isimli eseri özellikle gençlere tavsiye eder ve eserin tanıtımına geçer. Yazarın eserle ilgili verdiği bilgiye göre; Grigory Petrov tarafından yazılan eserin Rusça müsveddelerini Petrov’un yakın dostu Bajkov Bulgarcaya tercüme eder. Ali Haydar Bey de Bulgarcadan Türkçeye tercümesini yapar. Eserde Rus edebi hayatını anlatan bir mukaddimeyle birlikte Bajkov’un esere yazdığı mukaddime yer alır. Bu mukaddimeyi takiben yer alan on dört parça ise Finlerin kültürel gelişiminin safhalarından bahseder. Bu parçaların ilk üçü tarihi hasbihalleri konu eder. Bunlardan biri olan “Tarih ve İbret” başlığında Petrov tarihin tanımını yapar. Hasbihallerden ikincisi olan “Kahramanlar ve Millet” başlığında, Karloil ve Tolstoy’un fikirlerini karşılaştırır. “Suami Tarihi” başlığı altındaki üçüncü hasbihalde ise Finlandiya’nın tarihini anlatır. Geriye kalan on bir parçada, Finlandiya’nın fikri inkişafını yakından takip eden bir muharririn (Senelman)

Finlandiya ile ilgili intibalarına yer verir. Bu intibaların merkezinde de Finlandiya'nın nasıl beyaz zambaklar memleketi haline geldiği vardır.

Ziyaeddin Fahri de, eserin Senelman'la ilgili bu kısımlarının canla ve başla okunması gerektiğini özellikle vurgular. Bu güzel tercümesi sebebiyle Ali Haydar Bey'le ilgili düşüncelerine de yer vererek onun yapmış olduğu tercümeyle memleketimizin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurduğunu bu açıdan Türk münevverlerine de yol gösterdiğini ifade eder.

4.1.8. Şelli

Hayat mecmuası C.3, S. 74, s.444'te yer alan *Şelli'nin Hayatı* başlıklı yazı isimsiz olarak yazılmıştır. Yazıda, Andre Morova'nın *Şelli* isimli eserinin kısa bir tanıtımı yapılır. Andre Morova'nın "Şelli" isimli eserinin *Hayat* mecmuasında tefrika edilmeye başlanacağı ve söz konusu tefrikanın tercümesinin Nurullah Ata Bey tarafından yapılacağı bilgisi verildikten sonra eserin tanıtımına geçilir. Yazıda verilen bilgiye göre; Andre Morova, İngiliz romantik şairlerinden Şelli'nin hayatını roman tarzında yazar. Eser neşredildiği andan itibaren dünyada büyük bir ilgi uyandırır ve birkaç dile tercüme edilir.

4.1.9. The Son of Man: The Story of Yesus

Hayat mecmuası C.4, S. 89, s.224'te yer alan *Garp Neşriyatı* başlıklı yazı ك (kef) س (sin) imzasıyla yazılmıştır. Yazıda, Emil Ludwig hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra Ludwig'in *The Son of Man: The Story of Yesus* adlı eserinin tanıtımı yapılır ve esere dair şu bilgiler verilir: Eser, Hıristiyan peygamberi hakkında yazılan birçok eserden farklı olarak Hz. İsa'yı yeni bir görüşle muhakeme ve münakaşa eder. Eserin İngilizce tercümesi 315 sayfa olup içerisinde meşhur ressam Rembrandt'ın İsa hakkında yaptığı on beş resim bulunur. Ludwig eserini meydana getirirken İncillerden istifade eder, Yehuda âlimlerini inceler ve Filistin ve Roma hakkında son senelerde neşredilen kitapları da tetkik eder. Bu bağlamda Hz. İsa'nın hayatında çeşitli dönüm noktaları olduğu için peygamberin hayatını iki safhaya ayırarak inceler ve Hz. İsa'dan şöyle bahseder: Hz. İsa yaşlandıkça tevazusu şahsi ihritaslara dönüşmeye ve kendi dininden olmayanlara karşı hoşgörüden uzaklaşmaya başlar. Bu değişen ruh, nasıl gayr-i ahlakî ise bir o kadar da kötü ve uğursuzdur. Peygamberdeki bu değişim onun çarmıha gerilmesiyle sonuçlanır. Birçok kitapta Allah'ın oğlu olarak gösterilen Hz. İsa Ludwig'in gözünde insandan başka bir şey

değildir. Bu nedenle eserine “İnsanın Oğlu: İsa’nın Hikâyesi” adını verir. Yazıda, eser, bu açıdan orijinal olarak değerlendirilir.

4.1.10. Forest Folklore Mythology and Romance

Hayat mecmuası C.4, S.91, s.263-264’te yer alan *Anglo-Sakson Neşriyatı* başlıklı yazı ك (kef) س (sin) imzasıyla yazılmıştır. Yazıda, Alexander Porleous’un *Forest Folklore Mythology and Romance* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Esere dair şu bilgiler paylaşılır: 316 sayfalık eserinde Porleous, insan neslinin çocukluk devrinden itibaren ağaçlarla, ormanlar hakkında düşündüğü ve söylediği her şeyden bahseder. Poleous, eserini yazmadan önce dünyayı dolaşan seyyahların eserlerini araştırır, tarihi devirlerde yaşayan çeşitli milletlerin masallarını gözden geçirir, dünyaya dağılmış olan kabilelerin ormanlar hakkındaki düşüncelerini toplayarak tasnif eder ve böylece eserini vücuda getirir. Eserde yer alan ormanlara dair masallar, hurafeler, kanunlar, adetler, insanların hayal âleminde dans ettiği cinler ile periler, tarihin başlangıcından beri insanoğlunun ağaçlara yüklediği hayati anlamlar gibi konular eserin önemli sayfalarını oluşturur. Ayrıca Porleous konuşan ağaçlara, izdivaç ağaçlarına, ölüm ağaçlarına, ibadet edilen ağaçlara dair bilgiler verir ve ormanlardan, ağaç kütüklerinden, yapraklardan ve korulardan bahseder.

4.1.11. Oruentalistische Miszellen II

Hayat mecmuası C. 4, S. 100, s. 426’da yer alan *Deli Lûtfi’nin Mizahi Bir Risalesi* başlıklı yazı, Köprülüzâde Mehmed Fuad tarafından yazılmıştır. Köprülüzâde, Doktor Reşer’in *Oruentalistische Miszellen II* isimli eserinin içerisinde yer alan *Uslu Efendi ile Vezirler Münazarası* başlıklı Türkçe metnin tanıtımını yapar. Köprülüzâde’nin eserin bütünüyle ilgili verdiği bilgiye göre; eserde yer alan metinlerden bazıları Türkçedir. Bu Türkçe metinler Türk edebiyat tarihi açısından önemli olmakla birlikte özellikle *Uslu Efendi ile Vezirler Münazarası* başlıklı metin en dikkat çekici olanıdır. Köprülüzâde, bu metinle ilgili şu bilgileri verir: Metnin konusu Uslu Efendi ile dönemin vezirleri arasında geçen bir münazaradır. Uslu Efendi ismindeki bir müderris Edirne’deki “Muradiye Medresesi”nin kendisine verilmeyeceğini haber aldıktan sonra vezirlere gider ve Medrese’nin kendisine verilmeyişinden dert yanar. Onun şikâyetleri üzerine vezirler de Uslu Efendi’ye latifelerle karşılık verirler. Uslu kelimesi Sırpça’da “eşek” manasına geldiğinden bu münazara baştanbaşa eşekle ilgili latifelerle doludur. Münazarada adı geçen

vezirlerden hareketle Uslu Efendi diye anılan müderrisin “Medaris-i Semaniye” müderrislerinden “Uslu Şuca” olduğu tespit edilir. Bu tarihi deliller ışığında eserin Fatih devrinde yazıldığı anlaşılır. Uslu Şuca ile vezirler arasında geçen eşek latifesi ise Kâtip Çelebi’nin “Keşfü’z Zünun” da bahsettiği Deli Lûtfi ile Uslu Şuca arasında geçen bir hikâye sebebiyle ortaya çıkar. Ayrıca Kâtip Çelebi’nin bahsettiği bu hikâye “Şakaik Tercümesi”nde de yer alır. “Şakayık Tercümesi”nde yer alan hikâyeye göre; Fatih, “Medaris-i Seman” müderrislerine Arapça altı lügatı bir yere toplamalarını emreder. Bu müderrisler arasında Uslu Şuca ve Deli Lûtfi de vardır. Deli Lûtfi ile Uslu Şuca bir gün hamamda karşılaşır. İki müderris bu meseleyle ilgili konuşurken Uslu Şuca, Deli Lûtfi’ye bu lügatların her satırına bir şek alameti koyduğunu söyler. Deli Lûtfi de kendini tutamayıp Uslu Şuca’ya onun kendisinden daha eşek olduğunu söyleyerek nükte yapar.

Köprülüzâde, yazısının sonunda Doktor Reşer’in neşrettiği bu metnin, gerek lisanının eskiliği gerek metnin zerafeti gerekse yer verdiği konuların çokluğu itibariyle dikkate değer bir nitelikte olduğunu belirtir.

4.1.12. İklimler

Hayat mecmuası C.5, S. 106, s. 4-5 (alt sayfa 24-25)’te yer alan *Garp Edebiyatı Haberleri* başlıklı yazı, Reşat Nuri tarafından yazılmıştır. Reşat Nuri, yazısında Fransa’da çıkan üç eserden kısaca söz ettikten sonra Andre Maurois’in *İklimler* isimli eserinin tanıtımını yapar. Reşat Nuri’nin verdiği bilgiye göre; eser iki kısımdan meydana gelir. Birinci kısımda Maurois romanın kahramanı Philippe’in hayatından bahseder. İkinci kısımda ise Philippe’in eşi İsbabelle’nin hayatını anlatır. Philipp genellikle kendiyile uğraşan, neşeli zamanlarını kendi eliyle zehirleyen, sabahtan akşama kadar fabrikada çalışan, aşk ve kadınlar hakkında garip hayalleri olan bir adamdır. Romanın birinci kısmı Philippe’nin ilk evliliği ve eşinin Philippe’yi aldatması üzerine kuruludur. İkinci kısım ise; Philippe’nin ikinci eşi İsbabelle’nin hatıralarını ve Philippe ile yaşantısını içerir. Reşat Nuri yazısının sonunda eserle ilgili olarak münekkitlerin *İklimler* romanını zamanın en kıymetli kitaplarından biri olarak değerlendirdiklerini söyler.

4.1.13. Journall İntime

Hayat mecmuası C.5, S. 121, s. 7-8 (alt sayfa 327-328)’de yer alan *Loti’den Yeni Bir Kitap* başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Nahit Sırrı, yazısında Pierre

Loti'nin *Journal Intime* isimli eserinin ikinci cildinin tanıtımını yapar. Sırrı'nın verdiği bilgilerden hareketle; eser 197 sayfalık hacme sahip bir ruznamedir. Loti eserin bir kısmında annesi Madam Lee Childe'den ve Alphonse Daudet ile Emile Pouvillon isimindeki meşhur iki edipten gelen mektuplara; diğer kısmında ise kendi ömrünü anlattığı parçalara yer verir. Eser, 14 Kanun-i Evvel 1882 ile 17 Mart 1885 tarihleri arasında ihtiva eder. Loti, bahriye zabiti olarak görev yaptığı sırada çıktığı seyahatlerde ve gittiği yerlerde yaşadıklarını, genç bir kıza olan aşkını, tek gecelik ilişkilerini eserinde uzun uzun anlatır.

Nahit Sırrı, yazısında eserle ilgili son olarak Loti'nin bu eseri aceleyle yazdığını buna rağmen eserin okuyucuyu büyülediğini belirterek Loti'den övgüyle bahseder.

4.1.14. Le nid des Cygnes (Kuğuların Yuvası)

Hayat mecmuası C. 5, S. 123, s.18-19 (alt sayfa 378-379)'da yer alan *Bir Seyahat Kitabı* başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Sırrı, yazısında Henry Bidou'nun *Le nid des Cygnes* isimli eserinin tanıtımını yapar. Sırrı'nın verdiği bilgilerden hareketle; Bidou eserinde, İsveç, Norveç ve Danimarka'ya yaptığı seyahatleri hikâye eder. Eser 282 sayfadan, bir methal, bir hatimiye ve sekiz bölümden oluşur. Bidou, konferans vermek amacıyla ziyaret ettiği ülkeleri kuğuların yuvasına benzettiği için eserine *Kuğuların Yuvası* ismini verir. İskandinavya'nın hemen hemen bütün geçmişini açık ve net bir biçimde anlatır. Bidou, eserinde gittiği ülkelerin sanat eserlerinden tarihi hatıralarına kadar birçok bilgiye yer verirken başarılı tasvirler de yapar.

Sırrı'ya göre; Bidou'nun eserindeki Kopenhak bölümünü kısa tutması, Danimarka'nın sanat eserlerinden ve sanatçılarından bahsederken Danimarkalı heykeltıraş Thorwaldsen'den bahsetmemesi tuhaftır. Buna rağmen henüz Türkçeye tercümesi yapılmayan bu eser, bütün olarak İskandinav memleketlerinden bahseden eserler arasında önemli bir yere sahiptir.

4.1.15. Gösta Berling'in Efsanesi

Hayat mecmuası C. 5, S. 126, s. 11-12 (alt sayfa 431-432)'de yer alan *Bir Efsane Kitabı* başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Sırrı, yazısında Şelma Lagerlöf'ün *Gösta Berling'in Efsanesi* isimli eserinin tanıtımını yapar. Sırrı'nın eserle ilgili verdiği bilgiye göre; Lagerlöf bu eserini İsveçli bir Matmazelle birlikte bazı

bölümlerini kısaltarak Fransızcaya nakleder. Eserde iki fasıllık uzun bir girişle birlikte 27 fasıl yer alır. Eserde bahsedilen olaylar İsveç'in Vermland eyaletinde geçer ve 1820-1830 yıllarını kapsar. Eserin olay örgüsü şöyledir: Kahraman Gösta genç bir rahiptir ve bir alkol bağımlısıdır. Bu bağımlılığı nedeniyle cemaat tarafından Papaza şikâyet edilen Gösta, ceza alacağı düşüncesiyle Vermland'dan kaçarak serseri bir dilenci olur. Ölümü beklediği bir sırada ise bir kadın tarafından kurtarılır ve hayatı değişir.

Nahit Sırrı, esere yönelik şu değerlendirmelerde bulunur: Eser, başka bir yazara on cilt yazdırabilecek bir vaka zenginliğine sahiptir. Eserin iki fasıllık girişi böyle zengin bir eserin en sığ bölümüdür. Bu bölümde isimlerini öğrenebilmek bile imkânsız olan çehreler, adeta insan gibi resmedilmiş hayvan ve tabiat unsurları, insani çehreler gibi tasvir edilen göller, ormanlar, mevsimler ve efsanevi maceralar vardır. Eserin bazı sayfalarında insanı kendinden geçiren bir hayal zenginliği, bazı fasıllarda en kuvvetli dramların ve en derin komedilerin bütün özellikleri bir arada bulunur. “Kurtlar”, “Björnde Müzayede ile Satış” ve “Büyücü Kadın” isimli bölümler bir ressama ilham verecek kadar zengin; “Gurlitanın Büyük Ayısı” adlı bölüm emsalsiz bir komedir. Dram, komedi, masal ve realist hikâyenin bütün unsurlarını içeren bu eser, kıymetli bir eserdir ve Halk Bilgisi Derneği tarafından Türkçeye tercüme edilmelidir.

4.1.16. İngiltere Mektupları

Hayat mecmuası C.6, S. 131, s. 15-16'da yer alan *Bir Çek Edibinin Kitabı* başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Sırrı, yazısında Çek ediplerinden Tchapek'in *İngiltere Mektupları* isimli eserinin tanıtımını yapar. Sırrı, yazısına Çek edebiyatından ve Çek ediplerinden söz ederek başlar ve bu Çek ediplerinden biri olan Karel Tchapek'ten bahseder. Ardından eserin tanıtımına geçer ve esere dair şu bilgileri paylaşır: Tchapek, *İngiltere Mektupları*'nda Londra ve civarında, İskoçya'da, İrlanda'da görüp duyduklarını yazı ve resimlerle anlatır. Söz konusu resimler sade ve sevimli karikatürlerden meydana gelir, yazılar ise insanı dinlemeye sevk eden masum bir dost sohbeti niteliği taşır. Tchapek'in eseri bir Fransız yazar tarafından Fransızcaya tercüme edilir. Söz konusu Fransız yazar, tercümesinin mukaddimesinde eserin yazarı Tchapek'ten ve kardeşi Joseph Tchapek'ten bahseder. Eser genel olarak hislerle, düşüncelerle ve tasvirlerle doludur. Eserin en dikkat çekici

noktası ise yazarın kendi memleketinden özenle bahsettiği sayfalardır. Eserde zengin öğrencilerin, düşünen ve konuşan hayvanların ve şehirlerin tasvirleri yer alır.

Sırrı, eseri genel olarak şu şekilde değerlendirir: Eserin özellikle tasvire ayrılan kısımları çok başarılıdır. Tchapek, bu eserinde birçok konuyu bir araya getirerek başarıyı yakalamıştır.

4.1.17. Belle de Jour (Gündüz Dilberi)

Hayat mecmuası C.6, S.132 s.7-8 (alt sayfa 27-28)'de yer alan *Kessel'in Son Romanı* başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Sırrı, yazısında J. Kessel'in *Belle de Jour* yani *Gündüz Dilberi* isimli eserinin tanıtımını yapar. Sırrı, Kessel hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra eserin tanıtımına geçer. Sırrı'nın eserle ilgili verdiği bilgilere göre; eser Parisli bir kadının romanıdır. Eserde Severine isimli sekiz yaşındaki bir kız çocuğu üstü başı kirli bir işçiyle karşılaşır. İşçinin bu küçük kızı ortamın sakinliğinden faydalanarak kollarına almasıyla olay örgüsü başlar. Severine büyür ve büyük bir aşk evliliği yapar. Bu evlilik sırasında birtakım hastalıklar geçirir ve iyileşir. Yine bir hastalığı sırasında (eserde hakkında hiçbir bilgi verilmeyen) Husson isimli bir erkek Severine'yi aniden öper. Bu olaydan sonra Severine bir gün otomobilde giderken yanındaki kadınlardan biri ortak bir tanıdıklarının geneleve gittiğini söyler ve bu konu üzerine epeyce konuşurlar. Bu konuşmanın ardından Severine'de birden acayip hisler ortaya çıkar ve bahsedilen genelevlerden birine gitmeye başlar. Orada gündüzleri kocası işten gelene kadar tanımadığı başka adamlarla birlikte olur. Geneleve gittiği sırada Husson isimli adam oraya gelir ve Severine'yi görür. Severine kocasına söylemesinden korktuğu için Husson'u öldürme girişiminde bulunur fakat kurşun Husson yerine o gün orada bulunan kocasına isabet eder. Kocası sakat kalır. Severine bu olayın sonrasında kocasına her şeyi itiraf eder. Eserin ismi bu nedenle "Gündüz Dilberi"dir.

Nahit Sırrı, eserin olay örgüsüyle ilgili olarak ilk önce kadın-erkek eşitsizliğine değinir. Severine'nin yaptığını bir erkek yapmış olsaydı Severine gibi bir ahlaksız kabul edilmeyecekti. Ayrıca Sırrı'ya göre Kessel, Severine'yi yeteri kadar tanıtmamıştır. Örneğin sekiz yaşında yaşadığı tacizin hayatındaki etkileri hakkında hiçbir bilgi verilmeden Severine'nin yasak bir öpücükle ve otomobildeki konuşmalarla birden ruhunda ortaya çıkan korkunç duygulara geçilir. Bu nedenle de Sırrı, Kessel'in doğrudan doğruya tıbbî bir meseleyi mevzu bahis ettiği için eserinde eksiklikler gördüğünü, psikoloji ve tıp ilimlerinden faydalanması gerektiğini söyler.

4.1.18. Le Bonheur de Vivre

Hayat mecmuası C.5, S. 133, s.6-7 (alt sayfa 46-47)'de yer alan *Yüz Kitap* başlıklı yazıyı G. Ata yazmıştır. Ata, yazısında John Lubbock'un *Le Bonheur de Vivre* isimli eserinin tanıtımını yapar. Ata'nın eserle ilgili verdiği bilgiye göre; John Lubbock eserinde okunması için tavsiye edilen yüz kitabın adını listeleterek verir. Eserde adı geçen yüz kitaplık listenin en başında *İncil* vardır. *İncil*'i takiben Konfüçyus'un *Analecha* isimli eseri, ardından Epikted'in, Aristo'nun ve Spinoza'nın ahlak kitapları ve Marc Aurel'in *Meditations* isimli kitabı yer alır. Listede yer alan felsefe kitaplarının en başında Platon'un *Dialogues* ve *Apologie* isimli kitapları vardır. Ardından edebiyat kitaplarına da yer veren Lubbock, en çok İngiliz edebiyatı kitaplarına değinir. İngiliz edebiyatı kitaplarının haricinde bütün insanlığa mal olan milli edebiyat kitaplarından Omiros'un *İlyada*'sı ve *Odisse*'si, Firdevsi'nin *Şehname*'si ve Goethe'nin *Faust*'una yer verir. Büyük şairlerin de isim ve eserlerinin adının geçtiği kitapta seyahat kitaplarına da bir bölüm ayrılır.

G. Ata, eserinden hareketle Lubbock'un dünyaya tozpembe baktığını söyler ve bu eseri okuyacak kişilere mutlu oldukları herhangi bir zaman diliminde okumalarını tavsiye eder.

4.1.19. La reine Scandaleuse

Hayat mecmuası C.6, S. 133, s.12-13'te yer alan *Bir Kraliçe Hakkında Bir Kitap* başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Sırrı, yazısında Maurice Soulie'nin *La Reine Scandaleuse* isimli eserinin tanıtımını yapar. Sırrı, eserin isminin Türkçe karşılığını *İftira Görmüş Kraliçe* olarak verir. Sırrı'nın verdiği bilgiye göre; eserde İngiliz Kraliçesi Karoline'nin hayatı anlatılır. Karoline'nin IV. Georges ile olan evliliği ve bu evliliği sırasında yaşadığı sıkıntılar sebebiyle kızından ayrı yaşamaya mecbur bırakılışı, İngiltere'den ayrılışı, Almanya'ya ve oradan da İtalya'ya gidişiyile birlikte başından geçen olaylardan bahsedilir. Karoline, öldükten sonra cenazesinin İngiltere'de kalmasını vasiyet eder ve büyük bir merasimle İngiltere halkı tarafından "Zavallı Kraliçe" nidalarıyla uğurlanır. Buna bağlı olarak Sırrı, eserin isminin neden "İftira Görmüş Kraliçe" yerine "Zulüm Görmüş Kraliçe" veya "Talihsiz Kraliçe" olmadığını sorgular. Halkın bu kadar ilgi gösterdiği ve haksızlığa uğradığını düşündüğü bir Kraliçe'nin hayatını anlatan eserin isminin bu şekilde daha uygun olabileceğini düşünür. Son olarak eserin bir roman kadar sürükleyici ve canlı bir anlatıma sahip olduğunu ifade eder.

4.1.20. Erromango

Hayat mecmuası C.5, S. 141, s. 14-15'te yer alan Vehim ve Korkunun Kitabı Erromango başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Sırrı, yazısında Pierre Benoit'in *Erromango* isimli eserinin tanıtımını yapar. Sırrı'nın eserle ilgili verdiği bilgilere göre; Pierre Benoit'in eserine adını veren "Erromango" kaybolmuş bir adadır ve yazar bu adaya ziraat mühendisi olarak gelen Fabre'nin yaşadıklarını anlatır. Fabre, adaya koyun yetiştirme teşebbüsüyle gelir ve hemen çalışmalara başlar. Bir müddet sonra adada yaşayan bir Avrupalıyı ziyarete gider, adamla görüşemeyince onun arazisine izinsiz girer. Orada bir mezar taşıyla karşılaşır. Jeffries isimli Avrupalı adamın eşinin Erromango'da öldüğüne dair söylentileri duyan Fabre, bu şahsın arazisinde gördüğü mezar taşının onun eşine ait olduğunu düşünür. Fabre, adada yaşamaya devam ederken adaya geldiği vapurda verilen bir ziyafete katılır. Bu ziyafette Sidney'de bulunduğu süre zarfında yaşadıklarını ve âşık olduğu Alice adındaki kadınla aralarında geçen maceraları anlatır. Fabre hayat hikâyesini anlattığı sırada sarhoş olur ve denize düşer. Onu, o sırada tesadüfen orada bulunan Jeffries kurtarır. Jeffries, Fabre'nin vapurda anlatıklarını duyar ve onunla görüşmek ister. Bu isteğin sebebi ise Fabre'nin aşk yaşadığı Alice'in, Jeffries'in ölen eşi olmasıdır. Fabre de Jeffries'in Alice'in eşi olduğunu öğrenmesiyle korkuya kapılır. Erromango'dan kaçıp gitmek ister. Kaçmaya fırsat bulamadan orada intihar eder.

Eserle ilgili yalnızca olay örgüsünden bahseden Nahit Sırrı, *Erromango*'yu egzotik edebiyatın en önemli mahsullerinden biri olarak değerlendirir.

4.1.21. Egmont

Hayat mecmuası C.6, S. 142, s.7-8'de yer alan Egmont başlıklı yazıyı Sabit Sami yazmıştır. Yazısında Goethe'nin *Egmont* isimli tiyatro eserini tanıtır. Sami, eserin tanıtımına geçmeden önce eserle ilgili düşüncelerini paylaşır. Ona göre; Goethe'nin bu eseri yazarın şaheserlerinden biridir. Goethe, *Egmont*'u yazarken Shakespeare'yi taklit etmiş ve çok başarılı halk sahnelerine yer vermiştir. Eser, genel olarak gerçek bir hürriyetin eseri olarak kabul görmüşse de hakiki bir tarihi temaşâ eseri olamamıştır. Goethe'nin eserinde yer verdiği Egmont karakteriyle tarih sayfalarında adı geçen savaşçı Egmont birbiriyle örtüşmemiştir. Tarih sayfalarında yer alan Egmont evli bir aile babası olduğu halde Goethe'nin eserindeki Egmont evlenmemiş özgür bir adamdır.

Bu değerlendirmelerden sonra Sami, esere dair Şu bilgileri verir: Goethe; eserin Egmont'u hayatından memnun, neşeli, aÇık fikirli, doğru sÖzlü aynı zamanda halk tarafından hürmet gören bir salon beyefendisi olarak takdim eder. Mütevazı bir hayat yaşayan Egmont, basit bir burjuva kızı olan Clara'ya âşık olur ve onunla mutlu bir ömür geçirmek ister. Ancak Egmont'un bu isteği Hollanda'da yaşanan karıŐıklıklar nedeniyle gerŐekleŐmez. Kral Philip, Hollanda'daki karıŐıklıklar sebebiyle vali sıfatıyla Dük Alba'yı Hollanda'ya gönderir. Egmont'un yakın dostu zeki bir siyasi karakter olan Oranien, Dük Alba'nın Hollanda'ya geliŐiyle ilgili Egmont'u uyarır ve ondan dikkatli olmasını ister. Egmont ise arkadaşının uyarısını dikkate almaz, Alba'dan korkmaz hatta onun huzuruna őrıkar. Eyaletlerin kanuni haklarını yıkmak için gönderilen Vali Alba'ya karşısında yakın arkadaşı varmıŐ gibi aÇıkça memleketin durumunu anlatır ve Hollanda halkının haklarını savunur ancak Alba, Egmont'u anlamaz ve onun hakkında tutuklama kararı őrıkarır. Egmont hapis hane hayatına mahkûm olur. Hapishanede dahi Kralın adaletine güvenen Egmont'un bu güveni boŐa őrıkar ve hakkında idam kararı verilir. Bu karara rağmen Egmont, halkın özgürlüğünü düşündüğü için kendini zafer kazanmıŐ gibi görür, idam edileceği haberini aldığı gün de zehir iŐerek intihar eder.

4.1.22. Salammbö

Hayat mecmuası C. 6, S. 144, s.8-10'da yer alan *Salammbö* başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Sırrı, yazısında Gustave Flaubert'in *Salammbö* isimli eserinin tanıtımını yapar. Yazar, esere ilgili bilgi vermeden önce Flaubert'ten ve eserlerinden kısaca söz eder. Flaubert'in eserlerinde romantizm ve realizmin etkilerinin olduğunu söyler. Romantizmin etkisinde kalarak yazdığı eserlerinden birinin de "Salammbö" olduğunu belirten Sırrı esere dair Şu bilgileri verir: Eser, Kartaca ile Roma arasındaki mücadeleyi anlatır. Eserin adını taşıyan Salammbö ise Kartaca'da yaşayan bir kızıdır. Eserin ilk sayfalarında Roma'ya karşı ücretli askerleriyle savaşa giren Kartaca'nın galip gelişi tasvir edilir. Kartaca'nın bu galibiyetinin ardından askerlere aylıklarının ödenmemesi sebebiyle Kartaca'yla paralı askerler arasında őrıkan savaş konu edilir. Kartaca reislerinden Hamil Kar, kendi sarayında ücretli askerleri sakinleŐtirmek için bir ziyafet düzenler. Bu ziyafete katılan Mato isimindeki asker, Hamil Kar'ın kızı Salammbö'yu görür ve ona aÇık olur. Eserin bundan sonraki kısmında Mato'nun Salammbö'ya olan aşkı yüzünden verdiği mücadeleler yer alır. Eserin yalnızca olay örgüsünden bahsederek yazısını tamamlayan Sırrı, Salammbö'yu beş sene önce

okuduğunu söyler ve eseri okurken de bir erkeğin bir kadının güzelliği karşısında ezilişinden duyduğu rahatsızlığı da dile getirir.

4.1.23. Çoban Şiirleri

Hayat mecmuası C. 6, S. 145, s. 15-16'da yer alan *Çoban Şiirleri* başlıklı yazıyı Hikmet Şevki yazmıştır. Şevki, yazısında Ruşen Eşref Bey'in dilimize tercüme ettiği Virgilius'un *Çoban Şiirleri* isimli eserinin tanıtımını yapar. Şevki, öncelikle klasik olarak nitelendirilen eserlerin dilimize tercüme edilmesinin yeni lisanımızın gelişimi açısından öncelik verilmesi gereken adımlardan biri olduğunu söyler. Ruşen Eşref Bey'in de eserinin mukaddimesinde aynı noktaya dikkatleri çektiğinden bahseder. Ardından esere dair bilgiler paylaşır: Eserin ilk sayfalarında Virgilius'un hayatına dair bilgiler yer alır. *Çoban Şiirleri*'nin şairi bu sayfalarda vatanından sürgün edilmesinin ardından yaşadığı acıları dile getirir. Virgilius, gönlündeki bu derdi eserinde yer verdiği çobanlar vasıtasıyla aktarır. *Çoban Şiirleri*'nde şiirlerin haricinde şiir ahengini aratmayan nesir parçaları da bulunur. Eserin bütününde dikkati çeken güçlü tasvirler, Ruşen Eşref Bey'in güzel üslubuyla eserin tercümesine de yansır.

Hikmet Şevki, son olarak güzel bir tercüme eseri yazmanın yeni bir eser yazmaktan çok daha zor olduğunu söyler ve Ruşen Eşref Bey gibi kıymetli bir yazarın yaptığı bu hizmeti de hürmetle karşıladığını ifade eder.

4.1.24. Emilia Galotti

Hayat mecmuası C. 6, S. 146, s. 7-8'de yer alan *Emilia Galotti* başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Sırrı, yazısında Alman yazar Gatthold Ephraim Lessing'in *Emilia Galotti* isimli tiyatro eserini tanıtır. Sırrı, yazısına Lessing'den söz ederek başlar. Lessing'den Alman edebiyatına tenkidi getiren ilk kişi olarak bahseder. Lessing'in *Emilia Galotti* isimli piyesini yıllar önce seyretme fırsatı bulduğunu ve bu piyesin bazı sahnelerinden çok etkilendiğini dile getirerek eserin tanıtımına geçer: Eser beş perdeden oluşur. Eserde bahsi geçen olaylar, İtalya'da ve gerçekte var olmayan kişiler arasında meydana gelir. Eserin öne çıkan şahıslarından biri Guastalla adında küçük bir prensliğin hükümdarı olan Gonzaga'dır. Hükümdar Gonzaga'nın duygularındaki ciddiyetsizlik, eserin ilk perdesinde ortaya çıkmaya başlar. Gonzaga, Kontes Orsina'yla beraber olsa da Emilia Galotti isimli fakir bir kızıdan hoşlanmaya başlar. Gonzaga'nın hisleri ve istekleri burada takdim edilir. İlk perdenin ardından

hükümdarın Marinelli ismindeki nediminin Emilia Galotti'yle ilgili hükümdara haber getirmesiyle birlikte asıl olaylara geçiş yapılır. Marinelli, hükümdara hoşlandığı kızın, Kont Appiani isimli bir gençle evleneceğini ve düğünün de aynı gün içerisinde gerçekleşeceğini bildirir. Aldığı bu haber hükümdarı derinden yaralar ve Apponi isimli genci mutsuz etmek için elinden geleni yapar. İkinci perdede hükümdarın hedefine ulaşması için çalışmaya başlayan Marinelli, Emilia Galotti'nin evine gider, ailesiyle tanışır ve hükümdarın onların kızına talip olduğunu iletir. Üçüncü perdede düğünün gerçekleşeceği kiliseye geçilir. Emilia ve Appiani arabayla düğünün gerçekleşeceği kiliseye doğru giderken Marinelli'nin kiraladığı eşkıyaların saldırısına uğrarlar. Appiani bu saldırıda vurulur, Emilia ise hükümdarın sarayına getirilir. Dördüncü perdede hükümdarın sevgilisi Orsina ortaya çıkar. Orsina, hükümdarın bu kızıdan hoşlandığından ve kızın nişanlısının öldüğünden haberdardır. Marinelli, Orsina'ya hükümdarın kızı ve annesini korumaya aldığını söylese de Orsina onun anlattıklarına inanmaz. Beşinci perdede Gonzaga ile nedimi Marinelli yalnızdır. Hükümdar bütün olanlar karşısında çaresiz bir haldedir. Marinelli, sebep olduğu bütün bu olaylara bir çıkış yolu arasa da başarılı olmaz. Bu son perdede hükümdar, Marinelli'yi kovar ve perde kapanır.

Emilia Galotti isimli eserin içeriğine dair bütün ayrıntıları paylaşan Sırrı, son olarak Lessing'in bu eserinin Alman sahne edebiyatının en kıymetli eserlerinden biri olduğunu ifade eder.

4.2.Edebiyat Tarihi Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.2.1. Muharrir Bu Ya

Hayat mecmuası C.2, S. 31, s.83'te yer alan *Muharrir Bu Ya* adlı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Ahmed Rasim Bey'e ait *Muharrir Bu Ya* adlı eserin tanıtımını yapar. Ali Canib'in eserle ilgili verdiği bilgilere göre: Dört yüz sayfalık hacme sahip olan bu eser, Hamid Matbaası'nda basılır. Eserde Ahmed Rasim Bey' in; Fes, Orta oyunu, Mani, Şapka, Kabadayılar, Mizah, Ferace, Destanlar vb. konular üzerine yazdığı farklı içerikli makaleler yer alır. Fes Hakkında yazdığı bir makalede Fes'in tarihi ile ilgili bilgiler paylaşan Rasim, bu makalede insanların feslerini çıkarıp şapka giymeye başladıktan sonra yaşadıkları duygu durumlarından da söz eder. Meşrutiyetin ilk yıllarında Bulgaristan'dan yazdığı iki mektubu da okuyucularıyla paylaşan Ahmed Bey, gazeteciliğe, orta oyununda kullanılan tekerlemelere, kitapçılığın durumuna dair de ayrıntılı bilgiler verir.

Ali Canib, son olarak Ahmed Rasim ve eseriyle ilgili Şu değerlendirmelerde bulunur: Ahmed Rasim Bey, bu eseriyle başarılı bir muharrir olduğunu kanıtlamıŐtır. *Muharrir Bu Ya* her noktadan takdiri fazlasıyla hak eden bir eserdir. Özellikle eserde yer alan Orta Oyunu ile ilgili makaleler içeriği itibariyle son derece önemlidir.

4.2.2. Karesi MeŐāhiri

Hayat mecmuası C.2, S. 32, s.116'da yer alan *Karesi MeŐāhiri* başlıklı yazı Ziyaeddin Fahri tarafından yazılmıştır. Fahri, yazısında Anadolu edebiyat tarihinin geniş bir alan olduğunu ve bu alanda detaylı bilgilerin olmadığını belirttikten sonra İsmail Hakkı Bey'in *Karesi MeŐāhiri* adlı eserinin tanıtımına geçer ve esere dair Şu bilgileri verir: *Karesi MeŐāhiri* iki ciltten oluşur. İsmail Hakkı Bey, İlk ciltte ālimlerden ve Şeyhlerden bahseder. İkinci cildin bir kısmını edip ve Şairlere ayırır. On dokuz Balıkesir Őairini anlatır. Eserde hicri 8.yy'dan itibaren yetişen Şairlere yer verir. Her asırdan önemli birkaç Şair hakkında bilgi verir. Bu Şairler arasında edebiyat tarihimiz açısından önemli olan Yusuf Fakih, Zātî, Müstecabizade İsmet gibi isimler de vardır. Yusuf Fakih'in ilmi Şahsiyeti de olduğundan eserde ona birkaç fasılda yer verir. Yusuf Fakih'in *Vakāya* adlı eserinden özellikle bahseder ve Yusuf Fakih'in 8.yy'da ĀŐık Paşa ile başlayan Türkçeye Muhabbet cereyanının temsilcilerinden olduğunu belirtir. Eserinde üzerinde durduğu diğer bir isim de 9.yy Şairlerinden Zātî'dir. İsmail Hakkı Bey, Zātî'ye on beş sayfadan fazla yer ayırarak Zātî'nin hayatı ve eseri hakkında bütün kaynaklardan bir araya getirdiği detaylı bilgiler verir. Son olarak eserde, Karesi ve mahiyetine mensup Müstecabizade İsmet Bey'den bahseder. İsmail Hakkı Bey, eski edebiyatla yeni edebiyatın çarpıŐtıęı, edebî inkılabın vuku bulmaya başladığı zamanlarda yetişen Müstecabizade'ye diğer Şairlerden daha büyük bir önem verir, neredeyse eserinin yarısını ona ayırır. Bu bağlamda Müstecabizade'ye ayrılan bu sayfalar, Şiirlerine, hayatına, ahlakına ve eserlerine dair bütün bilgileri ihtiva ettiği için ona ait tek ve tam bir çalıŐmadır. Eserin devlet adamlarına ayırdığı bölümünde Balıkesir ve çevresinde yetişen yirmi paŐanın hayatından bahseden İsmail Hakkı Bey, ulaŐtıęı bilgilerin hepsine eserde yer verir ve böylece Karesi tarihçesini idarî ve siyasi Őahsiyetleriyle ortaya koyar.

Ziyaeddin Fahri, İsmail Hakkı Bey'in bu eseriyle edebiyat tarihimizin bir sahasını aydınlattığını ifade ettikten sonra Şöyle bir eleŐtiride bulunur: İsmail Hakkı Bey, eserde edebî, idarî ve siyasi kimlikleriyle yer verdiği Şahsiyetlerin tertibini alfabetik olarak yapmıştır. Tarihi ve kronolojik bir sıra göz etmiş olsaydı daha

başarılı ve etkili olurdu. Fahri bu eleştiriyi yaptıktan sonra bu eksikliğin, eserin yaptığı hizmetin ve milli tesirin yanında çok küçük kalacağını da özellikle vurgular.

4.2.3. Türk Edebiyatı Tarihi

Hayat mecmuası C.3, S.63, s.214-215'te yer alan *Türk Edebiyatı Tarihi* başlıklı yazıyı Ziyaeddin Fahri yazmıştır. Ziyaeddin Fahri, yazısında İsmail Hikmet tarafından 1926'da neşredilen *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserin tanıtımını yapar. Ziyaeddin Fahri, eserle ilgili olarak şu bilgileri paylaşır: İsmail Hikmet Bey, eserinde on sekizinci yüzyılın sonundan yirminci yüzyılın ilk çeyreğine kadar geçen dönemde Türk Edebiyatı'nın gelişiminden bahseder. Dört cilt halinde yayınlanan eserde, İsmail Hikmet Bey, Türk Edebiyatı tarihini geniş ve derin bir çerçevede inceler. Eserin birinci cildi iki bölüme ayrılır. Birinci cildin ilk bölümünde 1800-1838 yılları arasındaki edebi hayat konu edilir ve Keçecizâde, Arif Hikmet Paşa ve Abdurrahman Sami Paşa'nın hayatından ve eserlerinden söz edilir. İkinci bölümde de 1838-1876 yıllarındaki toplumsal meselelerin izahı yapıldıktan sonra Şinasi, Kazım Paşa, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi şahsiyetlerle ilgili değerlendirmelere yer verilir.

Eserin ikinci cildinde 1876-1895 yılları arasındaki edebi durumun izahı yapılır. Söz konusu yıllarda ortaya çıkan edebi akımlardan da bahsedilir.

Eserin Üçüncü cildi ise 1895-1908 yıllarını kapsar. Üçüncü cildin bölümlerinde, Abdülhamid yönetiminden kaynaklanan sorunlardan dolayı yurt dışına gitmek zorunda kalan Türk münevverleriyle ilgili ayrıntılı bilgiler yer alır.

Eserin dördüncü ve son cildinde Temmuz inkılabından Mondros Mütarekesi'ne kadar devam eden edebi hayata ve dönemin önemli şahsiyetlerine dair bilgiler verilir.

Ziyaeddin Fahri, eserle ilgili değerlendirmelerde de bulunur ve şunları söyler: Eserde ufak tefek kronolojik hatalar vardır. Ufak tefek hatalarına rağmen Türk diyarını ve edebiyatını tanıtan bu eser içeriği itibarıyla kıymetli bir hazinedir ve liselerde edebiyat tarihini anlatan tüm öğretmenlere tavsiye edilebilecek niteliktedir.

4.2.4. Erzurum Şairleri

Hayat mecmuası C.3, S. 68, s.319'da yer alan "Erzurum Şairleri" başlıklı yazı Mehmed Halid tarafından yazılmıştır. Mehmed Halid, bu yazısında Ziyaeddin Fahri'nin "Erzurum Şairleri" adlı eserinin tanıtımını yapar. Halid, öncelikle Türk edebiyatı tarihinin hakkıyla araştırılmadığını bu nedenle de Türk edebiyatı tarihinin

inşasından itibaren detaylı bilgilerin yer aldığı bir eserin meydana getirilmediğini ifade ederek bu konuyla ilgili eleştirilerini dile getirir. Ziyaeddin Fahri'nin "Erzurum Şairleri" adlı eserinin de böyle bir ihtiyacın mahsulü olduğunu söyleyen Halid, söz konusu eseri Türk edebiyatı tarihini bir bütün halinde değerlendirmek için atılmış bir adım olarak görür. Yazısının devamında "Erzurum Şairleri"nin tanıtımına geçer ve esere dair şu bilgileri verir: Bir mukaddimeyle başlayan eserin bu bölümünde edebiyat tarihimizin mahiyeti, edebiyat tarihleri, büyük beldelerin kültürel önemi ve Erzurum tarihi ile halkiyattan bahsedilir. Mukaddimededen sonra eser iki kısma ayrılır: Birinci kısımda 14. yy'dan 19. yy'ın ilk yarısında; ikinci kısımda ise 19.yy'ın ikinci yarısından asrımıza kadar Erzurum'da yetişen şairlere değinilir. Birinci kısımda bahsedilen şairler; Yunus Emre, Kadı Zurir, Meşhur Mücavengi, Hazal, İbrahim Hakkı'dır. İkinci kısımda bahsedilen şairler ise Natıkî, Bayburtlu Zihni, Emrah, Erbabî, Celalî, Pertev Paşa, Ziya Paşa, Saracî, İrşadî ve Şahverdi'dir.

Bu bilgilerden sonra eserle ilgili düşüncelerine yer veren Mehmed Halid, şu tespitlerde bulunur: Eserin en önemli ve dikkate değer tarafı birinci kısımda mutasavvıf halk şairi Yunus Emre'ye değinilmesidir. Eserin birinci kısmında *Marifetname*'nin yazarı Şeyh İbrahim Hakkı'ya ayrılan satırlar da dikkat çekicidir. Şairliğinden ziyade mutasavvıf ve filozof yönüyle ön planda olan İbrahim Hakkı'nın gerek Divan'ında gerekse *Marifetname*'sinde edebi bir kıymet bulmak mümkün değilken onun mutasavvıf-filozof taraflarına hiç değinilmemiş, sadece şiirlerine yer verilmiştir. Eserin ikinci bölümünde dikkate değer noktalardan biri de Bayburtlu Zihni ile Emrah'ın sanatları hakkındaki tahlillerde görülen eksikliklerdir. Fahri bu iki şairin manevi şahsiyetlerini incelemeyeği gibi bu şairleri hem klasik edebiyat hem de halk edebiyatı kadrosu içerisinde izah eder. Eserin ikinci kısmıyla ilgili üzerinde durulması gereken bir husus da Pertev ve Ziya Paşaların Türk edebiyatının yenileşmesindeki vazifelerinden bahsedilmemesidir.

Mehmed Halid, eserle ilgili yukarıdaki tespitleri doğrultusunda Ziyaeddin Fahri'nin eserini daha detaylı tetkikler sonucunda daha büyük bir itina ile yazmasını beklediğini fakat malzeme ve vesika tedarikinde ihmalkâr davrandığını ifade eder.

4.2.5. Türk Edebiyatı Tarihi

Hayat mecmuası C. 5, S. 120, s. 20 (alt sayfa 320)'de yer alan *Hafta İçinde* ana başlığı altında *Mühim Bir Eser* alt başlığıyla yer alan yazının yazarı

belirtilmemiştir. Yazıda, Köprülüzâde Mehmed Fuad Bey'in *Türk Edebiyatı Tarihi* isimli eseri tanıtılır. Eserle ilgili verilen bilgilere göre; eserin bu ilk cildi 386 sayfalık bir hacme sahiptir. Köprülüzâde, eserde edebiyat tarihini üç kısma ayırarak inceler: İslamiyetten Evvel Türk Edebiyatı, İslam Medeniyeti Tesiri Altında Türk Edebiyatı, Avrupa Medeniyeti Tesiri Altında Türk Edebiyatı. Köprülüzâde eserinin, bu yazıda tanıtılan "İslamiyetten Evvel Türk Edebiyatı" isimli kısmı bitirir ve konuyu 14. yy'da Çağatay edebiyatının inkişafına kadar getirir. Eserin dili her türlü süsten arındırılmış bir sadeliğe sahiptir.

4.3.Halk Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.3.1. Dîvân-ı Kaygusuz Baba

Hayat mecmuası C.1, S.17, s.327-328'de yer alan *Harsımıza Aid Vesikalar* başlıklı yazıyı Ziyaeddin Fahri yazmıştır. Fahri, yazısında Kaygusuz Abdal'a ait *Dîvân-ı Kaygusuz Baba* isimli eserini tanıtır. Ziyaeddin Fahri ilk olarak harsımıza dair kaynaklara bizden önce Avrupalıların ulaştığından bahseder. III. Selim zamanında Avrupa'dan Osmanlı İmparatorluğu'na doğru gerçekleşen seyahat akınında ve bunun devamında Avrupalıların harsımıza ait vesikaların çoğunu aldığını, bizim bu türde milli benliğimizi aktaran vesikalara karşı kayıtsızlığımızın artık eskisi gibi olmadığını fakat bugün de istenilen bir ilginin görülmediğini söyler. Siyasi inkılaplarla birlikte bu sahada bir hassasiyetin de oluştuğunu söyleyen Fahri, eski kaynakların toplatılmaya başlandığını, Maarif Vekâleti'nde bir teşkilatın kurulduğunu ve kamu kurumlarına ait tetkikatlara ilginin arttığını ifade eder. Bu hareketlilik içerisinde tekkelerin kapatılmasından dolayı bazı özel kütüphaneler Ankara'ya getirilerek Bakanlık kütüphanelerinde toplatılır. Bunlar arasında ilk olarak Bektaşî dergâhındaki yazma eserler vardır. Maarif Vekâleti Kütüphanesi'nde bulunan 250 kadar yazma eser, Kırşehir Hacı Bektaş Veli dergâhına ait kitaplardan oluşur. Bu kitaplar arasında Kaygusuz Abdal'a ait eserler de yer alır. Ziyaeddin Fahri, bu bilgilerden sonra Kaygusuz Abdal'ın *Dîvân-ı Kaygusuz Baba* isimli eserinin tanıtımına geçer. Fahri'nin eserle ilgili verdiği bilgiye göre; eserin baş sayfalarında Kalender Abdal ile Kaygusuz Abdal'a ait parçalar ve Çerağı Baba'ya ait bir şiir vardır. Bu parçalardan sonra asıl metin başlar ve kitabın asıl adı *Sergüzeşt-i Kaygusuz Abdal* olarak bu bölümde yer alır. Eserdeki manzumelerde mutasavvıf halk şairlerinin fikirlerine yer verilir. Eserin sonunda Sersem Ali Baba tarafından yazılan bir kısım bulunur ve bu kısımda tarikatın usulü, müridin tâbî olacağı haller anlatılır.

4.3.2. Kitâb-ı Dilgüşâ

Hayat mecmuası C.1, S.17, s.327-328’de yer alan *Harsımıza Aid Vesikalar* başlıklı yazıyı Ziyaeddin Fahri yazmıştır. Ziyaeddin Fahri, yazısında Kaygusuz Abdal’ın *Kitâb-ı Dilgüşâ* isimli eserinden bahseder ve esere dair şu bilgileri verir: Eser iki kısımdan ibarettir. Birinci kısım mesnevilerden ve bazı tasavvufî hikâyelerden oluşur. 350 kadar beytin olduğu bu bölümde nesir parçaları da vardır. İkinci kısmın adı *Kitâb-ı Gülistan*’dır. Cebrail’in peygamberlere getirdiği ilhamlardan bu bölümde bahsedilir. Ziyaeddin Fahri eserin Kaygusuz Abdal’ın felsefesini anlamak ve onu araştırmak isteyenler için önemli bir kaynak olduğunu belirtir.

4.3.3. Mesnevî-i Kaygusuz Sultan

Hayat mecmuası C.1, S.17, s.327-328’de yer alan *Harsımıza Aid Vesikalar* başlıklı yazıyı Ziyaeddin Fahri yazmıştır. Fahri, yazısında Kaygusuz Abdal’ın *Mesnevî-i Kaygusuz Sultan* isimli eseri tanıtır: Eserdeki mesnevilerde, tenasüh nazariyesinden bahsedilir. Bu mesneviler, şairin felsefesinin önemli noktalarını gözler önüne serer. Kaygusuz Abdal’ın buradaki amacı insana özünü bildirmektir. Mesnevileri gazeller takip eder. Bu gazeller de “var var ey gönül” veya “gel gel ey gönül” hitabıyla başlar. Ziyaeddin Fahri, bu eserin Kaygusuz Abdal hakkında bilgi veren bir eser olduğunu belirtir.

4.3.4. Tuhfetü’n Nedîm

Hayat mecmuası C.1, S.24, s.463-464’te yer alan *Halkiyata Aid Bir Eser* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Millet Kütüphanesi Edebiyat Defteri’nin 103 ve 104 numaralarında *Tuhfet’ün Nedîm* unvanlı iki eser olduğundan, bu iki eseri de incelediğinden ve incelediği bu iki eserin birbiriyle aynı olduğundan bahseder. Eserin iki nüshasından 104 numaralı olanın daha doğru ve ayrıntılı; fakat sonunun eksik olduğunu; 103 numaralı nüshada da boşlukların ve yazım yanlışlarının olduğunu belirtir. Ardından eserle ilgili şu bilgileri paylaşır:

Eserin yazarı Mustafa Nedim Efendi’dir. Mustafa Nedim Efendi, Edirne’ye yolculuk yaptığı bir esnada vakit geçirmek maksadıyla bu eseri yazar ve Türk kültürünün eski devirlerinin örf ve adetlerinden bahseder. Eserinde darb-ı mesellere, beytlere, bilmecelelere, atasözlerine, karşılıklı konuşmalara ve yolculuk yaptığı kişilerle ilgili bilgilere yer verir.

Eserle ilgili değerlendirmelerde de bulunan Ali Canib, Şunları söyler: Kıyıda köŐede kalmış bu eser Türk kültürünün örf ve adetlerine değinmesi sebebiyle itimiyat noktasından tetkike layıktır. Halkiyat alanında da incelenmesi ve değerlendirilmesi gereken bir eserdir.

4.3.5. Halk Şairleri

Hayat mecmuası C.1, S.24, s.480'de yer alan *Halk Şairleri* başlıklı yazıyı Ziyaeddin Fahri yazmıştır. Ziyaeddin Fahri, yazısında Sadettin Nüzhet tarafından yazılan *Halk Şairleri* adlı eserin tanıtımını yapar. Fahri'nin eserle ilgili verdiği bilgilere göre: Sadettin Nüzhet Bey, Anadolu halk Şairlerinin önemli isimlerinden bahsettiği *Halk Şairleri* isimli eserinin birincisi olarak bu kitabı yayınladı. Sadettin Nüzhet Bey, eserinde on sayfalık bir giriş bölümüne yer verir ve ardından halk edebiyatı mümessillerini Şöyle tasnif eder: Asıl halk Şairleri, Tasavvufla ilgili eserler veren halk Şairleri, Devirlerinin felsefesiyle ve Divan edebiyatı ile daha çok münasebette olan halk Şairleri, Ara sıra Divan edebiyatının nazım Şekillerine baŐvuran halk Şairleri. Sadettin Bey, eserinde yer verdiği halk Şairlerini elifba sırasıyla gösterir. Adı geçen her Şairin hususi hayatına dair bilgiler verir ve bu bilgilerin altına eserlerini ekler. Eserin odağında 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşayan halk Şairleri vardır.

Ziyaeddin Fahri, eserle ilgili düşüncelerini de Şöyle ifade eder: Eserin odağında 19. Yüzyılın sonunda ve 20. Yüzyılın ilk çeyreğin yaşayan halk Şairleri olmasına rağmen, Sadettin Bey, 18. yüzyılın sonuna denk gelen birkaç Şairden de bahsetmiştir. Sadettin Bey, memleketin edebi geçmişini yazarken samimiyetini kaybetmemiŐ ancak eserini yayınlamak için sabırsızlanmıŐ ve bir tüccar gibi davranmıŐtır. Halk Şairleri için yaptığı tasnife de sadık kalmamıştır.

4.3.6. Halk Şairleri: Karacaoğlan

Hayat mecmuası C.2, S.41, s.282-283'te yer alan *Karacaoğlan* başlıklı yazıyı Kprlzde Mehmed Fuad yazmıştır Kprlzde, yazısında Sadettin Nüzhet tarafından 1927 yılında neşredilen *Halk Şairleri: İkinci kitap (Karacaoğlan)* isimli eserin tanıtımını yapar. Kprlzde'nin eserle ilgili verdiği bilgilere göre:

Halk Şairleri: Karacaoğlan isimli eser 141 sayfalık bir hacme sahiptir. Eserde, Karacaoğlan'a isnat edilen üç yüz kadar manzume, küçük bir mukaddime ve bir lgate ilavesi yer alır. Sadeddin Nüzhet'in eserinin mukaddimesinde maksadını

kısa ve samimi bir şekilde ifade eder ve eseri yazmaktaki maksadının kanun çıkarmak değil, vesika toplamak olduğunu söyler. Ardından yine aynı bölümde eserini yazarken istifade ettiği makalelerden bahseder.

Eserin içeriğine dair kısaca bilgi veren Köprülüzâde, eserle ilgili düşüncelerini de paylaşır: Sadettin Nüzhet Bey'in bu eserinde Karacaoğlan hakkındaki halk ananelerini inceleyip eserin mukaddimesinde bu konuyla ilgili bilgi vermemesi büyük bir eksikliklerdir. İlim ve sanat çalışmalarında yanlış ve eksik bilgi vermek yahut önceden verilen bilgileri tekrar etmek bir işe yaramaz. Bu suretle madde toplamak ilim ve sanat açısından çok daha faydalıdır. Sadeddin Nüzhet Bey de böyle faydalı bir işe giriştiği için takdir edilmelidir.

4.3.7. Âşık Dertli, Hayatı ve Divânı

Hayat mecmuası C.4, S.96, s.359-360'ta yer alan *Halk Edebiyatına Aid Bir Eser* başlıklı yazı, Ziyaeddin Fahri tarafından yazılmıştır. Fahri, yazısında Ahmet Talat'ın *Âşık Dertli, Hayatı ve Divânı* isimli eserini tanıtır. Fahri, *Âşık Dertli*'nin hayatı ve eserlerine dair çok fazla bilgi olmadığını, Ahmet Talat'ın da eserini bu sebeple neşrettiğini belirttikten sonra eserin tanıtımına geçer ve eserle ilgili şu bilgileri verir: Eser iki bölüme ayrılır. Birinci bölüm şairin hayatından ve mesleğinden bahis kısmı, ikinci bölüm şiirlerinin külliyatıdır. Eserin birinci kısmındaki bilgiler, önce salnamede sonra da bir gazetede neşredilir. Burada Dertli'nin hem menkıbevi hem de hakiki hayatı anlatılır ve mesleğinden söz edilir. Şairin şiirlerini içeren ikinci kısım yenidir. Bu şiirlerin bir kısmı taş basması "Dertli Divanı"nda mevcuttur. Eserin bu kısmı Dertli'nin şiirlerinin bir araya toplanmış şekli olarak değerlendirilebilir. Buradaki 110 şiir, aruz ve hece vezniyle yazılmış şiirlerdir.

Ziyaeddin Fahri, eserle ilgili şu tespitlerde bulunur: Salname'ye konmak üzere hazırlanan bir tetkik, eser haline getirilirken mutlaka gözden geçirilerek tertip edilmelidir. Ayrıca Talat Bey'in, eserini yazarken Dertli hakkında daha önce yazılmış kaynakları görmesi ve incelemesi gerekirdi. Eserin özellikle ikinci bölümünde yer alan şiirler sıralanırken nazım şekillerine göre tasnif edilseydi eser daha derli toplu olurdu. Bununla birlikte *Âşık Dertli*'nin bütün şiirlerini bu eserin ihtiva edip etmediğine dair de bir bilgi yoktur. Bunun gibi eksikliklere rağmen Ahmet Talat Bey'in emek verip 19. yy'ın yetiştirdiği bir şairi tanıtmak için gösterdiği çaba takdire şayandır.

4.3.8. Seçme Halk Şiirleri

Hayat mecmuası C.5, S.113, s.20’de yer alan *Seçme Halk Şiirleri* başlıklı yazı isimsiz olarak yayınlanmıştır. Yazıda, Halk Bilgisi Derneği İrşat Encümeni tarafından neşredilen *Seçme Halk Şiirleri* isimli eserin tanıtımı yapılır. Eserle ilgili verilen bilgiye göre; bu küçük risalenin neşredilme sebebi mukaddimesinde üç madde halinde sıralanır. Buna göre risale; içerisinde halk edebiyatına ait güzel ve zengin hayallerle beslenmiş mevzuları içerir. Yeni alfabeye geçilmesi dolayısıyla çocuk ve yetişkin herkesin okuma alıştırmaları yapmalarına yardımcı olacaktır. Kendi edebiyatımızdan ve başka milletlerin edebiyatlarından seçme eserlerin arasına halk edebiyatından da numuneler katmak faydalı olacaktır.

Eserde şiirler düzenli bir biçimde sıralanır. Buna göre; önce manilere yer verilir. Türkülerle birlikte Karacaoğlan, Seyranî, Dertli ve Dadaloğlu gibi meşhur halk şairlerine ait olduğu söylenen 13 koşma, dil ve anlam bakımından dikkate değer atasözleri bulunur.

Yazının sonunda, eserin tertibinde birtakım eksiklik ve yanlışlıkların olduğu fakat bu küçük eksikliklere rağmen yeni alfabeye geçilmesi dolayısıyla Halk Bilgisi Derneği’nin bu eseri tam zamanında yayınladığı ifade edilir.

4.4.Tarih Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.4.1. Risale-i Ta’rifât

Hayat mecmuası C.1, S.2, s. 22-23’te yer alan *Onuncu Asır Hayatına Aid Vesikalar* başlıklı yazıyı Köprülüzâde Mehmed Fuad yazmıştır. Köprülüzâde, yazısında öncelikle medeniyet tarihimize ait eserlerin yok denecek kadar az olduğunu, hatta gerekli vesikaların yokluğundan dolayı “Türk Medeniyet Tarihi” vücuda getirmenin imkânsızlığına inanıldığını dile getirir. Köprülüzâde bu inanışa hak vermekle birlikte ümitsiz olunmaması, tetkiklere devam edilmesi, her türlü vesikanın araştırılması gerektiğini vurgular. İlmin o günkü usulleriyle donanımlı ve mukayese kabiliyetine sahip bir akılla ve azimli olmak şartıyla hiçbir bilginin bulunamayacağını zannedildiği cihetlerde bile çok şeyin bulunup çıkarılabileceğini fakat bunun için geniş bir araştırma sahasına ihtiyaç duyulduğunu söyler. Eski zamanlar Türk âdet ve ahlâkını gösteren eserler arasında yazarların hiç önem vermediği seyahatnamelerin, surnamelerin,, veladetnamelerin, şehrengizlerin, mesnevi tarzında yazılmış manzum ve mahalli hikâyelerin olduğunu ve bunların

sosyal hayatın gelişimini anlatmak için mükemmel birer kaynak özelliği taşıdığını ifade eder ve onuncu asır Türk hayatını, sosyal sınıflarını gösteren eski ve meçhul bir eserden bahsedeceğini belirterek Fakirî'nin *Risale-i Ta'rifât* isimli eserini tanıtmaya başlar.

Köprülüzâde'nin eserle ilgili verdiği bilgilere göre: *Risale-i Ta'rifât* küçük fakat mühim bir eserdir. Fakirî, eserinde devrin çeşitli zümrelerini tasvir eder, kimi zaman da zümrelerin kıyafetlerine ve psikolojilerine değinir. Eserinde dönemin vezirlerini metheden Fakirî, aynı zamanda dönemin müftüleri ve kadıları hakkında ağır ithamlarda bulunur. Sözünü ettiği kişilerden zavallılar diye bahseder ve dönemin adliye teşkilatının bozukluğunu açıkça ortaya koyar. Aynı zamanda şeyhlerden, müderrislerden, imamlardan, vaizlerden de söz eder. Bu kişiler hakkında da olumsuz ifadeler kullanır.

Köprülüzâde, tüm bu bilgilerin dönemin kıyafetlerini ve muhtelif sınıflarını anlamaya yetecek kadar açık ve net olduğunu belirtir ve eserle ilgili düşüncelerini paylaşır. Köprülüzâde'ye göre, eser sade bir dille yazılmıştır. Fakirî, eserini yazarken nazım kurallarına riayet etmemiş, eseri baştan sona zihaf la doldurmuş ve kafiye düzenine de dikkat etmemiştir.

4.4.2. The Genesis of The World War

Hayat mecmuası C.1, S.5, s. 100'de yer alan *Kitâbiyât* başlıklı yazı isimsiz olarak yazılmıştır. Yazıda, Prof. Barnes'in *The Genesis of the World War* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Yazarın *The Genesis of the World War* isimli eserle ilgili verdiği bilgilere göre: Eser, Alfred Knopf'a ait yayınevi tarafından neşredilir. Yedi yüz sayfalık hacme sahip olan eserde, Cihan Harbi'nin nasıl başladığı anlatılır. Barnes, eserinde Cihan Harbi'ni Rusya ve Fransa'nın tertip ettiğinden bahseder. Bu iki devletin Sırbistan meselesini bir Avrupa meselesi gibi göstermekle kalmayıp, Cihan Harbi'ni vücuda getirmek için özellikle çalıştıklarını söyler. Cihan Harbi'nin bilinen gerçeklerine inanmayan Barnes, harple ilgili bazı iddialar ortaya atar. İddialarını ispat etmek için de İzvolski'nin telgraflarına yer verir ve bu telgrafları delil olarak gösterir.

Yazıda son olarak, bu eserin eleştirel bir tavırla yazıldığı ve anlaşılması kolay bir üsluba sahip olduğu belirtilir.

4.4.3. Türk İnkılâbı

Hayat mecmuası C. 1., S.11, s.220’de yer alan *Yeni Kitaplar* başlıklı yazı 8 (ayın) imzasını taşır. Yazının ana başlığının altında *Türk İnkılâbı* alt başlığı bulunur. Burada Celal Nuri Bey’e ait *Türk İnkılâbı* adlı eserin tanıtımı yapılır.

Yazarın eserle ilgili verdiği bilgilere göre: Eser, 397 sayfalık bir hacme sahiptir. Celal Nuri Bey bu eserini inkılap tarihimizin nirengi noktalarını göstermek maksadıyla yazar. Celal Nuri Bey, eserinde Batı’ya ait mimari güzelliklerden bahseder ancak Türk mimarisine ait güzelliklere değinmez.

Celal Nuri Bey’in eserinde Türk inkılâbına dair hiçbir şey göremediğini söyleyen yazar eserle ilgili şu değerlendirmeleri yapar: Celal Nuri Bey, eserinde Türk mimarisini görmezden gelmiş özellikle Batı’ya ait mimari güzelliklerden övgüyle bahsetmiştir. Eser bu yönüyle okuyucuda daha çok Batı ruhuyla yazılmış bir kitap intibasını bırakmaktadır. Basit bir dille yazılan bu eser küçük çapta bir halk ansiklopedisi niteliğindedir.

4.4.4. Damat İbrahim Paşa-Baltacı Mehmed Paşa Hakkında Risâle

Hayat mecmuası C.1, S.16, s. 304’te yer alan *Damat İbrahim Paşa-Baltacı Mehmet Paşa Hakkında Yeni Vesikalar* başlıklı yazıyı Köprülüzâde Mehmed Fuad yazmıştır. Köprülüzâde, yazısında İstanbullu Mustafa Zeki Efendi tarafından yazılan bir risâlenin tanıtımını yapar. Köprülüzâde’nin bu küçük risâle ile ilgili verdiği bilgiye göre: Mustafa Zeki Efendi, seksen sayfalık bu küçük risâleyi Veziriazam Ali Paşa’ya ithaf eder ve kendisinin bizzat görüp duyduğu tarihi olaylar hakkında bilgi verir. Mehmet Zeki Efendi’nin bu risalesi Damat İbrahim Paşa ile Baltacı Mehmet Paşa hakkındadır. Mehmet Zeki Efendi’nin eserinde Baltacı Mehmet Paşa’nın şahsiyeti hakkında bilgilerle birlikte Paşa hakkında bazı fıkralar yer alır. Buna göre, Baltacı Mehmet Paşa her işittiğine inanacak kadar saf kalpli bir insandır. Eserde İbrahim Paşa’dan da söz eden Mehmet Zeki Efendi, bu sayfalarda İbrahim Paşa’nın kaymakamlığını, vezirliğini ve kişiliğini anlatır.

Köprülüzâde, eserle ilgili bilgi verdikten sonra şu değerlendirmelerde bulunur: Mehmet Zeki Efendi’nin eserinde Damat İbrahim Paşa ile ilgili verdiği bilgilerle, İbrahim Paşayla ilgili daha önce yayınlanan eserlerdeki bilgiler birbiriyle örtüşmektedir. Baltacı Mehmet Paşa ile ilgili eserde yer alan fıkra da oldukça manidardır ve Baltacı Mehmet Paşa’nın kişiliğine dair verilen bilgiler önem arz eder. Eser, içeriği itibariyle dikkate değer bir kıymettedir ancak hacimce oldukça küçüktür.

4.4.5. Tableau des Nouveaux Reglemens de L'empire Ottoman

Hayat mecmuası C.1, S.16, s.309-310'da yer alan *Mahmud Raif Efendi ve Eserleri* başlıklı yazı İhsan imzasıyla yayınlanmıştır. İhsan, yazısında Mahmud Raif Efendi'nin *Tableau des Nouveaux Reglemens de L'empire Ottoman* isimli eserinin tanıtımını yapar. İhsan, öncelikle Mahmud Raif Efendi'nin hayatından bahseder. Ardından eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: “İngiliz” lakabıyla anılan Raif Efendi'nin bu eseri Fransızcadır. 1798 yılında yayınlanır. Resimli olarak basılan eserin mukaddimesinde Mahmud Raif Efendi, söz konusu eserini vatanına faydalı hizmetlerde bulunma arzusuyla yazdığını, bu arzusunun gerçekleştirilmesi için Fransızca öğrendiğini ifade eder. Mahmud Raif Efendi eserde, Nizam-ı Cedid teşkilatından bahsederek Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünü bütün Avrupa'ya göstermek ister. Eserde bir ön söz, giriş ve sonuçtan başka ordu, topçular, sevkiyat, arabacılar, tersane, Karadeniz Boğazı, askeri talimler hakkında yazılan on beş bölüm yer alır. Esere bölümlerin haricinde yirmi yedi adet levha halinde resimler de ilave edilir. Söz konusu resimler Türk toplarına, tersanelerine, gemilerine ve askerlerine ait olup bizzat Mahmud Raif Efendi tarafından çizilir.

İhsan, son olarak Mahmud Raif Efendi'nin eserini Türk tarihine şeref verecek kıymetli bir abide olarak gördüğünü söyler.

4.4.6. Kitâbeler

Hayat mecmuası C.2, S.30, s.62-63'te yer alan *Anadolu Türk Tarihi Vesikalarından Kitâbeler* başlıklı yazıyı Köprülüzâde Mehmed Fuad yazmıştır. Köprülüzâde, yazısında İsmail Hakkı Bey'in *Kitâbeler* isimli eserini tanıtır. Köprülüzâde, eserle ilgili bilgi vermeden önce İsmail Hakkı Bey'in eski bir tarihçi olduğundan, Milli Eğitim müfettişliği yaptığından, memurluk görevinde bulunduğu esnada “Karesi Meşâhiri”, “Karesi Vilayeti Tarihçesi gibi kıymetli eserler verdiğinden bahseder. Ardından *Kitâbeler* isimli esere dair şu bilgileri paylaşır: 160 sayfalık hacme sahip olan eser, 1927 yılında İstanbul Milli Matbaa'da neşredilir. İsmail Hakkı Bey, Tokat, Niksar, Zile, Turhal, Pazar, Amasya vilayet ve kaza bölgelerindeki kitabeleri inceleyerek bu eserini yazar. Eserdeki kitabeler arasında en önemlisi Tokat'ta Hamzalar Mezarlığı denen kabristanda bulunan iki kabir kitabesidir. Bu kitabeler sayesinde Karesioğulları'nın şimdiye kadar meçhul kalan ilk devirleri birdenbire aydınlanmış olur.

Köprülüzâde, son olarak eserde yer alan resimlerin epigrafi ve arkeoloji vesikaları olması sebebiyle iyi basılmamış olduğunu, eserin Anadolu Türk tarihinin her devresi için müracaat edilmesi gereken kıymetli bir kaynak özelliği taşıdığını söyler.

4.4.7. Enîsü'l-Güzet

Hayat mecmuası C.2, S.39, s.243-244'te yer alan *Tarihi Vesika Olacak Eserler Enîsü'l-Güzet* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Fütûhî'nin *Enîsü'l Güzet* isimli eserini tanıtır. Ali Canib, eserle ilgili bilgi vermeden önce eserin Ayasofya Kütüphanesi'nde bulunduğu ve Ayasofya Kütüphanesi'nin sahip olduğu eserler açısından maddi ve manevi kıymetli bir hazine olduğundan bahseder. Ardından esere dair şu bilgileri paylaşır: Eser Fühûhî namında tanınmamış bir şair tarafından yazılır. Eserde meşhur bir tarihi vaka anlatılır. Eserin şekli zariftir ve 400 sene önceki Türkçe imlâsını gösterir. Talik hattıyla yazılan eserde Şeyh Attar'ın bir beyti yer alır. Eserin cildi vişne rengindedir. Manzumeleri ihtiva eden sayfaların cetvelleri altındır. Eserde “mefâilün mefâilün fâülün” vezninde devam eden bir manzume yer alır. Bu manzume bir münacaatla başlar sonra na't daha sonra Hz. Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali hakkında methiyeler gelir. Bu manzumeyi takiben “Der beyân-ı Sebeb-i Telif” başlığı gelir ve Fütuhî bu bölümde eserini yazma sebebini açıklar. Bu bölümden sonra Fütuhî, Öngürüs Gazası'ndan ve hükümdarlar arasında yapılan muharebelere bahsederken Türk askerinin yürüyüşünü, heybetini ve kaleleri nasıl fethettiklerini de tasvir eder. Bu tasvirlerin ardından hepsi “feth” redifli kasidelere yer verir.

4.4.8. Karesi Vilâyeti Tarihçesi

Hayat mecmuası C.2, S.39, s.258-259'da yer alan *Karesi Vilâyeti Tarihçesi* başlıklı yazı, ص (sad) ف (fe) imzasıyla yazılmıştır. Yazıda, İsmail Hakkı Bey'in *Karesi Vilâyeti Tarihçesi* isimli eserinin tanıtımı yapılır ve esere dair şu bilgiler verilir: Eser Karesi'nin Türk hâkimiyeti zamanına kadar ve Türk hâkimiyetiyle başlayan devir olmak üzere iki büyük bölümden oluşur. Birinci bölümde Batı Anadolu'nun büyük bir kısmını içine alan bölgeye “Mizya” isminin verildiğinden bahsedilir ve bu “Mizya” bölgesinin coğrafyası, etimolojisi, siyasi gelişimi anlatılır. Mizya'nın bazı kavimler tarafından akınlara uğradığına ve bu akınlarda sırasında birçok önemli olayın yaşandığına değinilir. Eserde bu bilgilerden sonra Mizya'nın

şehirlerinden söz edilir. Bu şehirler içerisinde en önemlisi olarak kabul edilen Sızıyak şehrine dair detaylı bilgiler verilir. Sızıyak'tan sonra Karesi'nin merkezi sayılan "Balık Hisarı-Balıkesiri" şehriyle ilgili detaylı bilgiler yer alır. Takiben Edremit, Erdek, Bandırma, Gönen, Bigadiç vb. Balıkesir'in ilçeleri tanıtılır. Bölümün sonunda da Mizya paralarından bahsedilir.

Eserin ikinci kısmında II. Gıyaseddin Mesud zamanında Karesi Bey'in, uç beyi olarak Türk hâkimiyetini tesis ettiği anlatılır. Balıkesir'de bu uç beyinden sonraki Demir Han, Yahşi vs. Beyler'e dair bilgiler verilir ve milli tarihimizin kaynaklarıyla ilgili açıklamalar yapılır. Bu açıklamalardan sonra Hacı İli Bey, Ece Gazi, Fazıl Bey, Evrenos Bey gibi Karesi ve civar beylerine dair tarihi bilgilerden, Karesi vilayetinde mevcut olan on üç kitabe metninin kayıtlarından bahsedilir. Eserin sonunda Karesi'nin Osmanlı tarihindeki idari teşkilatı ve dönemin şahsiyetlerine dair bilgilere yer verilir.

Yazının sonunda İsmail Hakkı Bey'in bu eseriyle çok kıymetli bir kaynak vücuda getirdiğini ifade edilir ve İsmail Hakkı Bey, mahalli ve milli bu hizmetinden ötürü takdir edilir.

4.4.9. Asya'nın Uyanması: İngiliz Emperyalizmi ve Milletlerin İsyanı

Hayat mecmuası C.2, S.41, s.294-295'te yer alan *Asya'nın Uyanması* başlıklı yazıyı Ziyaeddin Fahri yazmıştır. Ziyaeddin Fahri, yazısında Nurullah Ata tarafından dilimize tercüme edilen René Grousset'in *Asya'nın Uyanması: İngiliz Emperyalizmi ve Milletlerin İsyanı* isimli eserinin tanıtımını yapar. Ziyaeddin Fahri, Hâkimiyet-i Milliye'de Nurullah Ata tarafından tefrika halinde dilimize tercüme edilen bu eserin 1927 yılında kitap halinde yayınlandığını söyler ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Eser 195 sayfalık bir hacme sahiptir. 1927 yılında Hâkimiyet-i Milliye matbaası tarafından yayınlanır. Bir giriş, sekiz bölüm ve bir sonuçtan oluşan bu eserde Grousset, İngiliz emperyalizminden ve küçük devletlerin bağımsızlık mücadelesinden bahseder. Eserin giriş bölümünde Gousset eseri niçin yazdığını açıklar. Birinci bölümde de Türk milliyetçiliğinden söz ederken kozmopolit Osmanlı İmparatorluğu'ndan nasıl bir Türkiye Cumhuriyeti Devleti çıktığını ve Milli Mücadele Savaşı'nı anlatır. Grousset eserin diğer bölümlerini Suriye, Mısır, İran, Afganistan, Filistin, Çin, Japonya vs. ülkelerde yaşanan tarihi olaylara ayırır. Sonuç

bölümünde ise Asya'nın üzerindeki İngiliz hâkimiyetinin nasıl yok olup gittiğini açıklar.

Ziyaeddin Fahri, Grousset'in eserini konusu itibariyle kıymetli bir eser olarak değerlendirir, Nurullah Ata'nın üslubunu akıcı bulduğunu söyler ve Ata'yı bu başarılı tercümesi için tebrik eder.

4.4.10. Artvin

Hayat mecmuası Cilt 2 Sayı 42 s.318'de *Yeni Eserler* başlığıyla yer alan yazı (elif) خ (hı) imzasıyla yayınlanmıştır. Yazıda Muvahhid Zeki Bey'in *Artvin* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Yazıda verilen bilgilere göre: *Artvin* adını taşıyan bu eser iki yüz sayfadan oluşan, içerisinde resimlere ve haritalara yer verilen bir tetkiknâmedir. Muvahhid Zeki Bey, eserinde umumi ve milli harplerin güzel sonuçlarından sonra hürriyetine kavuşan Artvin'in tarihi, coğrafi ve iktisadi vaziyeti hakkında bilgiler verir. Artvin'in ana vatandan ayrıldığı senelerde Artvin halkının yaşadığı sıkıntılara da dikkat çeker. Bu bilgileri aktarırken de tarihi gerçeklere riayet eder. Eserin son bahsi ise Artvin şehrinin küçük bir tarihçesidir. Bizans, Osmanlı, Selçuklu gibi başlıca siyasi ve idari yönetimleri gören Artvin kırk dört sene esaret altında kaldıktan sonra, Harb-i Umûmiye'nin başlamasıyla yeniden Rus istilasına uğrar ardından İngiliz ve Gürcü idaresi altına girer ve nihayet Anadolu'ya kavuşur.

Yazının sonunda Zeki Bey, böyle güzel bir eser yazdığı için tebrik edilir ve bu eser, örnek gösterilecek nitelikte bir eser olarak nitelendirilir.

4.4.11. Nasihatü's-Selâtin

Hayat mecmuası C.2, S.45, s.364-365'te yer alan *Müverrih Âlî'nin Bir Eseri* başlıklı yazıyı Köprülüzâde Mehmed Fuad yazmıştır. Köprülüzâde, yazısında öncelikle Âlî ile ilgili düşüncelerini paylaşır. Âlî'yi onuncu asrın en kıymetli şahsiyetlerinden biri olarak zikreder. Âlî ve eserleriyle ilgili ayrıntılı bilgilere İbnü'l Emin Mahmud Kemal Beyefendinin *Menakıb-ı Hünerveran*'a yazdığı mukaddime sayesinde ulaşılabileceğinin bilgisini verir. Âlî'nin onuncu asra dair çok önemli bilgiler verdiğini belirtir ve o asrın içtimai ve medeni tarihini anlatabilmek için Âlî'nin bütün eserlerini incelemenin gerekli olduğunu söyler. Âlî'nin eserleri arasından en mühiminin *Nasihatü's-Selâtin* isimli eser olduğunu söyleyerek eserin tanıtımını yapar.

Köprülüzâde'nin eserle ilgili verdiği bilgilere göre: Müverrih Âlî *Nasihatu's-Selâtin* adlı eserini Halep Tımar Defterdârı iken 989'da telif eder. Söz konusu eserinde Üçüncü Murat devrinin bozukluklarını medeni cesaret örneği göstererek eleştirir. Düşüncelerini dile getirirken de çok defa oldukça sert ve acı bir lisan kullanmaktan çekinmez. Devşirme usulünü de eleştirel bir üslupla değerlendirir. Bununla birlikte halk ile devlet arasında bir nevi vasıta hizmeti gören maslahatgüzar adlı bir sınıftan da bahseder. Devrin adalet anlayışına da dikkat çeken Âli, eserin bu sayflarında rüşvet, kayıt dışı ekonominin doğurduğu sıkıntılar, ahlaksızlık gibi meseleri anlatır. Bu hususların ıslahı ile ilgili tavsiyelerde bulunur.

Köprülüzâde, eserle ilgili bilgiler verdikten sonra, bahsettiği bu eseri, onuncu asrın Osmanlı İmparatorluğu'nun iç yüzünü anlattığı için son derece önemli bulunduğunu söyler.

4.4.12. Tarih-i Tuhfetü'l-Garib ve Netice-i Dilfirib

Hayat mecmuası C.2, S.48, s.434-435'te yer alan *Tarih-i Tuhfetü'l-Garib ve Netice-i Dilfirib* başlıklı yazıyı, Rıdvan Nafiz yazmıştır. Rıdvan Nafiz, yazısında, *Tarih-i Tuhfetü'l-Garib ve Netice-i Dilfirib* isimli eserden bahsetmesine vesile olan kişinin kütüphaneler müdürü arkadaşı Hasan Fehmi Bey olduğunu söyler ve ardından eserin tanıtımına geçerek eserle ilgili şu bilgileri verir: Eser, üç yüz küsur sayfalık bir hacme sahiptir. Eserin içerisinde bir harita yer alır. Kütüphane kataloğunda eserin müellifinin adı Ahmed Hamdi olarak kayıtlıdır. Kitabın iç kısmında yaldızlı bir şekilde yazılmış hâlde “Kâtib-i Divân-ı Hümâyân Ahmet Hamdi” imzası okunur. Fakat bu şahsın eserin müellifi olmadığı aynı sayfaya atılmış imzalar neticesiyle anlaşılır. Bu sebeple bu şahsın kitabın sahiplerinden birisi olma ihtimali yüksektir. Eserin Orhaniye Kütüphanesi'ndeki nüshası Molla Ali bin Süleyman hattıyla 1114 yılında yazılmıştır. Eserin müellifi eserinde, Van'a giderken yolunun üzerinde bulunan Pendik, İznik, Eskişehir gibi yerlere uğrayarak, evliya makamlarını ziyaret eder. Ziyaret ettiği bu yerlerdeki tekkeler, türbeler hakkında bilgiler verir. Yolculuğu esnasında yol üzerinde bulunan konaklama yerlerinden bahseder ve söz konusu konaklama yerleri arasındaki mesafeleri saat hesabıyla gösterir. Bazı şark vilayetlerinin nüfuslarından ve asker sayılarından da söz eder. Eserin birkaç sayfasını da Yezidîlerin yaşayış biçimlerine, gelenek ve göreneklerine ayırır. Bununla birlikte eserde 1135 yılında başlayan İran Seferi ile ilgili bilgiler de yer alır.

Rıdvan Nafiz, son olarak bu eserin, Türk müverrihlerinin 1135-1141 yılları arasında Şarkta meydana gelen olayları tetkik etmesi bakımından da kıymetli olduğunu özellikle vurgular.

4.4.13. Destins Hars Serie

Hayat mecmuası C.3, S.65, s.259'da yer alan *Cihan Matbuatı* başlıklı yazı ك (kef) ن (nun) imzasıyla yayınlanmıştır. Yazıda, Anatole de Monzie'nin *Destins Hars Serie* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Yazıda, Monzie'nin bu eseriyle ferdin itibarını korumaya ve yükseltmeye çalıştığı söylenir ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşılır: Eserde başarıyla adından söz ettirmiş şahıslar konu edilir. Söz konusu şahıslar da tarihin bütün sıkıntılı dönemlerinde olaylara hâkim olan ve önderlik vasıflarıyla ön plana çıkan kıymetli kişilerdir. Eserde adından söz edilen kuvvetli liderlerden biri de Gazi Mustafa Kemal'dir. Monzie, Gazi Mustafa Kemal'in başarılarından ve Türkleri Garplılaştırdığından bahseder. Bu özelliğiyle de Mustafa Kemal'i Büyük Petro'ya benzetir. Monzie bu eserinde yalnızca şahısları ön plana alır. Söz ettiği meşhur şahısları yetiştiren milletlere değinmez.

Yazıda son olarak, Monzie'nin eserinde Gazi Mustafa Kemal'in Büyük Petro'ya benzetmesi doğru bulunmaz ve bu benzetme bir hata olarak değerlendirilir. Monzie'yi de bu hatasından ötürü eleştirilir.

4.4.14. Vesiletü't-Tıbâa

Hayat mecmuası C.3, S.73, s.409-415'te yer alan *İlk Türk Matbaasına Dair Yeni Vesikalar* başlıklı yazıyı İhsan yazmıştır. İhsan, yazısında İbrahim Müteferrika'nın *Vesiletü't-Tıbâa* isimli eserinin tanıtımını yapar. İhsan, öncelikle Türk matbaasının gelişiminden bahseder. İlk Türk matbaasının kurucusu olan İbrahim Müteferrika'nın hayatına ve Türk matbaasını nasıl geliştirdiğine, matbaada bastığı ilk eserlere değinir. Ardından *Vesiletü't-Tıbâa* ile ilgili şu bilgileri paylaşır: İbrahim Müteferrika eserinde kitap basmanın önemine değinir. Eserde Müteferrika Musevilerle Hristiyanların dini kitaplarını neşretmeyi ihmal ettiklerini, Müslümanların ise gerek Kur'an-ı Kerim'i gerekse Hadisleri korumak için dini eserlerin neşrine önem verdiklerini, Cengiz ve Hülagu devirlerinde birçok kitabın nasıl zayi olduğunu, büyük eserleri istinsah edecek hattatların kalmadığını, onların da yazdıklarının hatalarla dolu olduğunu anlattıktan sonra basma sanatının tarifini yapar ve maddeler halinde basma sanatının faydalarını açıklar.

İhsan, son olarak İbrahim Müteferrika'nın on altı sene matbaanın gelişimi için uğraştığını söyler ve bu büyük adamın memlekete yaptığı büyük hizmetlerden ötürü vefatından iki sene sonra Türk ilmine hizmet eden beş büyük Türk isminin arasına seçildiğini ve Türk ilim hayatında büyük bir yer edindiğini belirtir.

4.4.15. Zübde-ül-Vekâyî

Hayat mecmuası C.3, S.75, s.446-448'de yer alan Vekayü'l Fuzalâ ve Defterdâr ve Silahdar Tarihleri başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Defterdâr Mehmed Paşa'nın *Zübde-ül-Vekâyî* isimli eserinin tanıtımını yapar. Eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Defterdr Mehmed Paşa'nın defterdarlık görevi sırasında yazdığı bu eserinin nüshaları, İstanbul'un çeşitli kütüphanelerinde bulunur. Defterdâr Mehmed Paşa bu eserinde Avcı Sultan Mehmed'in döneminden, 1882 yılı ile 1115 yılları arasında yaşanan önemli olaylardan ve defterdârlık görevinde bulunduğu dönemde gerçekleşen "Edirne Vakası"ndan bahseder.

4.4.16. La Neutralita İtaliana 1914-1915

Hayat mecmuası C.4, S.86, s.161'de yer alan Avrupa Matbuatı ana başlığı altında yer alan *İtalyan Neşriyatı ve İngiliz Neşriyatı* alt başlıklı yazıları Hilmi Ömer yazmıştır. Hilmi Ömer, *İtalyan Neşriyatı* alt başlıklı yazısında Antonio Salandra'nın *La Neutralita İtaliana 1914-15* isimli eserinin tanıtımını yapar. Hilmi Ömer, 1914 Cihan Harbi'nde İtalya'nın İtilaf Devletleri'nin tarafına geçtiğinden bahseder ve Salandra'nın *La Neutralita İtaliana 1914-15* isimli eserinde bu meseleye açıklık getirdiğini söyler ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Dönemin İtalya başbakanı Salandra eserinde Cihan Harbi'nde İtalya'nın bî-taraflığı bırakarak İtilaf Devletleri tarafına geçişini ayrıntılarıyla anlatır. İtalya'nın 1914 Harbi'nde tarafsızlığını ilan edişinin ardından Avusturya'nın da içinde bulunduğu ittifakın yanında yer almasını, bu olayı takiben ittifaktan ayrılışını izah ettikten sonra 1914 yılında yaşanan tüm olaylardan bahseder. Yaşanan olaylar karşısında İtalya'nın her anlamda doğru yolda olduğunu kanıtlamaya çalışır. 1914 Harbi esnasında başbakanlık görevinde bulunan Salandra İtalya'nın çıkarları için çalıştığını ifade eder. O dönemde diğer devletlerin önde gelen isimleriyle yaptığı yazışmaları, İtalya'nın çıkarları için çalıştığını göstermek amacıyla eserinde paylaşır

4.4.17. The Persian Gulf: An Historical Sketch

Hayat mecmuası C.4, S.86, s.162’de yer alan *Avrupa Matbuatı* ana başlığı altında yer alan *İngiliz Neşriyatı* alt başlıklı yazısında Hilmi Ömer, Sir Arnold Wilson’un *The Persian Gulf: An Historical Sketch* isimli eserinin tanıtımını yapar ve esere dair şu bilgileri paylaşır: Wilson eserinde Acem Körfezi’nin 20. Asra kadar uzanan siyasi tarihinden bahseder ve dünya üzerindeki önemine değinir. Eserini Fransa, İngiltere, İspanya ve Hollanda gibi ülkelerin kaynaklarından faydalanarak yazan Wilson bu eseriyle Acem Körfezi’nin dünya ticaretinde önemli bir yere sahip olduğunu gösterir. Acem Körfezi ile Hindistan ve Çin arasındaki ticari ilişkilere ve zamanın meşhur limanlarına dair önemli bilgiler paylaşan Wilson, Acem Körfezi’nin ticari durumuna değinir. Ardından Portekiz, Hollanda ve İngiltere arasında yaklaşık 3 asır devam eden savaşlara da ayrı bir bölüm ayırır. Devamında Portekiz, Hollanda ve İngiltere arasında yaşanan savaşların ardından İngiltere’nin Hint Denizi ve Acem Körfezi üzerindeki ticari hâkimiyetinden bahseder. Hilmi Ömer, tanıtımını yaptığı bu eseri, Acem Körfezi’nin siyasi tarihine açıklık getirmesi sebebiyle kıymetli ve önemli bir eser olarak değerlendirir.

4.4.18. Uncensored Dardanelles

Hayat mecmuası C.4, S.86, s.162’de yer alan *Avrupa Matbuatı* ana başlığı altında yer alan *İngiliz Neşriyatı* alt başlıklı yazısında Hilmi Ömer, E. Ashmead Bartlet’in *Uncensored Dardanelles* isimli eserinin tanıtımını yapar ve esere dair şu bilgileri paylaşır: Bartlet eserinde Çanakkale Harbi esnasında bizzat şahitlik ettiği olayları gün yüzüne çıkarır. Çanakkale Harbi’nde savaş muhabiri olarak görev yapan Bartlet, savaş ânında tuttuğu raporları, Çanakkale Harbi’ne dair haberlerin İngilizler tarafından sansüre maruz bırakılması sebebiyle o dönemde yayımlanamaz; daha sonra kitap haline getirir. Tecrübeli bir harp muhabiri olan Bartlet, Çanakkale Harbi’ne Anzakların dâhil oluşunu, orduların hücumlarını, savaşın dehşet veren görüntülerini gözleriyle görür ve tüm bu olaylara eserinde yer verir. Harp’le ilgili yaşananları da değerlendirmeye alarak yorumlar. Eserin bazı bölümlerini Komutan Hamilton’un savaş metotlarıyla birlikte savaşta yaşanan zorluklara ayıran Bartlet, bu bölümlerde Hamilton’un savaş metotlarını eleştirir ve sahadaki askerlerin uygulanan yanlış teknikler yüzünden birçok olumsuz durumla karşılaştığını söyler. Bartlet bu eserinde Çanakkale Harbi’ne dair bildiği ve yaşadığı her şeyi anlatır. İngilizlerin savaş

tekniğini eleştirir. Yaptığı tüm eleştirileri de Çanakkale Komisyonu'nun raporlarına bağlı kalarak yapar.

Aynı eser, *Sansür Edilmemiş Çanakkale Vakâyi* adıyla C.4, S.91, s.263-264'te yer alan *Anglo-Sakson Neşriyatı* başlıklı yazıda K.(kef) S.(sin) imzasıyla tanıtılmıştır. Yazıda E. Ashmead Bartlet'in eserine dair şu bilgileri verilir: Bartlet eserini Çanakkale Savaşı sırasında savaş muhabirliği yaparken yazar. Eserinde Çanakkale Savaşı'ndan bahseden Bartlet, savaşa dair gözünün gördüğü her şeyi yazar ve savaşa ilgili hiçbir gerçeği gizlemez. Eserde yirmi resimle beraber iki harita yer alır. Bartlet savaşta yaşanan olayları tasvir eder ve Anzak askerlerinin kahramanlığından söz eder. Dönemin İngiliz hükümet adamlarını dirayetsizlik ve kararsızlıkla suçlayarak eleştirir. Savaşın ardından zor şartlara rağmen İngiltere Başvekiline ulaştırdığı mektubunu ifşa eder. 8 Eylül 1915 tarihli bu mektubunda Bartlet, İngiliz hükümdarlarının hataları ve idaresizliği yüzünden savaşın büyük bir felakete dönüştüğünü söyler. Savaşta yaşanan yenilgiyi İngiltere tarihinde yaşanan en büyük felaket olarak değerlendirir.

Yazıda son olarak eser, İngiliz diplomatlarının üzerine fırlatılmış bir bomba olarak değerlendirilir ve Bartlet bu cesaretinden ötürü tebrik edilir.

4.4.19. Some Chapters From The Historical Writings of Fray Bernardino Sahagun

Hayat mecmuası C.4, S.86, s.162'de yer alan *Avrupa Matbuatı* ana başlığı altında yer alan *İngiliz Neşriyatı* alt başlıklı yazısında Hilmi Ömer, Eduard Seler'in Astek metninden tercüme ettiği Fray Bernardino'nun *Some Chapters From The Historical Writings of Fray Bernardino Sahagun* isimli eserinin tanıtımını yapar ve esere dair şu bilgileri paylaşır: Eser, Fray Bernardino'nun tarihi yazılarından ibarettir. Seler, Bernardino'nun yazılarının tamamını tercüme etmeyi hedeflese de bu yazıların yalnızca bazı bölümlerini tercüme eder. Seler'in önemli notlarından ve Bernardino Sahagun'un el yazmalarından oluşan bu eserde, Meksika'nın tarihi, dili, dini, kültürü ve sosyal yapısıyla ilgili önemli bilgiler yer alır. Fray Bernardino Sahagun bir süreliğine Meksika'da bulunur. Azteklerin kullandığı Nahuatl dilini, törenlerini, menkıbelerini, merasimlerini öğrenir ve tüm bu öğrendiklerini harfi harfine eserine aktarır. Azteklerin dini inanışlarına dair de önemli bilgiler edinen Bernardino Sahagun, Azteklerde iki tezat inanış olduğundan bahseder. Bu

inanişlardan birinin insanları kurban eden yamyamlık zihniyetine dayandığını diğerinin de normal bir inanç sisteminde yer alan nefis, pişmanlık, iyilik, kötülük gibi unsurlara göre şekillendiğini söyler ve onların dini inanç sistemini ayrıntılarıyla anlatır.

Hilmi Ömer, son olarak Fray Bernardino Sahagun'un tarihi yazılarından oluşan bu eserin, arkeoloji üzerine çalışanlar için faydalı olacağını söyler ve eseri çok kıymetli bir kitap olarak değerlendirir.

4.4.20. Bronz Devrinde Yunan Medeniyeti

Hayat mecmuası C.4, S.98, s.401-402'de yer alan *Anglo-Sakson Neşriyatı* başlıklı yazı ك (kef) س (sin) imzasıyla yazılmıştır. Yazıda, H. R. Hall'in *Bronz Devrinde Yunan Medeniyeti* isimli eserin tanıtımı yapılır. Esere dair şu bilgiler paylaşılır: Eser Prof. Hall'in çeşitli zamanlarda verdiği konferansların bir araya toplanmasıyla meydana gelir. Eserin içerisinde iki harita ile 370 adet resim yer alır. Eser, tarih öncesi zamana ait birçok hakikati göstermesi bakımından kıymetlidir. Eserde okuyucuyu sürükleyen tatlı bir üslup kullanan Hall, meşhur Minoa Sarayı'nı güzel bir üslupla tasvir eder. Eser özellikle resim açısından çok zengindir. Bu resimlerin tertip ve tanzimine büyük bir önem verilir. Resimlerdeki bilgiler metni karıştırmaya ihtiyaç duymadan anlaşılır.

4.4.21. Türk Yılı

Hayat mecmuası C.5, S.115, s.1 (alt sayfa 201)'de yer alan *Kıymetli Bir Eser* başlıklı yazı H.M. imzasıyla yayınlanmıştır. Yazıda, Yusuf Bey tarafından toplanan, Türk Ocakları Merkez Heyeti tarafından da neşredilen *Türk Yılı* isimli eserin tanıtımı yapılır. Yazıda, öncelikle millet, milliyet ve tarih gibi konulardan kısaca bahsedilir ve eserin tanıtımına geçilir: Eser tarih içerisinde Türk milliyetinin nasıl var olduğunu ve şekillendiğini göstermesi bakımından büyük bir önem taşır. Eserin en önemli kısımları Türkiye Cumhuriyeti, Türkçülük bahisleridir. Yusuf Bey tarafından yazılan bu kısımda demokratik Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihi, teşkilatı ve Cumhuriyet Türklerinin her türlü hayati tezahüratı anlatılır. Eserde bu konuların yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti'nin köklerinin, Türk milliyetçiliği ilkesinin tohumlarına kadar dayandığından da bahsedilir. Yazıda, eserin kıymetini artıran hususun, Cumhuriyet Türklerinin her türlü hayati tezahüratının güvenilir ve vazifesinin önemini bilen yazarlar tarafından yazılması olduğu ifade edilir.

4.4.22. Sivas Şehri

Hayat mecmuası C.5, S.118, s.20 (alt sayfa 280)'de *Yeni Neşriyat* başlığıyla yer alan yazı isimsiz olarak yayınlanmıştır. Yazıda, Balıkesir Milletvekili İsmail Hakkı Bey ile Rıdvan Nafiz Bey tarafından neşredilen *Sivas Şehri* isimli eserin tanıtımı yapılır. Eserle ilgili verilen bilgiye göre; eserde Sivas şehrinin zenginlikleri konu edilir. 160 sayfalık hacme sahip olan eserde elli adet resim bulunur. Sivas'ın Osmanlı Devleti tarafından fethine kadarki mazisiyle birlikte hâlâ şehirde mevcut olan kıymetli ve tarihi eserler hakkında birçok bilgi verilir.

4.4.23. Mustapha Kémal ou la Rénovation de la Turquie

Hayat mecmuası C.5, S.127, s.14 (alt sayfa 454)'te yer alan *İnkılabımız Hakkında Bir Garp Kitabı* başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Nahit Sırrı, yazısında Fransız yazar Jean Méliá'nın "Mustapha Kémal ou la Rénovation de la Turquie" isimli eserini tanıtır. Nahit Sırrı, eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Eser üç kısma ayrılır: Eserin birinci kısmı "Mustafa Kémal – Muharip ve Devlet Adamı", ikinci kısmı "Mustafa Kémal-Müceddit", üçüncü kısmı ise "Türkiye ile Fransa" başlığını taşır. Memleketimizi konu edinen eserde Méliá, vatanımızın içinde bulunduğu elim durumu izah ettikten sonra Gazi Mustafa Kemal'in vatanın düşman işgalinden kurtuluşunun ardından gerçekleştirdiği inkılapları da birer birer anlatır. Eserin ilk sayfalarında Gazi Mustafa Kemal'in hayatı, hatıraları ve başarıları yer alır. Gazi'nin hatıralarını takiben Anadolu'da Millet Meclisi'nin kuruluşu, harpler ve zaferler, sosyal hayatla ilişkilendirilen inkılaplar ve Gazi Mustafa Kemal'in kudretli şahsiyeti mevzu bahistir. "Fransa ile Türkiye" başlığı altında yer alan üçüncü kısımda, Jean Méliá, Türkiye ile Fransa arasındaki ilişkilerin geleceği hakkında temennilerde bulunur.

Nahit Sırrı, son olarak Jean Méliá'nın bu eserini yazmadan önce Türk milletini çok iyi anladığından, Türk milletinin büyük bir Gazi yetiştirebilecek kudrette olduğunu kavradığından bahseder. Jean Méliá'ya bu eseri yazdığı için teşekkürlerini iletir ve söz konusu eseri daha fazla kaynaktan istifade ederek yeniden yazmasını tavsiye eder.

4.4.24. Tarihî İbni Galbun

Hayat mecmuası C.6, S.137, s.17-19'da yer alan *Tarihî İbni Galbun* başlıklı yazıyı Mehmet Mitat yazmıştır. Mehmet Mitat, yazısında Mehmet Nehicettin

Efendi'nin *Tarihi İbni Galbun* isimli eserinin tanıtımını yapar. Mehmet Mitat eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Eserin mütercimi ve müellifi Abdülaziz devrinin devlet adamlarından biri olan Mehmet Nehicettin'dir. Eser 155 sayfalık bir risaledir. Eserin konusu, Trablusgarb'ın tarihidir. Trablusgarp, ticaretin merkezi olan bir yerdir. Eserde, Trablusgarb'ın Osmanlı'nın elinden çıkışı kısmen izah edilir. Eserin tercüme kısmında Nehicettin Efendi, Trablus tarihini tercüme etme sebebini izah eder. Eserin birinci bölümünde Trablusgarb'ın sınırlarından ve Trablus halkının adetlerinden söz eden bir mukaddime yer alır. Söz konusu mukaddimeyi Mehmet Nehicettin Bey esere dâhil eder. Trablus halkının adetlerinden bahsedilen satırlarda bu halkın dış görünüşü, lisanı, giyim kuşamıyla ilgili bilgiler verilir. Eserde Trablus tarihine dair verilen bilgiler Hicri 22 senesinden başlatılır ve Hicri 23 senesine kadar getirilir. Eserin bu bölümünde Halife Ömer'in Trablus Seferi'ni uygun görmeyerek yazdığı ferman da olduğu gibi aktarılır. Eserde, daha sonra Hicri 25 senesine geçilir ve Halife Osman devri konu edilir. Trablusgarb'ın Fatimiye Devleti'nin egemenliğine girdiği devre gelindiğinde ise, bu devrin hükümdarlarından söz edilir ve o devrin hükümdarları Nehicettin Efendi tarafından örfî ve ahlakî açıdan eleştirilir. 540 senesine dair verilen bilgilerde de Trablus halkının özgür yaşama isteğinden bahsedilir. Ardından Trablusgarb'ın Sicilyalıların eline geçişi, Trablusgarp halkının Sicilyalılara karşı galibiyeti ve İspanyollar tarafından Trablusgarb'ın işgal edilişi gibi konulara değinilir. Eserin bundan sonraki bölümlerinde Korsan Turgut Bey'in Trablusgarb'a vali oluşundan itibaren yaşanan hadiselerden söz edilir.

4.4.25. Harpten Sonraki Avrupanın Tarihi

Hayat mecmuası *Yeni Tertip* S.2, s.175'te yer alan *Harpten Sonraki Avrupanın Tarihi* başlıklı yazı isimsiz olarak yayınlanmıştır. Yazıda, Frank H. Simonds'un *Harpten Sonraki Avrupanın Tarihi* isimli eserin tanıtımı yapılarak esere dair şu bilgiler verilir: Versailles günlerinden Locarno'ya kadar giden ciddi bir tarih vesikası olduğu belirtilen eserde 1814'teki sulh, 1919 vaziyeti, sulh masasında Amerika, muahede, muahedenin iflası, Wilson'un Paris seferi, Almanya'nın iradeti, Fransa'nın azmi, Britanya'nın vaziyeti, Amerika'nın geri çekilmesi anlatıldıktan sonra Lloyd George'un güzel bir tasvirine yer verilir. Ardından eserde sırasıyla Bolşevik buhranı, Washington Konferansı, Canne Müzakereleri, Poincare, Ruhr işgali, Cenova, Çanakkale, Milliyet iflası, siyasette değişiklik, Dawes planı, Locarno, Thoiry gibi monografiler yer alır. Eser, Avrupa ve Amerika'da büyük bir rağbet

görür. Eserde, barış sözü veren yöneticiler, Wilson, Lloyd George ve Clemenceau gibi isimler ağır bir şekilde elleştirilerek barış anlaşmasının nasıl iflas ettiği delilleriyle anlatılır.

Yazıda son olarak, eserin Avrupa siyasetlerinin ne kadar acemi ve beceriksiz olduklarını göstermesi bakımından okunmaya değer olduğu ifade edilir.

4.4.26. Demokrasi ve Terbiye

Hayat mecmuası Yeni Tertip S.4, s.335-340'ta yer alan *Demokrasi ve Terbiye* başlıklı yazıyı Mehmet Saffet yazmıştır. Mehmet Saffet, yazısında John Dewey'in *Demokrasi ve Terbiye* isimli eserinin tanıtımını yapar. Mehmet Saffet, öncelikle John Dewey'in *Demokrasi ve Terbiye* isimli eserinin Avni Bey tarafından dilimize tercüme edildiğini ve eserin mukaddimesinde Mehmet Emin Bey'in felsefi bir değerlendirmesinin yer aldığını söyler. Eserin Amerika'da "Terbiyecilerin İncili" diye tanındığını ifade ettikten sonra eserin içeriğiyle ilgili şu bilgileri paylaşır: Dewey'in eseri konu itibarıyla Yeni Türkiye'nin sistemine ve esaslarına uygundur. Eserin tarihle ilgili bölümlerinde "bir memlekette saltanat ve aristokrasi hayatı nasıl başlar ve ne gibi safhalardan geçerek demokrasiye ulaşır?" gibi soruların cevapları yer alır. Eserin en önemli bölümlerinden biri olan "Terbiyede Hedefler"de terbiye kavramının hayata hazırlık safhası olmadığından bu kavramın özellikle hayatın kendisi olduğundan söz edilir. Söz konusu bölümde pragmatizmin ahlaki yapısı hâkimdir. Buna göre; fertle cemiyet ayrı gayrı değildir. Aynı şeyin iki cephesidir. Bazı içtimâiyatçıların iddia ettiği üzere "fert yok cemiyet var" demek veya fiziki çevrenin fertler üzerindeki etkilerini inkâr etmek doğru değildir. Aynı bölümde üzerinde durulan bir diğer husus da akıldır. Burada aklın ne olduğundan, şuurlu sıfatının kimler için kullanıldığından söz edilir.

Mehmet Saffet, son olarak eserle ilgili şunları söyler: Eserde temas edilen ilk konu terbiye fikri ve felsefesidir. Takiben terbiyede hedefler, terbiyede inzibat, terbiyede faaliyet ve oyun, program ve dersler gibi önemli konular yer alır. Eserin üslubuna gelince eser çetin bir üslupla yazılmıştır. Avni Bey bu zor eseri tercüme ederken çok büyük bir azim ve gayret göstermiştir. Kelimelerin anlamlarını bulmakla kalmamış birçok kelimenin aslını da dipnotla göstermiştir. Yaptığı bu güzel hizmetle memleketimize kıymetli bir eser kazandırmıştır.

4.5.Sürelî Yayınlar Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.5.1. Terbiye Mecmuası

Hayat mecmuası C.1, S.18, s.360'ta yer alan *Terbiye* başlıklı yazı imzasız olarak yayınlanmıştır. Yazıda, Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Heyeti tarafından neşredilen *Terbiye* mecmuasının ilk sayısı münasebetiyle tanıtımı yapılır.

Yazıda, *Terbiye* mecmuasının kim tarafından, hangi aralıklarla çıkarıldığına dair bir bilgi yoktur. Yazar, sadece *Terbiye* mecmuasının önemli bir ihtiyacı karşılamak üzere çıkarıldığını söyler ve mecmua ile ilgili şu bilgileri paylaşır: Mecmua, Türk öğretmenlerini çeşitli memleketlerin ilmi faaliyetlerinden haberdar etmek, onlara yeni programlara göre ders hazırlama ve çalışma usûllerini göstermek amacıyla yayınlanır. Mecmuanın yayınlanan ilk sayısında dikkati çeken yazılardan biri Avni Bey' e ait olan bir kitap tanıtımı yazısıdır. Avni Bey, söz konusu yazısında mecmua okuyucularını Amerikalı yazar Gravinberg'in eserinden haberdar eder ve Gravinberg'in eserinde hayâtî ilimlerden bahsettiğinin bilgisini verir.

İsimsiz olarak kaleme alınan bu yazı, hem bir mecmua tanıtımı hem de mecmua içerisinde bir kitap tanıtımını içermesi bakımından önem arz eder. Yazar, tanıtımını yaptığı mecmua ve kitaba dair çok detaylı bilgiler vermemekle birlikte mecmuanın çıkış amacına, kitabın ise orta öğretimdeki önemine özellikle değinir.

4.5.2. Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası

Hayat mecmuası C.2, S.30, s.80'de yer alan *Memleket Matbuatı* başlıklı yazı imzasız olarak yayınlanır. Yazıda, *Türk Yurdu*, *Bizim Gazete*, *İkbal* ve *Servet-i Fünûn* mecmuaları hakkında bilgi verilirken *Felsefe ve İctimaiyyat* mecmuasının ilk sayısı münasebetiyle tanıtımı yapılır.

Yazıda, *Felsefe ve İctimaiyyat* mecmuasının bir grup genç lise öğretmenleri tarafından neşredildiği ifade edildikten sonra mecmuanın mukaddimesinde maksadının çok güzel izah edildiğinden bahsedilir ve mecmua ile ilgili şu bilgiler paylaşılır: Mecmua, felsefi ve içtimai meseleleri merak edenlere hitap eder ve onlara bu meseleleri araştırmaları için yol gösterme maksadıyla yayınlanır. Mecmua, başlıca dört tür yazıyı ihtiva eder. Bu türlerin ilki nazârî kısımdır ki burada Servet Bey'in içtimai tetkileri ihtiva edilir; ikincisi tedirisî kısımdır ki burada Agâh Bey edebiyat tedrisatında metnin önemini izah eder ardından Fuzuli'nin bir kasidesini şerh eder. Hatemi Sanih Bey de Eflatun'un içtimai fikirlerini izah eder ve aynı

zamanda bu kısımda Durkheim'in İntihar'ına aid bir de telhis yer alır; üçüncüsü tatbikî kısımdır ki burada Ömer Celal Bey vergi siyasetinin sınırlarını belirler, Hilmi Ziya Bey de liselerdeki içtimaiyat programını araştırır; dördüncüsü ve sonuncusu tenkidî kısımdır ki burada M.S imzalı yazıda en son çıkan bir İçtimaiyat kitabı tenkit edilir.

Mecmuanın içeriğine dair bilgiler paylaşıldıktan sonra yazıda mecmuanın yayın âlemine çok başarılı bir adım attığı, eğer mecmua maksadını gerçekleştirmeye devam ederse vazifesini yerine getirmiş olacağı ifade edilir ve bu vesileyle mecmua takdir edilirken yazarları da tebrik edilir.

Aynı mecmua, C.3, S. 53, s.7-8'de yer alan *Üç Yeni Uzuv* başlıklı yazıda Mustafa Şekib tarafından da tanıtılmıştır. Mustafa Şekib yazısında "Üç Yeni Uzuv" olarak adlandırdığı ve kıymetli gördüğü üç mecmuanın tanıtımını yapar.

Bunlardan ilki *Felsefe ve İçtimaiyat* mecmuasıdır. Mustafa Şekib, genel olarak mecmuaların durumundan bahseder. Kapanan her mecmuanın yeni bir mecmuanın yayınlanmasının yolunu açtığını söyler ve ardından söz konusu mecmua ile ilgili bilgi vermeye başlar.

Mustafa Şekib'in mecmua ile ilgili verdiği bilgilerden hareketle; *Felsefe ve İçtimaiyat* mecmuası, Cumhuriyetin ilme kazandırdığı bilince tercüman olmak isteyenlerin girişimleriyle 1927 yılının Mayıs ayında yayınlanmaya başlar. Mecmuanın yayınlanma amacı, bir taraftan geniş ölçüde tamimcilik yapmak diğer taraftan da tetkik eserleri neşretmeye çalışmaktır. Bu kısa tanıtımdan sonra Mustafa Şekib, ilim yolunda hizmet edebilecek kişiler yetiştirmek isteyen mecmuanın yazar kadrosuna, üzerinde duracakları konuları etraflıca araştırmalarını tavsiye eder.

4.5.3. Revue Francaise de Psychanalyse

Hayat mecmuası C.3, S. 53, s.7-8'de yer alan *Üç Yeni Uzuv* başlıklı yazı Mustafa Şekib tarafından yazılmıştır. Mustafa Şekib, yazısında "Üç Yeni Uzuv" olarak adlandırdığı ve kıymetli gördüğü üç mecmuanın tanıtımını yapar. Şekib'in tanıtımını yaptığı ikinci mecmua olan *Revue Francaise de Psychanalyse* (Fransız Psikanaliz Mecmuası), 1927 yılının Mayıs ayında Freud'un önderliğinde Paris Psikanaliz Cemiyeti'nin katkılarıyla yayınlanmaya başlar. 204 sayfalık hacme sahip olan mecmua, iki bölüme ayrılır: Mecmuanın birinci bölümünde tıbbî, ikinci bölümünde ise psikoloji ile ilgili konular yer alır. Freud'un bizzat yazılarıyla

desteklediği mecmuada, “Kitâbiyât” başlığı altında Psikanaliz ve Freudizm’e dair yayınlanan eserlerle ilgili ayrıntılı bilgiler de paylaşılır. Mustafa Şekib, “Fransız Psikanaliz Mecmuası”nı konuları itibariyle kıymetli bir mecmua olarak gördüğünü ifade eder ve Fransızca bilen, Fruedizm ile beraber psikanalizle ilgilenen Türk okurlara mecmuayı okumalarını tavsiye eder.

4.5.4. Revue d’Histsive de la Philosophie

Hayat mecmuası C.3, S. 53, s.7-8’de yer alan *Üç Yeni Uzu* başlıklı yazı Mustafa Şekib tarafından yazılmıştır. Mustafa Şekib, yazısında “Üç Yeni Uzu” olarak adlandırdığı ve kıymetli gördüğü üç mecmuanın tanıtımını yapar. Bu mecmuaların sonuncusu olan *Revue d’Histsive de la Philosophie* (Felsefe Tarihi mecmuası)’nın müdürlüğünü Emile Brehier yapar. Felsefe Tarihi mecmuası üç ayda bir yayınlanan, felsefe tarihinden bahseden Fransızca bir mecmuadır. Mecmuanın yayınlanma amacı, felsefe ile ilgili bugüne kadar yapılan hizmetleri değerlendirmek, tarihi usulün kurallarını uygulamak şeklinde açıklanır ve mecmua bu amaç doğrultusunda hizmet etmeye başlar. Geçmişini yok sayarak felsefe yapmaya çalışmanın hiçbir faydası olmayacağı görüşünden yola çıkarak yayınlanan bu mecmuada yer alan yazılarda da bu görüş doğrultusunda felsefe ile felsefe tarihi konuları bir bütün olarak ele alınır.

4.5.5. Kahkaha Gazetesi

Hayat mecmuası C.4, S.98, s.404’te *Matbuat Arasında Bir Hafta* ana başlığı altında *Kahkaha* alt başlığıyla yer alan yazı H.M. imzasını taşır. Yazıda, yayın hayatına yeni girmesi münasebetiyle *Kahkaha* isimli gazetenin tanıtımı yapılır. Yazıda verilen bilgilerden hareketle; gazete harf inkılabının ilk gazetesidir. İsminden de anlaşılacağı gibi mizah içeriklidir. Gazetenin sahibi Yusuf Ziya Bey’dir. Gazetenin amacı halkı güldürerek, eğlendirerek okumaya alıştırmaktır.

4.5.6. Halk Bilgisi Mecmuası

Hayat mecmuası C. 5, S.107, s. 41’de *Müşterek İlmî Faaliyetler* ana başlığı altında *Halk Bilgisi Mecmuasının İntişarı Münasebetiyle* alt başlığıyla yer alan yazı Köprülüzâde Mehmed Fuad tarafından yazılmıştır. Köprülüzâde, yazısında ilk olarak Halk Bilgisi Mecmuasının neşri münasebetiyle genel olarak ilmi hareketler ve teşekküller hakkındaki düşüncelerini belirtir ve mecmuayla ilgili bilgi vermeye başlar: Mecmuada Anadolu’nun etnografisine dair bol ve önemli bilgiler vardır fakat

yine de mecmua yazarları, gerek tarih gerekse etnoloji usullerine dair yeterli düzeyde bilgi sahibi değillerdir. Mecmuanın bu ilk cildinde Anadolu saz şairlerine ait tetkikler büyük bir yer işgal eder.

Aynı mecmua, C. 5, S.107, s. 20’de *Matbuat Arasında Bir Hafta* ana başlığı altında *Halk Bilgisi Mecmuası* alt başlığıyla yer alan yazıda isimsiz olarak tanıtılır. Yazıda Halk bilgisi Derneği tarafından neşredilen Halk Bilgisi mecmuasının 190 sayfadan oluştuğu, derneğin amaç ve ilkelerine uygun kıymetli tetkikleri ve vesikaları içerdiği aynı zamanda folklorla dair zengin bilgilerin yer aldığı belirtilir.

Halk Bilgisi mecmuasının bir diğer tanıtımı da C.5, S.112, s. 14’te yer alan *Halk Bilgisi Mecmuası* başlıklı yazıda Z. Fahri tarafından yapılmıştır. Z. Fahri, mecmuanın büyük bir kitap halinde olduğunu, baş tarafında yer alan musahabesinde mecmuanın amaçlarının yer aldığını ve bu musahabeden derneğin ve mecmuanın sistemli ve programlı bir faaliyet yürüteceğinin anlaşıldığını söyler. Yazının devamında Z. Fahri, mecmuanın içeriğine dair bilgiler verir ve mecmuadaki yazıları dört çerçeveye ayırır. Buna göre birinci çerçeve tetkiklerden oluşur. Bir kısmı da tercümelerdir. Bu bağlamda Sait Nazif ve Hüseyin Avni Bey’lerin iki Fransız halk bilimcisinden yaptıkları nakiller, Ziya Gökalp’e ait bir tetkik önemlidir. Mahmut Ragıp ve Mehmet Şakir Bey’lerin dilimize dair yoklamaları dikkate değerdir. Hasan Fehmi Bey’in “Ahiler”e ait yazısı da yeni keşifleri ihtiva eder.

Mecmuanın ikinci çerçevesi maddelerden ve vesikalardan oluşur. Burada yer alan Ali Haydar Bey’in itikadlara, Cavit Bey’in düğünlere dair tetkikleri, Niğde’de toplanan kelimeler, Bayburt’ta cem edilen maniler Halk bilgisi açısından kıymetlidir. Yine bu bölümde Ahmet Kutsi Bey’in Paris’teyken Milli Kütüphane’den topladığı Köroğlu ve Cezayir şiirlerinin orijinal olduğu belirtilir. Buna göre; Z. Fahri, Kutsi Bey’in okuyucuları yeni bir Köroğlu’ndan haberdar ettiğini söyler.

Mecmuanın üçüncü çerçevesini halk bilgisinin terbiye ile ilişkisinin araştırılması oluşturur. Bu kapsamda Halil Fikret Bey milli birliği, İsmail Hüsrev Bey de iktisadi hayatın tanzimi için halk bilgisinin önemini ve gereğini savunurlar. Bu kısmın sonunda halk türkülerinin hayatımızı ne yönde etkilediği hususunda bilgiler yer alır.

Mecmuanın son çerçevesi halk bilgisi kitaplarıyla beraber haberlere ayrılır. Burada Halk Bilgisi derneğinin bir yıllık faaliyetleri yer alır. Bu bilgilerden hareketle

Z. Fahri, dernekle mecmuanın sistemli bir folklor faaliyeti göstermek için çalıştığını söyler.

Mecmuayı dernek genel merkezi İdare Heyeti'nin hazırladığını, İstanbul Halk bilgisi Derneği'nin de neşrettiğini ifade eden Z. Fahri, son olarak mecmuayı tarihi açıdan çok kıymetli bir kaynak olarak gördüğünü söyler.

4.6. Divan Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.6.1. Hevesnâme

Hayat mecmuası C.1, S.15, s.282-283'te yer alan *Eski Edebiyatda Güzel ve Güzellik* başlıklı yazıyı Mustafa Nihad yazmıştır. Mustafa Nihad, yazısında *Hevesnâme* isimli eserin tanıtımını yapar. Yazar, eserle ilgili bilgi vermeden önce Ankara'da Umumi Kütüphane fihristini karıştırırken Cafer Çelebi'nin "Hevesnâme" isimli eserinin kaydını gördüğünü ve kitabı aldığını ancak eline geçen kitabın Cafer Çelebi'nin "Hevesnâme"si olmadığını söyler. Aldığı kitabın Acemce ve kısmen mensur olduğundan, sahibinin bu eseri yazarken Cafer Çelebi'nin adını kitabın bir sayfasına not düşmesi sonucunda kütüphane kayıtlarına Cafer Çelebi'nin eseri olarak geçtiğinden bahseder. Bu açıklamanın ardından *Hevesnâme* ile ilgili şu bilgileri paylaşır: Eserin yazarı, Edirne'de Beyazıt Medresesi müderrisi iken boş vakitlerini doldurmak amacıyla 1486 (891) yılında *Hevesnâme*'yi yazar. Eserde güzellik kavramından bahseden yazar, şiirde güzelleri ve güzellerin özelliklerini anlatmak için nasıl teşbihler yapıldığını ve bu amaç doğrultusunda hangi mazmunlara başvurulduğunu izah eder. Şiirlerde kullanılan mazmunları Arapça ve Acemce olarak sınıflandırır. Acem şairlerin şiirlerinden alıntılar yapar ve bu şiirlerde kullanılan mazmunları örnek olarak gösterir. Hüsn ile Aşk hakkında Arapça ve Acemce sözlere de yer verdikten sonra şiirde bir güzelin saçını, elini, kulağını, kaşını, gözünü, kirpiklerini, gamzelerini, burnunu, yanağını, endamını vb. özelliklerini anlatabilmek için kullanılacak kelimeleri de sıralar.

Mustafa Nihad, son olarak *Hevesnâme* isimli bu eserde, Divan edebiyatımızda önemli bir yere sahip olan güzel ve güzellik kavramını anlatmak için yapılan teşbihler ile kullanılan mazmunlar hakkında ayrıntılı bilgilere yer verildiğini söyler ve eseri içeriği itibarıyla kıymetli bir hazine olarak görür.

4.6.2. Sohbetü'l-Esmâr

Hayat mecmuası C.1, S.16, s.314-315'te yer alan Fuzûlî'nin *Malum Olmayan Bir Eseri* başlıklı yazıyı Emin Âbid yazmıştır. Emin Âbid, yazısında Fuzûlî'nin *Sohbetü'l-Esmâr* isimli eserinin tanıtımını yapar. Âbid, eserin tanıtımına geçmeden önce Fuzûlî'nin bilinmeyen bu eserine nasıl tesadüf ettiğini ve eseri nasıl bulduğunu anlatır. Eserin ilk gördüğü nüshasının taş basma; incelediği nüshanın ise 1304'te tertip edilmiş bir cönk içinde el yazması halinde olduğunu, karşılaştırmak için başka bir nüsha bulamadığını, elindeki nüshanın da birçok eksiki olmakla birlikte filolojik kıymetini kaybetmediğini söyler. Emin Âbid'in eserle ilgili verdiği bilgilere göre; eser aruzun “mef'ûl mefâ'ilün fe'ûlün” vezninde yazılan, 202 beyitten ibaret bir mesnevidir. Eserin isminden de anlaşılacağı üzere eserin konusu meyvelerin sohbetidir. Yazı usulü ciltli diyalektik bir tarzda ve basit bir şekildedir. Eserden çıkan netice ise Fuzûlî'nin hayat felsefesidir. Eser doğrudan doğruya meyvelerin münakaşasıyla başlar. Yazar kısa bir mukaddimeyle konuya girer. Devamında “Huçeste sîmâ” isimli biri önce bir bağa ardından da bostana girer ve orada meyvelerin sohbetine şahit olur. Eserde, meyvelerin kendilerini övmesinden kaynaklanan münakaşalar ve “Huçeste sîmâ”nın bu durumdan duyduğu rahatsızlık konu edilir.

Emin Âbid, esere dair şu değerlendirmelerde bulunur: Basit bir mevzuyu anlatan bu eser, sanat ve edebiyat açısından Fuzûlî'nin *Leyla ve Mecnun*'undan çok daha aşağı kalır. Eserde adı geçen “Huçeste sîmâ” şahsiyetinde Fuzûlî'nin kendisini bulmak mümkündür. Onun kâinat görüşündeki bedbinlik bu eserde de hissedilir. Eserde Fuzûlî'nin vefasız dediği “dehr”, yaşadığı cemiyettir. Fuzûlî'ye göre insanların bir zümresini güçlü diğer zümrelerini muhtaç yapan şey sosyal eşitsizliktir. Fakir ve sefalet içinde yaşadığı *Şikâyetname*'sinden ve birçok eserinden anlaşılan Fuzûlî, kabul edemediği bu eşitsizlik karşısında bedbinliğe düşer, hayal ettiği sosyal hayatı bulamaz. Bu ümitsizliğini gidermek için de vahdet-i vücud anlayışına yönelir.

4.6.3. Latifi Tezkiresi I

Hayat mecmuası, C. 1, S. 16, s.320-321'de yer alan *Latifi Tezkiresi* başlıklı yazıyı, Mehmed Halid yazmıştır. Mehmed Halid, yazısında öncelikle Latifi'nin hayatına ve edebi kişiliğine dair detaylı bilgiler verdikten sonra şairin *Tezkiretü's Şuara* isimli eserinin tanıtımına geçer ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Latifi tezkiresini 953 yılında İstanbul'da yazar. Onu tezkire yazmaya iten sebep Sehi'nin

tezkiresinin büyük bir rağbet ve itibar görmesidir. Latifi, önünde Sehi gibi bir örnek olmasına rağmen eserini yazmaya hemen başlayamaz. Eseri yazıp yazmamak arasında tereddüte düşer. Arkadaşı Zaifi'nin teşvikiyle uzun araştırmalar sonucunda eserini yazar. Eser, bir mukaddime iki fasıldan meydana gelir. Bununla birlikte eserde 953 senesine kadar yetişen şairler için tahsis edilmiş bir bölüm yer alır. Latifi, eserinin birinci faslında Rum diyarına gelip şöhret kazanan şairlerden, ikinci faslında Osmanlı hanedanında şiirle meşgul olanlardan bahseder.

Mehmed Halid, son olarak Latifi'nin tezkiresini zaman tertibine göre tasnif etmediğini söyler ve bu husula ilgili Âşık Çelebi'nin eleştirisine yer verir. Latifi'nin tasnifini Sehi'nin tasnifinden daha makul ve ciddi bulduğunu da ifade eder.

Hayat mecmuası C.1, S.19, s.362-363'te yer alan *Latifi Tezkiresi II* başlıklı yazı Mehmed Halid'in yine *Hayat* mecmuası C.1, S.16, s.320-321'de yazdığı *Latifi Tezkiresi I* başlıklı yazısının devamıdır.

Mehmed Halid, yazısında *Latifi Tezkiresi*'nin asıl dikkat çeken yönünün tasnif ve tertibinin olmadığını içeriğinin derinliği olduğunu söyler. Bu bağlamda Latifi'nin tezkiresinin içeriğine dair şu bilgileri verir: Latifi, eserinde yer verdiği şairlerin nerede ve ne zaman yetiştiklerinden bahsetmiş ve sözünü ettiği şairlerin eserlerine de yer vermiştir. Bununla birlikte eserinde yer verdiği şairlerle ilgili düşüncelerini de toplu halde ifade ederek düşüncelerini tarafsız olarak dile getirmiştir. Latifi'nin eserinde kullandığı ifadeler zarif ve yumuşaktır. Şairleri tarif ederken çizdiği tasvirler ise yıldızlar gibi yüksek bir seviyede parlayan nefis incilerdir. Eserinde üç yüzden fazla şairden söz eden Latifi, Osmanlı Saltanatı'nın kuruluşundan itibaren yetişen şairleri eserine dâhil etmiştir.

Mehmed Halid, yazısının sonunda eserle ilgili düşüncelerini de paylaşmış ve şunları söylemiştir: Latifi, tezkiresindeki tespit ve değerlendirmelerinde tarafsızdır. Eserin tek hatalı tarafı ise şairlerin nerede ve ne zaman yetiştiklerine dair verdiği bilgilerde yaptığı yanlışlıklardır. Bunun haricinde eserde başka bir kusur ya da noksanlık yoktur.

4.6.4. Mecmua-ı Mevlânâ

Hayat mecmuası C.1, S.19, s.363-364'te yer alan *Mecmua-ı Mevlânâ* başlıklı yazıyı Ziyaeddin Fahri yazmıştır. Fahri, yazısında Mevlavî Vâsıf'ın *Mecmua-ı Mevlânâ* isimli eserinin tanıtımını yapar. Fahri, edebiyat tarihimizin önemli temsilcilerinden biri olan Mevlânâ hakkında yazılan birçok eser olmakla birlikte

bunların içerisinde *Mecmua-ı Mevlânâ*'nın mühim bir mahiyeti olduğunu söyler ve eserin tanıtımına geçer: Eser iki yüze yakın sayfadan oluşur. Güzel ve sanatkârane bir rikayla yazılır. Mevlânâ hakkında muhabbetkâr hislerle, takdir ve minnet düşünceleriyle yazılan methiyeler, gazeller ve tahmisler düzensiz bir şekilde yer alır. Eserin bütün sayfaları, Mevlana'nın arkasından koşan gönüllerin sıcak ve samimi heyecanlarıyla doludur. Eser, Mevlânâ'nın şahsiyeti hakkında edebî birtakım tasvirleri, ney ve semâya ait parçaları ihtiva eder. Ayrıca ilk sayfalarında Şeyh Galib'in "Mevlânâ" redifli bir manzumesi yer alır. Ardından Hemdem'in ney methiyesi gelir. Eserde 87 adet Mevlana redifli kaside bulunur.

4.6.5. Ravzatü's-Selâtin

Hayat mecmuası C.1, nu.26, s.502-503'te yer alan *Herathı Fahri ve Tezkiresi* başlıklı yazıyı, Köprülüzâde Mehmed Fuad yazmıştır. Köprülüzâde Mehmed Fuad, söz konusu yazısında Fahri bin Muhammed Emin el Herevi'nin Ebu'l- Feth Hüseyin Mirza'ya ithaf ettiği *Ravzatü's-Selâtin* isimli eserinin tanıtımını yapar.

Ravzatü's-Selâtin adlı eseri, küçük fakat mühim bir eser olarak gören Köprülüzâde, eserin içeriğine dair şu bilgileri paylaşır: Eser, Ali Şir Nevaî'nin meşhur *Mecalisü'ün Nefâis*'ine adeta bir zeyl olarak yazılmıştır. Eserde Türkçe ve Farsça şiir yazarlardan bahsedilmiştir. Yedi bölümden oluşan eserin birinci bölümünde Farisi şiirin başlangıcından bahsedilmiştir. İkinci bölümde Çağatay ve Özbekler arasında şöhret kazanan Özbek sultanlığına mensup şehzadelerle Moğal sultanlığına mensup şehzadelere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde Semerkand ve Horasan'da hüküm süren şiirle uğraşan kişilerden, dördüncü bölümde Irak ve Rum padişahlarından, beşinci bölümde Hindistan ve etrafında yaşayan nazım ile uğraşanlardan, altıncı bölümde şairlikle uğraşan ümeralardan, yedinci bölümde ise "Zıkr-i Cemil Hazret-i Nevvab"tan söz edilmiştir.

Köprülüzâde, yazısında eserle ilgili görüşlerini de şöyle ifade eder: İçeriği itibariyle 16. asra ait en kıymetli hazinelerden biri olan bu eser lâyük olduğu değeri görmemiştir. Eserin ithaf edildiği "Ebu'l Feth Hüseyin Mirza"nın kim olduğuna dair kesin bir bilgi yoktur ve bu mesele belirsizliğini korumaktadır. Eserin mukaddimesinden yola çıkarak eserin ithaf edildiği kişinin "Arguniler"nin son hükümdarı "Sultan Hüseyin İbni Şah Şüca" olduğunu söylemek mümkündür.

4.6.6. Fuzûlî

Hayat mecmuası C.1, S.8, s.142-143'te yer alan *Fuzûlî'ye Ait* başlıklı yazıyı Köprülüzâde Mehmed Fuad kaleme almıştır. Köprülüzâde, yazısında merhum Süleyman Nazif Bey'in 1926'da neşrettiği *Fuzûlî* isimli eserin tanıtımını yapar. Köprülüzâde, Nazif Bey'in son senelerinde eski edebiyatımıza ait tarihi tetkiklerle de uğraştığını, bunlar arasında en mühim olanının 1926'da neşrettiği *Fuzûlî* isimli eseri olduğunu söyler. Köprülüzâde eserin, kendisi tarafından Fuzûlî'nin Şîi olduğuna dair ortaya koyulmuş olan bir hakikati reddetmek ve Fuzûlî'nin Sünniliğini ispat etmek amacıyla yazıldığını özellikle vurgular. Hatta Süleyman Nazif'in eserin bir nüshasını kendisine hediye ettiğini, eseri yazma amacını açıkça ifade ettiğini ve Köprülüzâde'den eseriyle ilgili düşüncelerini yazmasını istediğini de ekler. Köprülüzâde bu yazıyı Süleyman Nazif'in arzusunu yerine getirmek maksadıyla kaleme aldığını belirtir. Eserle ilgili şu bilgileri paylaşır:

170 sayfalık bu eserde, Süleyman Nazif, Fuzûlî'nin Şii olmadığını ispat etmeye çalışırken duygusal ve vatansever davranır. Bunun sebebi de Süleyman Nazif'in Şiiliği "İranilik" olarak görmesi ve "İranilik"e karşı büyük bir husumet beslemesidir.

Köprülüzâde, Süleyman Nazif'in fikirlerinden yola çıkarak *Fuzûlî* adlı eseri mahiyeti açısından tarihi bir kıymet taşımayacağını ifade eder ve eseri Fuzûlî'nin Sünniliğini ispata çalışan bir müdafaname olarak değerlendirir. Köprülüzâde kendisinin Fuzûlî'nin Sünniliğini ortaya koyarken sadece incelediği tarihi vesikalar doğrultusunda hareket ettiğini, kendi yorumunu eklemediğini özellikle söyler ve Süleyman Nazif'in de kendisine (Köprülüzâde) ait söz konusu eseri inceleyip eserden istifade ettiği halde bu bilgileri kendi bulmuş gibi davranmasını ağır bir üslupla eleştirir. Zamanında Süleyman Nazif'in Fuzûlî'yi Sünni yapmak için ortaya koyduğu örnekleri inceleyip hepsine cevap verdiği için bu eserine verilecek bir cevabının olmadığını da belirtir.

Köprülüzâde, eserde Fuzûlî'nin hayatına ve yaşadığı zamana ait yeni hiçbir bilginin olmadığını ancak eserde iki küçük hususun göze çarptığını ifade eder: Bunlardan birincisi, Fuzûlî'nin vefat tarihi ile ilgili Köprülüzâde'nin verdiği bilginin aksi bir bilginin yer alması ikincisi ise "Sıhhat ve Maraz" risalesinin asıl adının "Ruhname" olduğunu söylemesidir. Köprülüzâde'ye göre söz konusu bu iki husus

şimdiye kadar bilinmeyen yeni bir bilgi değeri taşımadığı gibi iki küçük fıkradan ibarettir.

Son olarak Köprülüzâde, esere dair yaptığı tüm eleştirilere rağmen eserin, Süleyman Nazif'in, değerli bir sanatkâr olan Fuzûlî hakkındaki duygu ve düşüncelerini göstermesi bakımından dikkate şayan olduğunu da belirtir.

Fuzûlî isimli bir başka eser, *Yeni Tertip* S.1, s.90-91'de yer alan *Kitâbiyât* başlıklı yazıda imzasız olarak tanıtılır. Yazıda Kevork Terzibaşyan Efendi'nin *Fuzulî* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Yazıda eserle ilgili bilgi verilmeden önce Kevork Terzibaşyan'ın hayatından kısaca bahsedilir: Kevork Terzibaşyan, Roma İlahiyat Fakültesi doktorlarından biridir ve hayatını edebiyata adar. Aslen Ankaralı'dır ve ana dili Türkçedir.

Eserle ilgili olarak ise yazıda şu bilgiler paylaşılır: 5 ciltlik bir eserdir. Terzibaşyan, bu eserinde Fuzulî'nin gerek lehine gerekse aleyhine ne yazıldıysa hepsini toparlayıp değerlendirir. Fuzulî'nin Türk olup olmadığı hususuyla ilgili olarak ortaya atılan iddiaları muhakeme eder ve Fuzulî'nin Türk olduğu kanaatine varır. Bu görüşünü kanıtlayacak delilleri de eserinde sunar. Terzibaşyan eserinde Fuzulî'nin muhiti, Fuzulî'nin hayatında iki hadise, Fuzulî'nin edebi meziyeti ve eserleri, dili ve vezni, Fuzulî ve Türk şairleri, Fuzulî ve Petraca, Fuzulî'nin felsefesi, aşkı ve şarabı, Vedânâme'si, Fuzulî'nin dini gibi konulara temas eder.

Yazıda son olarak Terzibaşyan'ın bu eseriyle Fuzûlî'yi çok iyi anladığı ve anlattığı ifade edilir.

4.6.7. Tuhfe-i Sâmi

Hayat mecmuası C.2, S.27, s.2-3'te yer alan *Sam Mirza ve Tezkiresi* başlıklı yazıyı Köprülüzâde Mehmed Fuad yazmıştır. Köprülüzâde, yazısında Sam Mirza hakkında detaylı bir bilgi verir ve ardından Sam Mirza'nın *Tuhfe-i Sâmi* adlı eserinin tanıtımını yapar. Eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Eser, Camî'nin "Baharistan"ıyla Nevaî'nin *Mecalisü'n-Nefais*'ine bir zeyl olarak yazılmıştır. Eserde gösterişli bir mukaddime yer almış ve eser yedi kısımdan oluşmuştur. Eserin birinci kısmında Şah İsmail ile birlikte ailesinden ve muasır hükümdârlardan, ikinci kısmında ulemalardan, üçüncü ve dördüncü kısımda şairlik mesleğini icra edenlerden ve şiir söyleyenlerden, beşinci kısımda asıl şairlerden, altıncı kısımda Türkan tabakasından

ve Türk şairlerden, yedinci kısımda avam arasında yetişmiş olan şairlerden bahsedilmiştir.

Köprülüzâde, son olarak Sam Mirza ve eseri ile ilgili şunları söyler: Sam Mirza bu eserini yazarken kendi duygu ve düşüncelerini fazlasıyla eserine yansıtır. Özellikle Osmanlı hükümdârlarından ve Özbek prenslerinden bahsederken tarafsızlığını açık bir şekilde gösterir. Eser bu kusurlarına rağmen 16. asrın Azerî şarilerini ve Safeviler devrinin maddi ve manevi hayatını tanımak için önemli bir kaynaktır.

4.6.8. Tezkiretü’ş-Şuarâ

Hayat mecmuası C.2, S.27, s.3-4’te yer alan *Ramiz Efendi ve Eseri* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısının başında öncelikle Tezkirenin anlamını açıklar. Ardından *Tezkiretü’ş-Şuara*’yı da “birtakım şairlerin hayat ve eserlerini hatırdâ tutmağa vesile olan kitabdır ki bu günki ta’birle aşağı yukarı ‘Edebiyat Tarihi’ demek olur” (Ali Canib, 1927,3) şeklinde izah eder. Türklerde ilk tezkireci olarak Sehi Bey’i tanıdığını söyler ve on ikinci asırda bazı ufak tefek risaleler dışında Safaî ve Sâlim Efendi’lerin kaleme aldıkları eserlerin ilk akla gelen eserler olduğunu da ayrıca belirtir. Kısaca tezkireden, *Tezkiretü’ş-Şuara*’dan ve tezkire yazan önemli şahıslardan bahsettikten sonra yazısında Ramiz Efendi’nin hayatından ve söz konusu eserinden detaylı bir şekilde bahsedeceğini söyler.

Ramiz Efendi’nin hayatına dair kısaca doğumundan, ailesinden ve ölümünden bahseden Ali Canib, eserle ilgili şu bilgileri paylaşır:

Ramiz Efendi, *Tezkiretü’ş-Şuara*’sını Salim Tezkiresi’ne zeyl olarak yazmıştır. Eserin içinde hemen hemen dört yüze yakın şairin tercüme-i hâli bulunur. Ramiz Efendi eserinde bu tercüme-i hâllerin çoğunu tamamlamaz ve bu sebeple eserde boş kalan sayfalara tesadüf edilir. Eserde Nedim’in de tercüme-i hâli bulunur. Ancak bu tercüme-i hâl de tamamlanmamıştır. Ali Canib, Nedim’den söz etmişken Nedim’in ölümüyle ilgili hususa da açıklık getirir. Bir rivayete göre Nedim’in ihtilâl sırasında korkudan damdan düşerek öldüğü söylenir, der. Ramiz Efendi’nin ise Nedim’in ihtilalden üç aysonra hâlâ yaşadığını iddia ettiğini belirtir ve bu konuyla ilgili yaptığı araştırmalar neticesinde Saadeddin Efendi’nin ansiklopedi mahiyetinde bir eserine tesadüf ettiğini, bu eserde de Nedim hakkında yazılmış bir ibare bulduğunu, söz konusu eserden hareketle Nedim’in muhakkak ki damdan düşerek vefat ettiğini kanıtlar.

Ali Canib yazısının sonunda, Ramiz Efendi'nin kaleme aldığı bu eserin, Damat İbrahim Paşa devri edip ve şairlerinin bu tarihten sonraki hayatlarını anlatması sebebiyle çok mühim bir eser olarak gördüğünü ifade eder.

4.6.9. Müzekkir-i Ahbâb

Hayat mecmuası C.2, S.29, s.42-43'te yer alan *Müzekkir-i Ahbâb* başlıklı yazıyı Köprülüzâde Mehmed Fuad yazmıştır. Köprülüzâde, yazısında *Müzekkir-i Ahbâb* isimli eserin tanıtımını yapar. Eserin Seyid Hasan Hoca tarafından Ebu'l Gazi İskenderhan'a ithafen Farsî lisanıyla yazıldığının bilgisini verir. Ardından eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: *Müzekkir-i Ahbâb* manzum ve mensur takdimeyle başlar. Takdimenin ardından Seyid Hasan Hoca, Ali Şir Nevâî'nin *Mecalisü'n-Nefâis*'inden takdirle bahseder. Seyid Hasan Hoca eserini 924 yılında yazar. Eserde bir makale dört bölüm ve bir hatime yer alır. Eserin birinci bölümünde Seyid Hasan Hoca, Cengiz ailesine mensup olan hükümdarlardan, ikinci bölümde Çağatay sultanlarından söz eder. Eserin diğer bölümlerde de eserin telifi esnasında eserin müellifinin hiç görüşme fırsatı bulamadan vefat eden şairlerden ve müellifin bizzat görüştüğü ancak eserin telifinde vefat eden şairlerden, müellifin görüştüğü ve eserin telifinde hayatta olan şairlerden ve müellifin hiç görüşmediği halde hayatta olan şairlerden bahsedilir. Eserin hatimesi ise Seyid Hoca'nın ecdadı ve akrabaları hakkındadır. Seyid Hoca eserinde genel olarak Farsça şiir yazan şairlere yer verir ancak eserde Türk şairlere de tesadüf edilebilir. Söz konusu eserin tek yazması da Berlin Kütüphanesi'nde bulunur.

Köprülüzâde, eserle ilgili bilgiler verdikten sonra, Seyid Hasan'ın bu eserini Buhara'da yazdığını söyler ve şu değerlendirmelerde bulunur: Seyid Hasan Hoca eserini yazarken de birçok kaynaktan yararlanır ve yararlandığı bu kaynaklardan eserinde bahseder. Eserde bu kadar çok kaynaktan bahsedilmesi eserin genel durumunda dağınıklığa sebebiyet verir. Bu dağınıklığa rağmen eser, Orta Asya Türk edebiyatı için emsalsiz bir örnek teşkil eder.

4.6.10. Vekayü'l-Füzelâ

Hayat mecmuası C.2, S.45, s.363-364'te yer alan *Edebiyat Tedkiklerinde Mecmuaların Rolü* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında öncelikle bir devrin edebiyatını tetkik ederken o devirde yetişen şairlerin, muharrirlerin, fikirlerini de öğrenmenin gerekli olduğundan bahseder. Mecmuların da edebiyat

tarihi tetkiklerinde çok mühim bir rol oynadığını vurgular. Ali Canib'in yazısında genel olarak üzerinde durduğu husus da esasen edebiyat tetkiklerinde mecmuların nedenli etkili olduğunu izah etmektir. Ali Canib'in bu yazısını kitâbiyât eleştirisi olarak değerlendirmemizin sebebi ise yazarın, Şeyhi'nin *Vekayiü'l-Füzelâ* isimli eserini değerlendirmeye alıp tanıtmış olmasıdır. Ali Canib, sözünü ettiği bu eserin önemli bir eser olduğunu söyler ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: İstanbul kütüphanelerinin ancak iki üç tanesinde nüshaları bulunan bu eserde, 1043-1143 yılları arasında yüz seneye yakın bir zaman aralığında gelmiş geçmiş meşhur adamların ve âlimlerin hayatları hakkında bilgiler yer alır. Şeyhi, eserinin birinci cildinde 1043-1098 yılları arasında yaşayan meşhur adamlardan ve âlimlerden, ikinci cildinde ise 1131-1143 yılları arasında yaşayan meşhur adamlarla âlimlerden bahsetmiş ve bu eserini Sultan Birinci Mahmud'a takdim etmiştir.

Ali Canib, son olarak Şeyhi'nin bu eserini eşsiz hazine olarak gördüğünü ifade eder.

4.6.11. Safâyî Tezkiresi

Hayat mecmuası C.2, S.49, s.442'de yer alan *Safâyî Efendi ve Eseri* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında *Safâyî Tezkiresi*'nin tanıtımını yapar ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Eser 1719'da tamamlanır. Devrin sadrazamı Damat İbrahim Paşa'ya takdim edilir. Safâyî Efendi incelediği divanlardan beğendiği şiirleri not eder. 1050'den sonra kimsenin tezkire yazmadığını düşünerek böyle bir eser yazmaya karar verir. Aldığı bu notları memuriyetinden fırsat bulup temize çekemez fakat sonradan tamamlayıp Damat İbrahim Paşa'ya sunar. "Safâyî eserinde 469 şairin hayatından ve eserinden bahseder. Kitap matbu değildir. Yazma nüshaları, müellifin el yazısıyla Hâlet Efendi Kütüphanesi'nde bulunur. Müellifin kendi eliyle beyaza çektiği nüsha ise Esat Efendi Kütüphanesi'ndedir. Safâyî Efendi eserini tamamladıktan sonra devrin şair ve âlimlerinden 18 kişiye birer takriz yazdırır ve bunları eserin başına ekler. Safâyî Efendi, Mirzazâde Salim'in uzun ve mübalağalı takrizini eserinin en başına koyar ancak daha sonra kendi tezkiresini yazan Mirzazâde Salim, Safâyî Efendi'nin aleyhinde ifadeler kullanır. Safâyî Efendi'nin tezkiresinin ilk müsveddesi ile sonraki yazması arasında belli farklar vardır. Bu farkın sebebi, Safâyî Efendi'nin müsveddeye aklına geldiği gibi yazdığı için bazı ifadeleri arkadaşının ikazıyla değiştirerek temize geçmesidir.

Ali Canib, yazısının sonunda edebiyat tarihimizi incelemek isteyenlere Safâyî Efendi'nin eserini tavsiye eder ve eserin tekrar basılması gerektiğini belirtir.

4.6.12. Aksa'l-Ereb

Hayat mecmuası C.3, S.67, s.283'te yer alan *İshak Hocası Ahmed Efendi* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında edebiyat tarihimizle uğraşanlar tarafından tanınan İshak Hocası Ahmed Efendi'den bahseder. Ali Canib, İshak Hocası Ahmed Efendi ile ilgili bilgi verdikten sonra Ahmed Efendi'nin *Aksa'l-Ereb* isimli eserini de tanıtır. Ali Canib, Ahmed Efendi'nin bu eserinin, Zemahşeri'nin meşhur *Mukaddimeti'l-Edeb* isimli lüğatinin tercümesi olduğunu söyler ve eseri mühim bir "Kamus" olarak değerlendirir.

Yazısının devamında Ahmed Efendi'nin hayatına dair bilgiler veren Ali Canib, Ahmed Efendi'nin İshak Efendi isimli bir zâta hoca olduğu için "İshak Hocası" lakabını aldığını da belirtir ve eserin tanıtımına geçer: *Aksa'l-Ereb* Zühti Paşa Maarif nazırıyken "Matbaa-i Amire Müdürü" Selahaddin Bey'in yardımıyla 1313'te iki cilt halinde neşredilir. Aksal'l-Ereb'in başında iki mukaddime yer alır. Söz konusu mukaddimelerin ilkinde, bir dilden bir dile tercümenin nasıl yapılması gerektiği, lugat kelimesinin aslı, lugata itimat etmek için aranacak şartlar, halk dilinde kullanıldığı halde Kur'an'da geçmeyen Arapça kelimeler, Arapçalaştırılmış kelimeler gibi konular yer alır. İkinci mukaddimede ise, Acemceye dair bilgiler, Acem kelimelerine has haller, manalarında hususiyet gösteren Acemce ibareler gibi konularda önemli bilgiler verilir.

4.6.13. Şehname'den Mütercem Parçalar

Hayat mecmuası C.4, S.94, s.306-307'de yer alan *Şehnâme'den Mütercem Parçalar* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında *Şehnâme*'den ve genel olarak destanlardan bahsettikten sonra Muallim M. Cevdet Bey'in *Şehnâme'den Mütercem Parçalar* isimli eserinin tanıtımını yapar. Ali Canib, esere dair şu bilgileri verir: Muallim M. Cevdet Bey'in eseri İran şairi Firdevsî'nin *Şehname*'sinin tercümesidir. Eserin hedef kitlesi lise öğrencileridir. *Şehnâme* Acem milletinin millî destanıdır. Eserde İran-Turan mücadelesi konu edilir. Eserin hikâye ettiği Acem milletinin maceralarının en güçlü kahramanı Rüstem'dir. Firdevsî almış bin beyitlik hacme sahip olan *Şehnâme*'yi yazmak için otuz sene çalışır ve bu eseriyle Acem milletini yeniden diriltir. Firdevsî eserinde özellikle Acem

kelimelerini kullanır, Arapça kelimelere oldukça az yer verir. *Şehnâme*'de yer alan bölümlerden biri de Rüstem ile oğlu Sührab'ın çarpışmasının tasviridir. Buna göre; Rüstem'in bir Türk kızıyla evliliğinden Sührab adında bir oğlu olur. Ancak Rüstem, oğlunu hiç tanıma fırsatı bulamaz. Birbirlerini hiç tanımayan baba-oğul karşı karşıya gelir. Muallim M. Cevdet Bey de bu tasviri sade bir şekilde tercüme eder.

Ali Canib, eserin üslubunu genel olarak sade ve temiz bulduğunu ifade eder ve Muallim M. Cevdet Bey'i bu tercümesiyle göstermiş olduğu başarıdan dolayı tebrik eder.

4.6.14. Osmanlı Şiir Sanatı Tarihi

Hayat mecmuası C.5, S.113, s.2-3'te yer alan *Hammer'in Osmanlı Şiir Sanatı Tarihi* başlıklı yazıyı Köprülüzâde Mehmed Fuad yazmıştır. Köprülüzâde, yazısında Hammer'in "Osmanlı Şiir Sanatı Tarihi" isimli eserini tanıtır. Köprülüzâde, eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Hammer eserinde belli başlı tezkirelerde mevcut şairlerin tercüme-i halleriyle şiirlerinden oluşan parçaları, kronolojik olarak sıralar ve tercüme eder. Eserin giriş kısmında Osmanlı Türklerinin menşei ve şiire bakış açıları hakkında bilgiler yer alır. Ardından Arap, Acem ve Türklerin şiir türlerinden, nazım şekillerinden, mensur kıssalardan, manzum hikâyelerden bahsedildikten sonra Osmanlı Devleti zamanında şiirin ortaya çıkışına ve çeşitli türlerde yazan üstatlara değinilir. Bu bağlamda Osmanlı şiirinin ilk devrinde Ahmedî Daî, ikincide Zatî, üçüncüde Bakî, dördüncüde Nefî, beşincide Nabî, altıncıda Sünbülzade Vehbî ve yedincide Şeyh Galib en meşhur şairlerdir. Hükümdar ve devlet ricali arasında şair olarak şöhret bulan hükümdarlardan da söz eden Hammer, Sultan Mahmut ve Fethi Paşa'dan övgüyle bahseder.

Köprülüzâde, esere dair şu değerlendirmelerde bulunur: Eserin içeriği ismine göre oldukça basittir ve mukaddimesinde de çok büyük eksiklikler ve hatalar vardır. Tüm bu eksikliklere rağmen eser, edebiyat tetkiklerine yeni başlayanlar için çok faydalı bir kaynaktır.

4.6.15. Risale-i Evsâf-ı İstanbul

Hayat mecmuası C.5, S.115, s.18'de yer alan *İstanbul Hakkında Eski Bir Eser* başlıklı yazıyı Mehmet Halit yazmıştır. Mehmet Halit, yazısında Latifi'nin *Risale-i Evsâf-ı İstanbul* isimli eserini tanıtır. İsminden de anlaşılacağı gibi eserin İstanbul'u anlatan küçük bir mecmua olduğunu söyleyen Mehmet Halit, Latifi'nin bu

eseri yazmasındaki amacının İstanbul'u tanıtmak olmadığını din kardeşlerini dünya hayatıyla ilgili ikaz etme ve onlara doğru yolu gösterme arzusu olduğunu ifade eder ve eser hakkında şu bilgileri paylaşır: Eser, 34 bölümden oluşur. Bu bölümlerde İstanbul'un güzelliği, çarşıları, çeşitli vasıfları, şehirde yaşayan insanları anlatılır. Takiben İstanbul'daki saraylardan, kasırlardan, medreselerden, Tahtakale'nin o zamanki halinden, Galata'dan, Tophane'den, Eyüp'ten, Kâğıthane'den, riyakâr insanlardan, muradına erememişlerin arzularından, yemeklerden ve oyunlardan bahsedilir. Eserin sonunda Lafitî biraz da kendi vaziyetinden ve şikâyetlerinden söz eder.

Mehmet Halit, yazısının sonunda Latifî'nin bu eseriyle İstanbul'a her açıdan temas ettiğini özellikle İstanbul'un sosyal hayatı üzerinde durduğunu söyler. Halit'e göre eser, İstanbul hayatının kirli köşelerini, halk hayatının iç yüzünü göstermesi açısından büyük bir önem taşır. Bu sebeple hem İstanbul tarihini araştıracaklar için hem de halkiyatla ilgilenenler için kıymetli bir kaynaktır.

4.7.Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.7.1. Bahar ve Kelebekler

Hayat mecmuası C.1, S.26, s.503-504' te yer alan *Bahar ve Kelebekler'e Dair* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Ömer Seyfettin'in *Bahar ve Kelebekler* isimli eserinin tanıtımını yapar. Ömer Seyfettin ile ilgili kısa bir bilgi veren Ali Canib, eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: “Bahar ve Kelebekler”, Ömer Seyfettin'in yeni lisanla yazdığı ilk eserdir. Ömer Seyfettin bütün eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de sade bir dil kullanır. Eserin en dikkat çekici hikâyelerinden biri “Fon Sadriştayn'ın Karısı” adlı hikâyedir. Ömer Seyfettin bu hikâyeye ile Türk kadınları ile Alman kadınlarını karşı karşıya getirir. Türk kadınlarından da oldukça fazla tepki görür. Bu sebeple de Türk hanımlarından özür dilemek maksadıyla “Fon Sadriştayn'ın Oğlu” adlı hikâyeyi yazar. Ömer Seyfettin, “Bahar ve Kelebekler” isimli bu eserinde uzun ve yorucu tasvirlerden kaçınır, yalnızca neyi anlatmak istiyorsa onu anlatır.

Ali Canib, yazısında son olarak Ömer Seyfettin'in hikâyeye tekniğinden de bahseder ve Ömer Seyfettin'in yazı tekniğinin Maupassant'a benzediğini dile getirir.

4.7.2. Kanlı Akşam

Hayat mecmuası C.1, S.26, s.518’de yer alan *Neşriyat* başlıklı yazı isimsiz olarak yayınlanmıştır. Yazıda, Mehmet Faruk Bey’in *Kanlı Akşam* isimli piyesinin tanıtımı yapılır. Eserle ilgili şu bilgiler verilir: Bir perdelik olan bu piyes, adından da anlaşılacağı üzere bir faciadır. Kahramanlarından biri kör, diğeri senelerce köyüne kavuşmayı bekleyen ve sonunda kavuşan bir gurbetçidir. Mehmet Faruk Bey, piyesin konusundan hissî bir facia çıkarabileceği hâlde eseri kanlı bitirmeye uğraşır. Eserde tekrarlara ve kafiye unsurlarına çok fazla yer verilir.

Yazının devamında, eserle ilgili şu değerlendirmeler yapılır: eserde kafiye için bazı lisanî fedakârlıklar görülür, kafiye oluşturmak için de yeni kelimeler icat edilmeye çalışılır. Aceleyle yazılan eserde kusur ve eksiklikler vardır. Mehmet Faruk Bey, heyecanı histen ziyade dilde göstermek ister gibi eserin kahramanlarına hep aynı sözleri bir mısra içinde tekrarlatır.

4.7.3. Bir Kadın Düşmanı

Hayat mecmuası C.2, S.31, s.100’de yer alan “Bir Kadın Düşmanı” başlıklı yazıyı Hikmet Şevki yazmıştır. Hikmet Şevki, yazısında Reşat Nuri Bey’in *Bir Kadın Düşmanı* isimli eserini tanıtır. Şevki, eserle ilgili bilgi vermeden önce eserin konusuyla bağlantılı olarak güzellik ve çirkinlik kavramlarından bahseder. Hayatın her ânında güzellik ve çirkinliğin mücadelesine şahit olunduğunu söyler ve esere dair bilgiler paylaşmaya başlar: Reşat Nuri, eserinde güzelliğiyle akıllarda iz bırakan Sara isimli bir kadın ile çirkin olarak tasvir edilen Homongolos ismindeki bir adamın hikâyesini konu eder. Homongolos eserde yüzünün çirkinliği sebebiyle kadınlara düşman kesilen bir kişi olarak okurların karşısına çıkar. Sara ise güzelliğiyle bütün erkekleri büyüleyen bir kadındır. Sara ve Homongolos’un mektuplarından oluşan eserde, sosyal hayat içerisinde yaşanan dertler, sıkıntılar ve eğlenceli durumlar anlatılır. Her satırında ruhî meselelere vurgu yapılan eserde Homongolos’un ölen arkadaşına yazdığı mektuplar sayesinde onun acı itiraflarına ve hayat hikâyesine şahit olunur. Sara’nın yazdığı mektuplardan da kadınların daima sevmek için yaratıldıklarını, herkes tarafından ilgi ile karşılanma ihtiyacında olduklarını anlamak mümkündür. Eserin birinci kısmında Sara’nın hangi amaçla Homongolos’u mağlup etmek istediği ve bu sebeple neler yaptığı anlatılır. İkinci kısımda ise Homongolos hakkında bilinmeyenler ortaya çıkar ve bu çirkin adamın aşka ve kadınlara herkesten

fazla hürmetkâr olduğu, çocuk yaşta maruz kaldığı olaylar sebebiyle kadınlardan uzak durduğu anlaşılır.

Hikmet Şevki, yazısının sonunda eseri bir bütün olarak değerlendirir: Reşat Nuri Bey'in bu eseri, gerek üslup gerek yazılış gerekse mevzu itibarıyla kuvvetli ve başarılıdır. Birinci kısımda eser sonlanmış gibi görünse de ikinci kısımda Reşat Nuri aynı mevzuyu başka bir noktadan ele alıp değerlendirir ve bu kısmı canlı tutmayı başarır.

4.7.4. Yakılacak Kitap

Hayat mecmuası C.2, S.37, s. 220'de yer alan *Yeni Eserler* başlıklı yazıyı Hikmet Şevki yazmıştır. Hikmet Şevki, bu yazısında Edhem İzzet Bey'in *Yakılacak Kitap* adlı eserini tanıtımını yapar. Hikmet Şevki'nin verdiği bilgiye göre; eser, bir romandır. Eserin içeriğinden zavallı bir piçin dertleri anlaşılabilir. Bu zavallı kızın hayatı en mutluyum dediği anlarda bile hep acılarla geçer. Eserde olay sadece İstanbul'da geçmez, aynı zamanda Anadolu'nun muhtelif yerlerinde de geçer.

Hikmet Şevki; eserde olaylar, sadece İstanbul'da geçseydi eserin büyük bir kıymet taşımayacağını, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde geçtiği için esere Anadolu'daki yaşayışın, lisanın, zevklerin yansıdığını; bu nedenle eserin kıymetli olduğunu özellikle vurgular. Çünkü ona göre, bu sayede eser, bir tetkik eseri olmuştur. Hikmet Şevki, romanın içerisine Edhem İzzet Bey'in kendi fikirlerini de serpiştirdiğini belirtir. Edhem İzzet Bey'in bu eseri yazmadan evvel Anadolu'da uzun bir araştırmada bulunduğu fikrini taşır. Eserin günahkâr bir babanın işlediği cinayetlerin ne kadar kötü sonuçlara sebebiyet verişini çok güzel anlattığını söyleyen Hikmet Şevki, bu eserin en büyük kıymetinin bir fikir romanı özelliği taşıması olduğunu belirtir. Böyle fikir romanlarına milletçe ihtiyaç duyduğumuzu, her yazarın fırsat buldukça bu türde eserler vermesi gerektiğini ifade eder. Edhem İzzet Bey'in bu eserde, hem vakayı arzu edilen kuvvetle yaşattığını hem de kendi fikir ve düşüncelerini vakaya dâhil ettiğini belirtir.

4.7.5. Şimşek

Hayat mecmuası C.2, S.37, s. 220'de yer alan "Yeni Eserler" başlıklı yazıyı Hikmet Şevki yazmıştır. Hikmet Şevki bu yazısında, Peyami Safa'nın *Şimşek* adlı eserinin tanıtımını yapar. Eserin, Peyami Safa'nın şimdiye kadar neşrettiği eserlerinden tamamen farklı bir tarzda olduğunu söyleyen Hikmet Şevki, esasen

bütün eserlerinin birbirinden farklı tarzda olduğunu da ifade eder. Hikmet Şevki'ye göre; eserde, Peyami Safa, şüphe içinde kıvranan ve kıskançlıktan her türlü zevki unutan bir tipi başarılı bir şekilde anlatır. Romanın içindeki her ifadede kıskançlığın izleri görülür. Eser tahlili bir romandır. Yazar, olayların arasına sıkıştırdığı fikirlerle vakanın ruhi ve felsefi kısımlarına okuyucunun nüfuz edebilmesini sağlar. Eserde tasvirler, Fransız edebiyatında görülen sürrealizm akımının izlerini taşır.

Eseri tahlillerin lüzumundan fazla olması bakımından eleştiren Hikmet Şevki, yine de romanda gösterdiği kudretten ötürü Peyami Safa'yı tebrik eder.

4.7.6. Kına Gecesi

Hayat mecmuası C.2, S.37, s. 220'de yer alan *Yeni Eserler* başlıklı yazıyı Hikmet Şevki yazmıştır. Hikmet Şevki, bu yazısında Fahri Celaleddin Bey'in *Kına Gecesi* adlı eserinin tanıtımını yapar. Uzun zamandan beri çeşitli mecmualarda hikâyeler yazan Celaleddin Bey'in söz konusu hikâyelerini bu kitapta topladığını ifade eden Hikmet Şevki, eserdeki hikâyeleri iki kısma ayırır: Birinci kısım hikâyeleri, yaşadığımız hayatın herhangi bir köşesinde karşılaşılabileceğimiz olayları ihtiva eder, bu hikâyelerdeki malum tipler ve olaylar hayatta karşılığı olabileceği için söz konusu hikâyelerde kahraman aramamak gerekir. Hikâyeler, uzun tetkikler neticesinde ortaya çıkar. İkinci kısım hikâyeleri ise, şimdiye kadar malum olunmayan bir hikâye tarzındadır.

Hikmet Şevki, son olarak Celaleddin Bey'in bu yeni tarzda da başarılı olacağına inandığını belirtir ve yazarı yeni bir tarz denemesinden ötürü başarılı bulur.

4.7.7. Falaka

Hayat mecmuası C.2, S.41, s.283-284'te yer alan *Falaka* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Ahmet Rasim'in *Falaka* isimli eserinin tanıtımını yapar ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Ahmet Rasim'in bu eseri "mahalle mektebi hayatının en hurda, en 'pitoresk' taraflarına kadar tasvir ve tersim eden makalelerden müteşekkildir" (Ali Canib, 1927, 183). Ahmet Rasim bu eserinde eski zihniyete göre çocukların niçin mektebe gönderildiğinden ve eski hocaların hallerinden bahseder. Buna göre, mektebe gönderilen çocukların çok temiz ve güzel giyindiğini, çocuklara nazar boncuğu takıldığını, evde ve etrafta büyük bir ihtişamla hazırlıklar yapıldığını, dualarla mektebe girildiğini ve hocanın eli öpülerek önüne oturulduğunu öğreniriz. Bunun yanı sıra, mekteplerdeki kalfaların da anlatıldığı

ifadelerde kalfaların çoğu zaman gaddar olduğu, kulak çektiği, çocuklara ağlatacak kadar dayak attığı, tokatladığı hatta falakaya yatırıp ayakları morarana kadar vurduğu özellikle belirtilir. Bu kötü mekteb hayatının içinde güzelliklerin de olduğundan söz edilir ve. “Mektep Seyri” adı verilen okul gezilerinde çocukların gönüllerinin nasıl hoş edildiği anlatılır.

Ali Canib, yazısının sonunda Ahmed Rasim’in hafızasının çok iyi olduğunu, gördüğünü ve yaşadığı hiçbir şeyi unutmadığını ve *Falaka*’yı da hatıra türünde yazdığını söyler. Eski ile yeni, dün ile bugün arasındaki farkın görülebilmesi için bu eserin öğretmenler ve öğrenciler tarafından da hem istifade etmek hem de eğlenmek için mutlaka okunması gerektiğini vurgular.

4.7.8. Miras

Hayat mecmuası C.2, S.41, s.293-294’de yer alan *Miras* başlıklı yazıyı Hakkı Süha yazmıştır. Hakkı Süha, yazısında Enis Behiç’in *Miras* isimli eserinin tanıtımını yapar. Hakkı Süha Enis Behiç’in aruz ve hece inkılabının ilk mağdurlarından biri olduğunu belirttiikten sonra eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Enis Behiç eski ve yeni yazılarını bir araya getirip *Miras* ismiyle yayınladı. Behiç’in bu eserinde aruz ölçüsüyle yazdığı şiirlerle beraber hece ölçüsüyle yazdığı şiirler de yer alır. Esere dâhil olan “Gemiciler”, “Venedikli Korsan Kızı”, “Uğursuz Baskın” gibi şiirler, Behiç’in ince hislerden farklı duygulara geçiş yaptığı şiirlerdir. Behiç, bu şiirleri yazmadan önce “Deniz Muharebeleri Tarihi”ni okur, bu şiirlerine kaynaklık edecek eserleri bulur ve sonuç olarak ilhamının sınırlarını genişletir. Eseri dolduran şiirlerin çoğu mesut ve bahtiyar yazılardır. Behiç’in canlı tasvirlerinin görüldüğü “Bir Katil” isimli şiiri de eserin son şiiri olarak yerini alır.

Hakkı Süha, son olarak Enis Behiç’in şiirlerinde kullandığı dili çok başarılı bulduğunu söyler ve bu eseri edebiyat âleminin kıymetli bir mirası olarak değerlendirir.

4.7.9. İlk Büyük Muharrirlerden Şinasi

Hayat Mecmuası C.2, S.44, s.346-347’de yer alan *İlk Büyük Muharrirlerden Şinasi* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Ahmet Rasim Bey’in İlk Büyük Muharrirler unvanlı serisinin ilk neşri olan *Şinasi* isimli eserini tanıtır. Ali Canib, eserle ilgili bilgi vermeden önce Ahmet Rasim Bey’in *Şinasi* isimli eserini takiben tab edilecek eserlerin kimlere tahsis edileceğinin bilgisini verir. Sözünü ettiği

isimlerden Namık Kemal'e tahsis edilen eserin basıma hazır olduğunu belirttiikten sonra bu isimler arasında Ahmet Mithat Efendi'ye tahsis edilecek olan eserin bir an önce neşredilmesini istediğini ifade eder ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Ahmet Rasim Bey, Şinasi'ye tahsis ettiği bu eserde Türk gazetecilik tarihinden söz ettiği bir methal ilave eder ve bu bölümde Türk gazetecilik tarihi üzerinde durur. Takvim-i Vakayi ve Ceride-i Havadis gazetelerinin içeriğine dair bilgiler verir. Ahmet Rasim Bey, eserinde Şinasi'nin hayatını anlatırken Ebu'l Ziya Tevfik Bey'in yazılarına ve sözlü ifadelerine başvurur. Ebu'l Ziya Tevfik Bey, Şinasi'ye olan yakınlığı ile bilinir. Ahmet Rasim Bey, eserinde ayrıca Şinasi'nin mensur ve manzum eserlerinden örneklere de yer verir.

Ali Canib, son olarak Ahmet Rasim Bey'in eserinde Şinasi ile ilgili verdiği bazı bilgilerdeki ufak tefek yanlışlıklar bir kenara bırakıldığı takdirde bu eserin son derece kıymetli olduğunu ifade eder ve Ahmet Rasim Bey'e bu güzel hizmeti için teşekkürlerini iletir.

4.7.10. Bu Toprağın Kızları

Hayat mecmuası C.4, S.98, s.385'te yer alan *Muvaffak Fakat Korkunç Bir Eser* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Aka Gündüz'ün *Bu Toprağın Kızları* adlı eserinin tanıtımı yapar. Ali Canib yazısına Aka Gündüz ve üslubuyla ilgili düşüncelerini söyleyerek başlar. Aka Gündüz'ün eserlerinin de hayatı gibi muvazensiz (dengesiz) olduğunu ifade eder. Bu sebeple Aka Gündüz'ün ona göndermiş olduğu *Bu Toprağın Kızları* adlı eserini okumakta tereddüt ettiğini belirtir. Eseri çok sonra okuduğunu söyler ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Aka Gündüz, bu eserinde bedbaht kızların topluma karşı müdafaanamelerini yazar. Eser, romantik olmakla birlikte oldukça da realisttir. Eser, "Sokak Kızı", "Salon Kızı", "Kendi Kendinin Kızı" ve " Bu Toprağın Kızı" olmak üzere dört bölümden oluşur. Eserin hemen hemen her bölümünde korkunç bir maceraya yer veren Aka Gündüz, bu bölümlerde hayatın herkes tarafından bakılamayacak safhalarını ortaya çıkarır.

Ali Canib, son olarak ön yargıyla okuduğu bu eseri çok başarılı bulduğunu ifade eder ve bu eseri yarına kalabilecek nadir eserlerden biri olarak gördüğünü söyler.

4.7.11. Son Yıldız

Hayat mecmuası C.4, S.98, s.392’de yer alan *Son Yıldız* başlıklı yazıyı Hikmet Şevki yazmıştır. Hikmet Şevki, yazısında Mehmet Rauf’un *Son Yıldız* isimli eserini tanıtır. Hikmet Şevki, eseri içeriği itibariyle şu şekilde değerlendirir: Eser mevzu itibariyle roman değil, büyük bir hikâyedir. Eserde yer alan vakalar azdır. Mehmet Rauf eserinde yeni roman tarzlarından istifade etmediği için eser okuyucuda Edebiyat-ı Cedide külliyyatından on, yirmi sene önce yazılmış olabileceği hissini uyandırır. Eserin ana karakterlerinden olan Fahri Cemal ve Fuat İlhami isimli şahısların geçirdiği buhranları, felsefi ve ruhi açıdan izah etmek adına ayrılan sayfalar, vakalar için ayrılan sayfalardan daha fazladır. Rauf’un eserde İtalya hakkında verdiği bilgi okuyucuyu yoracak kadar detaylıdır. Eserde vaka dışında verilen bütün detaylı bilgiler, okuyucuya vakayı unutturur. Eserde Perran’ın intiharı çok anlamsızdır ve Perran’ın intiharının anlatımı oldukça zayıftır. Esere bir bütün olarak bakıldığında, vaka itibariyle zayıf fakat üslup itibariyle başarılı olarak değerlendirilebilir.

4.7.12. Gurabahâne-i Laklakan

Hayat mecmuası C.4, S.103, s.487’de yer alan *Ahmet Haşim ve Eseri* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Ahmet Haşim’in *Gurabahâne-i Laklakan* isimli eserini tanıtır. Ali Canib, eserin tanıtımına geçmeden önce Ahmet Haşim’in şiirlerinin zarıflığından bahseder. Ardından eserle ilgili bilgiler paylaşır: Ali Canib’ e göre eser; milli bir şaheserdir. *Leyla ile Mecnun* gibi Nedim’in gazelleri gibi asırlar geçse de etkisini sürdürecektir. Çünkü Haşim bu eserinde başkalarının sayfalarca anlatmaya çalışıp ifade edemediklerini üç beş satırla izah eder. Eserde sanatkârlara, sinemaya ve tiyatroya özellikle değinen Haşim, bu sayfalarda sanatkârlarda olması gereken vasıflardan bahsettiği gibi aynı zamanda fotoğraf ile resmin, sinema ile tiyatronun mukayesesini yapar. Bu açıdan *Gurabahâne-i Laklakan* bütün sanat ve edebiyatseverlerin koruması gereken bir eserdir.

4.7.13. Yeşil Gece

Hayat mecmuası C.4, S.102, s.471-472’de yer alan *Yeşil Gece Hakkında* başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Nahit Sırrı, yazısında Reşat Nuri’nin *Yeşil Gece* isimli eserini tanıtır. Sırrı, *Yeşil Gece*’nin daha önce gazete sütunlarında neşredildiğini söyler ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Eser konu itibariyle

Meşrutiyetin ilanıyla Cumhuriyetin ilanı arasında geçen yıllarda yaşanan birçok olaya ışık tutar. Eserde ne bir gönül derdi ne de bir kadın macerası vardır. Ulema sınıfının çeşitli yönleriyle anlatıldığı eserde başkahraman, zeki ve çalışkan bir köylü çocuğu olan Şahin'dir. İstanbul Medreselerinde okumaya başlayan Şahin, medrese eğitimini bir türlü anlamlandıramaz ve oradaki eğitimine son verip Darü'l Muallimîn'e girer. Eserin başlangıcında Darü'l Muallimîn'den mezun olan Şahin'in ilk öğretmenlik vazifesi için tayini İstanbul'a çıkar ancak o, İstanbul'da görev yapmak istemez ve taşrada öğretmenlik yapmaya talip olur. İsteği kabul gören Şahin, Aydın ilinin sınırları içerisinde yer alan bir kasabada göreve başlar. Şahin Hoca'nın göreve başladığı kasabada yaşadıklarına ve cehaletle olan mücadelesine yer veren eser, Yunan işgaline giren Aydın'ın işgale direnişi ve işgalin zaferini de konu eder.

Nahit Sırrı, son olarak eserde başarılı tasvirlerin de yer aldığını söyler ve Reşat Nuri Bey'i bu kıymetli çalışmasından dolayı tebrik eder.

Yeşil Gece ile ilgili bir diğer tanıtım yazısını *Hayat* mecmuası C.6, S.138, s.1-16'da yer alan *Reşat Nuri Bey'in Romanları* başlığıyla Hikmet Şevki yazmıştır. Hikmet Şevki, yazısında Reşat Nuri'nin *Yeşil Gece* isimli eseriyle ilgili şu bilgileri verir: "Yeşil Gece"de medrese ile maarifin mücadelesi canlandırılır. Eserde yer alan Eyüp Hoca, Komser ve Deli Necip gibi şahıslar kasabalarda karşılaşılabilecek kişilerdir. Eserin kahramanlarından biri de Şahin Efendi'dir. Maarifçilerin aşığı ve destekçisi olarak gösterilen Şahin Efendi'nin başından geçen olaylar anlatılır.

4.7.14. Bize Göre

Hayat mecmuası C.5, S.120, s.2-3 (alt sayfa 302-303)'te yer alan *Haşim'in Bize Göre'si* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Ahmet Haşim'in *Bize Göre* isimli eserini tanıtır. Ahmet Haşim'den büyük bir Garp edibi diye bahseden Ali Canib, Haşim'in hemen hemen bütün eserlerinde âdiliğe ve düşüncesizliğe karşı duyduğu nefretin izlerinin bulunabileceğinden söz eder. Nitekim Haşim'in *Bize Göre* isimli eserinin daha başlangıcında bile okuyucuların bu nefret duygusunu hissedebileceklerini söyler. Ardından Ali Canib esere dair şu bilgileri paylaşır: Eserde gazetecilik ve sinemadan bahseden satırlar yer alır. Haşim bu satırlarda da âdilik ve düşüncesizlik karşısında duyduğu nefreti açıkça yansıtır. Haşim'e göre; fikir yazılarının ve sanatsal faaliyetlerin artık herhangi bir kıymeti kalmamıştır. Toplumda öncelik, gözü ve mideyi doyurmaktır. Gazeteler, fikrin bütün şekillerinden arınmış bir biçimde insanların gözüne hoş gelen resimlerin istilası

altında kalmıştır. Sinema ise, insanı yormayan, masum bir göz eğlencesi gibidir. Sinema seyircisi bütün zevklerden uzak bir ruha bürünmüş ve sinema sanatını yok etmiştir. Eserdeki “Şehir Harici” ve “Çingene” başlıklı yazılarda Haşim’in temiz ve sahil bir zevk isyanı çok daha belirgin bir şekilde hissedilir. Eserin son bölümünde ise Haşim’im Paris seyahatinin izleri vardır.

Ali Canib, son olarak Ahmet Haşim’in düşüncelerini doğru, ifadelerini de çok başarılı bulduğunu söyler ve Haşim’e bu güzel eseri meydana getirdiği için teşekkür eder.

4.7.15. Renksiz İstirap

Hayat mecmuası C.5, S.118, s.14 (alt sayfa 274)’te yer alan Renksiz İstirap başlıklı yazı F.N. imzasıyla yayınlanmıştır. Yazıda, Şükufe Nihal’in *Renksiz İstirap* isimli eseri tanıtılır. Öncelikle Şükufe Nihal ve eserleri hakkında bilgi verilir. Buna göre; hem şiir hem nesirle uğraşan sanatkarların her iki türde de ortaya koydukları eserlerin ve gösterdikleri şahsiyetlerin farklı olduğu, bunun da nesre, realitenin hâkim olmasından kaynaklandığı ifade edilir. Şiirde dalgın bir bakışla çevresini yeşil bir tepeden süzen sanatkarın nesirde o çevrenin insanların arasında yaşadığı belirtilir. Hem nesir hem şiir türünde eserler veren Şükufe Nihal’in bu eserinde de insanları şiirinde olduğu gibi yüksek bir tepeden seyrettiği hatta bu ruh halinin eserdeki realiteyi bile etkisi altına aldığı, bu nedenle eserde olaylardan ziyade hayallerin göze çarptığı ve esere romantizmin hâkim olduğu belirtilir.

Esere dair şu bilgiler de paylaşılır: Eserin konusu marazî bir aşk hikâyesidir. Olayların anlatımı kısa ve dili sadedir. Eserde şiirsel özellikler daha yoğundur. Bu şiirsel yönü de eserin kahramanlarından Handan temsil eder. Ancak eserde olaylar arasındaki ilişkilerde birçok belirsizlik, neden-sonuç ilişkisi bakımından da eksiklikler vardır. Bu nedenlerle eserin anlaşılması güçtür. Bu kusurlarına rağmen Şükufe Nihal’in şiirsel üslubu takdire şayandır.

4.7.16. Damla Damla

Hayat mecmuası C.5, S.105, s.13’te yer alan Damla Damla başlıklı yazıyı Hasan Ali yazmıştır. Hasan Ali, yazısında Ruşen Eşref’in *Damla Damla* isimli eserini tanıtır. Hasan Ali eserle ilgili bilgi vermeden önce ölümden bahseder. Ölümün bütün şairleri, filozofları düşündüren bir muamma olduğunu, Ruşen Eşref’i de etkisi altına aldığını ifade eder.

Hasan Ali, eserle ilgili Şu bilgileri paylaşır: Ruşen EŞref Yakup Nebi diliyle yazdıŐı eserinde ölümden bahseder. Eserin 127 sayfalık bölümünde Gazi'nin verdiŐı yirmi kelimeyi Şerh eder. Son bölümünde de hayattan bahseder. Ruşen EŞref, ölümden bahsettiŐı satırları Samih Rıfat'a ithaf eder. Bu satırlarda EŞref, lmn ve faniliŐin gerekliŐini anlatır. EŞref'e göre, İyi lebilmek için ölümü iyi idrak edebilmek gerekir.

Hasan Ali, son olarak eserde Ruşen EŞref'in iyi ölebilmek için okuyuculara ölümü ĐrettiŐini, ölüm gibi bir hakikate dikkat ektiŐi için Ruşen EŞref'i tebrik ettiŐini söyler.

4.7.17. Acımak

Hayat mecmuası C.6, S.138, s.1-16'da yer alan Reşat Nuri Bey'in Romanları başlıklı yazıyı Hikmet Şevki yazmıştır. Hikmet Şevki, yazısında Reşat Nuri'nin *Acımak* isimli eserle ilgili Şu bilgileri verir: Eserin baŐkahramanı MürŐid Efendi isminde bir ŐahıŐtır. Eserde, MürŐid Efendi'nin memuriyet hayatı, ailesi ve karŐılaŐtıŐı felaketler anlatılır. Eserin konusu taŐra hayatını bilenler ve taŐradaki memurların arasına karıŐmıŐ olanlar için hiç yabancı deŐildir. Söz konusu taŐra hayatı, eserde canlı ve bir o kadar da kuvvetli bir biçimde yansıtılır. Eserin mukaddimesinde Zehra Hanım uzun uzun tanıtılır. Eser, MürŐid Efendi üzerinden hayattaki mecburiyetlerin insan üzerinde bıraktıŐı tesiri ortaya koyar.

4.7.18. Yaprak Dökümü

Hayat mecmuası C.6, S.138, s.1-16'da yer alan Reşat Nuri Bey'in Romanları başlıklı yazıyı Hikmet Şevki yazmıştır. Hikmet Şevki, yazısında Reşat Nuri'nin *Yaprak Dökümü* isimli eserini tanıtır ve eserle ilgili Şu bilgileri verir: Reşat Nuri bu eserinde, zamanın ve mecburiyetlerin deŐiŐtirmeyeceŐi insan tipi olmadıŐı tezini kanıtlar. Eserde yazar, Ali Rıza Bey'in ve ailesinin başından geçenleri anlatır. Ali Rıza Bey, kızları ve oğlu Őevket n planda yer alır. Eserin arka planında verilen ŐahıŐlar ise, Ali Rıza Bey'in eşi Hayriye Hanım ve kk kızları Ayşe'dir.

Hikmet Şevki, son olarak Reşat Nuri'nin *Yaprak Dökümü* isimli eserinde yazarın canlandırması gereken yerleri ihmal ettiŐini söyler. Bunlara rağmen Reşat Nuri Bey'in bütün eserlerini kıymetli bulduŐunu da ifade eder.

4.7.19. İki Süngü Arasında

Hayat mecmuası C.6, S.131, s.17-18’de yer alan *Kitaplar Arasında* başlıklı yazıyı Mustafa Nihat yazmıştır. Mustafa Nihat, yazısında Aka Gündüz’n *İki Süngü Arasında* isimli eserini tanıtır. Mustafa Nihat eserle ilgili Şu bilgileri paylaşır: Eserde, Süleyman kızı Fatihli Emine’nin hayatı anlatılır. Eserin lisanı alevli konuŐmaların da yer almasından ötürü sert, hikyesi acıdır. Eser, baştanbaşa gerçekçi sahnelerden meydana gelir. Aka Gündüz diŐer eserlerinde olduğu gibi bu eserde de hayatın acı taraflarını iŐler.

Mustafa Nihat, son olarak Aka Gündüz’n *İki Süngü Arasında* isimli eseri başta olmak üzere bütün eserlerinde okuyucularına ‘‘hayatın fenalıklarına karşı ayağınızı denk alın!’’ mesajını verdiğini söyler. Aka Gündüz’ eserlerindeki üslubu itibariyle de usta bir yazar olarak değerlendirir.

4.8.Felsefe zerine Kitbiyt Eleştirileri

4.8.1. Mantık

Hayat mecmuası C.1, S.15 s.298’de yer alan *Mantık* başlıklı yazı ف (sad) (fe) imzasıyla yayınlanmıştır. Yazıda, Tezer AĞaoğlu’nun *Mantık* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Eserin tanıtımına geçilmeden önce lise son sınıflarda kaldırılan Kelam, Hukuk, İktisad gibi derslerin yerine Felsefe, Ahlk, Bediiyt derslerinin konulduğundan fakat Batıdan alınan bu dersleri yürütecek Ğretmen ve derslerde kullanılacak kitap olmadığından bahsedilir. Tezer’in *Mantık* adlı eseriyle bu eksikliği gidermeye çalıştığını ifade edilir. Yazının devamında eserin tanıtımına geçilerek esere dair Şu bilgiler verilir: Eser 197 sayfa olup kk bir mukaddimeyle başlar. Mukaddimeyi methal takip eder. Bilginin ilm ve felsefi türlerini açıklayan bu kısımdan sonra mantığın tanıtımı ve bölümleri, zahiri mantığın fikir, hüküm ve istidlal olmak üzere üç bahsinin kısaca izahı ve mantığın önemi hakkında lise tahsili için yeterli düzeyde bilgiler yer alır. Ardından tatbik mantıktan söz edilir. Eserin en ağır kısmı tatbik mantık yani yöntem ve uygulama kısmıdır. Bu bölümde ilimlerin tasnifine ve usulüne ait bilgiler verildikten sonra sırasıyla çeşitli ilimlerin metodolojisine dair bilgi verilir ve her konunun sonuna öğrencileri düŐündürmeye yönelik sorular ilave edilir. Son olarak eserde tarih ve içtimaiyatın usulünden bahsedilir. İtimaiyatın taksimine, tarih ile münasebetine ve içtimaiyat derslerine dair bilgiler verildikten sonra hakikat ve hatanın izahı yapılır.

Yazının sonunda eserle ilgili Şu değerlendirmelerde bulunulur: Eser genel olarak felsefe alanına mahsus eserler arasında çok kıymetli bir yer teşkil eder. Eserin dikkate değer bir hususiyeti konuların kısalığı, kısalığı nispetinde vecizliği ve her bahse ait birtakım felsefi meselelerin bahis sonuna konmasıdır. Eser kısalığı bakımından ŐaŐırtıcıdır fakat dersi yalnız ders saatinde uygulama zihniyetine karşı bir tepki olması itibariyle terbiyevî ve tedrisi bir kıymet taşır.

4.8.2. Doğan DÜnya

Hayat mecmuası C.1, S. 18, s.345-346'da yer alan *Kaizerling* başlıklı yazıyı, Mustafa Şekib yazmıştır. Şekip, *Kaizerling*'in *Doğan DÜnya* adlı eserinin tanıtımını yapar. Eseri herkese tavsiye edip eserin dÖrt bÖlÜmden oluştuğunu sÖyledikten sonra *Kaizerling*'in edebi hayatı ve eserleriyle ilgili kısa bir bilgi verir.

Mustafa Şekib yazısında *Kaizerling*'in Fransızcaya tercÜme edilen tek eserinin *Doğan DÜnya* isimli eser olduğunu ifade eder ve eserin içeriğine dair Şu bilgiyi verir: "Kitabın 1. Faslı : " İstikbal'in harsı ve ona gÖtÜren yol ", ikinci Faslı:" bugÜnkÜ dÜnyâ-yı hâlin manâsı" , 3. Faslı : "Hakiki Terakki Meselesi ", 4 Faslı:"Felsefe ve hikmet"tir" (Mustafa Şekib, 1928, 345). Yazar, eserin sadece giriş kısmıyla meşgul olacağını Özellikle belirtir. Bu erevede *Kaizerling*'e gÖre aynı devrin muhalif gibi gÖrÜnen fikirleri esasen aynı ruhtan beslenir. Olumlu bir gÖrÜŞ muhakkak olumsuz bir gÖrÜŞü doğurur. Biri olmadan diğerinin olması mÜmkÜN değildir. Olumlu ve olumsuz gÖrÜŐler, birbirinin zıddı gibi gÖrÜnseler de gerçekte birdirler. Bu husus doğa için de geçerlidir. Topraktan gelmenin içinde toprağa dÖnmek de vardır. Maddi manevi her Şeyin bir zıddı mevcuttur. Zamanın kâŐiflerinin eskiyi bilmeden yeniyi Üretmeleri mÜmkÜN değildir. Yeni bir fikrin bulunması Önemli değildir, Önemli olan bu yeni fikrin Şahsi bir karaktere sahip olmasıdır. Şekib, bu açıklamaların *Kaizerling*'in felsefe anlayışına bir giriş olduğunu, *Kaizerling*'in aslında beŐerin hÜrriyetini meydana çıkarmayı amaçladığını sÖyler.

Son olarak *Doğan DÜnya* adlı eseri okuyacak olanlara tavsiyede bulunan Şekib, bu eserden istifade etmek isteyenlerin eserden kendi anladıklarının yanı sıra *Kaizerling*'in ne anlattığını doğrudan Öğrenmelerini rica eder ve bÖylece eserde anlatılanları *Kaizerling*'i anlattığı haliyle kabul ettiğimiz takdirde emeklerin mÜkâfatsız kalmayacağını da belirtir.

4.8.3. İlim ve Din (Science at Religion)

Hayat mecmuası C.2, Nu. 49, 2.444-445'te yer alan *Boutroux'a Göre İlim ve Din* başlıklı yazıyı Mehmet İzzet kaleme almıştır. Mehmet İzzet, yazısında Boutroux'un *İlim ve Din Sciences at Religion* adlı eserinin dilimize tercüme edilmesi¹ münasebetiyle eserle ilgili bilgi vermek istediğini belirtir ve eserin tanıtımını yapar.

Mehmet İzzet, öncelikle eserin tercümesinin “Oğlumun Kütüphanesi” koleksiyonundan çıkan son cilt olduğunu söyler. Boutroux'un mükemmel bir felsefe tarihçisi olduğunu belirtir ve eserin içeriğinden söz etmeye başlar. Eski ve Orta Çağlardaki fikir cereyanlarını özetleyen bir bölümün eserin medhalini teşkil ettiğinden söz eder. Medhalden sonra Boutroux'un, söz konusu çağlarda ortaya atılan ilim ve din hakkındaki muhtelif görüşleri ve teşebbüsleri konu ettiğini söyler. Söz konusu teşebbüsleri iki silsileye ayırdığını ve bu teşebbüslerden birini Naturalist diğerini Spiritualist olarak adlandırdığını anlatır.

Mehmet İzzet, Boutroux'un din ve ilimle ilgili birtakım sorulardan yola çıkarak filozofların görüşleri çerçevesinde eserini iki büyük kısma ayırdığından bahseder. Buna göre; eserin birinci kısmında Boutroux Naturalist eğilime yer verir. Boutroux, burada Naturalist eğilimi anlatırken Agust Comte'nin, Spenser'in ve Hegel'in düşüncelerini inceler ve her üç düşünürün de ilmin zemininden kaymadan dine müspet bir muhteva vermek istediklerini söyler. Mehmet İzzet, eserin ikinci kısmında Boutroux'un Spritualist eğilimi ele aldığını belirtir. Ritsch, Hermann ve Sabatier gibi isimleri zikrettiğinden, William James'in düşüncelerini tetkik ettiğinden bahseder.

Yazısının sonunda Mehmet İzzet, Boutroux'un eserinin muhtelif felsefi fikirler hakkında bilgi verdiğini, yazarın her fikri mükemmel bir şekilde tahlil ettiğini, eserde kendi yorumlarına da yer verdiğini, söz konusu felsefi fikirleri ve temsilcilerini eksik gördüğü hususlarda eleştirdiğini de belirtir.

---

¹ Hüseyin Cahit Yalçın, Emile Boutrux'un “Science at Religion dans la Philosophie Contemporaine” adlı eserini “İlim ve Din” adıyla 1927 yılında dilimize tercüme etmiştir. Detaylı bilgi için bkz: Ayşe Hilal Akın, E. Boutroux'un İlim ve Din Adlı Eserinin Tahlili ve Çeviri Yazısı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, 2014, İstanbul.

4.8.4. Les Origines de la Pensée

Hayat mecmuası C.2, S.52, s.515-517’de yer alan *Yeni Kitaplar* başlıklı yazıyı Cemil Sena yazmıştır. Cemil Sena, yazısında Paul Giran’ın *Les Origines de la Pensee* isimli eserinin tanıtımını yapar. Esere dair şu bilgileri paylaşır: 1923 yılında yayınlanan bu eserde Paul Giran, düşüncenin kökeninden bahseder ve maddeciliği bir toplum bilimci gözüyle değerlendirir. Hayatın tanımına da uzun uzun yer veren Giran, ruhi ve hayati hadiseler arasında hiçbir ayrılığın olmadığına dikkat çeker. Bununla birlikte ruhi ve hayati hadiselere örneklerle açıklık getirir. Bu hadiselerin sebeplerini düşünceye dayandırır. Ardından düşüncenin tanımını yapar ve düşünce kavramı üzerinden ferdi düşünceye değinir.

Cemil Sena, Pul Giran’ın maddeciliğe toplum bilimci gözüyle bakan nadir yazarlardan biri olduğunu özellikle vurgular.

4.8.5. Etüde Sur la Psychologie Dee

Hayat mecmuası C.2, S.52, s.515-517’de yer alan *Yeni Kitaplar* başlıklı yazıyı Cemil Sena yazmıştır. Cemil Sena, yazısında Maréchal’in *Etüde Sur la Psychologie Dee* isimli eserinin tanıtımını yapar. Esere dair şu bilgileri paylaşır: Maréchal eserde, dini ruhiyattan, Hıristiyanlıktan ve mukadderata teslim olanlardaki huzur hissinden bahseder. Tanrı anlayışına ve Tanrının insanın ruhunda bulunuşuna da açıklık getirir. Ona göre var olan her şeyin ilk nedeni Tanrıdır. Tanrı evrende var olan her şeyin sadece ilk nedeni olarak kalmaz aynı zamanda var olan her şeyin altında yatan saf varlık da odur. Cemil Sena’ya göre; Maréchal bu eserinde paylaştığı fikirleriyle Spinoza ve Malebranche metafiziğine bağlı kalan bir spiritüalist gibi görünür.

4.8.6. Ce que Je Sais de Dieu

Hayat mecmuası C.3, S.53, s.20’de yer alan *Allah Hakkında Anket* başlıklı yazı Cemil Sena tarafından yazılmıştır. Cemil Sena, yazısında P. Claudel’in de aralarında bulunduğu farklı mesleklere mensup yirmi beş kadar Fransız mütefekkir ve âlimlerin bir araya gelerek yazdıkları *Ce que Je Sais de Dieu* isimli eseri tanıtır. Eserin Cohiers Contemporains koleksiyonu neşriyatından olduğunu söyleyen Cemil Sena bu eserde Allah’a dair açılmış olan bir ankette bahseder ve bu ankette ilgili şu bilgileri paylaşır: Söz konusu ankete katılan yazarların tümü Hıristiyan olduğu halde ankete verdikleri cevaplara bakıldığında hepsinin farklı farklı görüşlerde olduğu

ortaya çıkar. Ankete katılan bazı kişiler de Allah hakkındaki olumsuz fikirlerini bundan daha iyi bir vesile bulamayacaklarmış gibi çekinmeden dile getirirler. İlahi varlığa iman edenlerden Emile Brehier, Brunschvig, E. Meyerson gibi isimler, bu mevzu hakkında söz söylemeyi uygun görmezler. P. Claudel ise Allah hakkında sorulan soruya ilmihal “Catechisme”nin bu hususta söylediklerinden fazla bir şey bilmiyorum sözleriyle cevap verir ve bu konudaki sessizliğini korur. Fransa’nın meşhur Şarkiyat âlimlerinden Sylvain Levi, Allah fikrini tetkik etmeye muvaffak olan nadir isimlerden biri olarak ankette yerini alır. Saloman Reinach ismindeki şahıs, Allah fikrini iman fikriyle birlikte değerlendiren biri olarak dikkat çeker. Andre Lebey ve P. Sauday gibi isimler de verdikleri cevaplarla Farmasonluğu savunarak Allah’a inanmadıklarını açıkça ortaya koyarlar.

4.8.7. Vues generales sur la theorie de la relativite

Hayat mecmuası Cilt 3, S.54, s.38’de yer alan *Kitaplar* başlıklı yazıyı Cemil Sena yazmıştır. Cemil Sena, yazısında *İzafiyet Nazariyesine Umumi Bakışlar* alt başlığıyla Edington (Arthur Stanley Eddington) tarafından yazılan, Greenwood tarafından İngilizceden tercüme edilen *Vues generales sur la theorie de la relativite* adlı eserin tanıtımını yapar. Cemil Sena’nın verdiği bilgiye göre; eserin mukaddimesinde münekkidlerin hücumlarına karşı izafiyet nazariyesinin değişmez bir şekilde mevkisini muhafaza ettiğini ve bu nazariyenin fiziki harikaların ortaya çıkmasında yok olamayacağı gibi yükselip genişlemekte olduğuna inandığını söyleyen Edington, daha önce neşretmiş olduğu *Zaman, Mekân ve Cazibe* isimli meşhur bir eser ile kendisini ilim âlemine tanıtmış bir matematikçidir Edington 1921’de neşrettiği bu eserde, Einstein’in nazariyesini şerh ve izah eder ve H. Weyl hendesisinin inkişafına çok orijinal biçimde çalışır. Eser, Edington’un 1918-1922 senelerinde neşrettiği makalelerden meydana gelir ve her biri ayrı bir konferanstan oluşan bu bendlerin konuları; Cazibe ve İzafiyet Esasları, İzafiyet Nazariyesinin Felsefi Tarafı, Zamanın İzafiyeti, İzafiyet Nazariyesi ve Bu Nazariyenin İlmi Tefekkürat Üzerine Olan Tesiri’dir.

Cemil Sena, son olarak Edington’un bu eserinin Einstein’in cazibe kanununa ait notlarını ihtiva ettiğini söyler. Matematiksel terbiye almamış olan ilim meraklılarına sözünü ettiği bu eseri tavsiye etmez. Edington’un son asrın izafiyesine ve özellikle Einstein’in anladığı şekildeki izafiyetçiliğine fazlaca taraftar görüldüğünü de ayrıca vurgular. Eserin en başarılı tarafının da eserde verilen

bilgilerin dogmatizme kapılmadan açık ve anlaşılır bir üslupla ifade edilmesinin olduğunu belirtir.

4.8.8. Le Langage Affectif et les Jugements de Valeur

Hayat mecmuası C.3, S.54, s.38’de yer alan *Kitaplar* başlıklı yazıyı Cemil Sena yazmıştır. Cemil Sena, yazısında *Teessürî Lisan ve Kıymet Hükümleri* alt başlığıyla Vaucher (Georges Vaucher) tarafından yazılan *Le Langage Affectif et les Jugements de Valeur* adlı eserin tanıtımını yapar. Cemil Sena’nın verdiği bilgiye göre; eser kelimelerin teessürî kıymetleriyle kelimelere bağlı bulunan ifade tarzlarına ait iki fasıldan oluşur. Eserde Vaucher’in, Ribou’nun kıymetlerin psikolojisine dair fikirleriyle hissiyata dayalı mantığı hakkındaki eserini çok kuvvetli bir şekilde tenkit eden düşünceleri de yer alır. Vaucher, Ribou’nun söz konusu eserinin karışık, düzensiz, belirsiz ve faydasız olduğunu ispat etmeye çalışır. Ardından Vaucher kıymet hükümlerinin meydana gelişini; bu hükümlerin duygulardan mantığa doğru yönelişini ve kıymetlerin zihinsel, sosyal oluşumu hakkında tetkiklerde bulunur. Bunun dışında Vaucher; Durkheim’in kıymet ve gerçeklik hükümlerini tenkit eder ve bu tenkidini kısa bir taslakla tamamlar. Eser, kendi içerisinde bedii, ahlaki ve iktisadi kıymetlerden bahseden üç fasıldan oluşur.

Cemil Sena, eserle ilgili olarak şu değerlendirmelerde bulunur: eser okunması çok kolay ve çok cazip kitaplardan biridir. Kıymet hükümleri hakkında gizli kalmış olan fikirleri açıklayan bir mahiyet taşır. Ancak eserin başlığında bulunan lisan hakkında mühim bilgileri ihtiva etmediği görülür. Eser bütününde dağınıktır. Bazı kısımlarda ifade edilen düşünceler küstahçadır ve fikirler arasında felsefi bir düzen yoktur.

4.8.9. Lügatçe-i Felsefe²

Hayat mecmuası C.3, S.57, s.97-98’de yer alan *Lügatçe-i Felsefe* başlıklı yazı Hakkı Baha tarafından yazılmıştır. Hakkı Baha, yazısında İsmail Fenni Bey’in *Lügatçe-i Felsefe* isimli eserinin tanıtımını yapar. Hakkı Baha’nın verdiği bilgiye göre; eser Darü’l-Fünun Edebiyat Fakültesi tarafından neşredilir. Eser kütüphanemizdeki büyük bir boşluğu doldurmakla birlikte bu alanda yazılan ilk kitap olması sebebiyle içerisinde birtakım eksiklikler vardır.

---

² İsmail Fenni Bey’in , Hakkı Baha’nın bu yazısına yazdığı cevap için bkz: İsmail Fenni (1928): Bir Cevap, *Hayat Mecmuası*, C.3, S.61, s.178-180.

Hakkı Baha, 900 sayfa civarında olan Lügatçe'nin tamamını incelemenin uzun zaman alacağı için ilk bakışta göze çarpan eksiklikleri dile getirmenin faydalı olacağını düşünerek bu eksiklikleri şöyle sıralar: 1. Hiçbir maddenin etimolojisi gösterilmemiştir. 2. Kelimelerin hangi ilimlere ait terimler olduğu belirtilmemiş ve söz konusu kelimelerin sözlük ve terim anlamlarıyla çeşitli ilimlere yönelik verilen anlamları tamamen birbirine karıştırılmıştır. 3. Eserde bazı kelimelerin tanımlarında hatalar yapılmıştır. 4. Fransızca terimlerin Türkçe karşılıkları verilirken âlimler arasındaki görüş ayrılıkları dikkate alınmamış ve bu kelimelerin kimler ve hangi meslekler tarafından kabul edilip kullanıldığı da açıklanmamıştır. 5. Felsefeyle ilgisi olmayan birçok kelime Lügatçe'de yer almasına rağmen felsefeyi özellikle de psikolojiyi ilgilendiren biyolojik ve fizyolojik terimlere yer verilmemiştir.

Hakkı Baha, yazısının sonunda eserde tespit ettiği eksikliklere rağmen bu eserin büyük bir emek sonucunda meydana getirildiğini ve takdir edilmesi gerektiğini ifade eder.

4.8.10. La Nature et I'esprit

Hayat mecmuası C.3, S.57, s.99'da yer alan *Fransız Kitapları* başlıklı yazıyı Cemil Sena yazmıştır. Cemil Sena, yazısında E. Boutraux'un *La Nature et I'esprit* (Ruh ve Tabiat) isimli eserinin tanıtımını yapar. Esere dair şu bilgileri paylaşır: Eser Boutraux'un daha önce verdiği on bir konferanstan oluşur ve 1926 yılında yayınlanır. Eserde Boutraux'un felsefesi hakkında anlaşılması kolay bilgiler yer alır. Boutraux eserin bütününde ruhun hayat üzerindeki hâkimiyetini savunur. Ona göre; insan tabiatla uyum içerisinde olmadıkça var olamaz. Ancak "insan şuuru tabiat kanunlarından ibarettir" iddiası da yanlıştır. Ruhanî hayatın var oluşunu, yalnızca âlimlerin fikirlerine bakarak kanıtlamaya çalışmak da eksikliklerdir. İlmin kıymeti de tam da bu noktada her şeyden önce insanı, bilgiyi sorgulamaya sevk etmesiyle bağlantılıdır.

4.8.11. Die Masse und ihre Aktion

Hayat mecmuası C.3, S.62, s.200'de yer alan *İhtilal Tarihine Aid Bir Eser* başlıklı yazıyı M. Nermi yazmıştır. M. Nermi, yazısında Geiger'in *Die Masse und Ihre Aktion* isimli eserini tanıtır. M. Nermi öncelikle ihtilal tarihleri ne kadar çoksa ihtilal vakasını tahlil eden eserlerin de o kadar az olduğunu söyler. Geiger'in de eserinde bu mühim konuyu tartıştığını belirttikten sonra esere dair şu bilgileri verir:

Geiger, eserinde Marks Weber ile Sombart arasında bir usul ve yöntemi takip eder. Geiger, Gustave Lebon'un ruhiyatçılığından hoşlanmaz. Eserinde kitle ve ihtilalci ayrımının üzerinde durur. Geiger'e göre kitle birdenbire doğar ve muaşeret iradesinin emrine tabii olur. İhtilal kıymetle şekil arasındaki itilaftan ortaya çıkar. İhtilalci de içtimai bir teşekküldür. Kitle ruhu, zihniyeti muttakidir, ne olacağını düşünmez. İhtilalciye muvaffakiyet hazırlayan hüner ise kitle ruhunu kitleye sezdirmeden idare etmektir.

4.8.12. Fedon Ruhun Bekası

Hayat mecmuası C.4, S.81, s.60'ta yer alan *Yeni Kitaplar* başlıklı yazı imzasız olarak yayınlanmıştır. Yazıda, Eflatun'un *Fedon Ruhun Bekası* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Esere dair şu bilgiler verilir: Eseri Türkçeye Semiha Cemal Hanım tercüme eder. Eserin mukaddimesinde Eflatun'un felsefesine yer verilir. Eflatun söz konusu eserde ruhun bekasından bahseder. Ruhun ebedî olduğu görüşünü savunan Eflatun, Sokrat'ın ölümüne mahkûm oluşuyla birlikte ölüm ânını anlatarak ruhun ebediyetini kanıtlamaya çalışır.

Yazıda, son olarak Semiha Cemal Hanım'ın bu tercümesi, edebi lisanla yapılan başarılı bir tercüme olarak değerlendirilir.

4.8.13. Bir Birsamın İstikbali

Hayat mecmuası C.4, S.97, s.381-382'de yer alan *Bir Birsamın İstikbâli* başlıklı yazı ك (kef) س (sin) imzasıyla yayınlanmıştır. Yazıda Sigmund Freud'un *Bir Birsamın İstikbâli* isimli eseri tanıtılır. Yazıda, eserle ilgili verilen bilgilerden hareketle; Freud *Bir Birsamın İstikbâli* isimli eserinde dinî inancın insan yaşamına etkileri üzerinde durur. Din kavramının birsamlardan (yanılsama, var gibi hissetme) meydana geldiğini savunan Freud, "Oedipus Complex" denilen iddiayı da yine bu eserinde ortaya atar. Freud'a göre her erkek çocuk annesine âşıktır ve bu çocuklarda daimî olarak babaya zarar verme fikri hâkimdir. Söz konusu iddiasını insanın yaratılışına uyarlayan Freud, dini inancın esasen tabuların ve totemlerin içinde değil de insanın ruhunda var olduğu görüşünü savunur. Freud eserde, libido, rüyalar ve gurur gibi meseleler üzerinde de durur.

Yazının sonunda, eserle ilgili olarak Freud'un üzerinde durduğu konuların çok kıymetli olduğu ifade edilir.

4.8.14. Terakki Fikri

Hayat mecmuası C.5, S.105, s.15'te yer alan *Terakki Fikri* başlıklı yazıyı Mehmet Servet yazmıştır. Mehmet Servet, yazısında Mustafa Şekib Bey'in *Terakki Fikri* isimli eserini tanıtır. Mehmet Servet, 178 sayfalık bu eserin esas fikrinin bölümlere nasıl dağıldığından bahsetmeyeceğini ifade eder ve eserle ilgili değerlendirmelerde bulunur. Mehmet Servet'e göre; Şekib Bey'in eserini okuyup bitiren okuyucular eserde sırf düşüncenin ve tenkitin hâkim olduğu kanaatine varırlar. Eserde yer alan bilgilerin gerçekliği ve doğruluğu tartışmalıdır. Bu nedenle *Terakki Fikri*'ni okumadan önce örneğin "Leibniz"i başka felsefe tarihi kitaplarından da okumak gerekir. Şekib Bey'in, klasik bir felsefe tarihçisi gibi Leibniz'i veya Spencer'ı izah etmek için bu eseri yazmadığı eserin her sayfasına sirayet eden ihtirasından anlaşılır. Bununla birlikte Şekib Bey eserinde kendi felsefesinin kaynağına ve savunduğu teze aykırı düşen her fikre çok açık bir şekilde hücum eder. Sadece James, Freud ve Bergson'un fikirleri üzerinde durur ve okuyucularını bu mütefekkilere ısındırmakta fayda görür.

Mehmet Servet'e göre; bu eser bütün eksikliklerine rağmen güzel bir tetkik ürünüdür. Vorlander'in kitabından sonra memleketimizde felsefe kültürünün yayılması için en kıymetli sebeplerden biri olacaktır. Çünkü eser, sırf fikirler romanından ibaret bir felsefe tarihi değil; filozofları yaşayan bir insan gibi konuşturan, zihinleri hayatın sokakları arasında dolaştıran bir felsefe tarihi okuma fırsatı veren bir kitaptır. Bu bağlamda Şekib Bey, klasik felsefe tarihçilerinin yolundan ayrılır, hatta yeni felsefe tarihçiliği usulünün temel taşı olmaya layık bir eser ortaya koyar.

4.8.15. Ahlâk Terbiyesi

Hayat mecmuası C.5, S.108, s.64-65'te yer alan *İki Kitap Bir Netice* başlıklı yazı Mehmet Emin tarafından yazılmıştır. Mehmet Emin, yazısında Durkheim'in *Ahlâk Terbiyesi* isimli eserini tanıtır. Mehmet Emin'in eserle ilgili verdiği bilgiye göre; Durkheim *Ahlâk Terbiyesi*'ni çocuklara okullarda ahlâk terbiyesi vermek amacıyla yazar. Durkheim'in sözünü ettiği ahlâk terbiyesi, aklî bir terbiyeden ibarettir. Durkheim eserinde ahlâkî laikleşmeyi, terbiyenin ve ahlakın aklîleşmesi olarak izah eder. Ahlâkî ve terbiyeyi aklîleştirmek için de dinî mefhumları yok etmek yerine bu mefhumların karşısına aklî esasların keşfedilerek konmasını tavsiye eder.

Mehmet Emin, yazısında son olarak, ahlâkî terbiye hususunda asıl hedef kitlenin okullarda okuyan gelecek nesiller olduğunu ve bu gelecek nesillerin üzerinde ise okulların etkili olacağını söyler ve Durkheim'in bu eseriyle okullarda öğretilen terbiye kurallarına layıkıyla ışık tutacağını belirtir.

4.8.16. Metafizik

Hayat mecmuası C.5, S.118, s.8 (alt sayfa 268)'de yer alan *Metafizik* başlıklı yazıyı Mustafa Şekip yazmıştır. Mustafa Şekip, yazısında Hilmi Ziya Bey'in *Metafizik* isimli eserinin tanıtımını yapar. Mustafa Şekip'in verdiği kısa bilgiye göre; eser, Hilmi Ziya Bey'in lise on birinci sınıflarda felsefe derslerinde anlattığı ders notlarından oluşur. 154 sayfalık bir hacme sahiptir.

Mustafa Şekip, Hilmi Ziya Bey'in genç yaşına rağmen bu eserinde fikirlerini açıkça izah ettiğini söyler ve mesleğini icra etme yolundaki çabalarının devamını dilediğini söyler. Eserin sabırla ve dikkatli okunduğu takdirde anlaşılabileceğini belirtir ve Hilmi Ziya Bey'in eserinde sıcak bir üslup kullandığını ifade eder.

Aynı eser, C.5, S.120, s.15-16 (alt sayfa 315-316)'da yer alan *Metafizik* başlıklı yazıda, Dr. Orhan Saadettin tarafından da tanıtılmıştır. Orhan Saadettin, öncelikle Metafizik adıyla verilen felsefe derslerinin liselerde okutulduğunu söyler. Metafizik adıyla verilen bu derslerde şimdiye kadar ihtiyacı karşılayacak bir Metafizik kitabının olmadığından söz eder. Hilmi Ziya Bey'in de bu ihtiyaca cevap vermek amacıyla *Metafizik* isimli eseri yazdığını ifade eder.

Orhan Saadettin'in eserle ilgili verdiği bilgiye göre; eser, Hilmi Ziya Bey'in ders notlarından oluşur. Metafizik ile ilgili ilk eserdir. Hilmi Ziya Bey, felsefi görüşlerin açık ve anlaşılır olması gerektiğine inandığı için Fransızcadan bir Metafizik kitabını tercüme etmek yerine kendi ders notlarını neşreder. Eserde "Felsefi Kıraat" başlığı altında filozoflardan seçilen parçalar yer alır. Hilmi Ziya Bey eserinde hiç tanınmamış bir Alman filozofunun felsefi bakış açısına yer verir. Eserde bazı terimleri açıklamak için kullanılan yanlış tabirler vardır.

Dr. Orhan Saadettin, son olarak Hilmi Ziya Bey'in, felsefe cereyanlarını öğrenmek ve öğretmek için bu eserle bir başlangıç yaptığını ve yazarın yayınlanacak olan ikinci eserinde ise ilk eserinde olduğu gibi eksikliklerin yer almayacağına inandığını ifade eder.

4.8.17. Şuurun Bilâ-Vasita Mutaları Hakkında

Hayat mecmuası C.5, S.122, s.3-4 (343-344)'te yer alan *Şuurun Bilâ Vasita Mutaları Hakkında* başlıklı yazıyı Mustafa Şekip yazmıştır. Mustafa Şekip, yazısında Henry Bergson'un *Şuurun bilâ-Vasita Mutaları Hakkında* isimli eserinin tanıtımını yapar. Söz konusu eserin Halil Nimetullah tarafından dilimize tercüme edildiğini belirten Şekip, Halil Nimetullah'ın tercümelerini yaparken titizlikle çalıştığını vurgular.

Mustafa Şekip'in eserle ilgili verdiği bilgiye göre; Bergson bu eseriyle felsefenin istikametini belirler, bu sebeple eserine *Şuurun Bilâ-Vasita Mutaları Hakkında* ismini verir. Bergson'a göre şuurun ayrı bir dünyası vardır ve Bergson bu eseriyle ayrı bir dünyası olan şuurla yüz yüze gelmek ister. Hürriyet meselesiyle de ilişkili olan eser, üç bölüm ve bir sonuçtan oluşur. Eserin birinci ve ikinci bölümleri giriş mahiyetindedir. Bergson eserinde bütünüyle şuurun farklı hususiyetlerde ayrı bir âlemi olduğunu göstermeye çalışır. Sözü nü ettiği âlem ise maddenin ve cemiyetin içinde yaşamakla birlikte tamamiyle maddeye ve cemiyete tâbî değildir. Ancak onların tabiyatını benimsemek mecburiyetindedir. Şuurun, maddenin ve cemiyetin tabiatına tâbî olan kısmını da ruhun kabuğu oluşturur. Asıl ana ruh da bu kabuğun altında yaşayan âlemdir. İnsandaki benlik ve samimiyet ana ruhun içinde var olur. Ana ruhun içinde barındırdığı benlik ve samimiyet geçmişten gelir ve geleceğe de etki eder. Bu bağlamda da ana ruh sürekli gelişir, değişir ve maddeyle de ölçülemez. Ana ruhun içinde var olan samimiyet de hürriyetle ilişkilidir. Daha çok hürriyet isteyenlerin samimiyetle yaşamaktan başka çareleri yoktur.

4.8.18. Felsefe Tarihi

Hayat mecmuası C.5, S.128, s.18-19 (alt sayfa 478-479)'da yer alan *Felsefe Tarihi* başlıklı yazı, Dr. Halit Fikret tarafından yazılmıştır. Halit Fikret, yazısında Karl Vorlander'in *Felsefe Tarihi* isimli eserini tanıtır. Halit Fikret'in eserle ilgili verdiği bilgiye göre; eserin ilk cildini Prof. Dr. Mehmet İzzet Bey tercüme edip neşrettikten sonra eserin kalan kısmının tercümesini de Dr. Orhan Saadettin Bey'e devreder. Saadettin Bey ise eserin kalan kısmını iki cilt halinde tercüme ederek neşreder. Orijinalinde iki cilt olarak neşredilen bu eseri Orhan Saadettin Bey üç cilt halinde neşretmeyi uygun görür ve felsefe tarihinin Kant ile başlayan devrini ikiye ayırır. Eserin ikinci cildinin hacmi 300 sayfaya yakındır. Orhan Saadettin'in eserde kullandığı dil, sade ve anlaşılır bir biçimdedir. Aynı zamanda tercümesinde mümkün

mertebe eserin ana fikrine sadık kalmaya çalışır ancak Vorlander'in "hakikat nedir?, beşeri bilgi nedir?, beşeri bilginin hududu nedir?" gibi sorulara verdiği cevaplarını aktarırken yaptığı tercüme hataları oldukça dikkat çekicidir. Örneğin tercüme hataları arasında en belirgin olanı da "intellekt" kelimesinin eş değeri olarak "zekâ" kelimesinin kullanılmasıdır. Hâlbuki "intellekt" kelimesinin eş değeri olarak "zihin" kelimesinin kullanılması çok daha uygundur.

Halit Fikret, eserin tercümesinde karşılaşılan kelime hatalarına rağmen eseri başarılı bulur ve okuyuculara tavsiye eder.

4.9.İçtimaiyât Üzerine Kitâbiyât eleştirileri

4.9.1. Le Lien Familial: Causes Sociales de son Relâchement

Hayat mecmuası C.1, S.6, s.116-118'de yer alan *İçtimaiyât ve Ahlak Dair Yeni Fransızca Eserler* başlıklı yazıyı Mehmed İzzet yazmıştır. Mehmed İzzet, yazısında Guillaume Lëonce Duprat'ın *Le Lien Familial: Causes Sociales de son Relâchement* isimli eserinin tanıtımını yapar. Mehmed İzzet, öncelikle Fransız İçtimaiyat Mektebi'nin neşriyat faaliyetlerine yeniden başladığından söz eder. Söz konusu faaliyetler çerçevesinde neşredilen Fransızca eserleri örnek olarak gösterir. Ardından Fransa'da adı duyulmamış yazarların eserlerinden bahsetmek istediğini ifade eder ve Duprat'ın eserine dair şu bilgileri paylaşır: Duprat eserin birinci bölümünde aile ve cemiyet konusuna değinir. Bu bölümde içtimai teşkilat ile aile hayatının yeni şekillerini inceleyen Duprat, devletin aile hayatına gitgide artan müdahalesinden bahseder. Eserin ikinci bölümünü aile hayatının ruhî ve içtimai esaslarına ayırır. İkinci bölümden sonra beşinci bölüme kadar aile bağlarının niçin zayıfladığını araştıran Duprat, aile bağlarındaki zayıflamanın sebeplerini maddeler halinde sıralar. Duprat'a göre aile bağlarının zayıflamasının altında yatan nedenler şunlardır: İktisadi sebepler, siyasi sebepler, örfler, kanunlar. Eserin altıncı bölümünde bu maddelerin içerisinden kanunlar konusunu ele alan Duprat, kanunların aile hayatına ne denli etki ettiğini de inceler. Eserin yedinci ve son bölümünde de ahlak hakkında öne sürülen fikirlerle aile bağlarının münasebetini araştırır.

Mehmed İzzet, yazısının sonunda Duprat'ın fikirlerini desteklediğini belirterek okuyucularına ahlakla aile hayatına karşı hürmetsiz davranışları meşru göstermeye çalışanlara aldanmamalarını tavsiye eder.

4.9.2. İçtimaiyât Mektebi ve Ahlakın Menşeleri

Hayat mecmuası C.1, S.6, s.116-118'de yer alan *İçtimaiyât ve Ahlaka Dair Yeni Fransızca Eserler* başlıklı yazıyı Mehmed İzzet yazmıştır. Mehmed İzzet, yazısında Mösyö Hayer'in *İçtimaiyât Mektebi ve Ahlakın Menşeleri* isimli eserinin tanıtımını yapar ve esere dair şu bilgileri paylaşır: Paris'te basılan 304 sayfalık bu eserde genel itibariyle ahlakî değerlerden ve kıymetlerden bahsedilir. Eserin yazarı Mösyö Hayer'e göre ahlakî kıymetler ve değerler, içtimaiyatçılar için önemli mahsullerdir. Örflerin ve adetlerin temelini oluşturan kanunları anlamak bu sayede mazeretli sayılabilecek eylemlere karşı bir vaziyet alabilmek, içtimaiyatçıların en önemli gayesidir. Bu bağlamda Mösyö Hayer eserinin ilk iki bölümünü İçtimaiyat Mektebi'nin iddialarına ayırır. Eserin üçüncü bölümünde ise İçtimaiyat Mektebi'nin kıymetini kanıtlamak ister ve içtimaiyat sisteminin kendine has olan mantığından bahseder. Okuyucularına ahlakî kuralları anlamaları için İçtimaiyat Mektebi'ne müracaat etmelerini tavsiye eder.

Mehmet İzzet, yazısının sonunda Hayer'in fikirlerini desteklediğini belirtir.

4.9.3. Origines dela Famille

Hayat mecmuası C.1, S.10, s.185-186'da yer alan *İçtimaiyât ve Ahlaka Dair Eserler* başlıklı yazıyı Mehmet İzzet yazmıştır. Mehmed İzzet, yazısında Gemelli'nin *Origines dela Famille* isimli eserini tanıtır. Mehmed İzzet, yazısına aile ve aile hayatına dair ortaya atılan görüşlere yer vererek başlar. İtalyan yazar Gemelli'nin *Origines dela Famille* isimli eserinin aile hayatına dair ileri sürülen görüşlere cevap niteliğinde olduğunu söyler ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Gemelli eserinde insanları ailenin menşeiyle ilgili varsayımları gözden geçirmeye davet eder. Gemelli eserin mukaddimesinde tekâmülcülerin insanlar ve aile hayatına dair görüşlerine hücum eder. Tekâmülcülere göre insanların ruhlarında var olan bütün olumsuzluklar, insanın var oluş özelliklerinde saklıdır. Gemelli'ye göreyse tekâmülcülerin insanlıkla alakalı bu görüşlerinin ilimle herhangi bir bağı yoktur. Gemelli, eserin bölümlerinde ilk insanlardan ve onların aile hayatından bahseder. Ona göre ilk insanlar “cüce” diye adlandırılan topluluklardır. “Cüce” denen bu kişiler, oldukça zekidirler. Cüceler, tabiatın onlara bahşettiği şeylerle yetinebilen kimselerdir ve aile hayatı onlar için çok önemlidir. Tekâmülcülerin iddialarına göre cücelerde evlilik zarurî olarak gerçekleşir. Onlar, cücelerin bakamayacakları çocuklarını evlendirdiklerini söylerler.

Ancak Gemelli bu iddiaları yalanlar ve cücelerın evliliğinin aşk üzerine kurulduğunu, tek eşli olarak gerçekleştiğini söyler.

Mehmed İzzet, son olarak Gemelli'nin bu eseriyle ilk insanlardaki aile hayatını ayrıntılarıyla izah ettiğini belirterek eserden hareketle ilk insanların ahlakî olarak yüksek bir seviyede olduklarını vurgular.

4.9.4. Education et Hérédité

Hayat mecmuası C.2, S.38, s.239'da yer alan *Yeni Eserler* başlıklı yazı ¹ (elif) ç (hı) imzasıyla yayınlanmıştır. Yazıda, Fransız filozof Marie Guyau'nun *Education et Hérédité* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Eserle ilgili bilgi verilmeden önce Fransız Guyau'nun vitalist bir yazar olduğundan bahsedilir ve esere dair şu bilgiler paylaşılır: 550 sayfalık bu büyük eser sekiz bölümden oluşur. Guyau, bu sekiz bölümün içerisine ek olarak iki başlık daha ilave eder. Eserin sekiz bölümünü oluşturan başlıklarda genel olarak ahlak ve eğitim konularına değinir. Esere ilave ettiği başlıkların birincisinde hipnotik telkin ile azizeler yaratma imkânından ikincisinde ise stoacılıktan bahseder.

4.9.5. Milli Terbiye Hedefleri

Hayat mecmuası C.2, S.38, s.239'da yer alan *Yeni Eserler* başlıklı yazı ¹ (elif) ç (hı) imzasıyla yayınlanmıştır. Yazıda, Mustafa Reşid Bey'in *Milli Terbiye ve Hedefleri* isimli eseri tanıtılır. Eserle ilgili bilgi verilmeden önce Mustafa Reşid Bey'in Maarif Vekâleti Yüksek Tedrisat Şube Müdürlüğü görevini yürüttüğünden söz edilir ve eserle ilgili şu bilgiler paylaşılır: Mustafa Reşit Bey'in *Milli Terbiye ve Hedefleri* isimli eseri küçük bir risaledir. Reşid Bey, bu küçük risalesinde milli terbiyenin amaçlarından bahseder. Çeşitli devirlere ait önemli şahsiyetlerin terbiye ile ilgili fikirlerine yer verir. Eski dönemlerde dayatılan milli terbiyenin ortaya çıkardığı vahim durumlardan söz eder. Bu sayfaları takiben de milli terbiyenin nasıl olması gerektiği konusunda bilgiler verir.

4.9.6. Esprit und Geist

Hayat mecmuası C.2, S.42, s.320'de yer alan *Alman Neşriyatı* başlıklı yazıyı M. Nermi yazmıştır. M. Nermi, yazısında Edward Wechssler'in *Esprit und Geist* isimli eserini tanıtır. Eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Wechsslerr eserinde millet kavramından, millet ruhundan bahseder ve Alman milletiyle Fransız milletini değerlendirmeye alır. Wechsslerr'e göre her millet ruhî ve siyâsî varlığını komşusuna

karşı muhafaza etmek mecburiyetindedir. Bir millet komşusu olan diğer bir milletin varlığını kabul etmeli ki komşusu da onun varlığını kabul etsin. Komşu milletler arasında fikrî temaslar ve fikrî kabuller olabilir. Örneğin Fransız filozof Rausseau Almanlar tarafından, Alman filozof Kant ise Fransızlar tarafından kabul görülür. Bu örnek diğer milletler için de geçerlidir. Eserde Alman milletiyle Fransız milletin çeşitli adetlerini değerlendirmeye alan Wechsslerr, ardından Goethe, Hugo, Hegel vb. isimlerin hayata dair fikirlerini de mukayese eder.

M. Nermi, son olarak *Esprit und Geist*'i muazzam bir eser olarak değerlendirir.

4.9.7. İçtimaiyât

Hayat mecmuası C.2, S.50, s.479'da yer alan *İçtimaiyât* başlıklı yazıyı Mehmed İzzet yazmıştır. Mehmed İzzet, yazısında Maks Bonafous ve Necmeddin Sadık'ın *İçtimaiyât* isimli eserini tanıtır. Mehmed İzzet, öncelikle uzun zamandır böyle bir esere ihtiyaç duyulduğundan, içtimaiyâtla ilgili mevcut bulunan eserlerin lise öğrencileri için hazırlandığından bahseder. Maks Bonafous ve Necmeddin Sadık'a ait bu eserin ise Darü'l-Fünûn gençliği için hazırlandığını belirtir ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Eserde, içtimaiyatın başlangıç meselelerine dair ayrıntılı bilgiler yer alır. On iki bölümden oluşan bu eserin birinci bölümünde Yunan mütefekkirlerinden, hukuk âlimlerinden özellikle de 18.-19. yy'ın Fransızlarından; ikinci bölümde içtimaiyât konularından; üçüncü bölümde içtimaiyâtla beraber ruhiyattan; dördüncü bölümde içtimaiyât ve içtimaî ilimlerden; beşinci ve altıncı bölümlerde içtimaî kadrolardan, marifet nazariyesinden, medeniyetin menşesinden; yedinci bölümde içtimaiyâta usulden; sekizinci bölümde cemiyetlerin tasnifinden, dokuzuncu ve onuncu bölümlerde içtimaî bünyeden; on birinci bölümde ahlâk meselesiyle içtimaiyâtın münasebetinden; on ikinci bölümde ahlâkın belli başlı konularından içtimaiyâta nasıl yararlanılacağından bahsedilir.

Mehmed İzzet, eseri konu itibariyle zengin bir kaynak olarak değerlendirir. Fakat eserde İslam mütefekkirlerine yer verilmeyişinden, Fransız olmayan mütefekkirlerin takdir eilmeyişinden ve Alman filozof Hegel'in hizmetlerinin dikkate alınmayışından duyduğu rahatsızlığı dile getirir.

4.9.8. Yeni İctimaiyât Dersleri

Hayat mecmuası C.4, S.86, s.157-158'de yer alan *Yeni İctimaiyât Dersleri* başlıklı yazıyı Ziyaeddin Fahri yazmıştır. Ziyaeddin Fahri, yazısında Mehmed İzzet'in *Yeni İctimaiyât Dersleri* isimli eserinin tanıtımını yapar. Ziyaeddin Fahri'nin verdiği bilgiye göre: Eser bir ön sözle başlar. Burada cemiyetin tarifi yapılır, cemiyetteki insanların bariz vasıfları, içtimai hayatın tesirleri ve cemiyetin tasnifi gösterilir. İctimaiyâtın planı çizildikten sonra "İktisadi İctimaiyât" isimli birinci bölüme geçilir. Yedi başlıktan oluşan bu bölümde istihlal, iş bölümü, mübadele, mülkiyet, tarihi maddecilik başlıca konulardır. İkinci bölüm üç başlıktan ibarettir. Birincisi cemiyetin menşei hakkındaki nazariyelerden ve siyasi cemiyetin ilk şeklinden bahseder. İkincisi aileye dairdir. Üçüncüsü ise siyasi cemiyetlerin unvanından, millet ve devletten, hükümet ve şekillerinden ibarettir. Üçüncü bölüm içtimaiyatın ahlâk, hukuk, ilim, din, sanat konularından oluşur. Bu bölüm ahlâkî mefkûrenin, dinin yani kutsiyet tasavvurunun, hakikat mefkûresinin ve sanayi-i nefisenin içtimaî hayat ile münasebetlerini araştıran dört alt başlığa ayrılır.

Ziyaeddin Fahri, eserle ilgili kendi düşüncelerini şu şekilde aktarır: Eser malzemesini tarihten alan, her biri, kendi içinde bir ilim sıfatı taşıyan bilgilerin bir araya getirilmesiyle içtimaiyatın bahislerini kısa ve öz bir şekilde ortaya koymuştur. Felsefi ve içtimaî bilgilere ait derin ve geniş malumatın içinden çıkmak ve bunları klasik bir plan içine yerleştirmek oldukça zor bir iştir. Mehmed İzzet, bu zorluğun üstesinden gelmiştir. Eserin tedrisî ve terbiyevî olmak üzere iki faydası vardır: Birincisi eserde konularla ilgili kitaplardan yapılan alıntılar önemlidir. Bu sayede okuyan ve okutan zümre kitabın rehberliğinden istifade ederek başka kaynaklara da başvurabilir. İkincisi eserde tenkidî bir zihniyet hâkimdir. İctimaiyât gibi yeni oluşum döneminde bulunan bir ilmin ilerlemesi için bu zihniyetin önemi büyüktür. Eserde her bahis altına bir sonuç eklenmiştir. O bahsi okumaya başlayan öğretmen ve öğrenci için böyle bir sonuç kısmının olması da faydalıdır. Eser ilmî bir eser olduğu kadar edebî bir eser olarak da kabul edilebilir. Şekil ve dil itibarıyla da tetkike değerlidir.

4.9.9. Avrupa

Hayat mecmuası C.4, S.86, s.160-161'de yer alan *Kitâbiyât: Avrupa* başlıklı yazıyı Kazım Sevinç yazmıştır. Kazım Sevinç, yazısında Alman filozof Herman Kayzerling'in *Avrupa* isimli eserini tanıtır. Kazım Sevinç, öncelikle Kayzerling'den

söz eder. Kayzerling'in fikirleri ve eserleriyle Avrupa ve Amerika'da büyük bir ilgi uyandırdığını söyler. Alman filozofun baba tarafından Avrupalı, anne tarafından ise Moğol sülalesine mensup olduğunu ifade eder. Kayzerling'in fikirlerine dair ayrıntılı bilgi almak isteyen okuyucularına Şekip Bey'in Hayat mecmuasında yer alan Kayzerling ile ilgili yazılarını okumalarını tavsiye eder ve esere dair şu bilgileri paylaşır: Kayzerling *Avrupa* isimli bu eseriyle insan tabiatının kinayeli taraflarını meydana çıkarma ihtiyacı duyar. Alman filozof bu eserinde bütün milletlere dil uzatır. Ancak Almanya'yı diğer milletlerden ayrı bir kefeye koyar ve Almanları bütün milletlerden üstün görür. Eserin bütününde Almanya'dan övgüyle bahseder. Almanya'yı bütün dünyanın laboratuvarı olarak değerlendiren Kayzerling, Almanya'nın kurtuluşunun iktisadi alanda gerçekleşeceğine inanır ve bu hususta tavsiyelerde bulunur. Kayzerling eserin bazı sayfalarında İngilizlerden övgüyle söz etse de her fırsatta İngilizleri eleştirmekten de geri durmaz. İsviçrelileri de ağır bir dille eleştiren filozof, konu Türk milletine geldiğinde bakış açısını değiştirir ve Türklerin istikbalinin parlak olduğunu söyler.

Kazım Sevinç, son olarak Kayzerling'in bu eserinin Avrupa'da büyük tartışmalara neden olduğunu söyler. Kayzerling'i acayip fikirli bir filozof olarak nitelendiren Sevinç, Kayzerling'in eserinde bütün milletleri parmağına dolayıp hepsini maskara ettiğini belirtir.

4.9.10. Usul Hakkında Nutuk

Hayat mecmuası C.4, S.87, s.165-166'da yer alan *Bir Kitabın Kıymeti* başlıklı yazıyı Mehmet Emin yazmıştır. Mehmet Emin, yazısında Dekart (Descartes)'ın *Usul Hakkında Nutuk* isimli eserinin tanıtımını yapar. Eserin dilimize tercümesini İbrahim Ethem Bey'in yaptığını söyleyen Mehmet Emin, yazısında Dekart'ın eserine İbrahim Ethem Bey'in tercüme ederken vermiş olduğu *Usul Hakkında Nutuk* ismini kullanır ve eserin orijinal ismini belirtmez. Eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Eser Rönesans devri denilen dönemin ilmî fikirlerini ve görüşlerini konu edinir. Söz konusu dönemin ilmî bakış açısına karşı duran eser, her şeyden önce bir fikir hürriyeti beyannamesi niteliği taşır. Dekart bu eserinde kimya, fizik, psikoloji, sosyoloji vb. alanlar üzerinden gerçekleştirilecek olan ilmî faaliyetlere serbest düşünme, araştırma yolunu açar ve ilim adamlarına örnek teşkil eder. 18. asrın âlimleri ve filozofları, Dekart'ın eserinin tesiri altında kalarak araştırmalarına yön verirler ve onun işaret ettiği yoldan yürürler.

Mehmet Emin, son olarak Dekart'ın bu eseri vasıtasıyla öğrettiklerini içtimai bir inkılap olarak değerlendirir. Eserin çok kıymetli bir şaheser niteliği taşıdığını ifade eder.

4.9.11. Zeki Bir Kadına Sosyalizm ve Kapitalizm Rehberi

Hayat mecmuası C.4, S.87, s.182-183'te yer alan *Sosyalizm ve Kapitalizme Rehber* başlıklı yazıyı Kazım Sevinç yazmıştır. Kazım Sevinç, yazısında Bernard Shaw'ın *Zeki Bir Kadına Sosyalizm ve Kapitalizm Rehberi* isimli eserinin tanıtımını yapar. Esere dair şu bilgileri paylaşır: Eser, Bernard Shaw'ın son eseri olmakla birlikte en önemli eserlerinden biridir. 470 sayfalık hacme sahip olan eserde Shaw, dönemin sosyal meselelerinden bahseder ve eserini insanlığa hediye ettiği "Son İncil" olarak nitelendirir. İnsanlara ve insan ruhuna önem veren Shaw bu eserinde kazançta eşitsizlik, nefret, fakirlik, hastalık, fuhuş ve harp gibi konuların üzerinde durur; kadın erkek bütün insanlara eşit bir hayat hediye edebilmenin çarelerini arar ve eserini Mary Stevart Chemandely nezdinde tüm kadınlara hitaben yazar. Kendisini "Son İncil"ın yazarı olarak gören Shaw, onun sözünü dinlemeyen erkeklere dargınlığı sebebiyle eserinde yalnızca kadınlara hitap eder. Kadın-erkek bütün insanların günlük hayatında karşılaştığı olayları; siyaset, din, tıp, kanun, vergi sistemi, terbiye, cemiyet-i akvam, fuhuş, diktatörler, ıslah-ı nesil, demokrasi, ebeveyn ve çocuklar, izdivaç gibi başlıklar altında inceler. Ayrıca kitabın 150 sayfalık kısmını kapitalizmin tanımına ve tetkikine ayırır. Burada kapitalizmin sınırlarını, zaafalarını ve tehlikelerini tahlil eder; emperyalizme de özel bir bölüm ayırır. Bu bölümde de 1914-1918 Harbi'yle ilgili düşüncelerini açıklar.

Kazım Sevinç, son olarak eserin detaylı bilgilere yer verdiğini söyler ve eseri istifade edilebilecek bir kaynak olarak görür.

4.9.12. Üç Medeniyet

Hayat mecmuası C.6, S.132, s.3-4 (alt sayfa 23-24)'te yer alan *Üç Medeniyet* başlıklı yazıyı Mustafa Şekip yazmıştır. Mustafa Şekip, yazısında Ağaoğlu Ahmet'in *Üç Medeniyet* isimli eserinin tanıtımını yapar. Mustafa Şekip, yazısının başlığının altında eserin Türk Ocakları Merkez Heyeti tarafından 1928 yılında basıldığı ve 198 sayfalık bir hacme sahip olduğu bilgisini verir. Ağaoğlu Ahmet'in bu eserini 1919-1920 yıllarında Malta sürgününde yazdığını söyleyen Mustafa Şekip, *Üç Medeniyet*'i, intibah tarihimizin fikri abidelerinden biri olarak değerlendirir ve esere

dair Şu bilgileri paylaşır: Eser, dũnya ũzerinde yaşayan ũç medeniyetten biri olan Garp medeniyetinin diğer medeniyetlere galip gelişini konu eder. Ağaoğlu Ahmet eserinde din, ahlâk, fert, cemaat, devlet ve hũkũmet gibi kavramları Avrupalı gŕrũŐler çerçevesinde karşılaştırır. Sŕz konusu karŐılaŐtırmaları yaparken de yanlış anlaŐılmalara meydan vermek istemez ve medeniyet kavramının tanımını yapar. Medeniyeti bir hayat tarzı olarak tanımlar. Ağaoğlu Ahmet'in eserinde ũzerinde durduğu bir diğer husus da kũltũrdũr. Bu hususla alakalı olarak bir sorundan sŕz eder. "Kũltũrel bağlamda baŐkalarına uymak istersek (Batı medeniyetine) milli Őahsiyetimizi kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalır mıyız?" sorusuna cevap arar. Sorunun cevabını bir milletin varlığını meydana getiren kũltũrũn içinde barındırdığı ŕzlk kavramından bahsederek arar. ŕzlkten bahsedenlerin bu kavramı sadece ahlâk, hukuk, lisan gibi unsurlardan ibaret gŕrmelerine katılmaz. Ona gŕre bu unsurlar zaman içinde deđiŐip geliŐebilir. Zaman içinde deđiŐmeyecek tek unsur bir milletin lisanıdır. Lisanın mahiyetinin deđiŐmeden kalması, milletlerin maddi mevcudiyetlerini korumaya yetecektir. Sadece ŕrfe saplanıp kalan milletler deđiŐip geliŐemeyecektir.

Mustafa Şekip, son olarak eserin ahlâk, din, fikir, hakikat gibi kavramları bũtũn çıplaklığıyla gŕsterdiđini sŕyler. Eserde devlet ve hũkũmet kavramlarıyla ilgili yapılan tahlillerin yer aldığı bŕlũmleri çok kıymetli bulduğunu ifade eder.

4.10. Psikoloji ũzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.10.1. İlk Gençlik

Hayat mecmuası C.1, S.16, s. 320'de yer alan *İlk Gençlik* başlığı altında م (mim) س (sin) imzalı yazıda İbrahim Alaaddin'in *İlk Gençlik* adlı eserinin ikinci baskısının tanıtımı yapılır. Yazıda, ŕncelikle eserin Sũhulet Kũtũphanesi tarafından basıldığına ve fiyatının 35 kuruŐ olduğuna dair bilgi verilir. Eserin ikinci baskı yapması çok okunmasına bağlanır. Eserin yapı ve ũslup ŕzelliklerine değinilmeyen yazıda, doğrudan içeriğiyle ilgili ŕnemli kısımlar okuyucuyla paylaşılır ve Şu bilgiler verilir: Eserde çocukluktan ergenliğe geçiş dŕnemi anlatılır. Buna gŕre; sŕz konusu geçiş dŕnemi ailelerin maruz kalacağı en zor dŕnemlerden biridir. Bu dŕnemi yaşayan bireyler ŕzellikle başkalarının mũdahesine ve de aile bũyũklerinin yŕnetecilik vasfına karşı isyandadır. Bu bireyler, bu dŕnemlerde bedenlerinin ve cinsiyetlerinin farkına varırlar.

Eserin muhtevası bakımından önemli olduğu ifade edilen yazıda, İbrahim Alaaddin'in ilk gençlik döneminde kız ve erkek çocuklarının kendilerini keşfedişlerini başarılı bir şekilde tasvir ettiği belirtilir ancak kız ve erkek çocukları arasındaki buhran farklarının anlatımının biraz dağınık olduğu da özellikle vurgulanır.

4.10.2. Le Freudisms Expose Et Critique

Hayat mecmuası C.2, S.50, s.480'de yer alan *Freudizme Dair Tetkikler* başlıklı yazı ص (sad) ف (fe) imzasıyla yazılmıştır. Yazıda, J. Lomonie'in *Le Freudisms Expose Et Critique* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Öncelikle Freud ile ilgili yayınlanan eserlerden kısaca bahsedilir. Ardından Lomonie'in eserinin tanıtımına geçilir ve eserle ilgili şu bilgiler paylaşılır: Lomonie'in eseri uzun bir girişle başlar. Eserin birinci bölümünde Freudizmin öğretileri, ikinci bölümde psikanalizin nevrozlara etkileri, üçüncü bölümde psikanalizin insanlar üzerindeki etkileri, dördüncü bölümde Freudizm ile ilgili eleştiriler ve değerlendirmeler yer alır. Eserin üçüncü bölümünde yer alan psikanalizin insanlar üzerindeki etkileri konusunda Lomonie, çocuklardaki cinsel isteklere değinir. Bu hususla alakalı olarak Freud'un fikirlerini eleştirir. Lomonie'e göre çocuklarda zamanından önce başlayan cinsel isteklere psikolojik bir anlam yüklenemez. Freud'a göreyse çocukların bütün hareketlerinde cinsellikle ilgili bir istek görmek mümkündür.

Yazıda, son olarak Lomonie'nin söz konusu eserinde Freudizm ve psikanalizden bahsettiği, bu konularla alakalı değerlendirmelerde bulunduğu, psikanalizin insanlar üzerindeki etkilerinin sosyal hayata uyarlanarak Freudizm taraftarlarına psikanaliz konusunun izah edilmeye çalışıldığı ifade edilir.

4.10.3. Etüdes et Reflexions d'un Psychiste

Hayat mecmuası C.3, S.54, s.38'de yer alan *Kitaplar* başlıklı yazıyı Cemil Sena yazmıştır. Cemil Sena, yazısında W. James (William James) tarafından yazılan, E. Durandaud tarafından İngilizceden Fransızcaya tercüme edilen *Etüdes et Reflexions d'un Psychiste* isimli eserin tanıtımını yapar ve eserle ilgili şu bilgileri verir: eser psikoloji araştırmalarını ihtiva eden makalelerden oluşur. İlk zamanlar ilmi metaların hararetli bir savunucusuyken ihtiyarlığında spritüalizme kıymet veren W. James, bu eserde de kendi dini ve doğal ruhiyatını ifşa ettiği için eser büyük bir kıymet taşır. Eserde dikkat çeken iki husus vardır: Bunların birincisi, eserin on

birinci faslını teşkil eden Rapport sur le controle Hodgson dü Madam Piper'in kontrolüne dair bir rapor, diğeri ise eserin sekizinci faslını teşkil eden Keşfü'l Guyûb Clear Voyance vakıasıdır. W. James eserde hakikatlerden kopmamak için büyük bir çaba sarf eder, bu nedenle medyumların mucizelerine şüpheli yaklaşır fakat başka bir fasılda ise bu fikirlerinden vazgeçmiş gibi görünür. Eserin dokuzuncu faslında W.. James, hayatının son zamanlarına doğru hadisatın daha ziyade güven veren bir şerait dahilinde cereyan ettiğini anlamış gibidir.

Son olarak da eserin tercümesiyle ilgili Fransız münekkidlerin eleştirilerine yer veren Cemil Sena, bu eleştirilerin, mütercimmin W. James'i pekiyi anlamadığı, birçok hususta yanlış tercüme yapıldığı hususunda olduğunu belirtir.

4.10.4. Analyse de l'epirit

Hayat mecmuası C.3, S.55, s.58'de yer alan *İlim Âleminde Yeni Kitaplar* başlıklı yazıyı Cemil Sena yazmıştır. Cemil Sena, yazısında B. Russell'in *Analyse de l'epirit* isimli eserinin tanıtımını yapar. Eserin Türkçe karşılığı olarak "Ruhun Tahlili" ifadesini kullanan Cemil Sena, eserle ilgili şu bilgileri verir: Eser bir ruhiyat kitabıdır. Eserin sahibi B. Russell, Behaviourisme ve Amerika'nın hakiki neo-realizmine bağlıdır. Eserde acele verilmiş hükümler ve kâhiyane iddialar yer alır. Russell eserinde maddeyle ruh arasındaki esaslı farkların halk felsefesinden doğduğunu, şuurun manevi hadiselerin bütünü ve ayırt edici özelliklerini göstermekten çok uzak olduğunu söyler. Madde ise kanunlar gibi tertibe müsait olduğu için icat edilir ve işlenir. Ruhi olan kavramların ayırt edici özelliği hafızada gizlidir. Ayrıca ruhi kavramların kendine özgü kanunları vardır. Şuurla ilgili hususa gelince Russell şuuru kelimeyle hayal arasında mevcut olan bir münasebet olarak tarif eder. Bir duygunun kopyasından başka bir şey olmayan hayal, duyguların şuurunu meydana getirir.

Cemil Sena, son olarak meselenin tetkiki açısından eseri orijinal bulduğunu ifade eder.

4.11. Bediiyât Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.11.1. Menâkıb-ı Hünerverân

Hayat mecmuası C.2, S.28, s.24-25'te yer alan *Menâkıb-ı Hünerverân'a Dair* başlıklı yazı, Ali Canib tarafından yazılmıştır. Ali Canib, yazısında Gelibolulu Âlî'nin *Menâkıb-ı Hünerverân* isimli eserinin tanıtımını yapar. Ali Canib, yazısına

Türk milletinin dehasından övgüyle bahsederek başlar. Türk milletinin dehasından bahsederken aynı zamanda bu milletin içerisinde yetişen yazı üstatlarının tanınmamış ve tanıtılmamış olmasından duyduğu üzüntüyü dile getirir. Ardından eserin tanıtımına geçer: Eseri, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal mevcut nüshalarını karşılaştırarak neşreder. Eserin başına Âlî'nin hayatına ve eserlerine dair bir tettebbu-nâme ilave eder. Eserde, kıymetli yazı üstatlarının hayatlarına dair bilgiler yer alır. 47 sayfalık küçük bir risâledir. Türk, Arap ve Acemlerin yetiştirdiği hünerverlerden bahsedilir. Gelibolulu Âlî eserinde Anadolu ve Rumeli'de yetişen nice üstatları da yâd eder. Eserde ta'lik, çeb, divanî gibi muhtelif hatlarda kendilerini ispat eden hattatlardan, musavvirlerden, müzehhiplerden, zerefşan yapanlardan bahsedilir. Âlî eserinin sonunda mücellitlere yer verir ve Türklerin bu sanata gösterdikleri hususiyeti anlatır.

Ali Canib, yazısının sonunda Gelibolulu Âlî'den sonra bu mevzulara dair eserlerin yazıldığını söyler ve Gelibolulu Âlî'nin eseri başta olmak üzere aynı mevzulara yer veren eserlerin Türk tarihi açısından da önemine vurgu yapar. Bu vesileyle de Türk Tarihi Encümeni'ne ve Mahmud Kemal Bey'e teşekkürlerini sunar.

4.11.2. Systēmedes Beaux-Arts

Hayat mecmuası C.2, S.52, s.515-517'de yer alan *Yeni Kitaplar* başlıklı yazıyı Cemil Sena yazmıştır. Cemil Sena, yazısında Alain'in *Systēmedes Beaux-Arts* isimli eserinin tanıtımını yapar. Cemil Sena, öncelikle sanatın felsefesine dair toplu bir eser yazılmadığından bahseder ve esere dair şu bilgileri paylaşır: Eser 1926 yılında Paris'te Librairie Qallimard tarafından yayınlanır. On kitap halinde yayınlanan eserinde Alain, şiir, musiki, tiyatro, heykeltıraş, resim, nakış gibi konulara yer verir ve bu konuların her biri bir kitabı teşkil eder. Alain söz konusu eserinin ilk kitabının çeşitli bölümlerinde farklı farklı sanat dallarından söz eder ve genel olarak güzellik kavramı üzerinden sanatçılara ve onların vasıflarına değinir.

Cemil Sena'ya göre; bu eser sanatın felsefesini konu etmesi sebebiyle mühimdir.

4.11.3. Bediiyât

Hayat mecmuası C.3, S.54, s.39'da yer alan *Bediiyât* başlıklı yazı ١ (elif) ١ (elif) ت (te) imzasıyla yazılmıştır. Yazıda, Ziyaeddin Fahri'nin *Bediiyât* isimli eseri tanıtılır. Eserle ilgili verilen bilgiye göre; eser 64 sayfadır ve üç fasıldan oluşur.

Birinci fasıl, bediiyâtın tarihçesiyle başlar. Ziyaeddin Fahri bu bölümde güzellikle ilgili çeşitli görüşlerden bahsettikten sonra bedî ile ilgili mevzuların ilmî usullerle tetkikini bediiyât âlimlerine, ferdî ve enfüsî olan kısımların ise psikologların dikkatine ve filozofların idrakine bırakır. Ardından güzellikle mevzusuna giriş yapar: Ruhî hayatın büyük tezahürlerinden biri olan güzellikle hisler arasındaki münasebet ve farklar, ruhun güzellik üzerindeki rolünü gösterir. Sanat ve güzellik arasındaki münasebete gelince insanda bir tabiat duygusu olmakla beraber tabiattaki güzellik de sanat okullarına mahsus tefekkür merceğinden yansıyan bir ışıktır. Bu faslın sonunda hüsn ile hayır ve hak arasındaki farklar gösterilir; zarif ile faydalı arasındaki farkın da sınırları çizilir.

Eserin ikinci faslında sanatın menşeyinden bahsedildikten sonra çeşitli sanat (mimari, resim, müzik) dallarına değinilir. Üçüncü fasılda bediiyâtın mevzuları belirlenir. Söz konusu mevzular; bedî hadise ve usuldür. İlmî bediiyat programı ve başlıca bölümleri, bediiyât tarihi, bedii felsefe, bedî içtimaiyât ile birlikte sanat ve ahlâk arasındaki münasebetler anlatılır. Eser açık, güzel ve temiz bir Türkçeyle yazılmıştır.

Yazıda, son olarak hacimce küçük, içerik olarak zengin bu eserde bediiyâtın ilmî tetkikine önem verildiği bu bakımdan eserin bediiyât hakkında genel fikir sahibi olmak isteyenlerin başvuracağı bir kaynak olduğu belirtilir.

4.11.4. Karikatür

Hayat mecmuası C.4, S.98, s. 401-402'de yer alan *Anglo-Sakson Neşriyatı* başlıklı yazı, ك (kef) س (sin) imzasıyla yazılmıştır. Yazıda, C. R. Ashbee'nin *Karikatür* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Esere dair şu bilgiler verilir: Eser Newyork'ta neşredilmiş olup 157 sayfadır. Eserde Murray'ın 1893'te yaptığı karikatür tanımına yer verildikten sonra karikatüre dair bilgiler aktarılır. Ashbee'ye göre; karikatür güzel sanatların bir parçası olduğu için sanatın dayandığı kanunlara tabidir. Bir karikatürist yaşatmak istediği şahsiyeti iki kalem darbesiyle gösterebilmelidir. Çünkü karikatürdeki her lüzumsuz çizgi bir çirkinlik ibaresidir. Güzel sanatlarda fazla özenmek daima başarısızlığa neden olur. Bir sanatkâr (karikatürist) kahramanın vasıflarını kavrayabilmişse onu karikatürize etmek için hazır demektir. Geriye yalnızca resim kabiliyeti kalır. Bu da mevcutsa kısa bir sürede ortaya nefis bir eser çıkar. Karikatürün ayrı ayrı ihtiyaçları karşılayan türleri vardır. Bazıları büyük şahsiyetleri canlandırır. Bu karikatürler uzun ömürlüdür. Bazıları da

vakaları enstantene bir şekilde zapteder. Bunların ise ömürleri azdır. Zamanla kıymeti ve anlamı azalır ve nihayetinde kaybolup giderler. Karikatürün tarihini araştırarak olursak oluşumuyla takvimler arasında bir bağ bulamayız. Mizahi resim; alay ve istihza kadar eskidir. Arkeoloji, grafik ve plastik birçok örnek bırakır. Bu da gösterir ki tebessüm ve gülme, eskiler arasında sadece edebiyat ve dram şekilleriyle ifade edilmez. Bununla beraber eski insanların karikatürü nasıl kullandıklarına dair elimizde yeterince kaynak yoktur. Sadece eski şairlerle dramatistlerin bazılarında mizahi bir ruh ve kabiliyet vardır. Karikatür kelimesi 17. yy'da (Caricatura) telaffuzuyla ilk defa İngiliz lisanına girer. Büyük karikatürist unvanı, iyi resim yapabilmekle beraber derince düşünen ve ince gülen sanatkârlara verilebilir. Büyük karikatürist her şeyi zamanında yapmalıdır. Karikatürize edeceği hadiseyi gözden kaçırmamalı ve bu hadisenin bütün özelliklerini yansıtmalıdır.

Eserde karikatür ve karikatüristlikten uzun uzun bahseden Ashbee, bu konulara ek olarak mizahi resim tekniğine, tiplerin yaratılmasına ve tiplerin elbiselerine de farklı farklı sayfalar ayırır. Eserin son bölümünde karikatür ile bugünkü sanat arasındaki münasebeti izah eder.

4.11.5. La Litterature Âlâ Lumière du Matérielisme Historique

Hayat mecmuası C.5, S.125, s.16-17 (alt sayfa 416-417)'de yer alan Sanat ve Tarihi Maddecilik başlıklı yazıyı Ziyaeddin Fahri yazmıştır. Ziyaeddin Fahri, yazısında Marc İckovicz'in *La Litterature Âlâ Lumière du Matérielisme Historique* (Tarihi Maddeciliğin Işığında Edebiyat) isimli eserini tanıtır. Ziyaeddin Fahri'nin eserle ilgili verdiği bilgiye göre; eser iki kısımdan oluşur. Eserde birinci kısma geçmeden önce küçük bir giriş bölümü yer alır. Bu girişte bediiyât tarihine genel bir bakış söz konusudur. Bu genel bakış içerisinde bediiyât ile sanat ilmi arasındaki farklara değinilir. Bu bağlamda İckovicz'e göre; bediiyât sadece bediî olan duyguları tetkik eder. Örneğin dinî, vatanî, cinsî arzularla müşterek olan sanat eserleri onu pek alakadar etmez. İckovicz, bediiyât ile sanat ilmi arasında ikinci bir fark daha olduğunu söyler: Bediiyât, bediî hissi tetkik için kendi başına yeterlidir fakat sanat ilmi bedii hayatı tetkik ederken bütün ilimlere başvurmak zorundadır.

Eserin birinci kısmında bediiyâta tatbik edilen usuller tetkik edilir. İkinci kısımda ise Marksizm bakış açısından roman, temaşâ ve şiir yoklanır. Ardından edebî yaratışın mekanizması tahlil edilir.

Ziyaeddin Fahri, yazısının sonunda İckovvicz'in eserinde bediiyâttan ayırdığı sanat ilmi tabiri üzerinde kısaca durduğunu ve İckovvicz'in genel olarak fikirlerinde dikkate değer bir orijinalliğin olmadığını söyler. Ayrıca Fahri; estetiğin sadece bedii duygulardan ibaret olduğu kabul edilse dahi geriye kalan sanat meseleleri için sanat ilmi adında ayrı bir ilmin müjdesini vermenin İckovvicz'e düşmediğini ifade ederek İckovvicz'i eleştirir.

4.12. Tıp Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.12.1. Cerrahiye-i İlhâniye

Hayat mecmuası C.2, S.42, s.303'te yer alan *Cerrahiye-i İlhâniye* başlıklı yazıyı, Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Sabuncuoğlu Şerafettin tarafından yazılan *Cerrahiye-i İlhâniye* adlı tıp eserinin tanıtımını yapar. Sabuncuoğlu Şerafettin, eserin ön sözünde esere dair tüm bilgilere yer verdiği için Ali Canib de yazıya eserin ön sözünden bir bölüm olarak başlar ve ardından eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Eser, üç bölümden oluşur ve her bölümün kendi içinde alt bölümleri vardır. Bu bölümlerde belli başlı hastalıkların tedavi yöntemlerinden bahsedilir. Eserin sonuna eklenen fihristte birçok hastalığın tedavilerinin nasıl yapıldığı gösterilir. Sabuncuoğlu, eserin ön sözünde eseri niçin Türkçe yazdığını açıklar. Ona göre, zamanımızın cerrahları eksiriyetle avamdandır. Yani Arapça bilmezler ve tıp kitaplarını takip etmezler. Bu sebeple yanlış tedaviler ve ameliyatlar uygulurlar. İşte bu nedenlerden dolayı bilhassa bu tür adamların istifadesini sağlamak maksadıyla eser Türkçe'dir ve resimlidir. Ayrıca eserin içinde birçok tedavinin nasıl yapılacağını gösteren şekiller vardır. Dört yüz sayfalık hacme sahip olan eserin birinci bölümünün elli yedi faslı, ikinci bölümün doksan yedi faslı, üçüncü bölümün de otuz altı faslı vardır. Bu fasılların bazılarında kırılan kemiklerin nasıl sarıldığı ve çıkıkların yerlerine nasıl konulup bağlandığı izah edilir. Bazılarında ise nezle hastalıklarından ve tedavilerinden, kulak ağrılarından ve tedavilerinden, diş eti rahatsızlıklarından bahsedilir.

Ali Canib, son olarak Sabuncuoğlu'nun bu eserini kıymetli bir kaynak olarak gördüğünü ifade eder ve bu eseri yalnızca tıp alanında çalışma yapanların değil, dil alanında çalışma yapanların da tetkik etmesini tavsiye eder.

4.12.2. El Muciz Mine't-Tıp

Hayat mecmuası *Yeni Tertip* S.2, s.97-105'te yer alan *Eskiler Alayım* başlıklı yazıyı Celal Nuri yazmıştır. Celal Nuri, yazısında *El Muciz Mine't-Tıp* isimli eserin tanıtımını yapar. Öncelikle eseri gezginci bir sahaftan aldığını ifade eder. Eserin yazarına dair herhangi bir bilgi paylaşmayan Celal Nuri, esere dair şu bilgileri verir: Eser, 959 yılında yayına hazırlanır. Metnin aslı Arapça, şerhi Türkçedir. İki ciltten oluşan eserin birinci cildi 482, ikinci cildi 658 sayfadır. Eserde tababet, fizyoloji, fizik ve kimya gibi ilimlere değinilmez. Eser daha çok tedaviyle ilgili bilgi verir. Eserde marazî dilsizlik, rekâket, kekemelik gibi birçok hastalığın tedavi yöntemlerinden bahsedilir. Eser dört asır evvel çok önemli görülüp Türkçeye tercüme ve şerh edilir.

Celal Nuri, son olarak tuhaf bulduğu bu eserin, atalarımızın zihniyetini anlamaya hizmet ettiğini, eserde hiçbir usulün yer olmadığını söyler.

4.12.3. Genç Kalınız

Hayat mecmuası *Yeni Tertip* S.3, s.259-260'ta yer alan *Genç Kalınız* başlıklı yazıyı Dr. Halit Mazhar yazmıştır. Halit Mazhar, yazısında Victor Paucet'in *Genç Kalınız* isimli eserinin tanıtımını yapar. Halit Mazhar, öncelikle eserin Türk Cumhuriyeti Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti tarafından neşredildiğini söyler. Paucet'in eserini Hebert'e ithaf ettiğini belirttikten sonra eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Paucet eserinde genel sağlık kurallarıyla ilgili yeni bilgilere yer verir; genç kalma sanatı, mizacın ıslahı, sürekli gençlik, iç organların görevleri, ihtiyarlığın sebepleri gibi konulara temas eder ve bedene zararı olan yiyeceklerle birlikte insanları etkileyen çevresel faktörlere de değinir. Eserin ilerleyen sayfalarında bir yemek listesi yer alır. Paucet bu yemek listesinde insan vücudunun bütün organlarına fayda sağlayacak balık, yumurta, meyve ve sebze gibi yiyecekleri tavsiye eder. Bu yiyeceklerin vücudun hangi organında ne gibi etkilerinin olduğunu da ayrıca izah eder.

Dr. Halit Mazhar, son olarak Paucet'i başarılı bulduğunu ifade eder ve insanlık için faydalı gördüğü bu eseri bütün okuyuculara tavsiye eder.

4.13. Türkiyât Sahası Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.13.1. İstanbul Kütüphanelerindeki Kıymetdâr Eserler

Hayat Mecmuası C.1, S.3, s.43-44'te yer alan *Türkiyât Sahasında Yeni Tedkikler* başlıklı yazıyı, Köprülüzâde Mehmed Fuad yazmıştır. Köprülüzâde yazısına Türkiyât sahasında kıymetli çalışmalar yapan Zeki Velidi Bey'den söz ederek başlar. Çeşitli vesilelerle Leningrat, Orta Asya, Kabil kütüphanelerinde çalışma fırsatına nail olan Zeki Velidi Bey'in bir seneden beri de İstanbul kütüphanelerinde titizlikle ve gayretle çalıştığından bahseder. Zeki Velidi Bey'in İstanbul kütüphanelerinde çalışırken bir yığın malumat hazinelerine tesadüf ettiğini ve bunları *İstanbul Kütüphanelerindeki Kıymetdâr Eserler* adıyla altı yüz sayfalık büyük bir ciltte topladığını söyler ve eserin henüz yayınlanmadığını belirtir. Eseri müsveddelerinden okuduğunu ifade eden Köprülüzâde eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Zeki Velidi Bey, bu eserinde Ebu'l-Reyhan Biruni'nin eserlerinden ve bu eserlerin Asya akvamı ve Türkler için ne anlama geldiğinden bahseder. Ebu'l-Reyhan Biruni'nin şimdiye kadar bilinmeyen bir eserinin hicri 414'te Gazne'de müellif hattıyla yazılmış nüshasını bulan, buradan "Amuderya"nın eski mecrası ve bu nehir havzasının eski sakinleri hakkında hiç beklenmeyen bilgiler elde eden Zeki Bey bu bilgilere eserinde yer verir. Zeki Velidi Bey'in eserinde yer verdiği konulardan biri de Reşideddin Tabib'in eserleridir. Zeki Bey, İstanbul Kütüphanelerinde Reşideddin Tabib'in eserlerinin nüshalarına tesadüf eder ve eserinde inceleme fırsatı bulduğu bu eserlerden bahseder. Zeki Velidi Bey, ayrıca Topkapı Sarayı'nda bulunan Çağatayca eserler hakkında da malumat verir ve bunların arasından Şeybanî Han'ın şiirlerine dair izahta bulunur.

Köprülüzâde, son olarak bu büyük cildin sonunda üç makale daha olduğunu söyler. Bu makalelerden ilkinin "Divân ü Lügat-it Türk"teki coğrafi terimler hakkında ayrıntılı bilgiler yer aldığını, ikincisinde yedinci asr-ı milâdide Garbı Asya hususunda Türklerin rolü meselesinden bahsedildiğini, üçüncüsünde ise Türklerin milli simaları hakkında bilgi verildiğini belirtir. Zeki Velidi Bey'i bu etraflı eseri hazırladığı için tebrik eder.

4.14. Fizik Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.14.1. Zur Einheitlichen Feldtheorie

Hayat mecmuası C.5, S.121, s.15-16 (alt sayfa 335-336)'da yer alan *Saha Nazariyesi* başlıklı yazıyı Kazım Sevinç yazmıştır. Kazım Sevinç, yazısında Albert Einstein'ın *Zur Einheitlichen Feldrheorie* isimli eserini tanıtır. Sevinç, eserin isminin Türkçeye "Vahide İrca Edilmiş Saha Nazariyesi" olarak tercüme edilebileceğini söyledikten sonra eserle ilgili şu bilgileri verir: Eser Berlin'de altı sayfalık küçük bir risale olarak neşredilir. Bu küçük eserde öne sürülen fikirler, tefekkür tarihinde Copernicus, Galileo, Newton ve Darwin'in vücuda getirdiği inkılaplar kadar önemlidir. Einstein'ın on senelik çalışmalarını içeren eser, baştan sona muğlak riyazi formülleri içerir. Eserin amacı; elektrik ve mıknatıs kuvvetlerinin, cazibe kuvvetleriyle aynı olduğunu ispat etmektir. Einstein eserinde, mıknatisiyet ve cazibe sahalarını birleştirmek ister.

Sevinç, Einstein'ın *İzafiyet Nazariyesi* isimli çalışmasında elektrik ve mıknatisiyet sahaları ile cazibe sahaları arasındaki boşluğu dolduramadığını, bu eseriyle amacına ulaştığını ve fiziği bir tek kanun üzerine inşa ettiğini söyler.

4.15. Biyografi Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.15.1. Vekayü'l-Fuzalâ

Hayat mecmuası C.3, S.75, s.446-448'de yer alan *Vekayü'l-Fuzalâ ve Defterdâr ve Silahdâr Tarihleri* başlıklı yazıyı Ali Canib yazmıştır. Ali Canib, yazısında Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekayü'l-Fuzalâ* isimli eserinin tanıtımını yapar. Öncelikle Şeyhî Mehmed Efendi'nin hayatından bahseder, ailesi hakkında kısa bir bilgi verir. Ardından eserin tanıtımına geçer ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Şeyhî Mehmed Efendi bu eserini Nev'izade Atâî'nin "Hâdaiku'l-Hakâik" adlı biyografi eserine zeyl olarak yazar. 3 cilt halinde yayınlanan bu biyografik eserin mukaddimesinde Şeyhî eseri niçin yazdığına açıklık getirir. Nev'izâde Atâî'nin eserini okuyup inceledikten sonra bu eseri çok beğendiğini, bu sebeple bu eseri yazmaya karar verdiğini söyler. Eserin birinci cildine Nev'izâde Atâî'nin tercüme-i hâli ile başlayan Şeyhî bu girişin ardından 1043-1098 yılları arasındaki dönemi, dönemin vezirlerini, âlimlerini, yeniçeri ağalarını, ulema zümresinden olmayan şairlerini vefat tarihlerine göre sırasıyla gösterir. Bununla birlikte dönemin siyasi ve sosyal olaylarından da kısaca bahseder. Üç büyük ciltten oluşan eserin birinci cildi

1043-1098 yılları arasındaki dönemi, ikinci cilt 1099-1130 yılları arasındaki dönemi, üçüncü cilt ise 1131-1143 yılları arasındaki dönemi kapsar.

Ali Canib, son olarak Şeyhî'nin bu eserini 12. yy'ın en önemli biyografik eseri olarak gördüğünü ifade eder.

4.15.2. Cromwell'in Hayatı

Hayat mecmuası C.5, S.128, s.15-16 (alt sayfa 475-476)'da yer alan *Cromwell'e Dair Bir Eser* başlıklı yazıyı Nahit Sırrı yazmıştır. Nahit Sırrı, yazısında John Drinkwater'ın *Cromwell'in Hayatı* isimli eserini tanıtır. Sırrı öncelikle İngiltere'nin tarihine değinir ve İngiltere tarihinde efsaneleşen Cromwell'i anlatır. Cromwell'in önceleri kendi halinde bir çiftçi olduğundan, çiftçiliği bırakıp İngiltere ordularının kumandanı olarak görev yaptığından bahseder.

Cromwell'in hayatını yazan John Drinkwater'ın bir dram yazarı olduğunu söyleyen Sırrı, esere dair şu bilgileri verir: Drinkwater, *Cromwell'in Hayatı* isimli eserini "Meşhur Adamların Hayatı" serisinin yirmi yedincisi olarak 1927 yılında neşreder. Eserde Cromwell'in doğumundan (1599) vefatına kadar (1658) tüm hayatı anlatılır. Cromwell'in adı daha önceleri Victor Hugo'nun sahneye konmayan manzum oyunu sayesinde duyulur. Cromwell, önceleri çiftçilikle uğraşır. Çiftçiliği bıraktıktan sonra askeri vazifeye başlar ve İngiliz ordularının kumandanlık görevini üstlenir. Kumandanlık görevi süresince harplerde başarılar kazanarak adından söz ettirir ve bir hükümdarın sahip olabileceği kadar büyük bir iktidara sahip olur.

Nahit Sırrı, yazısında eserle ilgili eleştirilerine de yer verir. Eserde Cromwell'in kendisinden ziyade gölgesini gördüğünü ve bu önemli şahsiyetin etrafındaki simaların anlatımını canlı bulmadığını söyler. Eserde sadece Kraliçe Elizabeth'le Charles'in babası Kral I. Jacques hakkında yazılan bölümün tahlilini oldukça başarılı bulur.

4.16. Jeoloji Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.16.1. Arzın Menşei ve Geçirdiği Devreler

Hayat mecmuası C.2 S.42 s.318'de yer alan *Yeni Eserler* başlıklı yazıyı (elif) ح (hı) imzasıyla yayınlanmıştır. Yazıda, Abdülfeyyaz Tevfik Bey'in *Arzın Menşei ve Geçirdiği Devreler* isimli eseri tanıtılır. Eserle ilgili verilen bilgilere göre: Eser, Abdülfeyyaz Tevfik Bey tarafından verilen yedi konferansı ihtiva eder. Abdülfeyyaz Tevfik, bu konferanslarda ilmi konuları halka kolay bir şekilde izah

edebilmenin yollarını gösterir. Eserin asıl konusu ise arzın menşei ve devirleridir. Abdülfeyyaz Bey, bu konuyla ilgili bilgileri son iki konferansında paylaşır. Burada dünyanın oluşumundan ve insanın dünyaya gelişinden bahseder.

Yazıda, eserle ilgili son olarak; Abdülfeyyaz Bey'in, bu eseriyle müspet ilmi halka yaklaştırma faaliyetinde büyük bir başarı gösterdiği, eserdeki fikirlerin açık, lisanının güzel ve anlaşılır olduğu belirtilir.

4.17. Sinema Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.17.1. Mektep ve Sinema

Hayat mecmuası C.2 S.42 s.318'de yer alan *Yeni Eserler* başlıklı yazıyı ¹. خ. imzasıyla yayınlanmıştır. Yazıda *Mektep ve Sinema* isimli eserin tanıtımı yapılır. Eserle ilgili verilen bilgilere göre: Brüksel Mektebi muallimlerinden Sluyi'nin yazdığı Hikmet Bey'in dilimize tercüme ettiği bu eser, İzmir Türk Ocağı tarafından yayınlanır. Sluyi, bu eserinde sinemanın şuur üzerindeki etkilerinden bahseder ve sinemanın şuura doğrudan doğruya etki ettiğini söyler. Şuur üzerinde etkiye sahip olan sinema, terbiye bakımından da oldukça önemlidir. Sinema, yazı ile sözün anlaşılması için tercümeyle lüzum bırakmadığından, romandan, tiyatrodan daha fazla zihne hitap eder ve zihni temizler.

Yazının son olarak, bu eserin insanlarda memnuniyeti sağlayacak bir niteliğe sahip olduğu belirtilir.

4.18. İktisat Üzerine Kitâbiyât eleştirileri

4.18.1. İktisadî Coğrafya

Hayat mecmuası C.4, S.81, s.60'da yer alan *Yeni Kitaplar* başlıklı yazı imzasız olarak yayınlanmıştır. Yazıda, Hamid Sadî'nin *İktisadî Coğrafya* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Esere dair şu bilgiler verilir: Eser İstanbul Ticaret Mekteb-i Âli Neşriyatı tarafından yayınlanır. Hamid Sadî *İktisadî Coğrafya* isimli eserinin ilk kitabında Türkiye'nin iktisadi hayatından bahseder. Hamid Sadî, Türkiye'nin iktisadî hayatından ayrıntılarıyla söz eder ancak sanayi, nakliyat ve ticaret gibi konulara hiç değinmez.

Yazıda, son olarak memleketimizin iktisadî kabiliyetlerini en iyi şekilde anlamak isteyen herkese eser tavsiye edilir.

4.18.2. Kooperatif

Hayat mecmuası *Yeni Tertip*, S.2, s.189-191’de yer alan *Kooperatif* başlıklı yazıyı Dr. Orhan Saadettin yazmıştır. Orhan Saadettin, yazısında Dr. Cevat Nasuhi’nin *Kooperatif* isimli eserinin tanıtımını yapar. Orhan Saadettin, kooperatifçilikle ilgili kısa bir bilgi verdikten sonra eserin tanıtımına geçer ve eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Bu eser, Türk dilinde ve bu alanda neşredilen ilk eserdir. Eser bu bakımdan önemlidir. Fakat eserin asıl kıymeti, kooperatifçilik hakkındaki önemli meselelerin hepsini açıkça mevzu bahis etmesidir. Burada kooperatif meselesi hem üretici hem de tüketici cephesinden ele alınır; istihsal kooperatifleri, muhtelif sahalara ait teşekküller olarak tetkik edilir ve başarılı olanlar ve olmayanlar ayrı ayrı gösterilir. Örneğin sınaî müstahsillerin kooperatiflerinin az başarılı, iş kooperatiflerinin ise başarılı olduğu tespit edilir. Ardından zirai kooperatifler de tetkik edilir ve bunların çeşitli teşekkülleri gösterilir. Zirai kredinin ne olduğu, ne gibi şekillerde azami fayda sağladığı tahlil edilir. Köylü için bizzat kendileri tarafından oluşturulacak mahalli kredi kooperatiflerinin faydalı olacağı görüşü ortaya atılır. Bu şekilde kooperatifçiliğin esasını oluşturan teşekkül tarzları gösterilir. Esere Türkiye’deki kooperatif teşekküllerine dair ayrıca bir etüt ilave edilir. Bu etüdün esasını teşkil eden vesikalar hakkında Cevdet Nasuhi bilgiler verir.

Orhan Saadettin, son olarak eserle ilgili şu değerlendirmelerde bulunur: Bu eser vasıtasıyla memleketimizde nasıl üreticiler ve tüketiciler olduğunu, bunların nasıl başarılı olduklarını veya olmadıklarını öğreniriz. Nasuhi eserinde sadece bilgi vermez, bahsettiği konuların terbiyevi ve ahlaki yönlerine de değinir. Nasuhi’nin ilmi açıdan hiçbir şeyi ihmal etmeden, çalışmaktan kaçmadan ve meselenin memleket meselesi olduğunu dikkate alarak özenle yazdığı bu eser, iktisat meselelerinden bahseden kıymetli bir kitaptır.

4.19. Coğrafya Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.19.1. Ucâletü’l Coğrâfiye

Hayat mecmuası C.1, S.16, s.309-312’de yer alan *Mahmud Raif Efendi ve Eserleri* başlıklı yazı İhsan imzasıyla yazılmıştır. İhsan, yazısında Mahmud Raif Efendi’nin *Ucâletü’l Coğrâfiye* isimli eserinin tanıtımını yapar. Eserle ilgili şu bilgileri paylaşır: Raif Efendi, Fransızca yazdığı bu eserini Türkçeye tercüme etmek ister ancak işinin yoğunluğu sebebiyle eserin tercümesini Viyana Maslahatgüzârı

Yakovaki Efendi'ye bırakır. Yakovaki Efendi eseri tercüme eder. Bu tercüme Ahmet Vasıf Efendi tarafından kontrol edilir ve Abdurrahman Efendi'nin idaresi altında 1219 yılında yayınlanır. 80 sayfalık hacme sahip olan esere, 1218 yılında basılan 24 kıtayı ihtiva eden "Cedid Atlas Tercümesi" ilave edilir.

İhsan, son olarak Mahmud Raif Efendi'nin bu eserini coğrafyayla ilgili faydalı bilgilere yer vermesi sebebiyle çok kıymetli bir eser olarak gördüğünü ifade eder.

4.19.2. Türkiye Coğrafyası

Hayat mecmuası *Yeni Tertip*, S.2, s.139-141'de yer alan *Türkiye Coğrafyası* başlıklı yazı imzasız olarak yayınlanmıştır. Yazıda, Faik Sabri'nin *Türkiye Coğrafyası* isimli eserinin tanıtımı yapılır. Öncesinde genel anlamda coğrafya öğretiminden ve coğrafya öğretiminde bazı bilgilerin ihmal edildiğinden bahsedilir ve eserin tanıtımına geçilir: Eser, metot ve baskı itibarıyla önemli bir kitaptır. 480 sayfalık bir hacme sahiptir. Eserde resimler, boyalı haritalar ve şemalar yer alır. Eserin mukaddimesinde vatanımızın mevkii, vaziyeti ve yüzölçümü belirtildikten sonra eser; Tabii Coğrafya, Beşerî Coğrafya ve İktisadî Coğrafya olarak üç bölüme ayrılır. Tabii Coğrafya bölümünde arazinin teşekkülü, toprak arazilerin hatları, denizler, sahiller, iklim, ırmaklar, göller konu edilir. Beşerî Coğrafya bölümünde nüfus miktarı, tarih içinde Türkiye, Cumhuriyetimiz, idari teşkilatımız, iskân tarzı, göçebelik, köy, kasaba ve şehirlerde meskenler, giyim ve önemli şehirler anlatılır. İktisadi Coğrafya bölümünde ise ziraat, ormanlar, avcılık, balıkçılık, madenlerimiz, ziraate ait zanaatlar ve nakliye vasıtalarına değinilir.

Yazıda, eserin içeriğine dair detaylı bilgiler verildikten sonra bu eserin sadece öğrenciler için değil yetişkinler için de faydalı olacağı belirtilir. Eserin güzel, metodunun yeni, baskısının da mükemmel olduğu ifade edilir.

4.20. Din Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

4.20.1. İslamstudien

Hayat mecmuası C.3, S.72, s.399-400'te yer alan *İslam Dünyasının Bünyesi ve İnkişafı* başlıklı yazıyı M. Nermi yazmıştır. M. Nermi, yazısında C. H. Becker'in *İslamstudien* isimli eserinin tanıtımını yapar. M. Nermi, öncelikle İslam dünyasının kendi inkişafını araştırmadığından, yazılan yazıların apolojiden öteye geçemediğinden bahseder. Ardından eserle ilgili şu bilgileri verir: Eser, uzun bir

tetik, inceleme ve araştırmaya dayanmakla birlikte bir zamanlar neşredilmiş olan çalışmaların tekrar tasnif ve tashih edilerek bir araya getirilmesinden oluşur. Eserde İslamiyetin kültür tarihindeki yeri, İslamiyetin dünya telakkisi, İslam ve iktisat, Halifeler devrinin kültür tarihi, haraç u haşrın teşekkülü, İslamiyet ve Hıristiyanlık, Hıristiyan kilisesiyle İslam mabedi arasındaki münakaşalar, İslam dogmasının teşekkülü gibi konular yer alır. Ayrıca eserde bir bibliyografya kısmı da bulunur. Eserde yer alan ‘‘İslam Dogmasının Teşekkülü’’ isimli bölümde Becker, şimdiye kadar ihmal edilmiş kaynaklara değinir. İslam dogmasıyla Hıristiyan dogmasında benzer yönler arar. İki dogma arasındaki benzerliklerin nasıl teşekkülü ettiğini araştırır.

M. Nermi, yazısının sonunda Becker’in eserinin konu itibariyle kıymetli bir eser olduğunu belirtir ve dini konulara ilgi duyanlara bu eseri tavsiye eder.

4.20.2. Later Greek Religion

Hayat mecmuası C.3, S.56, s.77’de yer alan *Yeni Neşriyat* başlıklı yazıyı Hilmi mer yazmıştır. Hilmi mer, yazısında Edwyn Bevan’ın *Later Greek Religion* isimli eserinin tanıtımını yapar. Esere dair şu bilgileri paylaşır: Bu küçük eserde Bevan, Yunan diniyle Hıristiyanlık dinini mukayese eder. Eserin mukaddimesinde Eflatun’un dini anlayışından, o devrin dini yapısından ve Neoplatonizmin ortaya çıkışından bahseder. Mukaddimenin birkaç sayfasını Yunan putperestliğine karşı Hıristiyanlığın galibiyetine dair önemli bilgilere ayıran Bevan, bu sayfalarda stoacıların hiçbir hedefi olmadığını söyler ve stoacıların en önemli filozofları arasında yer alan Markus Aurelius’un görüşlerine yer verir. Eserin ilerleyen sayfalarında Hıristiyanlığın gayelerinden söz eder. Hıristiyanlık dini ile ilgili eleştirilerini de dile getirir.

4.20.3. Melek-i Tvs yini

Hayat mecmuası C.4, S.91, s.263-264’te yer alan *Anglo-Sakson Neşriyatı* başlıklı yazı ك (kef) س (sin) imzasıyla yazılmıştır. Yazıda, R.H.W. Empsiou’nun *Melek-i Tvs yini* isimli eserinin tanıtımı yapılır ve esere dair şu bilgiler paylaşılır: Empsiou, eserinde Türkistan’daki Yezidi kabilelerinin dini merasimlerinden bahseder. Empsiou’ya göre Yezidiler için ‘‘şeytana ibadet edenlerdir’’ demek doğru değildir. Çünkü onlar şeytana hürmet etmekten ve tapınmaktan uzaktırlar. Onlar şeytandan sadece korkarlar. Yezidilere göre iki tür kötü ruh vardır: Bunlardan biri

şeytan diğeri de Melek Tavus'tur. Yezidîlerin inançlarında esas olan olay, bütün dinlerde yeri olan Âdem ile Havva'nın hikâyesidir. Âdem ile Havva cennette huzur içinde yaşarken Havva şeytan tarafından kandırılır Havva da Âdem de cennetten kovulurlar. Bu olayın sonucunda şeytan Allah tarafından cezalandırılır ancak Melek Tavus kaçarak kurtulur. Yezidîler de bu hikâyeyle bağlantılı olarak dünyadaki tüm kötülüklerin sebebini şeytana bağlarlar. Melek Tavus'u da "uğursuz ruh" diye adlandırarak inançlarının esaslarını oluştururlar.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Arapça “matbu” kelimesinden türetilen “Matbûat”, basılmış şeyler; kitaplar; (en çok) gazeteler şeklinde tanımlanır. 15. yüzyılda Avrupa’da yaygınlaşmaya başlayan, bilginin birikiminde ve artışında çok önemli bir işleve sahip olan matbaa, uygarlığın gelişmesine büyük ölçüde katkı sağlamıştır. 18. yüzyıldaki Aydınlanma, 19. yüzyıl başındaki Sanayi Devrimi, 20. yüzyıldaki bilimsel ve teknolojik atılımlar matbaaya dayanmaktadır. Öte yandan, demokrasi, insan hakları gibi birtakım temel değerler de matbaa sayesinde yaygınlaşıp evrenselleşmiştir. ‘Medya’ denilen yazılı, sözlü ve görsel iletişim ağının bütün dünyaya yayılması yoluyla ‘Yeni İletişim Düzeni’ adı verilen aşamaya geçilmesinde en büyük pay, yine matbaanınıdır. Bu bağlamda bilginin birikerek artması, bilgiyi habere dönüştürme gereksinimini ortaya çıkarmış, bilgiyi habere dönüştürme görevini de, daha çok süreli yayınları (gazeteler ve dergiler) ifade eden matbûat (basın) üstlenmiştir diyebiliriz.

1820’li yıllar Osmanlı Devleti’nde matbuat hayatı açısından canlanmanın yaşandığı yıllar olmuştur. 1819-1820’de Mısır’da Mehmet Ali Paşa’nın girişimi sonucu açılan Bulak Matbaası’nın yayınlarının İstanbul’da da ilgi görmesiyle İstanbul’daki basımevinin canlandırılmasına karar verilmiştir. Matbuat tarihimiz 1 Sontesrin 1831 tarihinde *Takvimi Vakayi* gazetesinin neşri ile başlamış kabul edilir ve bu gazete kendi dilimizde çıkan, gayri resmi yazıları ve haberleri de içerisinde barındıran resmi bir devlet organı olarak görülür. *Takvimi Vakayi* gazetesinden yaklaşık on sene sonra devlet yardımıyla *Ceride-i Havadis* gazetesi çıkarılmıştır. *Takvimi Vakayi* ve *Ceride-i Havadis* gazetelerinden sonra 1849’da yayınlanan *Vakayi-i Tıbbiye* dergisi Türkiye’de çıkan mesleki içerikli ilk Türkçe dergi olmuştur. 1860’lı yıllara gelindiğinde ise Agâh Efendi tarafından çıkarılan ve ilk özel gazete olarak adlandırılan *Tercüman-ı Ahval* gazetesi yayın hayatına başlamıştır. 1862 yılında Şinasi tarafından çıkarılan *Tasvir- i Efkâr* gazetesi yayın hayatına girmiştir.

1876-1908 yılları yayıncılık faaliyetleri açısından sansürün şiddetinin giderek arttığı yıllar olmuştur. Dergiler kapatılmış ya da imtiyazları iptal edilerek birer birer ortadan kaldırılmıştır. Gazetelerin yanı sıra kitaplar da sıkı bir denetimden geçirilmeye başlanmıştır. Basının sansür engeline takıldığı 1876-1908 yılları arasındaki dönemde gazetecilik faaliyetleri ikinci planda kalmıştır. 1878 yılında Ahmed Midhad Efendi tarafından yayın hayatına kazandırılan *Tercümân-ı Hakikat*, dönemin uzun süre yüksek satış rakamlarına ulaşan tek gazetesi olarak önemli bir

yere sahip olmuştur. *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinin yanında dönemin önemli gazetelerinden biri Ahmed Cevdet tarafından çıkarılan *İkdam*, bir diğeri de *İkdam* gazetesi ile rekabet halinde olan ve satış rakamlarıyla *İkdam* gazetesini geride bırakarak adından söz ettiren *Sabah* gazetesi olmuştur. 1880’li yılların ilk yarısı Türk dergiciliği açısından altın dönem olmuştur.

1908-1917 yılları arası Türk matbuatının(basın) tarihi açısından önemli gelişmelerin yaşandığı yıllar olmuştur. 1908 yılında basına özgürlük tanıyan Kanun-ı Esasi yeniden yürürlüğe girmiş ve böylece II. Meşrutiyet ilan edilmiştir. II. Meşrutiyet’in ilanı ile beraber ülkede esen özgürlük havası basın hayatına da yansımış, bir buçuk ay içerisinde 200’ü aşkın gazete ve dergi çıkarılmıştır.

1918-1923 yılları arasındaki Milli Mücadele dönemi Türk basın tarihi açısından millet-devlet dayanışmasında gazeteciliğin Anadolu’da zirveye çıktığı dönem olmuştur. Mütâreke ve Milli Mücadele yıllarında *Tasvir-i Efkâr*, *Akşam*, *Yeni Gün*, *İleri*, *İkdam* vb. gazeteler Milli Mücadele hareketini desteklemiş; *Peyam-ı Sabah*, *Alemdar* ve *İstanbul* vb. gazeteler de Milli Mücadele hareketinin karşısında yer almışlardır. Ankara hükümetinin resmi yayın organı olarak 1920 yılında yayınlanan *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesi, 1919 yılında yayınlanan *İrade-i Milliye* gazetesinin devamı olarak yayınlanmayı sürdürmüştür

1923 yılına gelindiğinde ise Cumhuriyet ilân edilmiştir. Cumhuriyet’in ilânından sonra, “Yeni Gün” gazetesi İstanbul’a taşınarak 1924 yılında “Cumhuriyet” adıyla yayınlanmaya başlamıştır.

1923 senesinden başlayarak ilk on yıl içerisinde yeni bir toplum düzeni yaratma hedefine dayanarak, Medeni Kanun, Öğretim Birliği Yasası, Şapka Yasası vb. yasalar çıkarılmış; Latin harfleri kabul edilmiş, liselerde verilen Arapça ve Farsça dersler kaldırılmış, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu kurulmuştur (Günyol, 1986:26). Yeni bir toplum düzeni yaratma yolunda çeşitli adımların atıldığı 1923-1929 yılları arasında *Milli Mecmua Resimli Ay*, *Hayat*, *Fikirler*, *Muhit*, *Meşale* ve *Güneş* vb. sanat ve edebiyat dergileri yayın hayatına girmiştir.

1926 yılında yayın hayatına giren *Hayat* mecmuasının, sorumlu müdürlüğünü ve başyazarlığını ilk olarak Mehmet Emin (Erişirgil) Bey üstlenmiştir. Mehmet Emin Bey’in 3 Mayıs 1928’de mecmuanın mesul müdürlüğünden ayrılmasından sonra; bu göreve geçici olarak Nafi Atuf Kansu getirilmiştir. Eğitimci Nafi Atuf Kansu da üç fasikül çıkardıktan sonra bu görevi Faruk Nafiz Çamlıbel’e devretmiştir. Faruk Nafiz de bu görevi dördüncü cildin başından yani 31 Mayıs 1928 tarihli fasikülden sonuna

kadar devam ettirmiştir. 1930 yılında ise “Yeni Tertip” adıyla yayın hayatına devam eden mecmuanın idareciliğini Celal Nuri Bey yapmıştır. *Hayat mecmuası*, 1926-1929 yılları arasında toplam altı cilt ve 146 sayı yayınlanarak uzun süre yayın hayatında kalmayı başarmıştır. Mecmuanın ilk 26 sayısı birinci ciltte, 27. sayıdan 52. sayıya kadar ikinci ciltte, 53. sayıdan 78. sayıya kadar üçüncü ciltte, 79. sayıdan 104. sayıya kadar dördüncü ciltte, 105. sayıdan 130 numaralı sayıya kadar beşinci ciltte, 131. sayıdan 146. sayıya dâhil olmak üzere altıncı ciltte yer almıştır. Mecmuanın yayınlanan 146. sayısından sonra 1930 yılında yeniden bir düzen değişikliğine gidilmiş ve mecmua Yeni Tertip adıyla birinci sayıdan başlayarak beş sayı daha yayınlanmıştır. *Hayat mecmuasının* sayfalarında tarihten hatıralara, sanattan edebiyata, sosyolojiden felsefeye, dilden estetiğe, siyasetten iktisada, çeviriden arkeolojiye, tıptan psikolojiye kadar birçok konu yer almıştır.

Hayat, 1929 senesinden itibaren ilk günlerindeki muhteva zenginliğini yavaş yavaş kaybetmeye başlamış ve giderek çok sayıda tercüme yazıların yayınlandığı bir edebiyat, eğitim hatta biraz da magazin mecmuası hüviyetini almıştır. 135. sayısında mecmuanın şeklinde ve yayınlanma süresinde yapılan ilk değişiklikten sonra 146. sayıya yeniden bir değişiklik yapma yoluna gidilmiştir. Mecmuanın 146. sayısından sonra “Yeni Tertip” adı altında sayfaları artarken boyutları küçülmüştür. Yeni bir değişim daha yaşayan mecmua, 1930 yılının Ocak-Mayıs ayları arasında eski hüviyetini kaybetmiş olarak yeniden birinci sayıdan başlayarak beş sayı daha çıktıktan sonra kapanmıştır.

Çalışmanın özünü oluşturan, Yunanca bibliion (kitap) ve graphien (yazmak) kelimelerinden meydana geldiği belirtilen kitâbiyat kelimesi, bir eserin telifinde başvurulmuş kaynaklar; eserleri tanıtan sistematik listeler, yazılar ve bunların etrafında gelişen bilim dalı, olarak tanımlanır. Kitâbiyata kimi kaynaklarda, kitap yapımı bilgisi mânası verilmesine rağmen, daha çok kitap tanıtmaya yazıları için kullanılmış, Cumhuriyet’ten sonraki yıllarda pek çok batı kaynaklı terim karşısında aydınlarımızın takındığı tavır ile unutulmuştur. Kitâbiyat, bir bakıma yayınları tanımlama, onlar hakkında tanıtıcı, niteleyici ve benzerlerinden ayırıcı bilgiler sunma işidir. Bir eserin farklı basımlarını inceleyerek bibliyografik gelişimini belirleme de bu terimin kapsamı içinde sayılmaktadır. Fakat kitâbiyat, günümüzde daha çok ‘yayınların belli bir plana göre ve yayını tanıtıcı, niteleyici bilgiler vererek düzenlenmiş listesi’ ve ‘bu listeyi hazırlama bilim ve sanatı’ anlamlarına gelmektedir.

Çalışmamıza konu olan *Hayat* mecmuası (1926) da yayınlanan her sayısında kitap tanıtımı yazılarına sayfalarında yer açmıştır. Genellikle “Kitâbiyat”, “Neşriyat”, “Matbuat” başlıkları altında yer alan kitap tanıtım yazılarını kaleme alan Ali Canip [Yöntem], Mehmet Emin [Erişirgil], Hilmi Ömer, Köprülüzâde Mehmet Fuat, Nahit Sırrı [Örik], Mustafa Nihat [Özön], Mustafa Şekip [Tunç}, Ziyaeddin Fahri [Fındıkoğlu], Reşat Nuri [Güntekin], Hikmet Şevki vb. yazarlar tanıtımını yaptıkları eserleri eleştirel bağlamda değerlendirmişler ve tanıttıkları eserlerle ilgili bazı yargılarda bulunmuşlardır.

Hayat mecmuası, edebiyattan sanata, felsefeden psikolojiye, tarihten coğrafyaya kadar birçok alana hitap eden yazı ve değerlendirmelerin bulunduğu bir mecmuadır. Bu bağlamda mecmuada incelediğimiz kitâbiyât eleştirileri/kitap tanıtım yazıları da aynı çeşitliliğe sahiptir. Mecmuada, Türk sahasında yayınlanan eserlerin tanıtımının yanı sıra Batı sahasında yayınlanan eserlerin tanıtımına da yer verilir. Mecmua, okuyucusunu dünyada olan her gelişmeden ve yenilikten haberdar etmeye çalışır. "Hayata daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!" sloganıyla yayın hayatında yer alan mecmua, Türk gencini ve milletini her alanda ilerletmeyi hedeflerken bunu sağlamanın en önemli yolunun okumaktan geçtiğini bilir ve bu nedenle içerisinde yerli-yabancı, eski-yeni, birçok kitap tanıtımı yazısına yer verir. Mecmuada yer alan kitap tanıtımı yazılarındaki amaç kimi zaman Türk okuyucusunu yeni veya önemli eserlerden haberdar etmekken kimi zaman da eserlerdeki hataları, kusurları ve eksiklikleri eleştirerek ortaya koymaktır. Özellikle yabancı eserlerin tanıtımında eser içeriğinde Türk kültürü, tarihi ve İslam diniyle ilgili bilgiler varsa bu eserlerin daha büyük titizlikle ve eleştirel bir bakış açısıyla incelendiği göze çarpar. Örneğin; ك (kef) ن (nun) yazısında Anatole de Monzie'nin *Destins Hars Serie* isimli eserinde Gazi Mustafa Kemal'i Büyük Petro'ya benzetmesini doğru bulmadığını söyler ve Monzie'yi de bu hatasından ötürü eleştirir. Nahit Sırrı Fransız yazar Jean Méliá'nın *Mustapha Kémal ou la Rénovation de la Turquie* isimli eserinde Türk milletini çok iyi anladığından, Türk milletinin büyük bir Gazi yetiştirebilecek kudrette olduğunu kavradığından bahseder. Jean Méliá'ya bu eseri yazdığı için teşekkürlerini iletir ve söz konusu eseri daha fazla kaynaktan istifade ederek yeniden yazmasını tavsiye eder. Mehmet Emin yazısında Durkheim'in *Ahlak Terbiyesi* isimli eserini kıymetli görür ve Durkheim'in bu eseriyle okullarda öğretilecek terbiye kurallarına layıkıyla ışık tutacağını belirtir. Mehmet İzzet yazısında Maks Bonafous ve Necmeddin Sadık'ın *İçtimaiyat* isimli eserini, İslam mütefekkirlerine yer

verilmeyişinden, Fransız olmayan mütefekkirlerin takdir edilmeyişinden ve Alman filozof Hegel'in hizmetlerinin dikkate alınmayışından ötürü eleştirir.

Tematik bir tasnife tabî tuttuğumuz metinlerde en çok tarih, Batı edebiyatı ve felsefe içerikli eserlere yer verildiği dikkat çeker. Mecmuanın Türk gençliği ve milletin ilimle olan münasebetini artırma amacı doğrultusunda; Türk milletinin hem kendi hem Dünya tarihini bilmesi, Batı edebiyatı kaynaklarından haberdar olarak ufkunu genişletmesi ve ruh ve düşünce dünyasını geliştirmesi için bu alanlardaki eserlere daha çok yer verdiğini söylemek mümkündür. Örneğin; Grigory Petrov'un *Beyaz Zambaklar Ülkesinde* adlı eserini tanıtan Mehmed Emin, milli şuurun gelişmesi için okutulması hususunda, bu eseri ısrarla tavsiye eder. Aynı şekilde bu eseri önemli gören Ziyaeddin Fahri de tanıtımını yapar ve özellikle Türk gençliğinin bu eseri okumasını ister. İhsan, Mahmud Raif Efendi'nin Fransızca yazdığı *Tableau des Nouveaux Reglemens de L'empire Ottoman* isimli, Osmanlı'nın Avrupa'ya gücünü göstermeye çalışan bu eseri bir şeref abidesi olarak değerlendirir. Köprülüzade Mehmed Fuad, Âlî'nin *Nasihatu's Selatin* adlı eserini, onuncu asrın Osmanlı İmparatorluğunun iç yüzünü anlattığı için son derece önemli bulur ve bu eserin neşri ve tabının çok acil bir ihtiyaç olduğunu özellikle vurgular. Bunun yanı sıra ilmin her dalıyla ilgili olan mecmuada Divan edebiyatı, Halk edebiyatı, tıp, coğrafya, edebiyat tarihi gibi birçok alanda eserin tanıtılması yine mecmuanın yayınlanma amacıyla doğru orantılıdır.

Bu çalışma kapsamında incelediğimiz "Kitâbiyât Eleştirileri" metinlerinde dikkate çarpan diğer bir husus, yazarların tanıttıkları eserlerin hem muhteva hem yapı bilgilerini detaylı bir şekilde vererek okuyucunun eseri okumadan belli bir ölçüde eserle ilgili bilgi sahibi olmasını sağlamasıdır. Bu kapsamda kimi yazarlar eserin içerik özelliklerine yoğunlaşırken kimi yazarların ise hem içerik hem de yapı özelliklerine yoğunlaştığı görülür. Köprülüzâde Mehmed Fuad, Ziyaeddin Fahri, Ali Canib, Nahit Sırrı gibi yazarların tanıtım yazılarının belli bir sistematik çerçeve içerisinde, düzenli bir şekilde yazıldığı göze çarpar. Özellikle yabancı eserlerin tanıtımında eserin tercümesi yapılmamışsa eseri kendi dilinde okuyarak tanıtan birçok yazar vardır. Örneğin; Nahit Sırrı, Henry Bidou'nun *Le nid des Cygnes* isimli eserinin henüz Türkçe tercümesi olmadığı için orijinal dilinden okuyarak tanıtır. Yine Nahit Sırrı, Şelma Lagerlöf'ün *Gösta Berling'in Efsanesi* isimli eserini tercümesi olmadığı için orijinal dilinden okuyarak tanıtır. Yazarların tanıttıkları eserleri büyük bir titizlikle okudukları, inceleyip araştırdıkları açıktır. Eserlere

eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan yazarlar, eserlerle ilgili olumlu ve olumsuz fikirlerini açık bir şekilde ortaya koyarak eserlerin kıymetini belirlemeye çalışmışlar ve okuyucunun yönlenmesini sağlamışlardır. Mecmuada yazarlar, özellikle o dönem içerisinde yayınlanmış eserleri tanıtmaya büyük özen göstermişler ve okuyucuları, ulaşabildikleri her yeni eserden haberdar etmeye çalışmışlardır. Özellikle Türk sahasında yer alan eserleri tanıtırken yaptıkları eleştirilerin cevaplarını yine aynı mecmuanın sütunlarında ya da başka mecmualarda eser sahibinden alma şansı yakalamışlardır. Bununla birlikte Türk ve dünya tarihinde önemli olan eski, kültürel, sanatsal vs. eserleri de tanıtmaya çalışarak okuyucunun ufkunu genişletmek istemişlerdir. Bu bağlamda Hayat mecmuası yazarlarının Türk gençliği ve milletinin gelişimini sağlamak amacıyla gösterdiği çaba yadsınamaz. Mecmua, devrin gençlerine Cumhuriyet'in inkılaplarına karşı büyük bir sorumluluk yükleyip Türk gençliğinin bu sorumluluğu alarak Cumhuriyet'e karşı borcunu ödemek için ilimle meşgul olması gerektiğini söylerken kendisi de Cumhuriyet'e ve inkılaplara olan bağlılığı doğrultusunda Türk gençliğinin ilimle olan münasebetini artırmak için çalışmış ve gençlerin yolunu tanıtilen eserler vasıtasıyla aydınlatmıştır.

"Hayat Mecmuasındaki Kitâbiyât Eleştirileri" isimli bu çalışma, bir başvuru çalışması niteliği taşımaktadır. Felsefe, edebiyat, tarih, tıp, psikoloji, jeoloji, coğrafya vs. alanlarında yazılmış birçok eseri gün yüzüne çıkarmıştır. Bu nedenle çalışma, Hayat mecmuası veya kitâbiyât üzerine çalışma yapacaklar için ve tanıtilen eserler hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler için bir kaynak olmakla birlikte alan yazında bu tarz çalışmaların artırılması hususunda da öncü olacaktır.

6. EKLER

6.1.Yazar-Eser Tablosu

Makale Yazarı	Eser Adı	Eserin Yazarı
Ali Canib	Tuhfetü'n Nedîm	Mustafa Nedim Efendi
Ali Canib	Bahar ve Kelebekler	Ömer Seyfettin
Ali Canib	Tezkiretü'ş-Şuara	Ramiz Efendi
Ali Canib	Menâkıb-ı Hünerverân	Gelibolulu Âli
Ali Canib	Muharrir Bu Ya	Ahmed Rasim
Ali Canib	Enîsü'l-Güzat	Fütûhî
Ali Canib	Falaka	Ahmed Rasim
Ali Canib	Cerrahiye-i İlhâniye	Sabuncuoğlu Şerafettin
Ali Canib	İlk Büyük Muharrirlerden Şinasi	Ahmed Rasim
Ali Canib	Vekayiü'l Fuzalâ	Şeyhî
Ali Canib	Safâyî Tezkiresi	Safâyî
Ali Canib	Aksa'l-Ereb	Ahmed Efendi
Ali Canib	Vekayiü'l Fuzalâ	Şeyhş Mehmed Efendi
Ali Canib	La Neutralita İtaliana	Antonio Salandro
Ali Canib	Şehname'den Mütercem Parçalar	Muallim Mehmed Cevdet
Ali Canib	Bu Toprağın Kızları	Aka Gündüz
Ali Canib	Gurabahâne-i Laklakan	Ahmed Haşim

Makale Yazarı	Eser Adı	Eserin Yazarı
Ali Canib	Bize Göre	Ahmed Haşim
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Risâle-i Ta'rifât	Fakîrî
Köprülüzâde Mehmed Fuad	İstanbul Kütüphanelerinde Kıymetdâr Eserler	Zeki Velîdî
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Fuzûlî	Süleyman Nazif
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Damat İbrahim Paşa-Baltacı Mehmed Paşa Hakkında Risale	Mustafa Zeki
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Ravzatü's-Selâtin	Muhammed Emin El-Herevî
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Tuhfe-i Sâmî	Sam Mirza
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Müzekkir-i Ahbâb	Seyid Hasan Hoca
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Kitâbeler	İsmail Hakkı
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Halk Şairleri: Karacaoğlan	Sadettin Nüzhet
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Nasihatü's-Selâtin	Müverrih Âli
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Oruentalistische Miscellen II	Doktor Reşer

Makale Yazarı	Eser Adı	Eserin Yazarı
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Halk Bilgisi Mecmuası	Halk Bilgisi Derneği
Köprülüzâde Mehmed Fuad	Osmanlı Şiir Sanatı Tarihi	Hammer
Ziyaeddin Fahri	Kitâb-ı Dilgüşâ	Kaygusuz Abdal
Ziyaeddin Fahri	D'ivân-ı Kaygusuz Baba	Kaygusuz Abdal
Ziyaeddin Fahri	Mesnevî-i Kaygusuz	Kaygısız Abdal
Ziyaeddin Fahri	Mecmua-ı Mevlânâ	Mevlevî Vâsıf
Ziyaeddin Fahri	Halk Şairleri	Sadettin Nüzhet
Ziyaeddin Fahri	Karesi Meşâhiri	İsmail Hakkı
Ziyaeddin Fahri	Asya'nın Uyanması: İngiliz Emperyalizmi ve Milletlerin İsyanı	Nurullah Ata
Ziyaeddin Fahri	Türk Edebiyatı Tarihi	İsmail Hikmet
Ziyaeddin Fahri	Yeni İçtimâiyat Dersleri	Mehmed İzzet
Ziyaeddin Fahri	Âşık Dertli, Hayatı ve Divânı	Ahmet Talat
Ziyaeddin Fahri	Halk Bilgisi Mecmuası	Halk Bilgisi Derneği
Ziyaeddin Fahri	La Litterature Âlâ Lumière du Matéerialisme Historigue (Tarihi Maddeciliğin Işığında Edebiyat)	Marc İckovvicz

Makale Yazarı	Eser Adı	Eserin Yazarın
Nahit Sırrı	Yeşil Gece	Reşat Nuri
Nahit Sırrı	Journall İntime	Loti
Nahit Sırrı	Le nid des Cygnes (Kuğuların Yuvası)	Henry Bidou
Nahit Sırrı	Mustapha Kémal ou la Rénovation de la Turquie	Jean Mélia
Nahit Sırrı	Gösta Berling'in Efsanesi	Şelma Lagerlöf
Nahit Sırrı	Cromwell'in Hayatı	John Drinkwater
Nahit Sırrı	İngiltere Mektupları	Karel Tchapek
Nahit Sırrı	Belle de Jour (Gündüz Dilberi)	J. Kessel
Nahit Sırrı	La Reine Scandaleuse	Maurice Soulie
Nahit Sırrı	Erromango	Pierre Benoit
Nahit Sırrı	Salamambo	Gustave Flaubert
Nahit Sırrı	Emilia Galotti	Gatthold Ephraim Lessing'in
Hikmet Şevki	Bir Kadın Düşmanı	Reşat Nuri
Hikmet Şevki	Yakılacak Kitap	Ethem İzzet
Hikmet Şevki	Şimşek	Peyami Safa
Hikmet Şevki	Kına Gecesi	Fahri Celaleddin
Hikmet Şevki	Son Yıldız	Mehmet Rauf

Makale Yazarı	Eser Adı	Eserin Yazarı
Hikmet Şevki	Acımak	Reşat Nuri
Hikmet Şevki	Yeşil Gece	Reşat Nuri
Hikmet Şevki	Yaprak Dökümü	Reşat Nuri
Hikmet Şevki	Çoban Şiirleri	Ruşen Eşref
Cemil Sena	Les Origines de la Pensee	Paul Giran
Cemil Sena	Etüde Sur la Psychologie Dee	Maréchal
Cemil Sena	Systēmedes Beaux-Arts	Alain
Cemil Sena	Ce que Je Sais de Dieu	P. Claudel vd.
Cemil Sena	Vues generales sur la theorie de la relativite	Arthur Stanley Eddington (İngilizceden çeviren: Greenwood)
Cemil Sena	Le Langage Affectif et les Jugements de Valeur	Georges Vaucher
Cemil Sena	Etüdes et Reflexions d'un Psychiste	William James (Fransızcadan çeviren: E. Durandaud)
Cemil Sena	Analyse de l'esprit	B. Russell
Cemil Sena	La Nature et l'esprit (Ruh ve Tabiat)	E. Boutraux
Mustafa Şekip	Doğan Dünya	Kaizerling

Makale Yazarı	Eser Adı	Eserin Yazarı
Mustafa Şekip	Felsefe ve İçtimâiyat Mecmuası	_____
Mustafa Şekip	Revue Francaise de Psychanalyse (Fransız Psikanaliz Mecmuası)	Paris Psikanaliz Cemiyeti
Mustafa Şekip	Revue d’Histsive de la Philasophie (Felsefe Tarihi mecmuası)’nın	Mesul Müdür: Emile Brehier
Mustafa Şekip	Metafizik	Hilmi Ziya Ülken
Mustafa Şekip	Şuurun Bilâ-Vasıta Mutaları	Henry Bergson
Mustafa Şekip	Üç Medeniyet	Ağaoğlu Ahmet
Hilmi Ömer	Franz Zoseph as Revealeb by His Letters	Dr. Otto Ernst
Hilmi Ömer	Later Greek Religion	Edwyn Bevan
Hilmi Ömer	Uncensored Dardanelles	E. Ashmead Bartlet
Hilmi Ömer	Some Chapters From The Historical Writings of Fray Bernardino Sahagun	Fray Bernardino
Hilmi Ömer	The Persian Gulf: An Historical Sketch	Sir Arnold Wilson
Mehmed İzzet	Le Lien Famiial: Causes Sociales de son Relâchement	Guillaume Léonce Duprat’ın
Mehmed İzzet	İçtimaiyât Mektebi ve Ahlakın Menşeleri	Mösyö Hayer

Makale Yazarı	Eser Adı	Eserin Yazarı
Mehmed İzzet	Origines dela Famille	Gemelli
Mehmed İzzet	Sciences at Regilion (İlim ve Din)	Boutroux
Mehmed İzzet	İçtimaiyât	Maks Bonafous- Necmeddin Sadık
M. Nermi	Esprit und Geist	Edward Wechssler
M. Nermi	Die Masse und Ihre Aktion	Geiger
M. Nermi	İslam Studien	C. H. Becker
Kazım Sevinç	Avrupa	Herman Kayzerling
Kazım Sevinç	Zeki Bir Kadına Sosyalizm ve Kapitalizm Rehberi	Bernard Shaw
Kazım Sevinç	Zur Einheitlichen Feldrheorie	Albert Einstein
Mehmed Halid	Latifi Tezkiresi I	Latifî
Mehmed Halid	Latifi Tezkiresi II	Latifî
Mehmed Halid	Erzurum Şairleri	Ziyaeddin Fahri
Mehmed Halid	Risale-i Evsâf-ı İstanbul	Latifî
Mehmet Emin	Beyaz Zambaklar Memleketinde	Grigory Petrov
Mehmet Emin	Usul Hakkında Nutuk	Descartes

Makale Yazarı	Eser Adı	Eserin Yazarı
Mehmet Emin	Ahlâk Terbiyesi	Durkheim
İhsan	Tableu des Nouveaux Reglemens de L'empire Ottoman	Mahmud Raif Efendi
İhsan	Ucâletü'l-Coğra-âfiye	Mahmud Raif Efendi
İhsan	Vesiletü't-Tıbâa	İbrahim Müteferrika
Mehmet Ali Tevfik	Islam and The Divine Comedy	Miguel Asin Y. Palacios
Mehmet Ali Tevfik	An Anthology og English Poety and Prose	Charles Townshend Copeland
Mustafa Nihat	Hevesnâme	_____
Mustafa Nihat	İki Süngü Arasında	Aka Gündüz
G. Ata	Le Bonheur de Vivre	John Lubbock'un
Mehmet Saffet	Demokrasi ve Terbiye	John Dewey
Rıdvan Nafiz	Tarih-i Tufetü'l-Garib ve Netice-i Dilfirib	Hasan Fehmi
Celal Nuri	El Muciz Mine't-Tıp	_____
Dr. Halit Mazhar	Genç Kalımız	Victor Paucet
Mehmet Mitat	Tarihi İbni Galbun	Mehmet Nehicettin Efendi
Emin Âbid	Sohbetü'l-Esmâr	Fuzûlî
Hakkı Süha	Miras	Enis Behiç

Makale Yazarı	Eser Adı	Eserin Yazarı
Hasan Ali	Damla Damla	Ruşen Eşref
Sabit Sami	Egmont	Goethe
Hakkı Baha	Lugatçe-i Felsefe	İsmail Fenni
Mehmet Servet	Terakki Fikri	Mustafa Şekip
Dr. Halit Fikret	Felsefe Tarihi	Karl Varlander
Reşat Nuri	İklimler	Andre Maurois
Dr. Orhan Saadettin	Kooperatif	Dr. Cevat Nasuhî
ك (Kef) س (Sin)	The Son of Man: The Story of Yesus	Emil Ludwig
ك (Kef) س (Sin)	Forest Folklore Mythology and Romance	Alexander Porleous
ك (Kef) س (Sin)	Sansür Edilmemiş Çanakkale Vakayî	E. Ashmead Barlet
ك (Kef) س (Sin)	Melek Tâvûs Âyini	R. H. W. Empsiou
ك (Kef) س (Sin)	Bir Birsamın İstikbali	Sigmund Freud
ك (Kef) س (Sin)	Bronz Devrinde Yunan Medeniyeti	H. R. Hall
ك (Kef) س (Sin)	Karikatür	C. R. Ashbee
ا (Elif) خ (hı)	Education et Hérédité	Marie Guyau
ا (Elif) خ (hı)	Milli Terbiye Hedefleri	Mustafa Reşid
ا (Elif) خ (hı)	Mehtep ve Sinema	Sluyi

Makale Yazarı	Eser Adı	Eserin Yazarı
ا (Elif) خ (hı)	Artvin	Muvahhid Zeki
ص (sad) ف (fe)	Mantık	Tezer Ağaoğlu
ص (sad) ف (fe)	Karesi Vilayeti Tarihçesi	İsmail Hakkı
ص (sad) ف (fe)	Le Freudisms Expose Et Critique	J. Lomonie
H. M.	Kahkaha Gazetesi	Mesul Müdürü: Yusuf Ziya Bey
H. M.	Türk Yılı	Yusuf Bey (Yusuf Akçura)
غ (gayın) ب (be)	Faust	Goethe
ع (ayın)	Türk İnkılâbı	Celal Nuri
ك (kef) ن (nun)	Destins Hars Serie	Anatole de Monzie
F. N.	Renksiz İstirap	Şükufe Nihal
م (mim) س (sin)	İlk Gençlik	İbrahim alaaddin
ا (elif) ا (elif) ت (te)	Bedîyât	Ziyaeddin Fahri
İmzasız	The Genesis of the World War	Barnes
İmzasız	Terbiye Mecmuası	Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Heyeti
İmzasız	Kanlı Akşam	Mehmet Faruk
İmzasız	Die Heimkehr Jes Odysseus	Ulric von Wilamowitz Moellendorff

Makale Yazarı	Eser Adı	Eserin Yazarın
İmzasız	Die Lebenside Goethes	H. A. Korff
İmzasız	Felsefe ve İctimâiyat Mecmuası	_____
İmzasız	Şelli	Andre Morova
İmzasız	Fedon Ruhun Bekası	Eflatun
İmzasız	İktisadî Coğrafya	Hamid Sadî
İmzasız	Halk Bilgisi Mecmuası	Halk Bilgisi Derneği
İmzasız	Sivas Şehri	İsmail Hakkı-Rıdvan Nafiz
İmzasız	Seçme Halk Şiirleri	Halk Bilgisi Derneği İrşat Encümeni
İmzasız	Türk Edebiyatı Tarihi	Köprülüzâde Mehmed Fuad
İmzasız	Türkiye Coğrafyası	Faik Sabri
İmzasız	Harpten Sonraki avrupanın Tarihi	Frank H. Simonds

KAYNAKÇA

1. Çalışmada İncelenen Hayat Mecmuası Metinleri

1.1. Batı Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

G. Ata, “Yüz Kitap”, C.6, S.133, 1929, s. 46-47.

غ. ب., “Faust’u Nasıl Anlamalı?”, C.2, S.32, 1927, s. 114-115.

Hikmet Şevki, “Çoban Şiirleri”, C.6, S.145, 1929, s. 15-16.

Hilmi Ömer, “Yeni Neşriyat”, C.3, S.56, 1927, s. 77.

İmzasız, “Alman Matbuatı”, C.2, S.29, 1927, s. 60.

İmzasız, “Şelli’nin Hayatı”, C.3, S.74, 1928, s. 444.

K.S., “Anglo-Sakson Neşriyatı”, C.4, S.91, 1928, s. 263-264.

K.S., “Garp Neşriyatı”, C.4, S.89, 1928, s. 224.

Köprülüzade Mehmed Fuad, “Deli Lütfi’nin Mizahi Bir Risalesi”, C.4, S.100, 1928, s. 426.

Mehmed Ali Tevfik, “Anglo-Sakson Matbuatı”, C.3, S.58, 1927, s. 119-120.

Mehmed Ali Tevkif, “Anglo-Sakson Matbuatı”, C.2, S.41, 1927, s. 298-299.

Mehmed Emin, “Beyaz Zambaklar Memleketinde”, C.3, S.74, 1928, s. 425-426.

Nahid Sırrı, “Bir Çek Edibinin Kitabı”, C.6, S.131, 1929, s. 15-16.

Nahid Sırrı, “Bir Efsane Kitabı”, C.5, S.126, 1929, s. 431-432.

Nahid Sırrı, “Bir Kraliçe Hakkında Bir Kitap”, C.6, S.133, 1929, s. 12-13.

Nahid Sırrı, “Bir Seyahat Kitabı”, C.5, S.123, 1929, s. 378-379.

Nahid Sırrı, “Emilia Galotti”, C.6, S.146, 1929, s. 7-8.

Nahid Sırrı, “Kessel’in Son Romanı”, C.6, S.132, 1929, s. 27-28.

Nahid Sırrı, “Loti’den Yeni Bir Kitap”, C.5, S.121, 1929, s. 327-328.

Nahid Sırrı, “Salammbo”, C.6, S.144, 1929, s. 8-10.

Nahid Sırrı, “Vehim ve Korkusunun Kitabı Erromango”, C.6, S.141, 1929, s. 14-15.

Reşad Nuri, “Garp Edebiyatı Haberleri”, C.5, S.106, 1928, s. 24-25.

Sabit Sami, “Egmont”, C.6, S.142, 1929, s.7-8.

Ziyaeddin Fahri, “Beyaz Zambaklar Memleketinde”, C.4, S.80, 1928, s. 38-39.

1.2. Edebiyat Tarihi Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

Ali Canib, “Muahrrir Bu Ya”, C.2, S.31, 1927, s. 83.

İmzasız, “Hafta İçinde-Mühim Bir Eser”, C.5, S.120, 1929, s. 320.

Mehmed Halid, “Erzurum Şairleri”, C.3, S.68, 1928, s. 319.

Ziyaeddin Fahri, “Karesi Meşahiri”, C.2, S.32, 1927, s. 116.

Ziyaeddin Fahri, “Türk Edebiyatı Tarihi”, C.3, S.63, 1928, s. 214-215.

1.3. Halk Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

- Ali Canib, “Halkiyata Aid Bir Eser”, C.1, S.24, 1927, s. 463-464.
İmzasız, “Seçme Halk Şiirleri”, C.5, S.113, 1929, s. 20.
Köprülüzade Mehmed Fuad, “Karacaoğlan”, C.2, S.41, 1927, s. 282-283.
Ziyaeddin Fahri, “Halk Edebiyatına Aid Bir Eser”, C.4, S.96, 1928, s. 359-360.
Ziyaeddin Fahri, “Halk Şairleri”, C.1, S.24, 1927, s. 480.
Ziyaeddin Fahri, “Harsımıza Aid Vesikalar”, C.1, S.17, 1927, s. 327-328.

1.4. Tarih Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

- ا. خ., “Yeni Eserler”, C.2, S.42, 1927, s. 318.
Ali Canib, “Tairihi Vesika Olacak Eserler Enisü’l-Güzar”, C.2, S.39, 1927, 243-244.
H.M., “Kıymetli Bir Eser”, C.5, S.115, 1929, s. 201.
Hilmi Ömer, “Avrupa Matbuatı”, C.4, S.86, 1928, s. 161-162.
İhsan, “İlk Türk Matbaasına Dair Yeni Vesikalar”, C.3, S.73, 1928, s. 409-415.
İhsan, “Mahmud Raif Efendi ve Eserleri”, C.1, S.16, 1927, s. 309-310.
İmzasız, “Harpten Sonraki Avrupanın Tarihi”, Yeni Tertip, S.2, 1930, s. 175.
İmzasız, “Kitâbiyât”, C.1, S.5, 1926, s. 100.
İmzasız, “Yeni Neşriyat”, C.5, S.118, 1929, s. 280.
ك. ن., “Cihan Matbuatı”, C.3, S.65, 1928, s. 259.
K.S., “Anglo-Sakson Neşriyatı”, C.4, S.91, 1928, s. 263-264.
K.S., “Anglo-Sakson Neşriyatı”, C.4, S.98, 1928, s. 401-402.
Köprülüzade Mehmed Fuad, “Anadolu Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler”, C.2, S.30, 1927, s. 62-63.
Köprülüzade Mehmed Fuad, “Damat İbrahim Paşa-Baltacı Mehmed Paşa Hakkında Yeni Vesikalar”, C.1, S.16, 1927, s. 304.
Köprülüzade Mehmed Fuad, “Müverrih Âlî’nin Bir Eseri”, C.2, S.45, 1927, s. 364-365.
Köprülüzade Mehmed Fuad, “Onuncu Asır Hayatına Aid Vesikalar”, C.1, S.2, 1926, s. 22-23.
Mehmet Mithat, “Tarihi İbni Galbun”, C.6, S.137, 1929, s. 17-19.
Mehmet Saffet, “Demokrasi ve Terbiye”, Yeni Tertip, S.4, 1930, s. 335-340.
Nahid Sırrı, “İnkılabımız Hakkında Bir Garp Kitabı”, C.5, S.127, 1929, s. 454.
Rıdvan Nafiz, “Tarih-i Tuhfetü’l-Garib ve Netice-i Dilfirib”, C.2, S.48, 1927, s. 434-435.
ف. ص., “Karesi Vilayeti Tarihçesi”, C.2, S.39, 1927, s. 258.
Ziyaeddin Fahri, “Asya’nın Uyanması”, C.2, S.41, 1927, s. 294-295.
ع, “Yeni Kitaplar”, C.1, S.11, 1927, s.220.

1.5. Süreli Yayınlar Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

- H.M., “Matbuat Arasında Bir Hafta”, C.4, S.98, 1928, s. 404.
İmzasız, “Matbuat Arasında Bir Hafta”, C.5, S.107,1928, s. 20.
İmzasız, “Memleket Matbuatı”, C.2, S.30, 1927, s. 80.
İmzasız, “Terbiye”, C.1, S.18, 1927, s. 360.
Köprülüzade Mehmed Fuad, “Müşterek İlmi Faaliyetler”, C.5, S.107, 1928, s. 41.
Mustafa Şekib, “Üç Yeni Uzuv”, C.3, S.53, 1927, s. 7-8.
Z.Fahri, “Halk Bilgisi Mecmuası”, C.5, S.112, 1929, s. 14.

1.6. Divan Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

- Ali Canib, “Edebiyat Tetkiklerinde Mecmuaların Rolü”, C.2, S.45, 1927, s. 363-364.
Ali Canib, “İshak Hocası Ahmed Efendi”, C.3, S.67, 1928, s. 283.
Ali Canib, “Ramiz Efendi ve Eseri”, C.2, S.27, 1927, s. 3-4.
Ali Canib, “Safâyî Efendi ve Eseri”, C.2, S.49, 1927, s. 442.
Ali Canib, “Şehname’den Mütercim Parçalar”, C.4, S.94, 1928, s. 306-307.
Emin Abid, “Fuzûlî’nin Malum Olmayan Bir Eseri”, C.1, S.16, 1927, s. 314-315.
İmzasız, “Kitâbiyât”, Yeni Tertip, S.1, 1930, s. 90-91.
Köprülüzâde Mehmed Fuad, “Fuzûlî’ye Aid”, C.2, S.8, 1927, s. 142-143.
Köprülüzâde Mehmed Fuad, “Hammer’in Osmanlı Şiir Sanatı Tarihi”, C.5, S.113, 1929, s. 2-3.
Köprülüzâde Mehmed Fuad, “Heratlı Fahri ve Tezkiresi”, C.1, S.26,1927, s. 502-503.
Köprülüzâde Mehmed Fuad, “Müzekkir-i Ahbâb”, C.2, S.29, 1927, s. 42-43.
Köprülüzâde Mehmed Fuad, “Sam Mirza ve Tezkiresi”, C.2, S.27, 1927, s. 2-3.
Mehmed Halid, “Latifî Tezkiresi II”, C.1, S.19, 1927, s. 362-363.
Mehmed Halid, “Latifî Tezkiresi”, C.1, S.16, 1927, s. 320-321.
Mehmet Halit, “İstanbul Hakkında Eski Bir Eser”, C.5, S.115, 1929, s.18.
Mustafa Nihad, “Eski Edebiyatda Güzel ve Güzellik”, C.1, S.15, 1927, s. 282-283.
Veled Çelebi, “Süleyman Çelebi Mevlidi ve Mehazlar”, C.2, S.45, 1927, s. 374-376.
Ziyaeddin Fahri, “Mecmua-ı Mevlânâ”, C.1, S.19, 1927, s. 363.

1.7. Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

- Ali Canib, “Ahmet Haşim ve Eseri”, C.4, S.103, 1928, s. 487.
Ali Canib, “Bahar ve Kelebekler’e Dair”, C.1, S.26, 1927, s. 503-504.
Ali Canib, “Falaka”, C.2, S.41, 1927, s. 283-284.
Ali Canib, “Haşim’in Bize Göre’si”, C.5, S.120, 1929, s. 302-303.
Ali Canib, “İlk Büyük Muharrirlerden Şinasi”, C.2, S.44, 1927, s. 346-347.
Ali Canib, “Muvaffak Fakat Korkunç Bir Eser”, C.4, S.98, 1928, s. 385.

- F.N., “Renksiz İstirap”, C.5, S.118, 1929, s. 274.
- Hakkı Süha, “Miras”, C.2, S.41, 1927, s. 293-294.
- Hasan Ali, “Damla Damla”, C.5, S.105, 1928, s. 13.
- Hikmet Şevki, “Bir Kadın Düşmanı”, C.2, S.31, 1927, s. 100.
- Hikmet Şevki, “Reşat Nuri Bey’in Romanları”, C.6, S.138, 1929, s. 15-16.
- Hikmet Şevki, “Son Yıldız”, C.4, S.98, 1928, s. 392.
- Hikmet Şevki, “Yeni Eserler”, C.2, S.37, 1927, s. 220.
- İmzasız, “Neşriyat”, C.1, S.26, 1927, s. 518.
- Mustafa Nihat, “Kitaplar Arasında”, C.6, S.131, 1929, s. 17-18.
- Nahit Sırrı, “Yeşil Gece Hakkında”, C.4, S.102, 1928, s. 471-472.1.8. Felsefe Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri
- Cemil Sena, “Allah Hakkında Anket”, C.3, S.53, 1927, s. 20.
- Cemil Sena, “Fransız Kitapları”, C.3, S.57, 1927, s. 99.
- Cemil Sena, “Kitaplar”, C.3, S.54, 1927, s. 38.
- Cemil Sena, “Yeni Kitaplar”, C.2, S.52, 1927, s. 515-517.
- Dr. Halit Fikret, “Felsefe Tarihi”, C.5, S.128, 1929, s. 478-479.
- Dr. Orhan Saadettin, “Metafizik”, C.5, S.120, 1919, s. 315-316.
- Hakkı Baha, “Lugatçe-i Felsefe”, C.3, S.57, 1927, s. 97-98.
- İmzasız, “Yeni Kitaplar”, C.4, S.81, 1928, s. 60.
- K.S., “Bir Birsamın İstikbali”, C.4, S.97, 1928, s. 381-382.
- M. Nermi, “İhtilal Tarihine Aid Bir Eser”, C.3, S.62, 1928, s. 200.
- Mehmed İzzet, “Boutroux’a Göre İlim ve Din”, C.2, S.49, 1927, s. 444-445.
- Mehmet Emin, “İki Kitap Bir Netice”, C.5, S.108, 1928, s. 64-65.
- Mehmet Servet, “Terakki Fikri”, C.5, S.105, 1928, s. 15.
- Mustafa Şekib, “Kaizerling”, C.1, S.18, 1927, s. 345-346.
- Mustafa Şekip, “Metafizik”, C.5, S.118, 1929, s. 268.
- Mustafa Şekip, “Şuurun Bilavasıta Mutaları Hakkında”, C.5, S.122, 1929, s. 344-345.
- ف. ص., “Mantık”, C.1, S.15, 1927, s. 298.

1.9. İçtimaiyât Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

- ا. خ., “Yeni Eserler”, C.2, S.38, 1927, s. 239.
- Kazım Sevinç, “Kitâbiyât: Avrupa”, C.4, S.86, 1928, s. 160-161.
- Kazım Sevinç, “Sosyalizm ve Kapitalizme Rehber”, C.4, S.87, 1928, s. 182-183.
- M. Nermi, “Alman Neşriyatı”, C.2, S.42, 1927, s. 320.
- Mehmet Emin, “Bir Kitabın Kıymeti”, C.4, S.87, 1928, s. 165-166.
- Mehmet İzzet, “İçtimaiyât ve Ahlâka Dair Eserler”, C.1, S.10, 1927, s. 185-186.

Mehmet İzzet, “İçtimaiyât ve Ahlâka Dair Yeni Fransızca Eserler”, C.1, S.6, 1927, s. 116-118.

Mehmet İzzet, “İçtimaiyât”, C.2, S.50, 1927, s. 479.

Mustafa Şekip, “Üç Medeniyet”, C.6, S.132, 1929, s. 23-24.

Ziyaeddin Fahri, “Yeni İçtimaiyât Dersleri”, C.4, S.86, 1928, s. 157-158.

1.10. Psikoloji Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

Cemil Sena, “İlim Âleminde Yeni Kitaplar”, C.3, S.55, 1927, s. 58.

Cemil Sena, “Kitaplar”, C.3, S.54, 1927, s. 38.

م.س., “İlk Gençlik”, C.1, S.16, 1927, s. 320.

ف.ص., “Freudizme Dair Tetkikler”, C.2, S.50, 1927, s. 480.

1.11. Bediiyât Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

أ.ا.ت., “Bediiyat”, C.3, S.54, 1927, s. 39.

Ali Canib, “Menâkıb-ı Hünerverân’a Dair”, C.2, S.28, 1927, s. 24-25.

Cemil Sena, “Yeni Kitaplar”, C.2, S.52, 1927, s. 515-517.

س.ك., “Anglo-Sakson Neşriyatı”, C.4, S.98, 1928, s. 401-402.

Ziyaeddin Fahri, “Sanat ve Tarihi Maddecilik”, C.5, S.125, 1929, s. 416-417.

1.12. Tıp Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

Ali Canib, “Cerrahiye-i İlhâniye”, C.2, Sayı.42, 1927, s. 303.

Celal Nuri, “Eskiler Alayım”, Yeni Tertip, S.2, 1920, s. 97-105.

Dr. Halit Mazhar, “Genç Kalınız”, Yeni Tertip, S.3, 1930, s. 259-260.

1.13. Türkiyât Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

Köprülüzade Mehmed Fuad, “Türkiyât Sahasında Yeni Tedkikler”, C.1, S.3, 1926, s. 43-44.

1.14. Fizik Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

Kazım Sevinç, “Saha Nazariyesi”, C.5, S.121, 1929, s. 15-16.

1.15. Biyografi Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

Ali Canib, “Vekâyi’ül-Füzelâ ve Defterdâr ve Silahdâr Tarihleri”, C.3, S.75, 1928, s. 446-448.

Nahit Sırrı, “Cromwell’e Dair Bir Eser”, C.5, S.128, 1929, s. 475-476.

1.16. Jeoloji Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

ا.خ., “Yeni Eserler”, C.2, S.42, 1927, s. 318.

1.17. Sinema Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

ا.خ., “Yeni Eserler”, C.2, S.42, 1927, s. 318

1.18. İktisat Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

Dr. Orhan Saadettin, “Kooperatif”, Yeni Tertip, S.2, 1930, s. 189-191.

İmzasız, “Yeni Kitaplar”, C.4, S.81, 1928, s. 60.

1.19. Coğrafya Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri

İhsan, “Mahmus Raif Efendi ve Eserleri”, C.1, S.16, 1927, s. 309-312.

İmzasız, “Türkiye Coğrafyası”, Yeni Tertip, S.2, 1930, s. 139-141.

1.20. Din Üzerine Kitâbiyât Eleştirileri Metinleri

Hilmi Ömer, “Yeni Neşriyat”, C.3, S.56, 1928, s. 77.

س ك “Anglo-Sakson Neşriyatı”, C.4, S.91, 1928, s. 263-264.

M. Nermi, “İslam Dünyasının Bünyesi ve İnkişafı”, C.3, S.72, 1928, s. 399-400.

2. Faydalanılan Diğer Kaynaklar

2.1. Kitaplar

Evren, B. (1984). *Başlangıcından Günümüze Sinema Dergileri*. Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984). İstanbul: Gelişim Yayınları.

Günyol, V. (1986). *Sanat ve Edebiyat Dergileri*. İstanbul: Alan Yayıncılık.

Hiçyılmaz, E, Evren B. (1984). *Magazin Dergiciliği, Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*. İstanbul: Gelişim Yayınları.

İskit, S. (1943). *Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları*. Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları.

Kabacalı, A. (2000). *Başlangıcından Günümüze Türkiye’de Matbaa Basın ve Yayın*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Koloğlu, O. (2020). *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınevi.

Sadak, N. (1981). *Cunhuriyet Kanunları, Atatürk Devri Fikir Hayatı I, (Hızl. Mehmet Kaplan vd.)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Toprak, Z. (1984). *Cumhuriyet Dergiciliğine Genel Bir Bakış, Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*. İstanbul: Gelişim Yayınları.

Tülbentçi, F. F. (1941). *Cumhuriyet’ten Sonra Çıkan Gazeteler ve Mecmualar*. Başvekâlet Matbuatu Müdürlüğü.

2.2. Doktora Tezleri

Parlak, M. (1982). *Hayat Mecmuası’nın (I.-II.-III.) Ciltlerindeki Edebi Makaleler ve Tahlilli Fihrist*. Yayınlanmamış Doktora Ön Çalışması. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi. Yeni Türk Edebiyatı Bölümü.

2.3. Yüksek Lisans Tezleri

Akın, A. H. (2014). *E. Boutroux’un İlim ve Din Adlı Eserinin Tahlili ve Çeviri Yazısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Canbaz, C. Y. (2018). *Ali Kâmi Akyüz ve Gündüz Dergisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karabela, S. (1997). *Fâik Âlî Ozansoy Hayatı, Eserleri ve Sanatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

2.4. Makaleler

- Akpınar, Ö.F. (2017). Kitap Tanıtımı Yazısının Amaçları, Çeşitleri, Metodu ve Faydaları. *TİDSAD*, 12, 426-441.
- Bostancı, K. (2002). Yıldızların Mahfili: Hayat Mecmuası ve Dizini. *Müteferrika*, 21, 119-181.
- Coşkun, Y. (2019). Atatürk Dönemi Fikir Hareketleri. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5(2), s. 344-359.
- İsmail, Fenni (1928). Bir Cevap. *Hayat*, 3(61), 178-180.
- Kanoğlu, M. E. (2008). Türk Kadın Hareketi'nin Resimli Ay Dergisi'ndeki Yansımasına İki Örnek: Ben İnsan Değil miyim? ve Dulluğa Veda. *Marmara İletişim Dergisi*, 13(13) 53-65.
- Küçük, S. (2015). Erken Cumhuriyet Dönemi Bilim Dergilerinin Vizyon ve Misyonları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(31) 346-357.
- Mehmet, Emin (1926). Hayat Ne İçin Çıkıyor? *Hayat*, 1(1), 1.
- Oğuz, M. C. (2015). Mustafa Şekip Tunç ve Türkiye'de Bergsonculuk. *Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 90-109.
- Şen, Z. (2017). Türk Çağdaşlaşma Hareketinde (Cumhuriyet Döneminde) Gerçekleştirilen Atılımlar. *ABMYO Dergisi*, 45, 147-163.
- Şişman, M. (2005). Kitap Eleştirisi. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 41, 133-140.
- Uçman, A. (2006). Dergiler Arasında: Dergâh, Hayat, Ma'lûmât ve Bilgi Mecmuaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 519-532.
- İmzasız, (1929). On Beş Gün İçinde Hayat ve Neşriyat: Hayat'ın Yeni Şekli. *Hayat*, 6(135), 23-24.

2.5. Ansiklopedi Maddeleri

- Ayvazoğlu, B. (2002). Kültür Haftası, *İslam Ansiklopedisi*.26, Ankara: Diyanet Vakfı, 546-547.
- Ayyıldız, E. (2003). Matbuat, *İslam Ansiklopedisi*. 28, Ankara: Diyanet Vakfı, 119-121.
- Büyük Lugat ve Ansiklopedi (1990). Kitâbiyât.7, İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Durmuş, İ. (2002). Kitâbiyât. *İslam Ansiklopedisi*. 26, Ankara: Diyanet Vakfı, 83-85.
- Kahraman, A. (2003). Matbuat. *İslam Ansiklopedisi*, C.28, İstanbul: Diyanet Vakfı, 121-125.
- Kahraman, A. (2020). Milli Mecmua. *İslam Ansiklopedisi*. 30, Ankara: Diyanet Vakfı, 75-76.
- Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi (1982). Kitâbiyât. 5, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

